

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Optegnelser

vedrørende

Familien Kiørboe

OPTEGNELSER VEDRØRENDE
FAMILIEN KIØRBOE

OPTEGNELSER VEDRØRENDE
FAMILIEN KIØRBOE

II

UDGIVET
AF
FREDERIK KIØRBOE
OG
HENNING KIØRBOE

TRYKT SOM MANUSKRIFT

KØBENHAVN
W. J. CHRISTENSENS BOGTRYKKERI
1937

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord . . .	7
DE TI SØSKENDE FRA SKJÆGS MØLLE . . .	9
Vignet, <i>forestillende Skjægs Mølle</i>	11
Lidt Forhistorie. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	11
Peter Andreas Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	25
Marie Sophie Haas. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	30
Frederik Rudolf Leopold Kiørboe. Ved <i>Henning Kiørboe</i>	35
Carl August Kiørboe. Ved <i>Steffen Kiørboe</i>	58
Sofie Henriette Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	84
Emil Henrik Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	91
Julius Christian Kiørboe	102
Valdemar Olaf Kiørboe. <i>Skildret af ham selv</i>	103
Niels Vilhelm Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	123
Johanne Elisa Frederikke Kiørboe	129
DE SYV SØSKENDE FRA FREDERICIAGADE 18 .	131
Vignet, <i>forestillende Fredericiagade 18</i>	133
Lidt Forhistorie. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	133
Sørine Petra Julie Neergaard. Ved <i>Henning Neergaard</i>	146
Emma Marie Kiørboe. Ved <i>Henning Neergaard</i>	152
Carl William Kiørboe. Ved <i>Fr. Kiørboe</i>	155
Frederik Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	186
Emilie Laub. Ved <i>Vilhelm Laub</i>	191
August Kiørboe. Ved <i>Hans Kiørboe</i>	198
Georg Kiørboe. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	220
GAARDEN VESTERGADE 11 I AARHUS. Ved <i>Valdemar Kiørboe</i>	227

FORORD

I 1935 var det 25 Aar, siden de to Fætre Valdemar og William Kiørboe udgav »Optegnelser vedrørende Familien Kiørboe«, og det faldt os da ind, at det vilde være naturligt, om disse Optegnelser blev fortsat og Bind II udgivet.

Efter nogen Overvejelse bestemte vi os til at tage denne Opgave op, og vi blev hurtigt klare over, at den først og fremmest maatte bestaa i at give en nogenlunde udtømmende Skildring af hvert af Familiemedlemmerne i vore Forældres Generation.

Det var selvsagt umuligt for os at løse Opgaven alene, og vi henvendte os derfor til forskellige Slægtninge og fik beredvilligt Tilsagn om deres Bistand; Bogen skylder dem Tak for det Arbejde, de har gjort, og den Interesse, de har vist Sagen, og man gaar vist ingen for nær ved at sige, at dette mangefold gælder Onkel Valdemar. Hans Medvirken ved Bogens Tilblivelse har nemlig været særlig værdifuld, idet han i sine mange Bidrag er fremkommet med Oplysning om adskillige Forhold, hvortil ingen anden nulevende af Slægten har det nødvendige Kendskab, og man maa være taknemmelig for, at hans gode Helbred og hans usvækkede Aandsevner har gjort det muligt for ham trods den høje Alder at præstere dette Arbejde.

At Bogen ikke udkom i 1935 skyldes, at Arbejdet viste sig baade større og besværligere, end vi havde tænkt os; adskillige uforudsete Vanskeligheder maatte overvindes, og dette tog Tid. Men vi trøster os

med, at Bogen nu foreligger, og at dens Tilblivelse blev paabegyndt i selve Aaret 1935.

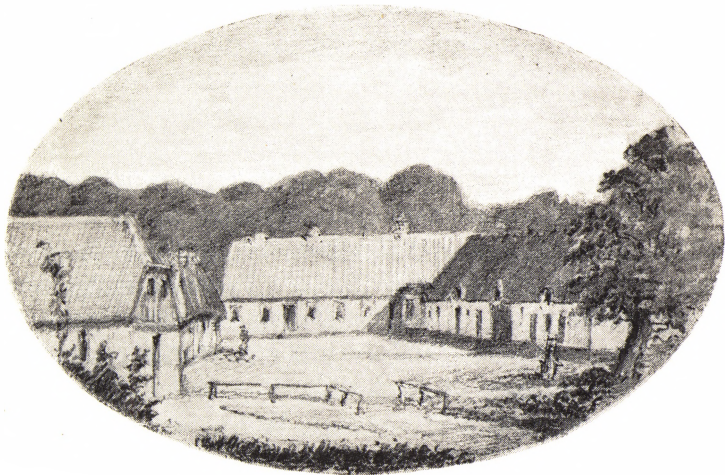
Gensidigt siger vi hinanden Tak for det udmærkede og fornøjelige Samarbejde, vi har haft i Anledning af Bogens Udgivelse, og for talrige Sammenkomster hos Onkel Valdemar med Bogen som Dagsorden siger vi ham Tak, da disse har været os til stor Gavn og Glæde. Vi haaber, at Resultatet af det Arbejde, der er nedlagt i Bogen, maa befindes at være saaledes, at den næste Generation faar Lyst til at udgive Bind III i 1960, naar der atter er gaaet 25 Aar.

Maj 1937

Frederik Kiørboe

Henning Kiørboe

DE TI SØSKENDE
FRA SKJÆGS MØLLE

LIDT FORHISTORIE

Ved

Valdemar Kiørboe

Forinden der tegnes et Billede af hver af os Søkende, skal jeg, da de fra Forfædrene arvede Egenskaber og det Milieu, hvori Opdragelsen finder Sted, har stor Betydning saavel for en Slægt som for hvert enkelt Medlem af denne, give nogle Oplysninger om vore Forældre og Bedsteforældre samt om Forholdene i vort Barndomshjem i Skjægs Mølle, og jeg gør dette sidste saa meget hellere, som de utvivlsomt er typiske for et Hjem af Middelklassen udenfor Bondestanden paa Landet omkring forrige Aarhundredes Midte.

I en Slægtsbog, som jeg sammen med min Fætter, afdøde Sognepræst i Kolding W. Kiørboe, forfattede i 1910, har jeg givet en Karakteristik af mine Bedsteforældre paa fædrene Side samt af mine Forældre, og jeg skal derfor her kun resumere, hvad der dør er anført, suppleret med nogle Oplysninger om mine Bedsteforældre paa mødrene Side, som efter Bogens Fremkomst er kommet til min Kundskab.

Min Bedstefader paa fædrene Side, Peter Kiørboe, var født i Kristiania den 16. Februar 1778 som Søn af en velhavende Købmand dersteds, der var gift med en Datter af Præsten paa Akershus, Anna Marie Green. Dette Ægtepar sendte efter en Skik, der dengang var

almindelig mellem velhavende Forældre, deres Børn til Opdragelse hos Herrnhuterne i Kristiansfeld i Nordslesvig, hvor de fleste af Børnene forbleve og sluttede sig til Menigheden, som de bleve skattede Medlemmer af. Dette kan man ikke sige om min Bedstefader, hvis Opdragelse efter de Oplysninger, som Brødremenighedens Arkiv indeholder, har været forbunden med adskillige Vanskeligheder. Hvorledes Livet formede sig for ham som ung Mand, derom har jeg ingen-somhelst Oplysning, men i 1807 bliver han gift med et Medlem af Brødremenigheden, Datter af Mølleren i Taarning Mølle ikke langt fra Kristiansfeld, og i Kirkebogen betegnes han som Ungkarl af Kristiansfeld. Ved hans Børns Daab nævnes han i Kirkebogen som Møller i Taarning, og han maa da formentlig have indtaget denne Stilling. Hans Hustru hed Marie Sønnichsen, f. 1783 af en i Nordslesvig vidt forgrenet Slægt, og Ægteskabet er vel efter Herrnhuternes Skik bestemt ved Lodtrækning, hvorved Guds Villie mentes at manifestere sig.

Hvorledes mine Bedsteforældre kom fra Taarning Mølle til den efter Datidens Forhold fjerne Skjægs Mølle, derom ved jeg intet, men Faktum er, at de i 1812 flyttede til dette Sted, som min Bedstefader fik i Fæste fra Stamhuset Rathlousdal efter almindelig Fæstesik paa Fæsters og Enkes Levetid. Her henlevede de Resten af deres Levetid, her boede mine Forældre fra 1836 til deres Død, og her har samtlige vi Søkende tilbragt vore Barndomsaar.

I de første Aar af deres Ophold i Skjægs Mølle levede mine Bedsteforældre i gode økonomiske Forhold, og der holdtes Huslærer til de ældste Børn; men efterhaanden blev det anderledes, og Grunden hertil var for en Del Tidsomstændighederne. I 1813 kom Statsbankerotten, der efter Familietraditionen skal have ramt min Bedstefader særlig haardt, og saa kom Tiden efter Napoleonskrigene, der medførte uheldige Forhold for hele det danske Samfund og da særligt for det danske Landbrug. Bønderne, som temmelig let kunde sætte Tæring efter Næring, holdt sig nogenlunde oppe, men langt vanskeligere var det for Folk udenfor Bondestanden, ogsaa for mine Bedsteforældre.

Til disse ydre Ulykker kom saa det, at min Bedstefader ikke var Mand for at ride en saadan Storm af. Han var efter de Oplysninger, som jeg har kunnet faa om ham, en lille, pæn og zirlig Mand med et ikke ringe Fond af Dannelse og Kundskaber, noget der ikke var almindeligt paa Landet i Datiden; men han interesserede sig ikke for Møllehaandværket, som han aldrig havde lært tilbunds, og han passede slet ikke til at have at gøre med Bønder, som han ved sin Købstadopdragelse ikke havde lært at kende, og som han øjensynlig saa

over Hovedet. Hans Opfattelse af Bønder kom frem i følgende Ord: »Klapper du Bonden, saa napper han dig. Napper du Bonden, saa klapper han dig.« Da hans Kundekreds væsentlig bestod af Bønder, var dette Synspunkt jo ikke heldigt, og det var vel egentlig kun den daværende Mølletvang, hvorefter hver Mølle havde sin bestemte Kreds, som skulde bruge den eller den Mølle, der holdt Virksomheden oppe.

Paa et særligt Omraade var Bedstefader meget velset, nemlig ved de Drikkelag med Sange til Vinens og Vingudens Pris, der dengang var saa almindelige, og hans nom de guerre ved saadanne Lejligheder var »Lille Peter«. Efterhaanden udviklede der sig hos ham en Tilbøjelighed til stærke Drikke, en Skavank, der tog til med Aarene.

Han døde i 1835, 57 Aar gammel. Medens mine Forældre aldrig omtalte denne min Bedstefader, talte de ofte med overordentlig Veneration og Kærlighed om min Bedstemoder, der boede hos dem i Skjægs Mølle som Aftægtskone de første 16 Aar af deres Ægteskab, og om hvem ogsaa de ældste af mine Søsken har kunnet give Oplysninger.

Hun maa, efter alt hvad der foreligger, have været et fortræffeligt Menneske og den, der holdt sammen paa Hjemmet.

Hun var meget religiøs, hvad der var naturligt efter hendes herrnhutiske Opdragelse, og hun begyndte ethvert Foretagende med Bøn. Hun var et meget flittigt, dygtigt og myndigt Menneske, hvad der ogsaa kunde være nødvendigt med den viljesvage Mand, og hun var den, der sørgede for Børnenes Opdragelse og for at de efter Konfirmationen kom ind i Stillinger, der efter hendes Mening passede for dem. Men Opdragelsen var streng, og Hjemmet var koldt og haardt, og min Faders Søster, Tante Rikke, har siden fortalt, at det var som at komme i Himmerig, naar hun som Barn fra sit Hjem kom til det gode og kærlige Hjem hos Madam Bastrup i Odder (min Moders Moder).

Jeg kan ikke frigøre mig fra den Tanke, at dette kolde og alvorlige Hjem aldeles ikke har passet for den livsglade og muntre Ægte-mand, og at han delvis derfor har trøstet sig ved Drikkegilder udenfor Hjemmet.

Større Modsætninger end disse mine Bedsteforældre kan man vist vanskeligt tænke sig, og dette gjaldt ogsaa deres Ydre, idet han var lille og af mørk Lød, medens hun var høj og lys og af rank Holdning.

Hun var som bemærket den, der tog sig af Børnenes Opdragelse, og da man ikke mere havde Raad til at have Huslærer i Skjægs Mølle, maatte de yngste af Børnene gaa i den almindelige Kommuneskole i

Odder, men hun sørgede for, at de deltog i et Aftenkursus, som netop dengang oprettedes.

Da min Bedstefader døde i 1835, gik Fæstet af Skjægs Mølle over paa min Bedstemoder, som dog snart gav Afkald paa det til Fordel for min Fader, der imidlertid havde giftet sig med min Moder, og hos mine Forældre boede derefter min Bedstemoder til hendes Død i 1851, almindelig agtet og æret af alle.

Mine Bedsteforældre paa mødrene Side var Sognepræst Andreas Jørgen Fischer Bastrup og Marie Kirstine f. Wormslev. Han var født 28. Marts 1778 paa Gaarden Skovsrod mellem Silkeborg og Skanderborg som Søn af Landmand Lauritz Bastrup, og hun var født 6. November 1787 i Borum Præstegaard som Datter af daværende Sognepræst dersteds, Niels Wormslev. Min Bedstefader blev Student fra Aarhus Latinskole i 1798, valgte Teologien som sit Studium og absolverede i Sommeren 1801 sin Embedsexamen med laudabilis. Han blev i 1804 Hører ved Aarhus Latinskole, hvor han senere 1806—1813 var Adjunkt. I sin Adjunkttid blev han (1809) gift med min Bestemoder, og i 1813 udnævntes han til Sognepræst i Tørring-Rødding ved Viborg.

I 1819 forflyttedes han til Give og Nykirke Sogne ved Vejle, hvor han imidlertid efter at have prædikeret nogle Gange paadrog sig en Lungebetændelse og døde efter faa Dages Sygdom. Min Bedstefader har aabenbart været en flink og elskværdig Mand, og der foreligger en Udtalelse om ham af hans Efterfølger som Adjunkt i Aarhus, den senere mangeaarige Rektor ved Latinskolen dersteds, H. H. Blache, som i sine Erindringer omtaler ham paa følgende Maade:

»Han var efter alles Vidnesbyrd, som kendte ham, en dygtig Lærer. Han var cordial og gemytlig i Omgang og yndet for sin godmodige Skjæmt og sit dybe, tørre Lune. Ved hans Afgang fra Skolen blev jeg hans Eftermand.«

Ogsaa fra min Bedstefaders egen Haand foreligger der en Udtalelse, der viser hans elskværdige Tænkemaade, idet han ved sin Afrejse fra Rødding-Tørring i 1819 har skrevet følgende i Præsteembedets Bog:

»Præsten Andreas Jørgen Bastrup er den 21de April kaldet til Præst for Give og Ø. Nykirke. Knap Levebrød bragte ham til at søge Forflyttelse, uagtet han ugerne forlod disse kære Menigheder, hvor han i næsten 6 Aar levede meget tilfreds og lykkelig. Over ham og hans Kone og Børn være den Algodes Velsignelse fremdeles.«

Ved min Bedstefaders Død i 1819 sad min Bedstemoder tilbage som Enke, 32 Aar gammel og med 5 Børn, hvoraf den ældste var

9 Aar gammel og den yngste knap $\frac{1}{2}$ Aar. Hun flyttede da med sine Børn til Odder, hvor hendes Fader, der nu var Præst i Viby ved Aarhus, og som var en efter Forholdene velhavende Mand, havde købt en Landejendom til hende. Det var den samme Gaard, som den bekendte Degn i Odder, Jørgen la Cour, i 1804 havde fæstet og senere købt fra Herregaarden Rodstenseje, og hvor efter hans Død hans udmærkede Hustru, Lotte f. Guldberg, boede som Enke med sine Børn.

Denne Gaard, hvor min Bedstemoder levede i 19 Aar, styrede hun med Bistand af en ældre betroet Karl upaaklageligt, og ved Hjælp af Gaardens Udbytte og sin Præsteenkepension opdrog hun sine Børn, der har bevaret Mindet om et beskedent men godt og lykkeligt Barn-domshjem.

Om Forbindelsen mellem de her omtalte Hjem i Skjægs Mølle og Odder ved jeg ikke andet end den ovenanførte Udtalelse fra min Faders Søster, Tante Rikke, men Faktum er i al Fald, at min Fader fandt sin Brud i dette Hjem og i 1836 blev gift med Madam Bastrups yngste Datter, Nicoline Hilaria, min Moder.

Nogle Aar senere (1839) solgte min Bedstemoder Gaarden i Odder til min Fader, skiftede med sine Børn og flyttede selv til sin i Aalborg boende gifte Datter, Hanne, og da Svigersønnen, Premierløjtnant Rudolf v. Münnich, forflyttedes til Nyborg til det dør garnisonerende Jægerkorps, flyttede hun med, ligesom hun fulgte dem, da hendes Svigersøn, der med Bravour havde deltaget i Krigen 1848—50 og i Slaget ved Isted havde mistet det ene Ben, efter Krigen med Familie tog Ophold i København.

Her døde hun i 1855 efter at have været Enke i 35 Aar, og der foreligger en endnu opbevaret, meget sympatisk Omtale af hende i et Brev, som hendes Svigersøn, Oberst v. Münnich, efter hendes Død skrev til sine Svogre. Efter de Udtalelser om hende, som foreligger fra min Moder, maa hun have været af en god og elskelig Karakter.

Af det foregaaende vil det formentlig fremgaa, at begge mine Bedstemødre har været brillante om end meget forskellige Mennesker, men for mine to Bedstefædres Vedkommende kan jeg ikke finde andet Lighedspunkt, end at de begge havde faaet en god Opdragelse og var kundskabsrige og dannede Mennesker, Egenskaber, der jo ikke kan gaa i Arv til Efterkommerne. Maaske kan man desuden finde et Lighedspunkt i det Lune, den Humor, der formentlig har udmærket dem begge, og et saadant Anlæg kan jo nedarves og kan vel ogsaa paavises hos nogle af Efterkommerne.

Medens min Moder i hele sin Opvækst var i sit gode og kærlige

Hjem og først efter sin Konfirmation kom ud for at lære Husholdning paa Gaarden Lundhof i Odder Sogn, blev min Fader i en Alder af 12 Aar sendt til en af hans Forældres Bekendte i Haderslevvegnen, en Proprietær Van Laer paa Gaarden Bejerholm, hvor han blev i flere Aar. Min Fader blev derved udmærket kendt med det tyske Sprog, der udelukkende taltes af Familien paa Bejerholm, hvad der senere under de to slesvigske Krige kom ham godt til Nytte, og en af de Begivenheder, som min Fader gerne fortalte fra sit Slesvigophold, var, at han som 14-aarig Dreng red med et Koppel Heste til Holland og derefter gik tilbage paa sine Ben. Hans Principal opkøbte Heste i Jylland og solgte dem i Tyskland eller Holland, og paa den her nævnte Tur var han selv med, kørende i en Enspændervogn. Saa-vel Hestene som Vognen solgtes i Holland, og Hr. Van Laer og min Fader gik hjem, hvad der tog c. 1 Maaned, medens Rideturen derved havde varet omtrent den halve Tid.

I det hele skaanedes Fader ikke, og han maatte ofte — undertiden ved Nattetid — ride til Haderslev, naar der hurtigt skulde modtages indkøbte Heste, eller der skulde gives hurtig Besked vedrørende en Hestehandel, og der er vel ingen Tvivl om, at det raske Liv, han dengang maatte føre, vel udviklede Mod og Raadsnarhed hos ham, men ogsaa den Karakterens Haardhed, som i al Fald i hans yngre Aar kunde komme frem.

I min Faders senere Levetid var han en meget anset Dommer ved Hingsteskuerne i Jylland, og hans store Interesse for og Kendskab til Heste — særlig den jyske Hest — skriver sig formentlig fra disse hans tidlige Aar.

Senere — Aarstallet kender jeg ikke — kom han tilbage til Skjægs Mølle og hjalp til i Bedriften, og da hans Fader døde, men Fæstet i Henhold til Fæstebrevet var gældende paa Fæsters Enkes Levetid, bestyrede han Virksomheden for hende.

I 1836 overførtes Fæstet til min Fader; mine Forældre giftede sig samme Aar, og min Bedstemoder boede derefter som nævnt hos dem til sin Død i 1851.

Mine Forældre begyndte deres Ægteskab i smaa Kaar, men dels var Møllenæringen dengang en temmelig lukrativ Virksomhed (Møllenvangen blev først ophævet i 1862), og dels var der i 40erne og 50erne i forrige Aarhundrede saa godt som uafslædig Fremgang i Landbruget, hvad der for min Fader havde stor Betydning, da han af Stamhuset havde fæstet yderligere en Bondegaard paa Fillerup Mark ikke langt fra Møllen.

Mine Forældre havde derfor i disse Tider et nogenlunde godt Ud-
komme, og det uagtet Ægteskabet var lykosaliggjort med 10 Børn.

De forholdsvis gode Kaar, under hvilke mine Forældre levede i
40erne og 50erne, ændredes efterhaanden som Møllenæringens Fri-
givelse i 1862 viste sine Virkninger. Det ældre Kuld af Børnene var
vel da delvis kommet i Stillinger, men det yngre Kuld var tilbage,
og særligt har Udgifterne til mig i Aarhus og de allerførste Aar i
København tynget haardt paa Budgettet. Vi Børn mærkede imidler-
tid ikke til disse Vanskeligheder, i al Fald ikke jeg, som jo ogsaa kun
var hjemme i Ferierne.

Min Fader var al Tid stærkt optaget af offentlig Virksomhed og
allerede i 1841, da der blev givet Landets Sognekommuner en egen
kommunal Repræsentation under Navn af Sogneforstanderskab, var
min Fader en af dem, der valgtes i Odder Sogn, uagtet han dengang
kun var 31 Aar. Han traadte vel ud af Sogneforstanderskabet i 1847,
men i 1859 blev han igen Medlem og valgtes straks til Formand, hvil-
ken Stilling han beklædte til 1873. I den Tid Fader var Formand for
Odder Sogneforstanderskab, udfoldede han en betydelig Virksomhed
i den sig allerede dengang stærkt udviklende Kommune, og ganske
særligt under Tyskernes Besættelse af Jylland i Krigen 1864 gjorde
han et stort Arbejde ikke blot for Sognet men for hele Egnen, hvor-
ved det Kendskab til det tyske Sprog, som han i Henhold til det
ovenfor anførte havde erhvervet sig i Slesvig, kom ham godt til Nytte.
Tidlig og silde var han tilstede, naar noget skulde gøres vedrørende
Indkvartering, Fouragering osv. osv., og det er blevet mig fortalt af
min Broder Emil, der dengang var ansat paa Hads Herreds Kontor,
at Tyskerne kaldte ham Oberbürgermeister, medens Herredsfogden,
der jo var den, der egentlig skulde have taget Affære, maatte lade sig
nøje med Betegnelsen Bürgermeister. Min Faders Virksomhed blev
da ogsaa paaskønnet saavel af hans Medborgere, der i 1865 overrakte
ham en Hædersgave, som af Hans Majestæt, der gjorde ham til Kam-
merraad og Dannebrogsmænd. Senere paa hans 80aarige Fødselsdag
blev Fader Ridder af Dannebrog, hvad der glædede ham meget.

Efter Krigen vedblev Fader at være Formand for Sogneforstander-
skabet eller Sogneraadet, som det efter 1867 kaldtes, men hans Egen-
raadighed, som Folk fandt sig i dels paa Grund af hans ubestridelige
Dygtighed og dels paa Grund af hans Uundværlighed i den første Del
af Kommunens selvstændige Liv, blev større og større, og efterhaan-
den som Bønderne følte sig dygtige nok til selv at styre Kommunens
Anliggender, vilde de ikke finde sig i Faders Enevælde, hvorfor han

ikke blev genvalgt ved Sogneraadsvalgene i 1873, hvad der krænkede ham i høj Grad. At Fader var ivrig Højremand, har vel ogsaa spillet en Rolle.

Medlem af Aarhus Amtsråd var Fader i Tiden fra 1868 til 1880 og et meget benyttet og skattet Medlem. Han var med til at stifte Hads Herreds Landboforening i 1853, blev Næstformand i 1863, var Foreningens virksomme Formand fra 1876 til 1886 og derefter Æresmedlem til sin Død i 1895.

Fader var endvidere Landvæsenskommissær og meget andet og i det hele en karakteristisk Type for de Kammerraader, der i Tiden efter frie Forholds Indførelse i vort Fædreland spillede en meget stor Rolle saavel for det kommunale Selvstyre i dets Begyndelse som for den landøkonomiske Udvikling.

Det kan maaske siges, at Fader var saa optaget af offentlige Anliggender, at han noget forsømte sin egen Bedrift, og det kan godt være, at det havde været bedre for ham, om han i nogenlunde god Tid havde faaet en af Stamhusets større Gaarde i Forpagtning, noget der flere Gange havde været Tale om, eller om han havde kunnet beholde den Gaard i Odder, som han i 1839 havde købt af sin Svigermoder, og som har vist sig som en meget god Avlsgaard med særdeles god Lerjord, saaledes at der siden er blevet anlagt et stort Teglværk dersteds.

Min Fader havde aldrig videre Interesse for Møllriet, og saaledes som Forholdene laa, bestyredes Gaarden paa Fillerup Mark i det væsentlige af en ældre Karl og Møllen af en ældre Møllersvend, alt selvfølgelig under min Faders Overledelse, men dette kunde ikke give tilstrækkeligt Arbejde for en virkelysten Mand.

Karakteristisk for min Fader var foruden den nævnte Virksomhedstrang hans ukuelige Mod og hans Karakters Retlinethed uden Slingren til nogen Side. Han var en velbegavet Mand og havde de usammensatte Karakterers usvigelige Tro paa, at hans Mening var den ene rigtige, hvad jeg i min Ungdom, hvor jeg var Genstand for Paavirkninger, der ikke stemte overens med hans Anskuelser, i høj Grad erfarede.

Han var en Mand, der ikke lod sine Følelser komme frem i det ydre, end ikke overfor os Børn, og vi var vel nok i Barnealderen noget bange for ham; men alle saavel Familiens Medlemmer som fremmede maatte have stor Agtelse og Respekt for ham, og han har altid overfor sine Børn givet det bedste Eksempel til Efterfølgelse.

Som Forholdene var i mit Hjem, maatte det væsentlig blive min

Moder, der paa en vis Maade holdt sammen paa det og hvem Børnenes Opdragelse kom til at paahvile. I saa Henseende maa det erindres, at hun i de første 20 Aar af sit Ægteskab fik 10 Børn med c. 2 Aars Mellemrum, saaledes at hun i den Aarrække al Tid enten nylig havde faaet et Barn eller skulde have et, og at der paa visse Tidspunkter samtidig var 8 Børn tilstede i Hjemmet. Nutidens Mennesker forstaaer slet ikke dette, men dog var det ikke blot hos mine Forældre, at der var en stor Børneflokk; det samme gjaldt saa godt som alle Familier paa Egnen, velhavende og mindre velhavende, og iøvrigt overalt i Landet. Hvorledes Forældrene skaffede Underhold til disse mange Børn, og særligt hvorledes de skaffede dem den fornødne Uddannelse og fik dem sat i Vej, er vanskeligt at forstaa. I sidstnævnte Henseende skal der dog gøres opmærksom paa, dels at Fordringerne til Uddannelsen dengang var langt mindre end nu, og dels at Hjælpsomheden hos Slægt og Venner, og de Fordringer, der stilledes til velhavende Slægtninge i saa Henseende, var meget større end i vore Dage; og i førstnævnte Henseende maa man pege paa, at Livet dengang formede sig meget tarveligere end nu, og at Naturaløkonomien i høj Grad gjorde sig gældende ude paa Landet (herom nærmere nedenfor). Man maa imidlertid ikke tro, at Datidens Husmødre beklagede sig over deres Lod. De var snarere raskere og mere tilfredse end Nutidens, og Hemmeligheden er vel den, at de ikke som Nutidens Kvinder havde Tid til at ræsonnere over Tilværelsen og Mændenes Egenkærlighed. De var opdraget med en udpræget Pligtfølelse og satte en Ære i, at deres Hus var vel styret, og at deres Børn opførte sig pænt. Der var ogsaa dengang en meget udbredt Selskabelighed mellem de forskellige Nabofamilier paa Landet (jævnfør Paludan-Müllers »Adam Homo«, hvor Præsten som Omgang har »hver dannet Møller, hver gentil Forpagter«).

For min Moders Vedkommende var altsaa Forholdene saaledes, at hun maatte sørge for Mad, Klæder, Fodtøj og alt andet til den store Børneflokk, og at hun havde et Hus med mange Tjenestefolk at passe, og det en Husholdning hvor der i Modsætning til Nutidens blev frembragt alt i selve Hjemmet. Smørkærning, Brødbagning, Ølbrygning, Slagtning af Kreaturer og Svin osv. foretoges paa Gaarden og krævede et stort Tyendehold. Det er Nutids Mennesker næsten ufatte ligt, hvor meget der krævedes af en Husmoder dengang. Min Moder udførte det imidlertid, og i saa Henseende gjorde hun som ovenfor bemærket ikke andet, end hvad utallige Husmødre paa Landet maatte gøre.

Hun var paa saa godt som alle Omraader en Modsætning til min Fader; medens han var noget haard og temmelig tilknappet, var hun mild og venlig mod os Børn og mod alle, og medens han gjorde Indtrykket af en Alvorsmand, havde hun ikke ringe Sans for Livets humoristiske Sider, kunde le hjerteligt og havde Evne til at huske Vers og citere dem ved alle Lejligheder. Hun var vel ikke som min Fader et særlig begavet Menneske, men var en fortræffelig Hustru og en myreflottig gammeldags Husmoder, og hun var ligeledes en storartet Moder, som alle vi Børn har set op til med den største Hengivenhed og Kærlighed. Hun var en from Kvinde og et godt Menneske, som alle holdt af, og var i høj Grad godgørende overfor fattige, hvilket dengang, da Fattigdommen paa Landet var meget almindelig, var af stor Betydning. Jeg husker tydeligt, at der var mange ældre Koner, der fik Mælk i Skjægs Mølle, og at der var mange, til hvem Moder gav en lille Pose med Mel eller Gryn. Hun skulde egentlig have Udsalg af disse Sager fra Møllen, og jeg mindes, at der i et Rum ved Siden af Køkkenet var nogle store Kasser, der stadig fyldtes fra Møllen med dens Produkter, men jeg mindes ogsaa, at dette ikke var nogen lukrativ Forretning i min Moders Haand.

Jeg og samtlige mine Søskende har altsaa været saa lykkelige at have haft et godt Hjem og Forældre, som man maatte se op til, alt sammen Forhold som man ikke kan vurdere højt nok.

Det forekommer mig, at mine Forældre kan opstilles som karakteristiske for den Generation, der efter vort Fædrelands økonomiske Sammenbrud i de første Decennier af forrige Aarhundrede var med til at opbygge et lykkeligere Danmark. De havde fra deres unge Aar lært den Arbejdssomhed og Sparsommelighed, der er nødvendig til et økonomisk Samfunds Genopbyggelse.

Naar jeg nu efter Omtalen af mine Forældre og Bedsteforældre skal give et Billede af det Milieu, hvori Børnene i Skjægs Mølle færdedes i Tiden omkring Midten af forrige Aarhundrede, bliver først Spørgsmaalet, hvorledes Føde, Klæder osv. skaffedes til den store Børneflokk. Der er allerede ovenfor gjort opmærksom paa, at Naturaløkonomien dengang herskede overalt paa Landet og selvfølgelig ogsaa i Skjægs Mølle.

Føden, der væsentlig bestod i de udmærkede Ingredienser Brød, Mælk, Øl, Grød og Flæsk, regnede man ikke for meget, og i Skjægs Mølle, hvortil der var en god Søgning, tog man som dengang i alle andre Møller Betaling, eller som det hed »Told«, in natura af det

Korn, der maledes, og derved skaffedes ikke blot en stor Del af Føden til Familien og Tjenestefolkene, men der kunde ogsaa aarligt fedes til Salg et ikke ringe Antal Kreaturer og Svin. Mindst et Kreatur og saa og saa mange store Fedesvin slagtedes hvert Aar til Husholdningen, nedsaltedes og røgedes, og medens min Faders Landbrug ellers var baseret paa Fedning af Kreaturer, i Almindelighed Stude der opkøbtes som magre, holdtes der det efter Nutidens Forhold store Antal af 6 Malkekøer til udelukkende Frembringelse af det i Husholdningen nødvendige Kvantum Mælk, Smør og Ost.

Kærning af Smør, Slagtning, Ølbrygning, Brødbagning, Lysestøbning og desuden lidt længere tilbage i Tiden — men i Smug — Brændvinsbrænding fandt Sted paa selve Gaarden, og alt dette havde naturligvis Børnenes udelte Interesse. Ogsaa Børnenes og delvis Folkenes Klæder skaffedes paa selve Gaarden af dens Produkter. Ikke blot mir. Moder men ogsaa Tjenestepigerne spandt om Vinteraftenerne den Uld, som Faarene gav, og Garnet vævedes hos en Landsbyvæver og sendtes derefter til en lokal Stampemølle, hvor det stampedes og først derefter var brugbart til Klæder. Disse syedes af en Landsby-skrædder, som undertiden opholdt sig paa Gaarden under Arbejdet, og da Tøjet var saa godt som uopslideligt, gik Klæderne i Arv fra de ældre Søkende til de yngre i stor Udstrækning. Med Hensyn til Børnenes Fodtøj kan jeg anføre, at der al Tid udenfor Stuerne benyttedes Træsko, der var et dejlig varmt Slags Fodtøj, og man var meget sparsommelig med det Par Lædersko, som man havde, og naar man f. Eks. skulde til Dans, gik man til Bestemmelsesstedet i Træsko, og Skoene kom først frem efter Ankomsten til Aastedet.

Børnene i Skjægs Mølle levede ret et Friluftsliv og var om Dagen — bortset fra Skoletimerne og Maaltiderne — i al Slags Vejr Sommer og Vinter ude og tilbragte en stor Del af Tiden sammen med Folkene, hvad der, efter alt hvad der kan oplyses, og som jeg for mit Vedkommende kan attestere, ikke havde nogen daarlig Indflydelse paa dem.

Der var ikke faa Tjenestefolk i Skjægs Mølle, nemlig en Møllersvend, en Pildreng (Møllersvendens voksne Medhjælper), en Karl, en Røgter, en Maltkarl (til Møllen hørte et Maltgøreri), en Stuepige, en Kokkepige, en Barnepige og endelig i Almindelighed et gammelt Tyende, der nød Naadsens Brød i Møllen, og naar det erindres, at Familien bestod af Husfader, Husmoder, Huslærer og til Tider otte hjemmeværende Børn, vil det ses, at Husstanden paa et saadant Tidspunkt bestod af tyve Personer.

Men ikke blot i Hjemmet kunde der være livligt, ogsaa de mange jævnaldrende, der i Almindelighed var paa Naboejendommene, virkede paa samme Maade, og Børneselskaber og Børneballe — alt i stor Tarvelighed — var ret almindelige.

I Odder var der om Vinteren ofte Danselærer fra en af de nærliggende Købstæder, der gav Egnens Ungdom Undervisning i Dansekunsten, og et saadant Kursus afsluttedes altid med et Afdansningsbal, hvor Forældrene var tilstede og ofte længere hen paa Aftenen deltog i Dansen.

De mange »farende Folk«, der dengang strejfede rundt paa Landet, og som selvfølgelig ofte gæstede Skjægs Mølle, bidrog ogsaa til at bringe Liv og Afveksling i Børnenes Tilværelse. Jeg tænker ikke herved paa de egentlige Vagabonder, der plagede Landet, men paa de rejsende Haandværkssvende med Randslen paa Ryggen og Stokken i Haanden, paa Bissekræmmerne med Varekassen paa Ryggen eller paa en lille Vogn, trukket af en Puddelhund, og ikke at forglemme paa de ikke sjældne Originaler eller Særlinge, af hvilke i Almindelighed hver Egn dengang havde sin.

Endnu maa det erindres, at Krigen 1848—50 faldt i det her omhandlede Tidsrum, og min ældre Broder Frits har ofte omtalt Begivenhederne i 1848, f. Eks. de vilde Rygter om de Skændselsgerninger, som de fra Rendsborg løsladte »Slaver« udøvede paa deres Tog op gennem Jylland, Rygter som ikke blot Børnene, men ogsaa de Voksne troede paa, og som satte hele Landsdelen i en panisk Skræk. Ogsaa den patriotiske Begejstring, der greb alle, unge og gamle, ved Oprørets Udbrud, og som fandt naive Udtryk i de Vaabenøvelser, der foretoges, omtalte han, og det er en Selvfølge, at Begivenheder som Ekerførde-Affæren og Slaget ved Fredericia har gjort vældigt Indtryk paa Barnesindene.

Man vil formentlig faa det Indtryk, at det ikke var noget ked-sommeligt Liv, der førtes i det her omhandlede Tidsrum paa Landet paa en Gaard med en stor Børneflok og med mange Tjenestefolk.

Hvad nu Skoleundervisningen angaar, gik min ældste Broder Andreas i de første Aar i Kommuneskolen i Odder, men da der i Hjemmet voksede flere Søskende op, der ogsaa skulde have Undervisning, og da den almindelige økonomiske Bedring, som i 40erne og 50erne i forrige Aarhundrede havde vist sig for vort Fædreland i det hele, ogsaa havde gjort sig gældende i min Faders Erhverv, saaledes at han kunde tænke paa at lade sine Børn faa en bedre Undervisning

end den, som Kommuneskolen kunde præstere, besluttede mine Forældre at engagere en Huslærer, og en saadan var derefter i mit Hjem i femten Aar, indtil min Broder Emil blev konfirmeret og jeg kom i Aarhus Latinskole.

I de første Aar gik nogle af mine ældre Søskendes Kammerater fra Nabogaardene i Skole hos Huslæreren i Skjægs Mølle, og det bragte jo ogsaa Liv.

Nogle Oplysninger om de forskellige Huslærere i mit Hjem kan maaske have Interesse, og efter Optegnelser af min Broder Frits kan jeg meddele følgende:

1) Møller, fra 1846 til 1848, var Seminarist og en elskværdig og dannet Mand samt en dygtig Lærer, der endte som Overlærer i Grenaa.

2) Terkildsen, fra 1848 til 1852, var ogsaa Seminarist men i Modsetning til den forrige Huslærer en noget udannet Mand. Han var jydsk Bondesøn og talte stadig udpræget jydsk, og han brød sig ikke om mine Forældres Omgangskreds men søgte Selskab med Smaaborgerne i Odder.

3) Stramboe, fra 1852 til 1861, var cand. phil. og var ved sin Tiltræden i Skjægs Mølle 32 Aar gammel. Han var Københavner og havde oprindeligt studeret Medicin men var af en eller anden Grund bleven Huslærer paa Landet og havde befundet sig saa vel derved, at han var bleven derude og ikke senere havde genoptaget sine Studier, hvad enten det nu skyldtes Mangel paa Energi eller Penge.

Han var en kultiveret Mand med et soigneret Ydre og en ypperlig Selskabsmand, der var velset i Egnens bedste Hjem og som Følge deraf ude næsten hver Aften. Uden at være fortrukket var han en Ven af stærke Drikke, og det netop dengang her i Landet indførte bayerske Øl havde en stor Elsker i ham. Klubben i Odder, der var aaben to Gange om Ugen, forsømte han aldrig, og en meget stærk Romtoddy hørte til en saadan Aftens Selvfølgeligheder. Han døde temmelig hurtigt efter at være kommet bort fra Skjægs Mølle.

Hvert Aar umiddelbart før Sommerferien holdtes i Skjægs Mølle en Eksamen, som saavel Lærer som Elever imødesaa med Frygt og Bæven, da Sognepræsten i Odder altid var og vistnok ogsaa skulde være tilstede som Censor, og hvor selvfølgelig ogsaa Forældrene var nærværende.

Anden Skoleundervisning end den, der præsteredes af Huslæreren i Skjægs Mølle, har ingen af mine ældre Søskende faaet, og om end denne Undervisning vistnok var den bedste, der dengang kunde præsteres paa Landet, maa det formentlig indrømmes, at den kunde have sine Mangler, og det er i Virkeligheden al Ære værd, at mine Søskende har kunnet klare sig i Livet med dette Fond af Kundskaber, og at de f. Eks. har kunnet skrive saa godt for sig, som Tilfældet har været.

PETER ANDREAS KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Om min Broder Andreas kan jeg kun give faa Oplysninger, da han alt var kommet bort fra Hjemmet, inden jeg blev født; og dengang han kom tilbage og fik Plads i Odder, var jeg kommen i Aarhus Latinskole og traf ham altsaa kun i Ferierne.

Han fødtes den 20. Marts 1837 i Skjægs Mølle som den ældste af os ti Søskende, og han opkaldtes i Henhold til Tidens Skik efter begge sine Bedstefædre og fik altsaa Navnene Peter og Andreas.

Da han kom i den skolepligtige Alder, blev han sat i Kommuneskolen i Odder, som han frekventerede i to Aar, men i 1846 engagerede mine Forældre en Huslærer, og derefter fik Andreas og mine andre ældre Søskende deres Undervisning i Hjemmet.

Andreas var som Dreng og for Resten hele sin Levetid lille og spinkel, i hvilken Henseende han lignede sin Bedstefader paa fædrene Side; men han var i Barndomstiden flittig og eksemplarisk, og der var intet, som dengang tydede paa, at Fremtiden skulde arte sig mindre godt for ham end for de andre Søskende. Dog har min Fader senere fortalt mig, at der hos Andreas i hans Barndom var noget skjult, noget dulgt, som min Fader ikke havde iagttaget hos sine andre Børn.

Andreas var ikke som hans kun 1½ Aar yngre Søster, Marie, noget godt Hoved, men sammen med hende og de lidt yngre Brødre Frits og Carl henlevede han en ganske vist tarvelig men lykkelig og fornøjelig Barndom. Disse mine ældre Søskende kom meget paa den i Odder Sogn liggende Herregaard Rodstenseje, der dengang ejedes af en Holstener ved Navn Hagemann, og hvor der var en Skare Børn jævnaldrende med mine ældre Søskende, deriblandt den af vort Fædreland senere saa højt fortjente G. A. Hagemann.

Paa Rodstenseje traf mine Søkende Børnene fra Egnens andre Herregaarde, deriblandt Børnene fra Aakjær, der dengang ejedes af en Hamburger Gerson Cohen.*) Blandt disse Børn var der en Dreng ved Navn Emil, med hvem Andreas blev gode Venner, og da de samtidig i 1851 var blevet konfirmeret, og den unge Cohen for sin videre Uddannelses Skyld skulde til Hamburg, anmodede han efter Datidens Skik Andreas om et Vers til sin Stambog.

Da Andreas imidlertid ikke kunde præstere noget Vers, skrev min Fader nedenstaaende, der vel nok er hans eneste digteriske Frembringelse og som derfor anføres her, saa meget mere som det er et Bevis paa den patriotiske og nationale Stemning, som beherskede alle her i Landet efter den første slesvigske Krig:

Naar snart du hører et fremmed Sprog,
Og det, der her tales, fordømmes,
Naar Dansken, du møder, blir kaldt et Drog,
Og Tyskhed alene berømmes,
Glem da ej Landet, hvor først Lyset du saa,
Og de Venner, du dør efterlader,
Glem da ej Landet, hvor i Vuggen du laa,
En dansk Ven er tro alle Dager.

Da Andreas i 1851 var bleven konfirmeret og skulde ud i Verden for at søge sig et Levebrød, passede Landbruget ikke for hans spinkle Legeme, og det bestemtes derfor, at han skulde være Handelsmand, saa meget mere som en af min Faders Brødre og begge min Moders Brødre var Købmænd, og naar det erindres, hvilken Rolle Familiebegrebet — taget i videre Betydning end i Nutiden — spillede i Datidens Mentalitet, var det naturligt, at Andreas kom i Købmandslære

*) De to store Herregaarde paa Egnen ejedes altsaa dengang af Tyskere, og det var ikke noget sjældent Fænomen, at store Gaarde i Jylland var paa tyske, særligt holstenske Hænder. De paagældende havde i Almindelighed købt Gaardene billigt i de daarlige Aar i Tyverne og Trediverne og solgte dem i Halvtredserne med stor Fortjeneste (Rodstenseje købtes saaledes i 1835 for 50.400 Rd. og solgtes i 1857 for 190.000 Rd.; for Aakjær var Tallene henholdsvis 200.000 Rd. og 530.000 Rd.). Det var ikke blot Godsejerne og Proprietærene i Jylland, der dengang ofte var Tyskere. Det samme gjaldt i endnu højere Grad Forvaltere paa de større Gaarde og da ganske særligt Mejeristerne, enten der var Tale om Mejeriforpagtere eller Mejeribestyrere. Dansk Landbrug og særligt Mejeribrug stod dengang langt tilbage for det holstenske Brug.

hos en af sine Onkler, og det blev da først hos min Faders Broder, daværende Købmand F. W. Kiørboe i Aarhus.

Hvor længe han var i Aarhus, ved jeg ikke, men i 1857, da han var Fadder ved min yngste Søster Johannes Daab i Odder Kirke, nævnes han som Handelskommis i Horsens, og han maa altsaa paa dette Tidspunkt have været i denne By.

Senere kom han til Kolding som Handelsbetjent hos min Moders Broder, Købmand Niels Bastrup, og Moder har senere fortalt, at hun og Fader havde haabet, at Andreas, da han kom til Kolding, dels skulde blive knyttet til sin Onkels Hjem og dels skulde kunne arbejde sig frem til en selvstændig Stilling. Forhaabningerne i saa Henseende blev imidlertid skuffede.

Min Onkel var forinden Andreas' Ankomst blevet godt og lykkeligt gift, ligesom han var i Færd med at arbejde sig frem økonomisk og socialt, og det var derfor naturligt, at han ikke kunde være særlig ivrig efter at knytte til sit Hjem en lille Handelsbetjent, som tilmed allerede var begyndt at skeje ud og havde vist nogen Tilbøjelighed til stærke Drikke. At Betingelserne for en god Fremtid i Kolding var tilstede, viser Andreas' Samtidige som Handelsbetjent hos min Onkel, min senere Svoger Haas (der i Begyndelsen af Tredserne fik sin egen Forretning, som han arbejdede op til et betydeligt Omfang, og efterhaanden blev en meget anset og velhavende Mand).

Der var imidlertid slet ingen Fremdrift i Andreas, og han naaede aldrig anden Stilling end som Handelsbetjent, Krambodsvend som det hed i Kolding. Det er mig bekendt, at der engang blev gjort Forsøg paa at etablere ham som selvstændig Købmand i Landsbyen Andst i Koldingegnen, men hvornaar dette fandt Sted, og hvem der økonomisk stod bagved, derom ved jeg ingen Besked; kun saa meget ved jeg, at det ikke førte til noget.

Andreas kom tilbage til Fædre hjemmet i Begyndelsen af Tredserne — det bestemte Aar kender jeg ikke —, og jeg tror, at han dengang kom fra Kolding.

Det være nu, som det være vil, saa meget er sikkert, at han kom tilbage ligesaa tomhændet og hjælpeløs, som da han forlod Hjemmet en halv Snes Aar tidligere.

Da han umuligt kunde blive gaende der uden at bestille noget, og mine Forældre paa den anden Side ikke turde sende ham andetsteds hen, bevægede min Fader først Købmand Holck i Odder og siden Købmand Raupack sammesteds til at tage ham som Handelsbetjent, og i denne Stilling blev han i adskillige Aar. Der kom da

en Tid, hvor jeg traf ham, naar jeg kom hjem i Ferierne, og jeg kan give nogle Oplysninger om ham fra dette Tidsrum. Han boede selvfølgelig i Odder hos Principalen, men kom om Søndagen og de andre Helligdage hjem i Møllen, hvor han af mine Forældre behandlede paa samme Maade som de andre Børn, ligesom der fra vor Side vist ham al mulig Venlighed. Jeg mindes saaledes, at han, naar han havde Tid, bestandig var med paa de Fodture, som vi i Sommerferien foretog i Omegnen eller længere bort, og han var ogsaa med paa en flere Dages Køretur med egen Vogn, som mine Forældre med deres Sommerferiegæster gjorde til Himmelbjerget og Silkeborg. Jeg var dengang 13 à 14 Aar, og jeg mindes endnu Turen med stor Glæde.

Sin Stilling i Købmandsforretningerne passede Andreas upaaklageligt og samvittighedsfuldt, og alt kunde være gaaet godt, hvis det ikke havde vist sig, at han ikke blot slægtede sin Bedstefader paa i Ydre men ogsaa i den sørgelige Tilbøjelighed for stærke Drikke. (Det har naturligvis været saaledes, at denne Tilbøjelighed ogsaa tidligere havde vist sig hos ham, og her har vi utvivlsomt Forklaringen paa, at han ikke var reusseret, men indtil dette Tidspunkt havde vi yngre Søkende ingen Viden derom). Det var ikke saaledes, at han til daglig drak, tværtimod, men nogle Gange om Aaret kom denne Tilbøjelighed over ham med uimodstaaelig Kraft. Han forlod da uden noget-somhelst Varsel sin Stilling og sit Hjem og turede rundt i Jylland med forskellige Vagabonder nydende al den Spiritus, han kunde faa fat i. Ingen anede, hvor han var, og alle Efterforskninger viste sig frugtesløse; men efter saa og saa lang Tids Forløb kom der fra en eller anden Krovært eller en Herredsfoged Besked til min Fader om, at Andreas befandt sig dør og dør i den ynkeligste Tilstand uden Penge og næsten uden Klæder.

Min Fader rejste da straks til det paagældende Sted, fik skaffet de nødvendige Klædningsstykker og fik ham med hjem, hvor han saa maatte holde Sengen nogle Dage; men derefter rejste han sig, som om intet var passeret, og tiltraadte sin Plads paany.

Tilslidst blev det dog for galt ogsaa for de elskværdige Odder-Købmand, og Andreas, som mine Forældre umuligt kunde have gaaende hjemme, blev saa i Begyndelsen af 70erne anbragt paa en Gaard i Viborgeggen, Holmgaard i Skals Sogn, som Stamhusbesidder Holstein-Rathlou havde købt sammen med Forpagteren paa Rodsteneje. Paa denne Gaard blev Andreas nogle Aar, og min Far besøgte høm af og til, ligesom han ogsaa selv kom paa Besøg i Skjægs Mølle.

Fra denne Tid omtales han i et Brev, som Fader i Dec. 1875 skrev

til min Broder Emil i Odense, og som tilfældig er bevaret. Brevet er meget karakteristisk for min Fader, og jeg anfører dets Indhold, for saa vidt det omtaler Andreas: »... Jeg kom igaar hjem fra en Rejse, som jeg foretog til Holmgaard for at se til den sølle Andreas. Vi havde i lang Tid ikke hørt noget fra ham, og jeg mente, at det var min Pligt ikke at glemme ham, fordi han er min daarlige Søn, ligesom det ogsaa var nødvendigt at tale med Forvalteren og sikre mig, at han blev ordentlig behandlet. Det var kun en lidet behagelig Rejse, thi selve Naturen gjorde Sindet tungt. Fra Viborg kun Lyng og atter Lyng, og naar man saa i Forvejen er i en mismodig Stemning, er det ikke underligt, at man føler det dobbelt tungt at se, at han, der staa os saa nær, har forspildt sit Liv og sin Fremtid.

Jeg fandt ham forresten i god Stand, og han sagde mig, at han blev behandlet godt og ikke kunde ønske sig det bedre — men, tilføjede han, det førte jo ikke til noget. Stakkell, han kan ikke forstaa, at det er ham selv, der ikke fører til noget.

Forvalteren fortalte mig, at Andreas var den samme som altid. Naar den Uro, som de kunde mærke i Forvejen, kom over ham, løb han sin Vej og tumlede om i nogle Dage, og naar han da igen kom hjem, var han aldeles medtaget og laa uafbrudt i Sengen i nogen Tid.«

Fra Holmgaard kom Andreas senere til Løvel Mølle ogsaa i Viborg-egnen, og det blev det sidste Sted for hans triste Tilværelse.

At Andreas' Leben und Treiben var forfærdelig for mine Forældre, særlig for min Moder, der aldrig glemte, at han var hendes første-fødte, behøver jeg ikke at nævne, eller at de følte det som et Kors, der var lagt paa dem; men hver Gang Katastrofen indtraf, og det var i Aarenes Løb mange Gange, tog de Korset paa sig og hjalp ham paa Fode igen.

Det er ubegribeligt, at Andreas med sit spinkle og svage Legeme kunde staa de Strabadser igennem, som han saaledes nogle Gange om Aaret bød sig selv, og tilsidst gik det da ogsaa galt. I Vinteren 1882 havde han været paa en af de sædvanlige Ture, og der kom Besked til mine Forældre, at han laa syg og hjælpeløs i en Kro i Viborg-egnen. Min Fader rejste som sædvanligt straks afsted men fandt ham saa daarlig, at han maatte indlægges paa Viborg Sygehus, hvor det viste sig, at han havde faaet Koldbrand i begge Ben. Han døde meget hurtigt efter Indlæggelsen i en Alder af 45 Aar og blev begravet paa Viborg Kirkegaard.

MARIE SOPHIE HAAS

FØDT KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Heller ikke om min Søster Marie, der var adskilligt ældre end jeg, og som døde, da jeg var i Konfirmationsalderen, kan jeg give mange Oplysninger.

Hun fødtes i Skjægs Mølle den 27. December 1838 og opkaldtes som den førstefødte Datter ifølge Tidens Skik efter sine to Bedstemødre, der imidlertid begge hed Marie, hvorfor hun fik endnu et Navn, nemlig Sophie efter en Søster til min Fader.

Da hun havde naaet den skolepligtige Alder, var det som tidligere omtalt, at min Fader engagerede en Huslærer, den ovenfor nævnte Hr. Møller, der maa have været meget fornøjet med hende, da han senere i hendes Stambog skrev følgende Vers til hende:

Et herligt Pund der dig blev givet,
En lys Forstand, et skærpet Blik
For alt det gode her i Livet.
Naar vel du bruger, hvad du fik,
Da vil din Bane blive skøn,
Og høste vil du Godheds Løn.

Hun voksede op sammen med sine Brødre og deltog i deres Lege og Fornøjelser som en god Kammerat. Sammen med dem kom hun meget paa Rodstenseje, hvor der var en med hende jævnaldrende Datter foruden de mange Drengene af mine Brødres Alder.

Hun var som Barn og for Resten gennem hele sit Liv min Faders erklærede Yndling, hvad der maaske delvis skriver sig fra, at hun saavel i Ydre som i Indre lignede hans udmærkede Moder. Hun var som denne rank af Vækst, lys, meget arbejdsom, religiøs indstillet,

praktisk anlagt, dygtig i Husholdning og Haandarbejder og havde som alt anført en meget god Forstand.

Da Marie i 1853 var bleven konfirmeret, var hun et Aar paa Rodstenseje, hvor en af Sønnenne, efter hvad der er blevet mig meddelt, blev meget forelsket i hende og absolut vilde forloves med hende, hvad der dog forhindrede ved hendes unge Alder.

Hun skulde paa Rodstenseje lære Husholdning, og det var da ganske naturligt, at hun blev gode Venner med den derværende Husjomfru, den udmærkede Jfr. Bøggild, der senere blev gift med Forpagter Aggesen paa Rathlousdal og saaledes Nabo til Familien i Skjægs Mølle.

Saa vidt mig bekendt var Marie ogsaa nogen Tid i Aarhus for sin Uddannelses Skyld, men ellers var hun lige til sin Bryllupsdag knyttet til sit Fædrethjem, saaledes som Datidens Skik var, naar vedkommende ikke som Lærerinde eller Husjomfru — det var dengang de eneste Stillinger, som stod aabne for selverhvervende Kvinder — kom ud mellem fremmede.

Fra min meget tidlige Barndom har jeg egentlig ikke anden Erindring om Marie end den Erfaring, som de yngre Søskenne i en stor Børneflokk næsten altid har om ældre Søstre, at disse er meget strengere end Moderen. Min Moder var mild og overbærende mod os Børn, maaske noget for overbærende, men min Søster Marie lod aldrig noget gaa upaataalt hen — utvivlsomt ledet af sin store Retfærdighedssans. Vi yngre Søskenne havde derfor en vældig Respekt for hende, hvortil vel ogsaa bidrog, at hun var min noget utilnærmelige Faders Yndling, saaledes som ovenfor nævnt.

Jeg husker fra dette Tidsrum, at min yngre Broder Niels og jeg undertiden af Marie blev sendt i et Ærinde til Rodstenseje — det maa have været efter Familien Hagemanns Afrejse —, hvad vi syntes godt om, da vi altid af Jfr. Bøggild blev proppet med Kager, noget der ikke vankede i vort Hjem.

Endnu et Minde har jeg fra denne Tid, og det maa have været i 1857, da Proprietær Hagemann solgte Rodstenseje og drog tilbage til Holsten, hvorhen de fleste af hans Families Medlemmer fulgte ham. Dog blev to af Sønnenne, den ovenfor nævnte G. A. Hagemann og en Broder, der hed Ludvig,*) tilbage i Danmark og vedblev at være her som gode danske Mænd ogsaa efter 1864. Den øvrige Del af Familien

*) Saa vidt jeg erindrer, ejede Ludvig Hagemann den i Odderegnen liggende Gaard Lundhof, som han imidlertid senere bortbyttede med en i Søllerød ved København liggende Lystejendom, som han ejede til sin Død.

var imidlertid udpræget tysksindet, og nogle af disse var paa Afskedsvisit i Skjægs Mølle, ved hvilken Lejlighed der mellem Marie og en af Sønnenne, der skulde studere ved Kiels Universitet, opstod en Strid om det nationale Spørgsmaal, et Emne der i Tiden mellem de to slesvigske Krige spillede stor Rolle for alle. Jeg husker, at jeg, der dengang kun var 5 Aar, var meget stolt af min Søsters patriotisk danske Standpunkt.

I den Tid Marie tilbragte i Hjemmet hos Forældrene, var hun meget paa Rejse, og særligt var hun hyppigt i Besøg i Kolding hos sin Onkel, Købmand Niels Bastrup, i hvis Forretning jo hendes Broder Andreas var ansat, men medens han aldrig knyttedes til Familien, opstod der et hjerteligt Forhold mellem denne og Marie.

Hos min Onkel var i Forretningen ansat en dygtig ung Mand ved Navn Haas, en Skolelærersøn fra Uldum i Midtjylland, og saa vidt mig bekendt var min Onkel ham behjælpelig med at komme i selvstændig Virksomhed. I al Fald havde Haas købt en paa Søndergade i Kolding liggende Købmandsgaard, der laa nær ved Kolding Aa, der som bekendt i sin Tid dannede Grænsen mellem Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig, og hvor Toldgrænsen mellem disse to Landsdele fra gammel Tid gik. Da ved Fredsslutningen i 1864 de syd for Kolding liggende otte Sogne kom til Danmark mod Afstaaelsen af de saakaldte slesvigske Enklaver omkring Tønder i Vestslesvig, blev der gode Konjunkturer for de Forretninger i Kolding, der laa paa Søndergade nær ved Broen over Kolding Aa, og Købmand Haas forstod i høj Grad at udnytte disse.

I den Periode, hvor denne saaledes var godt i Gang med at arbejde sig fremad, blev han i 1866 forlovet med Marie, hvem han i en Aarrække havde kendt fra min Onkels Hus. Saavel mine Forældre som alle vi Søkende var meget glade over denne Forbindelse, og vi lærte hurtigt at sætte stor Pris paa Haas, der sluttede sig nøje til sin nye Familie. Foruden at være en meget dygtig Forretningsmand var han en overordentlig rettænkende og elskværdig Personlighed, og sit trofaste Sind viste han ogsaa efter Maries Død, idet han og hans fortræffelige anden Hustru samt deres Børn altid bevarede et meget venligt Sindelag overfor vor Familie.

Brylluppet mellem Haas og Marie fejredes i Skjægs Mølle i Maj 1867 ved en stor Fest, hvor ikke blot alle vi Søkende men ogsaa adskillige andre af Slægten var tilstede, og Marie drog da til sit nye Hjem.

Der foreligger fra Juli samme Aar et Brev, som Marie skrev til

Frk. Søgaard i Aarhus (Søster til Konsulinde Mørk sammesteds) som Tak for en Bryllupsgave, og hvori det om hendes nye Hjem hedder:

»Jeg ved, at det vil glæde Dem, naar jeg fortæller Dem, at jeg her i mit nye Hjem er glad og lykkelig. Min elskede Mand ved jeg er saaledes, at jeg med den inderligste Kærlighed og Hengivenhed tør slutte mig til ham; mit Hjem er saa hyggeligt og rart, som jeg kan ønske mig, og min Virksomhed er ret efter min Natur. Jeg har nok at tage Vare paa og Brug for min praktiske Sans.

Vi er begge muntre og glade, og hver virker med Lyst paa sin Maade, og naar min Ven fra sit Kontor aflægger mig en lille Visit, bilder han sig stadig ind, at han har faaet den elskværdigste lille Kone, — han faar nok med Tiden Øjnene op for mine Fejl, — men vi ville begge med Kærlighed bære over med hinanden. Og om end de Dage, der ikke behage, kommer for os, vil den gode himmelske Fader, der hidindtil har ført os saa uendeligt kærligt, ogsaa nok da staa os bi, naar vi selv opfatter dem paa den rette Maade.

Efter Forretningstiden spadserer vi en Tur og aflægger da ofte Onkel Bastrup en Visit; de er altid saa glade ved os og saa rare mod os«

Brevet giver Udtryk for stor Glæde og Tilfredshed, og det samme iagttog vi paa et Besøg, som jeg og andre Familienmedlemmer aflagde i Kolding i Sommerferien 1867.

Haas og Marie havde inviteret alle os Feriegæster i Skægs Mølle til et Besøg i Kolding, hvor vi skulde indkvarteres dels i deres Hjem, dels hos Onkel Bastrup og dels hos en Fætter af os, der hed Julius Albinus og havde en Manufakturhandel i en af Fløjene til Onkels Gaard paa Laasbygade. Vi maa have været ikke saa faa, mine Søskende Sofie, Andreas og Emil foruden mig, mine Kusiner fra København Julie og Emma samt min Fætter William ogsaa fra København.

Der var dengang ingen Jernbane til Kolding, og Rejsen maatte tilbagelægges med Hestebefordring, og vi kørte alle i en stor Vogn, som blev lejet i Odder, medens Kusken og Hestene stilledes af min Fader. Rejsen, der varede en hel Dag, begyndte i en meget tidlig Morgentime i Skjægs Mølle, og vi maatte bede flere Timer saavel i Horsens som i Vejle og vistnok ogsaa i Kroer paa Vejen mellem Købstæderne af Hensyn til Hestene, som gik helt igennem den lange Vej mellem Skjægs Mølle og Kolding. I Kolding tilbragte vi nogle overordentlig hyggelige Dage og var paa forskellige Køreture i Omegnen,

f. Eks. til Hernhuternes By Kristianfeld, ja vi var ogsaa paa en Sejltur paa Kolding Fjord.

Hjemrejsen foregik paa samme Maade som Udrejsen med Befordringen hjemme fra, der under vort Ophold i Kolding havde været dersteds, og vi var alle meget glade ved Turen. Det var min første lidt større Udflugt, og det er derfor ganske naturligt, at den staar for mig som noget storartet, men det er ogsaa et godt Bevis paa Maries store Energi at kunne sætte en saadan Tur igennem paa de Tider.

Det lykkelige Samliv mellem Haas og Marie varede desværre kun kort, thi allerede Aaret efter, altsaa i 1868, døde Marie i Barselseng, og Barnet levede kun nogle Uger.

Det var en forfærdelig Sorg for hendes gode Mand, mine Forældre og os Søskende, der havde været vant til at se op til Marie, og vi samledes ved hendes Baare mangestedsfra.

Marie, der som ovenfor bemærket var min Faders erklærede Yndling, var vistnok den klogeste af os Søskende, og hun var i udpræget Grad arbejdsom, en Egenskab, som iøvrigt alle vi Søskende har haft. Der var noget virkelig sørgeligt deri, at hun kun i saa kort Tid fik Lov til at vise sine Evner som Hustru og slet ikke som Moder.

FREDERIK RUDOLF LEOPOLD KIØRBOE*)

*Ved
Henning Kiørboe*

Far fødtes i Skjægs Mølle den 28. Januar 1841. Noget af det første han huskede fra sin Barndom var, at han holdt af i Mørkningen at liste sig over i Folkestuen og sætte sig ved Siden af den gamle Røgter Simon for at iagttage Karlene, der var bænket omkring Bordet, og Pigerne, der sad ved deres Spinderokke i den anden Ende af Stuen.

Sammen med nogle af sine Brødre og enkelte andre af Egnens Drengene blev Far undervist af en Række Huslærere af forskellig Kvalitet. Stort bevendt var disses Kundskaber vist ikke, og de »Eksaminer«, der blev holdt en Gang om Aaret, var sikkert af problematisk Værdi. Naar man har kendt Far i hans Manddoms Periode, kan man ikke andet end undre sig over, saa meget han kunde og vidste trods den mangelfulde Uddannelse i Barneaarene. Formodentlig stammede en Del af Fars Viden fra hans grundige Avislæsning; muligvis læste han ogsaa en Del Bøger i sine yngre Aar, i alt Fald gjorde han det senere i Livet.

Et varigt og kært Minde fra Barndommen fik Far ved Krigen i 1848-50, hvor han var 7-9 Aar og altsaa i en Alder, hvor Krig og Indkvartering af Soldater var som et spændende Æventyr. I det hele taget synes han at have været en rask Dreng, der ikke var bange for at finde paa gale Streger. I en vis Periode kom han og hans Brødre en Del paa »Rodstenseje« (Familien Hagemann), og denne store, gamle Gaard var naturligvis en herlig Legeplads, hvor de tumlede sig af Hjertens Lyst sammen med Hagemann's Drengene. En mere fredelig Syssel som Dans gik Far heller ikke af Vejen for; navnlig om Vinteren var der hyppig Lejlighed til at faa en Svingom ved Selskaber hjemme og ude.

*) I daglig Tale tiltaltes Far aldrig med sine rigtige Navne, men kaldtes Frits.

Kolera-Aaret 1853 huskede Far tydeligt. Sygdommen grasserede slem i Aarhus, hvorfor man i Odder traf forskellige Foranstaltninger til Bekæmpelse af den. Bl. a. præparerede Befolkningen sig flittigt med Spiritus mod Soten, og Karlene i Skjægs Mølle fik mindst tre bitre Snapse dagligt. »Om Pigerne skulde være mindre udsat for Smitte, ved jeg ikke«, skriver Far i sine Optegnelser, »i alt Fald fik de ingen Snapse«.

Som det sidste Led i Fars Uddannelse i Barneaarene sørgede Far for, at han fik lært at skyde, idet det blev indrettet saaledes, at han — den sidste Vinter inden han blev konfirmeret (i April 1855) — fik Lejlighed til at følge Skytten Højer fra Rathlousdal paa hans Jagtture. Da Vinteren 1854-55 var meget kold, kunde disse Ture ofte være drøje nok; men Far holdt sig tapper og fik lært at behandle en Bøsse, samtidig med at han glædede sig over Naturen og det Dyreliv, han fik set paa saa nært Hold.

Allerede i sine Drengaar viste Far stor Interesse for Landbrug, medens Arbejdet i Møllen ikke optog ham meget. (Farfars Interesse for Møllevirksomhed var ogsaa langt mindre end for selve Landbruget). Da Far efter Konfirmationen — i en Alder af 14 Aar — skulde ud at lære noget, blev det da ogsaa som Landvæsenselev paa en Gaard »Frijsendal« under Frijsenborg. Denne Gaard havde et Jordtilliggende paa 6-700 Tdr. Land, og Besætningen bestod af ca. 1400 spanske Uldfaar med en særlig fin Uld, der blev solgt til en Klædefabrik i Vejle. En af Gaardens vigtigste Afgrøder var Raps, der baade høstedes og tærskedes paa en ganske anden Maade end Korn, og der var derfor nok at lære for Far, der ogsaa tog Del i Arbejdet med Liv og Lyst og alt i alt befandt sig rigtig godt paa »Frijsendal«. I Fritiden var der hyppigt Lejlighed til at foretage Rideture, og i Ferierne fik han Lov til at rejse hjem til Skjægs Mølle, hvilket han paaskønnede meget, da der ikke var noget Familieliv paa »Frijsendal«, idet Bestyreren var ugift.

Paa »Frijsendal« blev Far indtil Nytaar 1858, altsaa i $2\frac{3}{4}$ Aar, hvorefter han fik en Slags Forvalterplads paa Gaarden »Tulstrup« mellem Randers og Viborg. Som Løn skulde han kun have fri Station, og hans Gerning bestod i at sætte Folkene i Arbejde og holde Tilsyn med dem. Da Far paa dette Tidspunkt kun var 17 Aar, gjorde han alt hvad han kunde, for at Folkene ikke skulde faa hans Alder at vide, og lagde sig desuden et kraftigt Skæg til for at faa et værdigere Udseende. Det lykkedes ham ogsaa at sætte sig i tilbørlig Respekt, og

naar Ejeren af »Tulstrup«, en ung, ugift Tysker, rejste bort — hvad der ikke saa sjældent skete —, var Far faktisk Herre paa Gaarden.

Ligesom Far paa »Frijsendal« havde savnet et egentligt Familienliv, saaledes ogsaa her paa »Tulstrup«; men heldigvis var der i Nærheden en Gaard »Ulstrup«, hvis Bestyrer Far kendte og hvor han kunde tilbringe en Del af sin Fritid.

Blandt de Opgaver Far havde paa »Tulstrup«, nævner han selv den at følge med Vognene, naar der blev kørt Korn til Købstaden, enten Randers eller Viborg. — Naar Læssene var afleveret dør paa det rette Sted, blev han indbudt til at spise til Middag hos den Købmand, der havde købt Kornet; men naar Hjemkørselen derefter skulde finde Sted, kom den vanskeligste Del af Opgaven: at faa Folkene samlet. Brændevinen var billig dengang, og der var nok af den i de jyske Købstæder. Det hændte derfor ikke sjældent, at der var en eller anden af Folkene, som ikke kunde opspores; og der var da ikke andet at gøre end at køre hjem uden »Synderen«, som saa — naar han kom til Bevidsthed efter Rusen — maatte vandre de tre Mil hjem til Gaarden.

Nytaaer 1859 forlod Far »Tulstrup« for at overtage Pladsen som Forvalter hos sin Farbroder, Grosserer F. W. Kiørboe, paa dennes Ejendom »Flinterupgaard« mellem Slagelse og Kalundborg. Denne boede her hver Sommer med sin Familie, og der udfoldede sig da et muntert og hyggeligt Familienliv, som Far havde megen Glæde af. Og ligesom Far satte stor Pris baade paa sin Farbroder og dennes Kone, Tante Emma, holdt disse begge meget af ham, og de Aar, han tilbragte der, mindedes han derfor altid med Glæde.

Paa det Tidspunkt, da Far kom til »Flinterupgaard«, havde hans Farbroder sin Broder Christian boende der, efter at denne havde solgt sin Gaard i Morsholt ved Odder. Skønt Onkel Christian dengang var over 40 Aar og hverken havde noget at leve af eller Udsigt til at faa det, forlovede han sig med en Huslærerinde hos en Familie i Nærheden. Da hans Broder fik dette at vide, indsaa han straks det uforsvarlige i Forbindelsen og var ikke sen til at finde paa, hvad der skulde gøres. Han skrev omgaaende til Onkel Christian og meddelte ham, at et af hans Skibe den og den Dag anløb Kalundborg og foreslog ham at gøre en Rejse med det. Onkel Christian forstod aabenbart Vinket, tog med, og dermed var den Forlovelse ophørt. —

I Foraaret 1862 maatte Grosserer Kiørboe som ufyldstgjort Pant-haver overtage en Ejendom paa ca. 400 Tdr. Land, »Frederikslund«,

ved Ryomgaard, og Far blev da forflyttet dertil som Forvalter. Paa dette Tidspunkt var hans Broder Carl Forvalter paa den nærliggende »Skafføgaard«, og de to Brødre kom derfor meget sammen baade hos hinanden og hos fælles Bekendte i Omegnen.

I 1863 om Efteraaret solgte Grosserer Kiørboe »Frederikslund« til Generalkonsul Westenholtz fra London, men Far blev paa Gaarden og fortsatte sin Virksomhed i Westenholtz's Tjeneste. Paa Grund af Krigen i 1864, hvor Jylland var okkuperet af Fjenden, var Westenholtz i ca. 1 Aar forhindret i at komme til sin Gaard, og Far var da — kun 23 Aar gammel — uindskrænket Administrator. Under Krigen havde »Frederikslund« stor Indkvartering, og der var oprettet Felt-slagteri paa Gaarden samt Korn- og Brødmagasin. Dette gav selvfølgelig meget Liv paa Egnen, men gjorde det ikke let at faa det daglige Arbejde udført, særligt da Gaardens Heste og Vogne stadig blev benyttet af Militæret til forskellige Transporter. Det lykkedes dog Far at faa passet Jorden nogenlunde, og da Vejret i Sommeren 1864 var meget gunstigt, blev Høstudbyttet forholdsvis godt.

I Sommeren 1865 besøgte Far efter Indbydelse Westenholtz paa hans Ejendom i England og opholdt sig derovre i ca. 6 Uger. Om Efteraaret s. A. solgte Westenholtz »Frederikslund« og erhvervede i Stedet Ejendommen »Dronninggaard« ved Holte, som Far saa blev Forvalter (∴ Bestyrer) af, og i denne Stilling blev han i ca. 10½ Aar (til 1876).

Den nævnte Ejendom var et Komplex, bestaaende af de tre Ejendomme »Dronninggaard«, »Frederikslund« og »Kaningaarden«, alle beliggende ved Furesøen og med Jorderne stødende op til hinanden. Arealet var ca. 1000 Tdr. Land, indbefattet Eng og Skov. Godsets oprindelige Hovedsæde »Næsseslottet«, der var opført af den rige københavnske Købmand de Coninck i Slutningen af det 18de Aarhundrede, var i denne Periode ubeboet.

Det var et stort og mangesidet Arbejde, der i 1865 blev lagt paa Fars Skuldre, og hans Virksomhed maatte nødvendigvis blive meget selvstændig, da Ejeren boede i England og kun i kortere Tid om Sommeren kom her til Landet.

Hidtil havde Far kun haft med egentligt Landbrug at gøre, men her var ogsaa Skove foruden de store Hovedbygninger, som det snart viste sig nødvendigt at bygge om. Jorderne, der var af temmelig tarvelig Bonitet, var i høj Grad forsømt, og dette gjaldt i endnu højere Grad om Engene. Ganske vist havde Far til sin Hjælp en Underforvalter, men alligevel kom en meget stor Del af Arbejdet

til at hvile paa ham personlig, bl. a. det med Virksomheden forbundne Bogholderi samt den store Korrespondance, — Forhold, som han i sin tidligere Gerning ikke havde haft noget videre at gøre med. Far tog imidlertid som sædvanlig med stor Energi fat paa sin Gerning og klarede den godt, og i mange Aar var der det bedste Forhold mellem ham og hans Principal, ligesom han selv følte sig særdeles tilfreds i sin Stilling og nød megen Agtelse paa Egnen.

Efter Datidens Forhold stod »Dronninggaard« i god Togforbindelse med Kjøbenhavn, og Far tog derfor ikke sjældent til Byen for at gaa i Teater og lignende eller besøge den Del af Familien, der boede dér. Han var ligeledes en hyppig og velset Gæst paa den Suhr'ske Ejendom »Sølyst« ved Klampenborg, hvor hans Onkel Hempel (gift med Fars Moster) var Gartner. Desuden udfoldede Far selv en udstrakt Gæstfrihed og havde navnlig om Søndagen hyppigt Besøg af Slægt og Venner; bl. a. kom hans Broder Valdemar, der i 1870 var kommet til Kjøbenhavn som Student, ofte paa Besøg med jævnaldrende Venner, og de bevarede hele Livet de bedste Minder om det hyggelige og fornøjelige Samvær dér. I denne Forbindelse kan tilføjes, at Fars yngste Broder Niels var Landvæsenselev hos ham fra 1869 til 1871.

Medens Far var paa »Dronninggaard«, rejste han hvert Aar til Jylland for at købe Heste. En af disse Ture fik et noget usædvanligt Forløb, idet Rejsen til Aarhus p. Gr. af Frost og Sne kom til at vare i ti Dage. Da Far kom til Korsør, var Storebælt tillagt, hvorfor der var etableret Isbaad-Transport; men da der allerede var en Mængde Rejsende, der ventede paa at blive sat over, maatte Far — tillige med adskillige andre — tilbringe tre Døgn i Byen, før Overfarten kunde finde Sted. Paa Sprøgø var der ligeledes samlet saa mange Rejsende, at man atter maatte vente tre Døgn, inden Farten kunde gaa videre. De ufrivilligt Indkvarterede saavel som Kvarter-Værterne tog imidlertid Situationen med Gemytlighed, og Humøret var højt, da Turen til Nyborg begyndte. Der var ti Isbaade ialt, som fulgte efter hinanden i en Række med passende Mellemrum; hver Baad rummede ti Passagerer foruden en Besætning paa fire Mand. Saa vidt muligt sørgede man for at skaffe Kvinder og Børn Plads i Baadene, medens de mandlige maatte hjælpe Mandskabet med at skubbe Baadene frem. Der blev givet streng Ordre til ikke at slippe Taget i Baaden, da man næppe vilde kunne klare sig selv, hvis man faldt i en Vaage og ikke havde noget at holde sig ved. Over Fyen kom de Rejsende i Løbet af to Døgn til Fredericia, hvor der atter maatte gøres Holdt p. Gr. af

Snehindringer. Da der ikke kunde siges noget om, hvornaar Jernbane-Strækningen nordpaa vilde blive farbar, enedes Far med nogle andre Rejsende om at leje en Slæde til at køre de ti Mil til Aarhus. At Hestemarkedet forlængst var forbi, da Far — efter ti Dages Rejse — endelig naaede sit Bestemmelsessted, behøver næppe at tilføjes.

I Aarenes Løb var der hos Generalkonsul Westenholz opstaaet den Tanke, at det vilde være bedst at have en teoretisk uddannet Mand til at bestyre »Dronninggaard«; og da Far efterhaanden havde opsparet en lille Kapital (8 à 9000 Kr.) og ganske naturligt havde Lyst til at blive helt selvstændig, blev de enige om at skilles, og i Foraaret 1876 fratraadte Far da sin Virksomhed paa »Dronninggaard«.

Kort Tid derefter overværede han sin Broder Carls Bryllup i Ejby Mølle med daværende Anna Landkilde; derfra tog han med sine Forældre hjem til Skjægs Mølle, hvor han saa opholdt sig, indtil han i Juni s. A. flyttede til »Sophie Amaliegaard« (pr. Hornslet i Jylland), som han havde forpagtet for en Periode af 10 Aar.

I 1877 gjorde Far Bekendtskab med Mor, der dengang opholdt sig hos sin Onkel Skovrider Mortensen paa »Sophienlund«, ikke langt fra »Sophie Amaliegaard«. Den 5. Oktober s. A. blev Far og Mor forlovet, og den 24. Maj 1878 stod deres Bryllup i Marie Kirke i Helsingør.

De første Aar paa »Sophie Amaliegaard«, der havde et Tilliggende af 500 Tdr. Land, gav et godt Udbytte, idet baade Vejrforhold og Priser var tilfredsstillende, og Far og Mor førte da en fornøjelig Tilværelse sammen med Egnens øvrige Landmandsfamilier, ligesom forskellige Slægtninge hyppigt var Gæster hos dem.

Men efterhaanden faldt Kornpriserne til et ukendt lavt Niveau, og dette bragte det danske Landbrug ind i en alvorlig Krise. Skønt Far havde gjort, hvad der var ham muligt for at drive Gaarden med smaa Omkostninger, var Situationen blevet saa daarlig i 1886, da Forpagtningen udløb, at der ikke var andet at gøre end at opgive den og forlade Gaarden. Far havde mistet hele den Kapital, han ejede, da han overtog Forpagtningen, og maatte akkordere (33⅓ pCt.) med sine Kreditorer.

I den første Tid derefter boede Far og Mor med deres tre Børn hos Mors Forældre paa »Rolighed« ved Helsingør; men i Efteraaret 1886 flyttede de til Kjøbenhavn (Vesterbrogade 99), hvor Far skønnede, at Muligheden for at finde Beskæftigelse var bedre.

Selv i Hovedstaden var det imidlertid ikke let at faa Arbejde, skønt Far saa at sige var villig til at tage hvadsomhelst; først i Efter-

aaret 1888 lykkedes det ham at faa en Beskæftigelse, der gjorde det muligt for ham at forsørge sin Familie. I de mellemliggende to Aar forsøgte han paa forskellige Maader at tjene til Livets Ophold, f. Eks. ved at sælge Smør til private Familier eller ved Handel med Fedekreaturer, men det var kun lidt, der kunde tjenes paa den Maade.

Den Virksomhed, Far fik i Slutningen af 1888, var som Materialforvalter ved Anlægget af Kjøbenhavns Landbefæstning. Arbejdet derude begyndte hver Dag Kl. 6 Morgen, og da der var 1 Mil derud og Far ikke havde anden Befordring end sine Ben, maatte han gaa hjemmefra Kl. 4, hvilket var ensbetydende med, at Mor maatte staa op Kl. 3 for at give ham Morgenmad. Heldigvis var hans Helbred godt, og da han kom til at samarbejde derude med flere tiltalende Mennesker, befandt han sig vel under de nye Forhold.

Fars Arbejde bestod bl. a. i at modtage, opmaale og bogføre det Materiale (Kampesten, Skærver, Grus m. m.), der blev sendt ud til Anlægget. Desuden skulde han føre Kontrol med Arbejderne indenfor et Distrikt, der var $\frac{3}{4}$ Mil langt, og den samlede Distance, han daglig maatte tilbagelægge til Fods, blev saaledes $3\frac{1}{2}$ à 4 Mil. At dette paa varme Sommerdage kunde være drøjt nok, siger sig selv, og i Efteraaret 1889 flyttede Far og Mor da ogsaa fra Vesterbrogade til Mathildevej, der laa saa meget mere vestpaa, at Far sparede $\frac{1}{2}$ Times Gang hver Dag. Til Belysning af Datidens Prisforhold skal det anføres, at den nye Lejlighed paa 4 forholdsvis gode Værelser kostede 300 Kr. aarligt.

Som naturligt er, var der indrettet et Marketenderi paa Fæstningsterrænet, og ved sine Besøg der gjorde Far Bekendtskab med Værten, der ligesom han selv var en forhenværende jydsk Landmand, og kom derved ind paa Tanken om selv engang at slaa ind paa en lignende Virksomhed.

I Foraaret 1890 nærmede Fæstningsanlægget (Vestfronten) sig sin Fuldførelse, og det blev da meddelt Størstedelen af Personalet, deriblandt Far, at der fra April ikke mere var Brug for dem. Paa dette Tidspunkt skulde imidlertid Bygningen af Søfortet »Middelgrunden« paabegyndes; og da der søgtes en Restauratør til at sørge for Forplejningen af de Mennesker, der skulde bygge Fortet, meldte Far sig som Ansøger til Pladsen og fik den.

At det var med blandede Følelser, Far den 20. Maj 1890 sejlede ud til sin nye Virksomhed, kan ikke forundre; og den Ængstelse, han nærrede for de nye og ganske fremmede Forhold, viste sig ikke ubegrundet. Efter et Aars brydsomt Arbejde med forgæves Forsøg paa

at faa et varigt, godt Forhold til Arbejderne, var det kommet dertil, at han ansaa det for haabløst at fortsætte; og da man netop paa den Tid havde besluttet at paabegynde Anlægget af Kjøbenhavns Frihavn, søgte han Stillingen som Restauratør paa denne store Arbejdsplads og var virkelig saa heldig at faa den. Den 5. September 1891 begyndte Far da den Virksomhed, som han fortsatte lige til sin Død ca. 26 Aar efter og som bragte hans Økonomi i udmærket Orden.

Det nye Arbejde voldte Far mange Vanskeligheder i Begyndelsen, og det pekuniære Udbytte var saare beskedent i de første Aar. Men takket være Flid, Udholdenhed og Evne til at tilpasse sig efter de forhaandenværende Forhold blev Vanskelighederne overvundet, saa at Arbejdet efterhaanden blev mindre brydsomt og Resultatet bedre.

I 1894 blev Frihavnen aabnet, og faa Aar efter var Trafiken vokset saa meget, at man kunde forudse, at de daværende Forretningslokaler i Løbet af nogle Aar vilde blive for smaa. Der forhandlede da om forskellige Udvidelsesplaner, og Resultatet blev, at Carlsberg Bryggerierne paatog sig at opføre en efter Forholdene ret stor Restaurations-Bygning, som Far fik Brugsretten over mod at betale en aarlig Leje og yde Bryggerierne en Fortrinsstilling ved Salget af Øl. Til Arkitekt benyttede Bryggerierne Kunstneren Thorvald Bindsbøll (en Søn af Thorvaldsens Musæums Bygmester), og Bygningen opførtes i Løbet af 1899 og Begyndelsen af 1900 paa en Grund, beliggende lige indenfor Hovedindgangen til Frihavnen.

Foruden Forretningslokaler og Værelser til det store Personale, som det vilde blive nødvendigt at anvende i den stærkt udvidede Virksomhed, var der indrettet en Privatlejlighed i Bygningen; og samtidig med at Forretningen aabnedes i de nye Lokaler, flyttede vi ind i denne Lejlighed.

Under de nye Former voldte Bedriften i de første Aar betydelige Vanskeligheder, men efterhaanden fandt Far den rigtige Organisationsform, og da Konjunkturerne bedrede sig i Begyndelsen af det nye Aarhundrede, forøgedes ogsaa Trafiken i Frihavnen, og Forretningen gav derefter Far et godt aarligt Udbytte, saalænge han levede.

Allerede i Slutningen af 1901 blev det besluttet, at vi skulde opgive vor private Lejlighed i »Capella«s Bygning, for at en Bestyrer, som Far havde antaget, kunde komme til at bo der; og da vi af flere Grunde ikke havde befundet os godt ved at bo i »Capella«, var vi alle glade ved atter at komme ind i et almindeligt privat Hus (Willemoesgade 58).

Omkring 1911, da Far var ca. 70 Aar, kom vi ind paa den Tanke,

at det af Hensyn til Fremtiden var ønskeligt at skabe Sikkerhed for, at Forretningen kunde bevares for Familien selv efter Fars Død. Det bedst egnede Middel hertil var at erhverve Ejendomsretten over »Capella«s Bygning, og de Forhandlinger herom med Carlsberg Bryggerierne, der da blev indledet, resulterede i, at Far i 1913 købte Ejendommen og saaledes bragte den og Borgerskabet, der ogsaa gjaldt for Indehaverens Enke, paa samme Haand. Dette betragtedes af os alle som en betydelig Vinding, og den siden da forløbne Tid bekræftede de Forventninger, vi nærrede.

Verdenskrigens Udbrud i 1914 formindskede naturligvis straks Trafiken i Frihavnen en Del, men da der var gaaet nogen Tid, kom der atter Liv i Omsætningen, og den Frygt, vi havde næret for at Forretningen skulde komme til at lide meget under Krigen, viste sig heldigvis ugrundet. Den værste Periode havde Forretningen i 1917, efter at Tyskland den 1. Februar havde indledet den uindskrænkede Ubaadskrig. De usædvanlige Vanskeligheder, der fulgte i Kølvanet paa denne frygtelige Krigsmetode, blev Far imidlertid forskaaet for, idet han døde den 25. Marts samme Aar.*)

Far blev begravet paa Humlebæk Kirkegaard i det Gravsted, vi havde anskaffet Aaret i Forvejen i Anledning af min Broder Aage's Død. —

I den sidste lange og gode Periode af sit Liv betragtede Far sig utvivlsomt som en lykkelig Mand og ikke med Urette. Gennem hele Livet havde han haft et usædvanligt godt Helbred og kendte saa at sige ikke til Nerver; velsagtens som Følge heraf havde han et roligt, ligevægtigt Sind og et godt Humør. Endvidere var han en flittig og nøjsom Mand, der ikke skaanede sig selv hverken i det daglige eller naar det gjaldt om at gøre en ekstra Indsats. Højt op i Aarene vedblev han at staa tidligt op om Morgenen og straks derefter begynde sin Gerning.

Det bedste Bevis paa Fars Udholdenhed og Pligtfølelse har vi fra de drøje Aar, efter at han havde maattet forlade Landbruget og søge til Kjøbenhavn. De Strabadser, han da gennemgik, var haarde, men

*) Blandt Far's Medarbejdere i »Capella« fortjener den mangeaarige Bestyrer Johs. Jensen at nævnes særskilt. Han blev ansat i Forretningen i Efteraaret 1891 i en Alder af 19 Aar og var knyttet til den i 46 Aar, lige til den — bl. a. af Hensyn til Mor's Alder — blev solgt i 1937. Ved sin Dygtighed, Flid og Paa-lidelighed tjente han sig hurtigt op til Bestyrer og blev i bedste Forstand Far's højre Haand, der havde Styret, naar Far ikke var tilstede. Foruden at være en udmærket Bestyrer har han gennem de mange Aar været Familien en trofast Ven.

aldrig beklagede han sig, skønt han havde Grund nok til det, naar han sammenlignede sin Situation i de Tider med sine behagelige Ungkarle-Aar paa »Dronninggaard«.

Det har altid forekommet mig, at det, Far præsterede dengang, var langt udover det sædvanlige og viste Egenskaber, der maatte vurderes meget højt. Og ved Samtaler, jeg har haft med forskellige Familiemedlemmer i Anledning af denne Skildring, har jeg haft den Glæde at erfare, at det ikke alene er Far's allernærmeste, der ser saaledes paa det, men at ogsaa andre vurderer hans Indsats højt og er af den Opfattelse, at han løste den svære Opgave paa en virkelig beundringsværdig Maade.

Hvad der sikkert hjalp Far igennem de mange svære Tider, han kom til at opleve, var hans barnlige Tro paa Gud og Tillid til, at Forsynet ikke vilde svigte ham, naar blot han gjorde sin Pligt. Betegnende i saa Henseende er det, at han kunde sove trygt om Natten selv i Perioder, hvor hans økonomiske Eksistens stod paa Spil. Under saadanne Forhold vilde han ogsaa helst bære Vanskelighederne og Bekymringerne selv og skaane sine Omgivelser for dem. Dette kunde udlægges som Indesluttethed, men var snarere Udtryk for hans Om-sorg og Hensynsfuldhed. Af og til kunde Mor — maaske med Rette — synes, at Far skulde have sat hende mere ind i sine Forretningsforhold og øvrige Økonomi. Men i de Tider var det ikke almindeligt, at en Mand talte noget videre med sin Kone om Pengesager; og de svære Perioder, Far oplevede, medførte, at Fortrolighed fra hans Side vilde have skabt Ængstelse og Bekymring i Mor's Sind, uden at hun dog havde været i Stand til at ændre noget ved Forholdene.

Som Familiefader gav Far et smukt Eksempel og skabte sammen med Mor os Børn et godt og hyggeligt Hjem, som vi altid har kunnet tænke tilbage paa med Glæde og Taknemmelighed. De svære Tider mærkede vi aldrig noget til; vi havde ingen Fornemmelse af, at der manglede noget, men fik alt hvad vi behøvede. Særlig var det Far og Mor magtpaaliggende, at vi fik en god Uddannelse, og vi kom derfor alle straks fra Begyndelsen i gode Skoler, ligesom vi i en tidlig Alder begyndte at faa Musikundervisning.

Vore Kammerater var altid velkomne hjemme, og der blev i det hele taget udfoldet en ikke ringe Gæstfrihed hos os, især om Søndagen, hvor der ofte kom en Del — navnlig unge — til Middag. Far var en vennsæl Mand, der bedømte sine Medmennesker mildt og helst vilde se bort fra deres mindre gode Sider, ikke mindst naar det gjaldt Familiens Medlemmer, som han omfattede med særlig Interesse og

Sympati. Den Trofasthed, der var et Kendetegn hos Far, gav sig Udslag i stor Hjælpsomhed, og det var ikke faa af Familiens mindre velsituerede Medlemmer, han i Aarenes Løb ydede en god Støtte. Sikkert har Far glædet sig over at kunne gengælde noget af den Hjælp, han selv i sine trange Aar havde faaet fra Familie og Venner og som han hyppigt talte om med stor Taknemmelighed.

Baade Far og Mor var fordringsløse, ucegennyttige Mennesker, hvem det faldt naturligt at tænke paa deres Børn, før de tog Hensyn til sig selv. Som et enkelt Eksempel herpaa kan nævnes, at medens de selv i mange Aar — trods deres store daglige Arbejde — ingen Ferie havde, sørgede de saa vidt muligt hvert Aar for, at vi Børn kom paa Landet i Sommerferien. Og det var Far en stor Glæde, da han i Sommeren 1897 mente at have faaet Raad til at leje en beskeden Sommerlejlighed i Taarbæk; at han selv skulde have Besværet med at tage frem og tilbage med Toget hver Dag, tænkte han ikke paa.

Endnu større Glæde var det for Far, da han i 1901 kunde leje Sommerlejlighed paa Bondegaarden »Tyskegaarden« ved Kvistgaard Station. Som gammel Landmand nød han i høj Grad det uforfalskede Landliv, der var Lejlighed til her i Mark og Skov; og de Glæder, han havde paa den Maade, førte til, at han i 1906 købte den tidligere Skovridergaard »Krogenbjerg« (ligeledes ved Kvistgaard), som vi havde lejet til Sommerbolig siden 1903. Det var øjensynligt for enhver, hvor det morede Far i sin Fritid atter at være Landmand, selv om hans Marker kun strakte sig over knap 60 Tdr. Land og deres Kvalitet endda var temmelig middelmaadig.

Saa meget nød Far og Mor efterhaanden at bo paa Landet, at de i 1914 opgav deres Bolig i Kjøbenhavn og flyttede ud til »Krogenbjerg« efter at have ladet den indrette til Helaarsbolig (Arkitekt: Frederik Kiørboe). Her tilbragte Far saa sine tre sidste Leveaar, idet han dog vedblev at tage ind til Forretningen i Frihavnen nogle Gange om Ugen, indtil den Sygdom (Mavekræft), der medførte hans Død, gjorde dette umuligt for ham.

Om Mor

AUGUSTA DOROTHEA CAROLINE KIØRBOE

FØDT MEINIG

skal følgende meddeles:

Mor fødtes den 7. September 1856 paa »Rolighed« ved Helsingør, som Datter af Partikulier, fhv. Landmand Christian Heinrich Meinig og Augusta Caroline Dorothea, født Werdelin.

De økonomiske Kaar i Hjemmet var meget beskedne, og da Morfar desuden — i Modsætning til Mormor — havde Tilbøjelighed til Tungsind, var Forholdene ofte ret trykkede, og Mors Barne- og Ungdomsaar var derfor ikke særlig lyse. Senere i Livet følte Mor det altid som et Savn, at hun ikke havde lært meget mere, end hvad de Lærerinder, der var i Hjemmet, kunde bibringe hende af Kundskaber.

En gladere Periode begyndte for Mor, da hun i en Alder af 20 Aar kom i Huset hos sin Moster Hertha, der var gift med Skovrider under Clausholm Gods, Carl Mortensen. I dette velstaaende Hjem (»Sophienlund« pr. Hornslet) var der en Del unge, ligesom der ofte kom Gæster, der bragte Liv og godt Humør med sig; og det var naturligvis af ikke ringe Betydning for Mor at tilbringe et Par Aar under saadanne Forhold.

Blandt de velsete og hyppige Gæster var ogsaa Far, der kom fra den nærliggende »Sophie Amaliegaard«; og som foran berettet, resulterede dette i, at Mor og Far blev forlovet (den 5. Oktober 1877) og gift (den 24. Maj 1878). Mor havde fortrinlige Anlæg for husligt Arbejde og havde yderligere faaet disse Anlæg udviklet baade hjemme og paa »Sophienlund«. Dette kom hende nu tilgode, da hun ved sit Ægteskab blev Landmandskone og skulde forestaa Husholdningen paa »Sophie Amaliegaard«. I Kraft af sine gode Anlæg og store Flid lykkedes det Mor at løse den for hende ganske fremmede Opgave udmærket, ligesom hun i det hele taget baade i de svære og i de lyse Perioder, hun kom til at opleve, var en dygtig, økonomisk og flittig Husmoder.

En Husmoders Gerning bliver som Regel ikke vurderet efter Fortjeneste, bl. a. fordi den foregaar ret ubemærket og kun i mindre Grad sætter sig synlige Spor. En dygtig Husmoder er imidlertid en overordentlig Værdi for et Hjem, og som Forholdene udviklede sig for Mor og Far, var det en Lykke, at Mor var saa dygtig til sin Gerning. Selv en saa usædvanlig Indsats, som den Far gjorde i sine Trængselsaar, vilde næppe have ført til saa godt et Resultat, som Tilfældet blev,

hvis ikke Far ved sin Side havde haft et Menneske, der forstod at forvalte de beskedne Indtægter med Dygtighed og var villig til at sætte alle Kræfter ind for at værne om Hjemmet.

Det Opbud af Energi, Mor præsterede i disse Aar, var imidlertid for meget for hendes Kræfter; og i denne Periode viste sig for første Gang Spiren til den Nervesygdom, som hun Resten af Livet maatte kæmpe med. Sygdommen svækkede imidlertid saa langt fra Mors Interesse for Hjemmet, at det snarere var, som om hun derefter koncentrerede sig endnu mere om det og kun brød sig lidt om at tage Del i Livet udenfor. De Gange, hvor vi — efterhaanden som Kaarene blev bedre — flyttede til en større Lejlighed, tog Mor altid Del i Arbejdet med Liv og Lyst og betragtede det som en Hjertesag at gøre Stuerne saa hyggelige som muligt. —

Mor var over 15 Aar yngre end Far og forskellig fra ham paa mange Omraader; ikke mindst viste dette sig i Forholdet til andre Mennesker. Medens Far havde stor Lyst til at komme sammen med Fremmede, var Mor nærmest noget sky og havde som Regel ikke særlig Trang til Selskabelighed. Hun befandt sig bedst i en lille Kreds af nære Venner, men viste da ogsaa stor Evne til at skabe Hygge om sig.

Paa Grund af sine daarlige Nerver havde Mor det ikke særlig godt i Byen og følte det altid som noget af en Befrielse, naar vi om Sommeren flyttede ud paa Landet. Der udfoldede hun sig langt friere end i Byen, og det klædte hende at ses i landlige Stuer optaget af at gøre alt saa godt som muligt for sine Omgivelser. Trods de svage Nerver var Mor fysisk set forbavsende rask og rørig og deltog højt op i Aarene gerne i timelange Spadsereure, ligesom hun holdt meget af Køreture rundt om i Nordsjælland — i Krogenbjerg-Tiden i vor egen Hestevogn med Far eller Gunner som Kusk.

Mor tilhørte en musikalsk Familie og var selv musikalsk, men havde paa Grund af de beskedne Kaar i Hjemmet hverken faaet Undervisning i Spil eller Sang. Dette følte hun som et stort Savn, og for at det ikke skulde gaa os Børn paa samme Maade, sørgede hun for, at vi i en meget tidlig Alder begyndte at faa Musikundervisning, skønt det sikkert har knebet at skaffe Pengene til det. I den første Tid havde vi ikke selv noget Klaver, og maatte derfor øve os hos vor Lærerinde; men saasart det paa nogen Maade var muligt, blev der anskaffet et — sikkert meget billigt — brugt Klaver, og Kronen blev sat paa Værket, da Mor (i 1904) for opsparede Husholdningspenge købte et Flygel til os.

Allerede i 1900 var Gunner begyndt at lære at spille Violin, og da han havde gode Evner til det, kunde vi snart tage fat paa det Sammenspil, som vi siden stadig har dyrket med uformindsket Glæde. De Afsavn, som Mor i Aarenes Løb underkastede sig, for at vore musikalske Anlæg kunde blive udviklet, har saaledes lønnet sig rigeligt.

Et fremtrædende Træk hos Mor har været en usædvanlig Evne til at pleje Far og os Børn, naar vi var syge. Medens Mor paa Grund af sine medfødte Anlæg til et noget tungt Sind ikke har haft let ved at tage aktiv Del i andres Glæde — hvor godt hun end undte dem den —, var det som om hendes Kræfter voksede, naar nogen af hendes nærmeste blev syge eller paa anden Maade kom til at trænge til hendes Hjælp. Hun kendte da ikke til at spare sig selv, og stor var hendes Opfindsomhed med Hensyn til at finde paa, hvad der kunde lindre og glæde den syge.

Et andet karakteristisk Træk er Mor's store Gavmildhed. Selv i de Aar, hvor Far's Indtægter var smaa, var det øjensynligt, hvor det glædede Mor, naar hun kunde afse noget til Venner og Bekendte, omend det kun var beskedne Ting, hun kunde give. Og efterhaanden som Far's økonomiske Forhold blev bedre, udvidede Mor stadig sin Gavekonto og fandt stor Glæde i netop at finde den Ting, der passede bedst til Modtageren.

Medens Far levede, støttede han med rund Haand sine Børn, naar de giftede sig og satte Bo, og denne Rundhaandethed har Mor trofast fortsat, ligesom hun med stor Offervillighed har understøttet trængende Familienmedlemmer baade indenfor sin egen og Far's Slægt.

Efter Far's Død i 1917 blev Mor i nogen Tid boende paa Krogenbjerg sammen med Gunner. Det stod os imidlertid klart, at dette — baade økonomisk og paa anden Maade — næppe var den bedste Ordning, og da vi i Sommeren 1918 fik et udmærket Tilbud paa Ejendommen, ansaa vi det for rigtigst at sælge den. I Oktober s. A. flyttede Mor og Gunner da fra Gaarden, og Mor har siden boet i Kjøbenhavn med en yngre Dame om sig, for Tiden (1937) Frk. Rigmor Frandsen, der har været hos Mor siden 1922.

Om Sommeren har Mor hvert Aar boet paa Landet i 4 à 5 Maaneder i en lejet Bolig, som Regel i Egnen omkring Espergærde. Baade i sin By-Lejlighed og paa Landet har hun vist stor Evne til at skabe et gammeldags, hyggeligt Hjem, som vi Børn stadig føler som vort gamle Hjem.

Da dette skrives, er Mor over 80 Aar og — bortset fra Nerverne — stadig forbavsende rask og rørig; dog er Synet efterhaanden blevet

saa svækket, at hun ikke kan læse ret meget, og herved er en Beskæftigelse, som Mor satte megen Pris paa, blevet berøvet hende. Alligevel falder det ikke svært at faa Tiden til at gaa, thi Hjemmets Anliggender optager stadig Mor meget; hendes Børns og Børnebørns Forhold interesserer hende levende; Besøg faar hun en Del af, og endelig er — ved Siden af Samværet med Frk. Frandsen — Telefonen og Radio'en hende til megen Adspredelse.

FRITS OG AUGUSTA KIØRBOE'S BØRN:

1. A a g e M e i n i g K. (*skildret af Henning Kiørboe*).

Aage blev født den 9. September 1879 paa Sophie Amaliegaard. Han var en sund, nærmest køn Dreng med blaa Øjne og lysegule Krøller og blev snart ligesaa afholdt af Folkene paa Gaarden som han var elsket af sine Forældre, hvis førstefødte han var. Han udviklede sig hurtigt til en kvik og modig Dreng, der interesserede sig levende for, hvad der foregik paa Gaarden, og da han i 5—6 Aars Alderen begyndte at gaa i Skole, tog ogsaa dette i høj Grad hans Interesse fangen, og det viste sig snart, at han var et baade opvakt og lærenemt Barn. »Skolen« var paa Skovridergaarden »Sophienlund«, hvor Familien havde en Huslærerinde, Frk. Holst, til deres Børn, som Aage nu blev undervist sammen med. Vejen til Sophienlund, som laa en halv Times Gang fra Sophie Amaliegaard, gik ad en Skovsti, og her vandrede Aage hver Morgen nok saa tappert afsted med sin Skoletaske. Som Regel blev hans Mod sat alvorligt paa Prøve, naar han nærmede sig Gaarden, idet han gerne der blev modtaget af en Skare Hunde, der var alt andet end blide; men han bestod Prøven og slap vistnok altid med Skrækken.

Skolegangen paa Sophienlund blev ikke af lang Varighed, da Far og Mor — som foran skildret — i 1886 flyttede til Kjøbenhavn. Aage kom da først i en Realskole paa Frederiksberg og senere i Gundorff og Levy's Latin- og Realskole paa Østerbro, hvorfra han tog sin Præliminæreksamen. Ogsaa i denne Periode var Aage en rar og livlig Dreng, der havde let ved at omgaas sine jævnaldrende og hyppigt knyttede sig ret nært til sine Kammerater. Hans Helbred var imidlertid ikke altid godt, og i visse Perioder plagedes han meget af Gigtfeber og maatte i den Anledning undertiden forsømme Skolen saa lang Tid af Gangen, at det blev nødvendigt at holde Hjemmelærer til ham for at undgaa, at han skulde blive »Oversidder«.

Trods de gode Evner, Aage havde, stod hans Hu i disse Aar ikke til at studere, men til at blive Søofficer, og han fik da ogsaa Lov til at prøve denne Vej og kom i 1896 ud som frivillig Lærling med Kanonbaaden »Hauch«. Jeg er tilbøjelig til at tro, at det i ikke ringe Grad var under Paavirkning af daværende Kammerater, at han traf dette Valg i Stedet for at fortsætte med at læse, hvad hans Evner saa klart kvalificerede ham til. En Ven, han paa dette Tidspunkt kom meget sammen med, var Godtfred Skjerne (nu Direktør for Assistentshuset), som var en fantasifuld og noget excentrisk Yngling. Han var snart Muhamedaner, hvilket medførte, at han ofte — af religiøse Grunde — ikke kunde spise almindelig Mad; snart var han helt optaget af Indianernes Liv og Færden og haabede vist at kunne tage til Amerika og træde i »Sitting Bull« eller andre Koryfæers Fodspor. Alt dette har sikkert nærret Aages Fantasi og givet ham Trang til at komme ud og se noget af Verden; i alt Fald læste han dengang med stor Iver Cooper, Jules Verne og andre Drengbog-Forfattere.

Togtet med Kanonbaaden klarede Aage godt, skønt det ikke var nogen let Tørn. De overordnede tog ikke med Fløjlshandsker paa Eleverne, og Mandskabets Omgangstone var meget forskellig fra den, han var vant til hjemmefra.

Da Fartøjet engang laa i Kjøbenhavn, havde Aage — under en Landlov — det Uheld at falde paa en Stentrappe og slaa sit ene Knæ, saa at han fik Ledevand og maatte indlægges paa Militærhospitalet. Tilfældet vilde nu, at hans militære Løbebane skulde afsluttes hermed. Da han var blevet helbredet for sin Knælidelse og atter skulde ombord, viste det sig nemlig, at han havde Skarlagensfeber (rimeligvis var han blevet smittet under de meget gammeldags og uhygiejniske Forhold, der herskede paa Garnisons Sygehus, »Grød-Slottet«, som det kaldtes). Han blev da indlagt paa det militære Epidemisygehus (dengang i Fredericiagade) og maatte opholde sig der i flere Uger. Blandt Patienterne var en teologisk Kandidat Høyer (senere Præst ved Andreaskirken i Kjøbenhavn), som Aage sluttede sig til og talte meget med, og jeg vil tro, at det for en Del var under Indflydelse af disse Samtaler, at Aage besluttede sig til at opgive den militære Løbebane og begynde at studere. Foreløbig gjaldt det om at faa Studentereksamen, og da Aage var kommet vel bort fra Hospitalet, indmeldte han sig paa et Kursus (Lyceum), hvorfra han i Sommeren 1899 tog Artium. Ogsaa paa dette Kursus traf han forskellige jævnaldrende, som han kom til at sætte Pris paa, bl. a. Hans Svénné (senere Overlæge), som i den Periode kom en Del i vort Hjem.

Disse Aar, hvor Aage gik paa Kursus og senere paa Universitetet, var sikkert lykkelige Aar for ham. Han havde dengang et godt Helbred, var glad ved sit Arbejde, havde flere gode Venner, der var velset hjemme, og havde i Sommerferien Lejlighed til fornøjelige Ophold paa Landet hos forskellige Slægtninge. Desuden fik han Undervisning i Klaverspil, der interesserede ham en Del, og var en efter Datidens Forhold ivrig Amatørfotograf.

Blandt hans Venner fra disse Ungdomsaar maa først og fremmest nævnes hans senere Svoger, Carl With (se Side 55). Samværet mellem disse to begyndte allerede, medens Carl boede sammen med sine Søskende i Hillerød, men udviklede sig til et Venskab, efter at Carl i 1896 havde faaet sin Studentereksamen fra Statsskolen der og var flyttet til København. Baade Carl og hans Brødre kom overordentlig meget i vort Hjem, og ligesom Johannes With og jeg derved blev nære Venner, blev Carl og Aage det.

Aage var dengang — som forøvrigt gennem hele Livet — stærkt interesseret i, hvad der foregik omkring ham. Han elskede Naturen og Friluftsliv, fulgte ivrigt med i Litteraturen, samlede paa Bøger, skrev Digte, dyrkede Musik og tog periodevis Del i Politik. Men efterhaanden som hans Studium lagde mere og mere Beslag paa hans Tid, maatte han — som de fleste andre i samme Situation — give Afkald paa en Del af disse Interesser. Iøvrigt var han et udpræget Stemningsmenneske, der hurtigt — og tilsyneladende umotiveret — kunde svinge fra stor Begejstring til dyb Depression. Denne Side af hans Væsen var han selv ganske klar over, og han led sikkert en Del i de ikke saa sjældne Perioder, hvor det lyse Sind havde forladt ham og Tungsindet fik ham til at nære en ubegrundet, men derfor ikke mindre pinagtig Tvivl om sine Evner og Fremtidsmuligheder. —

Som Fagstudium havde han først valgt Jura, men det varede ikke længe, før han opgav det, da han ikke syntes det interesserede ham tilstrækkeligt; i Stedet valgte han da Lægevidenskab, og Tiden viste, at han her traf et rigtigt Valg.

Studietiden forløb udmærket, og Aage var afholdt baade af Lærere og Kammerater. Til Belysning af en enkelt Side hos ham, fortæller hans Enke, Andrea, at han paa Frederiks Hospital, hvor en Del af »Medicinernes« Uddannelse foregik, var bekendt for altid at møde paa Klokkeslet til Stuegangen, hvorfor Professor Wanscher kaldte ham »Bornholmer-Uret« og spøjte med, at man kunde stille sit Ur efter ham. Af samtidige »Medicinere«, han kom sammen med dengang, husker jeg særligt den humoristiske Ove Jacobsen (senere Boghandler i

Kjøbenhavn), den musikalske og syngende Thorvald Balslev (senere praktiserende Læge i Jylland) og den alvorlige og dygtige Frans Otto Lassen (senere Hospitals-Overlæge i Aarhus). Sidstnævnte og Aage sluttede et varmt Venskab, som fik stor Betydning for dem begge og varede til Aages Død. Denne Periode blev iøvrigt betydningsfuld for Aage derved, at han mødte sin senere Hustru, daværende Sygeplejerske ved Frederiks Hospital, Andrea Knudsen, med hvem han i 1902 blev forlovet og gift i 1906.

Da Aage i Sommeren 1907 havde afsluttet sit Studium med 1. Karakter, begyndte han at aftjene sin Værnepligt som Underlæge. Under en Rideøvelse havde han det Uheld at besvime og falde af Hesten, hvorved han paadrog sig en Hjernerystelse, der medførte et længere Sygehusophold og berøvede ham Lugtesansen for Resten af Livet. Efter at han var udskrevet herfra, blev han hjemsendt fra Militærtjenesten, og efter en Rekonvalescenstid paa Landet, begyndte han paa sin egentlige Lægegerning. Først havde han forskellige Vikarstillinger, og da han nærrede særlig Interesse for Obstetrikken, foretog han i 1908 en Studierejse til Dublin, hvor han opholdt sig i to Maaneder. Efter sin Hjemkomst gjorde han bl. a. Tjeneste som Kandidat paa Frederiks Hospital og Sct. Joseph's Hospital og havde sin Turnus paa Frederiksberg Hospital.

I Begyndelsen af 1910 fik Aage at vide, at man søgte en Læge til Allested paa Fyn, og besluttede efter moden Overvejelse at gribe denne Chance. Han flyttede da derover i Marts 1910, og lejede en Bolig og begyndte at praktisere.*) Det viste sig snart, at der var god Brug for en Læge paa Egnen, og da han baade var dygtig og flittig og forstod at omgaa Befolkningen — baade lave og høje — fik han i Løbet af ret kort Tid oparbejdet en rigtig god Praksis. Efter et Par Aars Forløb var denne vokset saa meget, at han ansaa det for forsvarligt at bygge sig et Hus i Allested; Opførelsen af dette interesserede ham meget, ligesom han tog ivrigt Del i Anlægget af Haven, som han ogsaa senere ofrede en stor Del af sin Fritid. Han var desuden en udpræget Dyreven og havde en Hund »Sagamore«, som sluttede sig nært til ham og altid var med ham, naar han gik paa Jagt i Omegnen.

Aage var ubetinget kommet paa sin rette Hylde ved at blive Læge og specielt Landlæge. Hans Helbred var ikke stærkt, og en Gerning som Bylæge vilde rimeligvis have været for opslidende for ham; og da han satte stor Pris paa at færdes i Naturen, gav Livet paa Landet

*) Skildringen af Tiden i Allested er for en væsentlig Del baseret paa Oplysninger, der er givet af Aages Enke.

ham et Plus til den Tilfredsstillelse, som selve Lægevirksomheden bragte ham. Han var dybt interesseret i Lægevidenskaben og fulgte stadig — gennem Tidsskrifter og paa anden Maade — med i det nye, der kom frem, og naar der var noget af dette, der indgød ham Tillid, var han ikke bange for at prøve det. Bl. a. forsøgte han engang et nyt Middel mod Ischias, der gav saa gode Resultater, at der kom nye Patienter til ham langvejs fra. I det hele taget var han — i Kraft af sine mange gode Egenskaber — afholdt af Patienterne og ikke mindst af Børnene blandt disse, som han havde en særlig vindende Maade at omgaas.

Sin Fritid havde Aage let ved at faa noget ud af, da han baade holdt meget af sit Hjem og satte Pris paa Selskabelighed. I Hjemmet var det ikke mindst Børnene, der beskæftigede ham, og han fortjente Ros for den Opdragelse, han gav dem. Paa Grund af den voksende Praksis var det kun sjældent, at han kunde være borte fra Allested; men desto gladere var han, naar Slægt og Venner kom paa Besøg hos ham der. Han var en udmærket Vært og skyede ikke nogen Anstrenge eller Udgift, for at hans Gæster skulde befinde sig vel. Af Omgangsvener paa Egnen bør nævnes Aages Kollega i Glamsbjerg, Dr. Bisgaard, samt Forpagter Buhl og Hustru paa Søbysøgaard (senere Stendetgaard ved Haderslev), med hvem Aage og Andrea tilbragte mange fornøjelige Stunder.

Baade i den snævrere Familiereds og sammen med fremmede var Aage nærmest livlig og hyppigt oplagt til Spøg. »Digteraaren« fra de unge Aar var ikke udtørret, selv om Emnerne, der nu blev behandlet, var af lettere Natur end dengang; og det var ikke sjældent, at Aage — i Anledning af et Selskab — trak Pegasus frem og skrev en gemytlig Vise til en kvik Melodi.

Alt tegnede saaledes godt for Aage, men snart begyndte Sygdom at underminere hans Tilværelse. I Begyndelsen var Angrebene ret sjældne og syntes ikke at være farlige; men det varede ikke længe, før de blev hyppigere, og periodevis endog gjorde det nødvendigt at holde en Vikar til at passe Praksis'en. Og i 1915 tog Sygdommen saadan Overhaand, at Aage ikke blev rask mere. Efter flere Maaneders Sygeleje hjemme, uden at der viste sig Tegn til Bedring, bestemte Aage sig til at tage Ophold paa Rigshospitalet. Men end ikke her kunde Lægerne blive klare over Sygdommens Natur, og da der ikke var den mindste Fremgang at spore, mente Aage og de andre Læger det rigtigst, at han prøvede en Kur paa Vejlefjord Sanatorium. Heller ikke dette hjalp, og Aage lod sig da efter Samraad med Overlæge

Lassen flytte til Aarhus for at blive røntgenbehandlet af daværende Overlæge Severin Nordentoft, der var en af de faa private Læger, som havde de dertil fornødne specielle Apparater. Men ogsaa dette Haab om Bedring glippede. Det fortjener specielt at nævnes, at Dr. Nordentoft viste Aage og Andrea den sjældne Gæstfrihed at lade dem bo i sit Hjem, saalænge Behandlingen stod paa.

Bortset fra den Tid Andrea maatte tilbringe i Allested bl. a. af Hensyn til Børnene, opholdt hun sig hos Aage, plejede ham og søgte at holde Modet oppe hos ham; og da der efterhaanden ikke var megen Tvivl om, hvor det bar hen, rejste Far og Mor i Begyndelsen af September 1916 over til Aage for at være sammen med ham i den sidste Tid. Alt dette paaskønnede han meget, ligesom han var en taalmodig og fattet Patient, skønt det maa have været svært for ham at vide, at han snart skulde gaa bort fra Hustru og fire smaa Børn.

Aage døde den 30. September 1916 kun 37 Aar gammel og blev begravet i Familiegravstedet paa Humlebæk Kirkegaard.

En foretagen Obduktion bragte Klarheden over Sygdommens Natur: en Byld i den ene Lunge, der trængte ind i Hjertesækken.

Hans Hustru *A n d r e a M a r g r e t h e* fødtes den 24. September 1880 som Datter af Landmand Anders Knudsen og Hustru Maren, født Hansen, Kværndrup paa Fyn. Hun blev uddannet som Sygeplejerske paa Frederiks Hospital og gjorde Tjeneste paa dette Hospital til sit Giftermaal i 1906.

Efter Aages Død i 1916 blev hun optaget som Elev paa Rigshospitalets Jordemoderskole og dimitteredes derfra med 1. Karakter i 1918. Har siden praktiseret paa Frederiksberg.

Underviser i Foreningen »Husmoderhjælpens Korps«; siden 1935 desuden Medlem af Foreningens Bestyrelse.

Ansæt i 1920 paa Statens Lærerhøjskole som Lærerinde i Barnepleje og Hjemmesygepleje for Skolekøkkenlærerinder. — Medlem af Dansk Sygeplejerraad og Jordemoderforeningen.

Aage og Andrea Kiørboes Børn:

- a. *A a s e K.* Født i Kjøbenhavn den 25. August 1906. Student fra Karen Kjær's Skole 1925. Optaget paa Rigshospitalets Sygeplejerskeskole 1929 og ansat som Sygeplejerske paa dette Hospital 1934—36. Gift den 1. August 1936 med *G e r t V a g n R a s m u s s e n*, Søn af Grosserer P. I. A. Rasmussen og Hustru Frida Ellen, født Nielsen; Student fra Schneekloth's Skole 1929; cand. med. 1937. — En Datter, født den 25. August 1937.

- b. **Helen K.** Født i Kjøbenhavn den 2. September 1907. Optaget paa Rigshospitalets Sygeplejerskeskole 1927 og ansat som Sygeplejerske paa dette Hospital 1930—35. Gift den 25. Maj 1935 med **Eigil Banner-Voigt**, Søn af Kaptajn i Hæren **Christian Banner-Voigt** og Hustru **Betty Christiane**, født **Gronemann**; Student fra Aalborg Kathedralskole 1927; cand. polyt. 1932. I 1936 ansat som Ingeniør ved Aalborg Margarinefabrik. — En Søn, **Steen**, født den 8. April 1936.
- c. **Flemming K.** Født i Allested paa Fyn den 24. Marts 1910. Student fra Schneekloth's Skole 1930; studerer Medicin.
- d. **Else K.** Født i Allested paa Fyn den 20. December 1914. Gift den 11. Juli 1936 med **Holger Hansen**, Søn af Lærer **J. P. Hansen** og Hustru **Marie**, født **Christensen**; Student fra Aarhus Kathedralskole 1925; Redaktionssekretær ved **United Press' Associations Scandinavian Department**. — Ægteskabet ophævet 1937.
2. **Inge K.** Født paa Sophie Amaliegaard den 13. April 1882. Boede — bortset fra et Ophold paa »Stenisgaard« i Jylland, hvor hun lærte Husholdning, og to Ophold i London for Sprogets Skyld — hos sine Forældre, indtil hun den 1. Juli 1909 blev gift med daværende cand. mag. og stud. med. **Carl Johannes With**, Søn af Læge **Rasmus Nicolai With** og Hustru **Rasmine Dorthea Sophie**, født **Andrup**.

Da **Carl With** er død (1923), skal der gives følgende Oplysninger om ham:

Oprindeligt havde han bestemt at blive Zoolog, men bl. a. under Paavirkning af Inge slog han — efter at være blevet cand. mag. — ind paa den medicinske Løbebane og blev i 1911 Læge efter kun 4 Aars Studium. Hans Gerning som Læge blev kort, men ærefuld.

Til Speciale valgte han Hud- og Kønssygdomme og udførte paa dette Felt et stort og anerkendt Arbejde paa forskellige af vore Hospitalers dermato-venerologiske Afdelinger, bl. a. paa Finsen-Instituttet, hvor han var Afdelingslæge i en Række Aar. Jævnside med Hospitalsgerningen fungerede han som praktiserende Specialist og oparbejdede efterhaanden en betydelig Praksis.

Skønt Lægegerningen lagde Beslag paa Størstedelen af hans Tid, syslede han stadig med Zoologien og var desuden interesseret i forskellige offentlige Anliggender (Folkeregister, Biblioteksvæsen m. v.), om hvilke der foreligger en Række Publikationer fra hans Haand. En-

delig nedlagde han et betydeligt Arbejde i en Disputats-Afhandling, som han dog ikke naaede at faa færdig før sin Død.

Af de Nekrologer, der blev skrevet om ham i forskellige videnskabelige Tidsskrifter o. l., fremgaar det, at hans Gerning blev vurderet højt baade i Lægekredse og i den videnskabelige Verden.

Carl og Inge With's Børn:

- a. **Torben Kiørboe W.** Født i Kjøbenhavn den 18. August 1910. Student fra Metropolitanskolen 1928; cand. med. 1934. Har haft Ansættelse paa forskellige Hospitaler og skrevet en Række Publikationer om medicinske Emner.
 - b. **Karen Margrete Kiørboe W.** Født i Kjøbenhavn den 23. Oktober 1914. Student fra Sortedams Gymnasium 1933. Havde derefter forskellige Pladser som Lærerinde, bl. a. hos en dansk Familie i Frankrig. Gift den 13. Juni 1936 med Læge **Viggo Axel Clemmesen**, Søn af Kaptajn i Hæren **C. C. L. J. Clemmesen** og Hustru Marie, født Gran.
 - c. **Mogens Kiørboe W.** Født i Kjøbenhavn den 31. Marts 1919. Alumne paa Sorø Akademi's Gymnasium.
3. **Henning K.** Født paa Sophie Amaliegaard den 28. April 1885. Student fra Østersøgades Latin- og Realskole 1903; cand. polit. 1910; ansattes samme Aar som Assistent i Statens statistiske Bureau (Det statistiske Departement); udnævntes til Fuldmægtig i 1917; tog sin Afsked i 1920 for at indtræde i Landmandsbanken som Chef for Bankens statistiske Kontor; udtraadte i 1928 af Banken og ansattes som Revisionchef i Overformynderiet.
Af hans Bibeskæftigelser skal her nævnes: Medhjælper for sin Far ved Forretningen i Frihavnen 1910—1917; sammen med sin Ven, cand. polit. **Holger Soele**, Leder af Virksomheden fra 1917 til den blev solgt i 1937; Manuduktion til statsvidenskabelig Eksamen; Undervisning i Økonomi og Statistik paa Niels Brocks Handelsskole og paa Universitetets statistiske Laboratorium som Assistent dør; Sekretær i Rigsdagens Kommission vedrørende Andelsbanken; statistisk Konsulent i Landmandsbanken (efter sin Udtræden i 1928); Revisor i forskellige Erhvervsvirksomheder.
 4. **Gunner K.** Født i Kjøbenhavn den 11. April 1893. Landvæsens-elev paa »Nyrupgaard« pr. Kvistgaard 1909. Havde Rideskole i Kjøbenhavn 1912—14 og 1914—18 Rideskole samt Stutteri paa »Krogenbjerg«, hvor han tillige hjalp sin Far med Gaardens Drift. Flyttede i 1918 til Kjøbenhavn, hvor han tog Undervisning

i Bogholderi etc. Virkede som Fuldmægtig og Kasserer i Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme 1919—28 og derefter som Revisor i Foreningen. Blev i 1928 ansat som Assistent i Det gjen-
sidige Forsikringselskab Danmark. Gift den 5. September 1919 med Astrid Brodersen, Datter af Direktør for Frederiks-
berg Kommunes tekniske Forvaltning, Ingeniør C. J. Brodersen, og Hustru Hanne, født Holm.

Gunner og Astrid Kiørboe's Børn:

- a. Fritse K. Født i Kjøbenhavn den 26. Januar 1921. Skoleelev.
 - b. Preben K. Født i Kjøbenhavn den 26. Marts 1925. Skoleelev.
-

CARL AUGUST KIØRBOE

Ved
Steffen Kiørboe

Min Far Carl August Kiørboe fødtes i Skjægs Mølle ved Odder den 19. Februar 1843. Han gik i Skole hjemme og havde som Lærere de samme Personer som sin ældre Broder Frits. Efter sin Konfirmation i 1857 blev han sat i Lære hos en Manufakturhandler i Aarhus, men da det viste sig, at hans Hu stod til Landvæsenet, og at han ikke passede til den Virksomhed, han var sat i, kom han efter et Aars Forløb som Landvæsenselev til Forpagter Møller paa Gersdorffslund (og efter dennes Død til Forpagter Bai, sammesteds), hvor han forblev 2 à 3 Aar. Efter at have været ulønnet Forvalter i nogen Tid hos den dygtige Landmand Proprietær Walther paa Mallinggaard var han i 1861—64 Forvalter hos Forpagter Linnemann paa Skafføgaard, 1864—67 hos Forpagter Bache paa Søbygaard under Frijsenborg og 1867—69 hos Forpagter Baron Christian Rosenkrantz paa Rosenholm. I Aaret 1869 forpagtede han Gaarden Balskov ved Kaløvig og blev i 1870 gift med sin første Hustru Signe Kondrup, Datter af Gaardejer Christian Kondrup i Kankbølle. I dette Ægteskab var der en Søn, min ældste Broder Christian, født den 30. December 1871, hvis Fødsel kostede Moderen Livet. Far blev derefter gift anden Gang med min Mor Anna Landkilde, født den 12. August 1844, Datter af Møller Stephan Landkilde, Eiby Mølle ved Odense, og Hustru Annelisbeth Andersdatter. Mine Forældre levede altsaa deres første Tid paa Balskov, og om denne og den forudgaaende Periode har Farbror Valdemar meddelt følgende:

»Under sin Forvaltertid traf Carl sammen med Baron Christian Rosenkrantz, yngre Søn fra Rosenholm, som efter at have absolveret statsvidenskabelig Eksamen uddannede sig til Landmand for at overtage Forpagtningen af Fædrengaarden, og Baronens maa have fattet

Tillid til Carl og hans Dygtighed, thi i 1867 — altsaa i en Alder af 24 Aar — blev Carl Forvalter hos Baron Christian paa den meget store Gaard Rosenholm. Det var meget, der kom til at hvile paa Carls Skuldre, da Baron Christian ikke selv gav sig meget af med Gaardens Drift. Carl klarede sig imidlertid særdeles godt, og han havde det i alle Maader udmærket i den temmelig selvstændige Stilling med den meget elskværdige Principal. Men det gik ham som andre Landmænd, at han ønskede at blive helt selvstændig. Han forpagtede da i 1869 den nærliggende Gaard Balskov, der oprindeligt havde hørt under Rosenholm som Arvefæstegaard, men nu ejedes af en Onkel til Baron Christian, Baron Ivar Rosenkrantz. Balskov var en Gaard paa lidt over 300 Tdr. Land, hvoraf 50 Tdr. L. Skov, og Agerjorden, der jo var det, Forpagtningen gjaldt, bestod gennemgaaende af stærk Lerjord, som ikke var let at behandle. Med Iver tog Carl fat paa Arbejdet, og i 1870 blev han som ovenfor nævnt gift med Frøken Signe Kondrup. Allerede det følgende Aar døde hun efter at have født en Søn, der efter sin Morfar fik Navnet Christian. Carl var altsaa nu Enkemand med en lille Søn, der i sin Opvækst snart opholdt sig hos sin Far og snart hos sine Bedsteforældre i Skjægs Mølle, hvor man var meget glad for ham. Der kommer nu en noget livlig Periode i Carls Liv, men for at kunne forstaa dette maa man fæste Blikket paa Forholdene i dansk Landbrug og Landbostand i 1870'erne:

Milliardbetalingen fra Frankrig til Tyskland efter Krigen 1870—71 var som bekendt delvis skaffet tilveje derved, at Guldpenge, der brugtes i den franske Omsætning, var taget ud af Omsætningen, erstattet af uindløselige Papirpenge og sendt til Tyskland. Den store Mængde Guld, der strømmede til Tyskland, formindskede naturligvis Guldets og derved Guldpengenes Værdi, eller med andre Ord: alle Priser, der jo dengang udtryktes i Guld, gik stærkt op. Prisstigningen i Tyskland bredte sig til andre Lande og kom ogsaa til vort Fædreland, hvor blandt andet Priserne paa Landbrugets Produkter gik stærkt op. Der skabtes derved temmelig pludselig en god Konjunktur for dansk Landbrug; men en saadan pludselig økonomisk Forbedring, der ikke skyldes Vedkommendes eget Arbejde, har sine Skyggesider, og det viste sig da ogsaa, at den danske Landbostand i nogen Grad misbrugte den gode Konjunktur. Forbedringen, der ganske særligt — paa samme Maade som en Nedgang i Landbrugskonjunkturerne — maatte vise sig i Forpagter- og Proprietærklassen, medførte, at man begyndte at bruge flere Penge saavel i Hjemmene som paa Hotellerne i Købstæderne, hvorhen Landmændene søgte nu mere end tidligere, og

Champagne var ikke noget sjældent dengang. I dette muntre Liv med Naboer og andre Standsfæller deltog Carl med Liv og Lyst, og hans Munterhed og Livsglæde samt hans udprægede Sans for Livets humoristiske Side gjorde ham til et skattet Medlem af de Sammenkomster, som Landmændene dengang excellerede i. Han forsøgte imidlertid ikke Gaardens Drift, men brugte naturligvis som andre Landmænd paa de Tider flere Penge, end Hartkornet egentlig kunde tillade. Han kom imidlertid paa en heldig Maade ud af det glade Liv, da han i 1875 blev forlovet med Frøken Anna Landkilde, som havde lært Husholdning hos Forpagter Aggesens paa Rathlausdal og derved var bleven Veninde med hans Søstre. De blev gift den 27. Maj 1876, og Tanken opstod da ganske naturligt, om det ikke var rigtigst at opgive Forpagtningen af Balskov og i Stedet overtage Forpagtningen af Eiby Mølle ved Odense, der var hans Kones Fædrenehjem, og som dengang regnedes for en overordentlig værdifuld Ejendom.«

Forpagtningen af Balskov blev da opgivet i Aaret 1877, og mine Forældre flyttede til Eiby Mølle.

Da saaledes nu Forbindelsen med min mødrende Slægt knyttedes endnu nærmere, vil det være naturligt at meddele nogle Hovedtræk af dennes Historie:

Min Morfar Stephan Christian Juliussen Landkilde ejede oprindelig Landkildegaard ved Odense, en Gaard paa 190 Tdr. Land af Hartkorn 20 Tdr. 2 Skpr. $\frac{2}{4}$ Album. Den hørte tidligere som Fæstegods under Hovedgaarden Bramstrup, men solgtes af dennes Ejer, Kancelieraad Søren Hillerup ved Skøde af 18. December 1798 for 10,000 Rigsdaler til min Tipoldefar Hans Christian Jespersen Landkilde, hvis Far Jesper Hansen fra Kettinge paa Als alt tidligere havde den i Fæste. I Aaret 1852 solgte imidlertid min Morfar Gaarden for 32,000 Rigsdaler til Herr R. C. Langkilde, Ejer af Eiby Vandmølle og Olie-mølle, idet Morfar samtidig købte denne Ejendom for 50,000 Rigsdaler. Da Møllens Indtjeningssevne formentlig har været væsentlig større end Gaardens, maa det antages at have været en god Forretning i Øjeblikket; men Udviklingen i Eftertiden viser noget ganske andet. Landkildegaarden solgtes i 1858, 1864 og 1874 for henholdsvis 50,000 Rdl., 48,500 Rdl. og 88,731 Rdl., hvilket er en Værdistigning i Morfars Levetid paa 177 %. Til Belysning af de senere Salgsmuligheder anføres efter Professor O. H. Larsen: »Landbrugets Historie og Statistik« følgende Hartkornspriser for Jord og Bygninger (d. v. s. uden Besætning og Inventar): 1845—59 Kr. 2041.00, 1880—84 Kr. 6563.00, 1885—89 Kr. 5948.00, 1895—99 Kr. 5230.00, 1913 Kr. 8511.00 og 1919 Kr. 15506.00.

De anførte Perioder viser Gennemsnitstal for hele Landet og Brudpunkterne i Konjunkturkurven, indtil denne kulminerede efter Krigen. Landkildegaarden vilde paa Grund af sin heldige Beliggenhed nær Odense til enhver Tid havde kostet betydeligt mere, end Gennemsnitstallene viser. Dens Salg i 1852 kan have været en forsvarlig Disposition i Øjeblikket, men Tallene viser, at Salg paa et langt senere Tidspunkt havde været en væsentlig bedre Forretning.

Eiby Mølle har sikkert omkring Midten af forrige Aarhundrede været en meget værdifuld Ejendom, idet der foruden Vandmølle med god Vandkraft fra Odense Aa var Oliemølle, Barkmølle, Stampere og Valkeri samt et Jordtilliggende paa ca. 40 Tdr. Land. Det var en hyggelig Ejendom med stor, gammel Have og kønne, gamle Bygninger, beliggende ved en stor Mølledam, hvori der var en Ø.

Oliemøllen var bortforpagtet til »Overgades Sæbesyderi« i Odense, hvis Indehaver var den ansete Raadmand Boesen. Væverne og Farverne i Odense bragte deres Tøj til »Stampen«, Bønderne deres Korn til Møllen, og dennes egne Vogne kørte daglig deres Runde til Kunderne i Odense By og Landdistrikt. Ingen tænkte sig, at det overhovedet kunde være anderledes. Eiby Mølle var saaledes en af disse gamle Virksomheder, der gik helt af sig selv, saalænge de Konjunkturer bestod, under hvilke i sin Tid Bedriften var anlagt. Ifølge Familielegenden skal i Halvfjerdsernes Begyndelse et Aktieselskab, der vilde anlægge en Papirfabrik, have tilbudt Morfar 200,000 Kr. for Eiby Mølle. Tilbudet befandtes imidlertid for lavt og blev afslaaet. Det var ikke klogt, omend forklarligt, thi gamle Folk sælger vel nødigt deres Hjem. Og desuden: Nu havde jo i tyve Aar disse fem store Vandhjul Dag og Nat drejet sig om deres Aksler og uafbrudt malet Velstand ind til deres Herre, Mølleren, stilfærdigt, men stadigt som selve Strømmen i Odense Aa. Hvorfor skulde det ikke blive ved? Vandets Susen og Brusen, Værkets evige Klappen og Duren maa have lullet Familien i Søvn, thi de gamle Møllerfolk, og de som raadede dem, har aabenbart slet ikke forstaaet, at den Tid og den Slægt, der snart skulde tæmme selve Niagara og tage dets lankede Horse Powers i sin Tjeneste, kun havde et Smil og et Skuldertræk tilovers ved Tanken om Horse Powers fra Odense Aa. Det var derfor en skæbnesvanger Fejl at afvise en Køber, der kunde bruge ikke blot Vandkraften, men selve Vandet.

Om mine Bedsteforældre paa mødrende Side vides, at Morfar var svagelig, lidet foretagsom og i de sidste Aar indtil sin Død i August 1878 altid sengeliggende. Mormor derimod skal have været en ener-

giske og virksom Kvinde, der myndigt ledede den store Husholdning.

Her i Eiby Mølle fødtes først et Barn, der ikke overlevede Fødslen, derefter jeg selv den 13. Oktober 1879 og Nicolai den 14. Marts 1882. Mine Erindringer fra min tidligste Barndom er faa og dunkle. Jeg husker Mormor som en meget gammel, hvidhaaret Dame med en hvid Kappe paa Hovedet og en lang tynd Guldkæde om Halsen, siddende i en stor Lænestol, hvortil Mor og Tante Andrine, bistaaet af min uforglemmelige Barnepige »Gamle Kirsten« bragte Nix og mig til Godmorgen og Godnat. En enkelt Begivenhed har præget sig i min Erindring nemlig engang, da Christian havde Drengeselskab og til sine Gæsters Forlystelse puttede Fars Krudthorn i Kakkelovnen. Personlig var jeg naturligvis for lille til at være med i Laget, men jeg husker tydeligt et vældigt Brag, hvorefter Christian kom styrrende ud med afsvedet Haar og krudtsværtet Ansigt.

I forretningsmæssig Henseende blev Eiby Mølle ingen Guldgrube for mine Forældre. Far havde fra den 1. Maj 1878 overtaget denne hidtil blomstrende Virksomhed i Forpagtning paa 10 Aar mod en aarlig Afgift af 10,000 Kr.; men desværre viste det sig hurtigt, at Konjunkturerne havde naaet Kulminationspunktet. Perioden i Slutningen af Halvfjerdserne og Firserne var nærmest karakteristisk som Afslutningen paa »de gode, gamle Dage« med deres patriarkalske Tænke- og Levesæt og med Haandværk eller dog primitiv Drift i Modsætning til den »Maskintid«, der nu stundede til. Forholdene i Eiby Mølle danner et Skoleeksempel i saa Henseende. Jeg husker, at Far engang har fortalt, at forskellige Omstændigheder bevirkede en uafvendelig Indtægtsformindskelse paa 5—6000 Kr. aarlig. Trods manglende Regnskaber og Dokumenter fra dengang er det lykkedes at dokumentere een af Aarsagerne hertil, nemlig Oliemøllen. Denne var, som tidligere bemærket, bortforpagtet til »Overgades Sæbesyderi«, og Indtægten var i Aarene 1877—81 henholdsvis Kr. 2130,00, Kr. 1927,00, Kr. 956,25 og Kr. 251,00 hvilket sidstnævnte ringe Beløb var foraarsaget ved, at Forpagteren simpelthen undlod at benytte Oliemøllen mere. En Proces angaaende Misligholdelse af Kontrakten tabtes paa Grund af dennes uheldige Affattelse. Men den virkelige Baggrund for Affairen var den, at den eneste konkurrerende Virksomhed, Vindoliamøllen paa Skibhusvej, var nedbrændt, hvorefter et Aktieselskab opførte en moderne Dampoliamølle med Raadmand Boesen som Leder, hvorfor han selvfølgelig ikke ønskede at fortsætte med det gamle, forældede Anlæg. Dette Forhold kan betragtes som typisk for Situa-

tionen: De forskellige Anlæg var forældede og Mølleriet var sløjt, da Bønderne saa smaat begyndte at male selv hjemme paa Gaardene. Indtægterne smuldrede hen lidt efter lidt. Der var kun to Muligheder: Salg eller Modernisering, og ingen af Delene vilde eller kunde man. Under disse Omstændigheder købte Far i 1883 Kaals Mølle ved Assens for en Købesum af Kr. 55000,00 og drev i nogle Aar denne sammen med Eiby Mølle. Familien boede nu i Assens, men Far rejste stadig frem og tilbage mellem de to Møller for Tilsynets Skyld. Det var før Jernbanen blev anlagt, og Rejsen foregik ad Landevejen i en høj Gig med store, røde Hjul, forspændt med en høj, brun Hoppe. Der var seks Mil, og vi bedede i Verninge Kro.

Kaals Mølle, som altsaa nu blev mine Forældres Hjem og for os Børn Barndomshjemmet med alle dets mangfoldige, brogede Minder, var en overordentlig hyggelig og i alle Maader tiltalende Ejendom. Beliggende umiddelbart udenfor Assens ved Faaborg Landevej, mellem en stor Mølle-dam og Byens smukke Lystanlæg, med stor, gammel Have og gammeldags, hyggelig Bolig, forenede den i betydelig Grad Land- og Bylivets Behageligheder. Hver Morgen og Aften rullede den store, gule Diligence forbi paa sin Tur mellem Assens og Faaborg, mens den imponerende, rødklædte Postillon sendte sine gjaldende Hornsignaler ud over Egnen.

Her fødtes Annalise den 4. Oktober 1884.

Mine første Erindringer fra Kaals Mølle bestaar i en vældig Tummel og Uro med Haandværkere af alle Slags, thi Møllen skulde jo moderniseres. Der boedes efter Vand for at forøge Vandkraften, der kom nye Maskiner, ny Dampkedel o. s. v. Omtrent samtidig anlagdes Jernbanen Assens—Tommerup, hvorved der opnaaedes Forbindelse med Odense. Endvidere anlagdes Sukkerfabrikken, Svinelagteriet, Bryggeriet »Vestfyn« o. s. v., saa Byen stod som Helhed betragtet i Udviklingens Tegn. Far tog ivrigt og virksomt Del i alt dette, f. Eks. ved at rejse rundt paa Egnen for at vække Landmændenes Interesse for Sukkerroedyrkning og faa de nødvendige Roearaler tegnet, ligesom han havde mangfoldige Hverv af lignende Art, og dels ved denne Virksomhed, dels ved sin joviale og fornøjelige Maade at være paa blev »den lille Møller« hurtigt en kendt Mand paa Egnen, velset i alle Lag. Hertil bidrog naturligvis i betydelig Grad, at mine Forældre i disse første Aar førte et ret stort Hus med megen Selskabelighed. Jeg husker endnu vore Køreture i Landaueren med Niels Peter paa Bukken og to smukke Køreheste for, og endnu bedre vort hyggelige Hjem med

de rummelige, lave Stuer med Bjælkeloft, hvor Mor residerede, bi-staaet af Marie Stuepige, »Lille Line« i Køkkenet og »Gamle Line« alle Steder. Under disse Omstændigheder gled mine Forældre let og naturligt ind i en fornøjelig og hyggelig Selskabelighed med Byens gamle Borgerfamilier, som i Assens udgjorde en ualmindelig tiltalende og kultiveret Kreds. Jeg husker dem alle fra mangt et muntert Lag, f. Eks. naar man efter stedfunden Vaadtrækning i Mølledammen spiste Gedderne, som »Lille Line« havde tilberedt med kyndig Haand, og Mor ladet anrette ved et stilfuldt Middagsbord. Alt i alt et hyggeligt og fornøjeligt Milieu fra Firsernes danske Provinsby. For os Børn var Kaals Mølle næsten Idealet af et Barndomshjem, idet Beliggenhed, Pladsforhold og den løjerlige Blanding af gammelt og nyt, samt ikke mindst vore Forældres jævne Gæstfrihed og Venlighed mod Børn bevirkede, at vort Hjem blev en glimrende Tumbleplads for os og alle andre »Asseneserunger«. Alt var for os barnlig Sorgløshed og Glæde saadan, som Livet former sig for Børn, der har den Lykke at være født og opdraget i et godt Hjem. Nicolai og jeg gik i Skole i Assens Realskole, hvorfra jeg senere tog Præliminæreksamen, mens Nicolai sammen med Linds og Engsig-Karups Dreng blev sendt til Sorø Akademi. Annalise gik i Frøken Møllers Skole. — Den senere Periode af vort Liv i Kaals Mølle fik m. H. t. os Børn nærmest sit Præg ved min otte Aar ældre Bror Christian, der efter at være bleven Student fra Odense Kathedralskole studerede Jura i København og i Ferierne — munter og livsglad som han var — ganske naturligt spillede en vis Rolle i Ungdommens Selskabelighed. Vort Hjem var i disse Aar Samlingsstedet for en Kreds af Unge, der i Ferietiden fyldte Huset med Liv og Lystighed. Det var den Tids uskyldige Form for Selskabelighed med Krocketpil og »To Mand frem for en Enke«, Dans i Skovpavillonen og uskyldigt Sværmeri, og hvor Traktementet var en Kop Kaffe med hjemmebagt Hvedebrød eller en Portion Rødgrød. En sorgløs og lykkelig Tid. — For vore Forældre formede Tilværelsen sig desværre knap saa sorgløst som for os Børn, tværtimod. Som tidligere bemærket havde Far moderniseret Møllen, da han købte den, men det viste sig snart, at der skulde mere til. Der skulde nu drives Handelsmølleri i stor Stil, hvad der naturligvis krævede megen forretningsmæssig Indsigt og stor Kapital, som ikke havdes til Raadighed, hvortil kom, at Konkjunkturerne var meget vanskelige for alt Mølleri, navnlig paa Grund af den overmægtige Konkurrence fra Amerika. Under disse Forhold maatte man tænke paa en Afvikling af Forretningerne, og disse fandt

deres naturlige Afslutning ved Mormors Død i 1886, saameget mere som der netop da viste sig Mulighed for Salg af Eiby Mølle til en nogenlunde antagelig Pris. »Odense Dampmølle« var nemlig nedbrændt kort forinden, og dens Ejer søgte ny Ejendom. Eiby Mølle solgtes da for Kr. 150.000.00 til Fyens Discontokasse og Firmaet Vilhelm R. Maegaard, som samme Dag videresolgte den til Møller R. Nielsen. Denne fortsatte efter forskellige Forbedringer Driften indtil 1904, da det lykkedes ham at sælge Møllen til Odense Kommune for Kr. 150.000.—. Kommunen lod alle de gamle, kønne Bygninger nedrive undtagen Stuehuset og indrettede et Septic Tank Anlæg til Rensning af Aavandet. Som aktiv Erhvervsfaktor var Møllens Saga ude. — Kaals Mølle solgtes for Kr. 70.000.— til det store Assens Firma Brødrene Plum, som i Tidens Løb har indført mange Forbedringer og fremdeles driver den som Mølle i Tilslutning til deres Forretning med Korn og Foderstoffer. — Far opnaaede en Akkord med sine Kreditorer og blev atter Landmand, idet han, der altid havde interesseret sig mere for Landbrug end for Mølleri, til alt Held straks ved sin Ankomst til Assens havde forpagtet en Del af Byens Jorder (50—100 Tdr. Land) meget billigt. Da Sukkerroedyrkningen i denne Periode var meget rentabel, lykkedes det Far ved Driften af ovennævnte Areal at tjene tilstrækkeligt til Familiens Underhold. Men han maatte selv tage Del i Arbejdet som almindelig Bonde, hvad han iøvrigt gjorde med godt Humør, trofast hjulpet af Niels Peter. Jeg maa beundre Far og Mor i denne Periode, der naturligvis har været haard for dem begge. Men den økonomiske Nedgang forstyrrede ikke i mindste Maade deres Stilling i Byen. Selvom vor Selskabelighed naturligvis formindskedes overmaade meget, vedblev vore Forældre at omgaas alle de gamle Venner ganske som før, og hvad der var det aller vigtigste: vi blev boende i vor gamle Bolig i Kaals Mølle hele Assens-Perioden igennem. Vi Børn mærkede intet til det hele, og naar jeg spurgte Far om, hvor Hestene og Landaueren var blevet af, svarede han med et underligt usikkert Udtryk i Ansigtet: »Det er jo daarlige Tider, min Dreng.« —

I Længden kunde Far dog ikke opretholde sin Eksistens som Avlsbruger i Assens, idet det ved Sukkerroedyrkningen væsentlig forbedrede Driftsudbytte medførte en stedse større Efterspørgsel efter Jord, hvorved Forpagningsafgiften for denne blev tvungen saa højt i Vejret, at vi ikke vilde kunne opretholde vor Levefod ved Omforpagtning til saadanne Priser. Men heldigvis lykkedes det mine Forældre ved Hjælp fra Slægt og Venner at rejse saa megen Kapital, at Far kunde forpagte Hovedgaarden Fænøgaard ved Middelfart under Stamhuset

Hindsgaul. Derhen flyttede vi da Aaret 1897, og hermed indledes en ny Epoke af vor Tilværelse. —

Fænøgaard havde et Tilliggende paa ca. 425 Tdr. L., af Hartkorn ca. 44½ Td. Besætningen bestod af 80 Malkekøer plus Tillæg og 16 Heste. Svineholdet var forholdsvis ubetydeligt, idet Skummetmælken levedes til Middelfart Sindssygeanstalt. Afgiften var for de første fire Aar af den otteaarige Forpagtningsperiode fra Maj 1897 til Maj 1905: 250 Tdr. Rug, 250 Tdr. Byg og 300 Tdr. Havre; for de sidste fire Aar 300 Tdr. af hver af de nævnte Kornsorter, alt at betale i Penge efter Kapitelstaksten for Fyns Stift plus alle Skatter. Beregnet efter de i »Statistiske Meddelelser« anførte Kapitelstakster beløb Afgiften for Perioden 1897—1905 sig i alt til Kr. 59.645.00 eller i Gennemsnit til Kr. 7455,62 aarlig plus Skatterne. Det var tilsyneladende en billig Forpagtning, der ikke krævede nogen stor Driftskapital, men det viste sig snart, at hverken Jord eller Besætning var det, de blev udgivet for. Betydelige Arealer var af ringe Bonitet, Markerne fulde af Ukrudt og stærkt trængende til Grundforbedring. Køerne var for en stor Del slet ikke løbet, ligesom der var en Kastningsepidemi, der sporedes gennem mange Aar. Det kneb derfor ofte haardt at klare Leverancen af Skummetmælk til Sindssygeanstalten, og selv denne Leverance, der paa Grund af den høje Pris ansaas for et stort Aktiv, viste sig i Tidens Løb nærmest som det modsatte, hvorfor den blev opgivet. Salget af Skummetmælk i Stedet for Sødmælk medførte nemlig, at der maatte laves Smør af Fløden, altsaa holdes Mejerske og Mejeripiger, en Karl og et Spand Heste til at trække Kærne og Centrifuge o. s. v. Omkostningerne var altfor store, hvortil kom, at det hele var altfor primitivt til, at Smørrets Kvalitet kunde blive førsteklasses, hvorfor vi aldrig opnaede Topnotering. Kort sagt: Far havde overtaget en Gaard, hvor baade Jord og Besætning var ude af Drift, og som følgelig kostede langt mere at drive op, end han havde tænkt sig. Ydermere indtraf alvorlige Uheld, som straks satte os økonomisk tilbage. For hurtigere at faa Jorden i Kultur begyndte Far straks det første Aar at dyrke Sukkerroer, som sejledes til Assens, idet Skibet derfra medførte Oliekager, Kunstgødning og andre Varer fra Firmaet Brd. Plum, med hvem vi i adskillige Aar vedblev at staa i Forretningsforbindelse. Men et Aar optraadte Oldenborrelarverne i et saadant Omfang, at næsten hele Afgrøden af 50 Tdr. L. Sukkerroer blev ødelagt. I det hele og store var der mange Vanskeligheder at kæmpe med. Jorden var for Størstedelen meget stiv Lerjord, der trængte stærkt til Dræning og Mergling. Noget blev

gjort, men uden Hjælp fra Stamhusets Side oversteg det Fars Kræfter. En alvorlig Ubehagelighed bestod deri, at der manglede Vand, saa at man i al Fald om Sommeren maatte køre Vand fra en Mergelgrav til Husholdningen, Mejeriet og Køerne, naar de var paa Stald. Hvad der væsentlig bidrog til at forringe Afgrøderne var den store Vildtbestand, navnlig af Harer, et Forhold, der var et stadigt Stridsspørgsmaal mellem Stamhusbesidder og Forpagter. Men trods alle Vanskeligheder lykkedes det Far at faa det til at gaa rundt, og i Aarenes Løb fik han Gaarden drevet betydeligt op, saa der blev en virkelig pæn Bedrift, for hvilken han høstede megen Anerkendelse fra alle, der havde fulgt hans Færd. Ogsaa fra Stamhusets Side ydedes der ham Anerkendelse for hans Arbejde, og det ikke blot i Ord, men i Gerning; thi da den første Forpagtningsperiode i 1905 var til Ende, krævede man Afgiften forhøjet til 800 Tdr. Byg og 200 Tdr. Hvede plus alle Skatter. Beregnet efter Kapitelstaksten for Fyen beløb Afgiften for Perioden Maj 1905—Maj 1913 sig til Kr. 94468.00, eller i aarligt Gennemsnit til Kr. 11.808.50, d. v. s. over 4000 Kr. aarlig mere end før. — Hermed svandt hvert Haab om at indvinde det, der var tabt i de første svære Aar, men Far, der havde sat alt, hvad han havde kunnet skrabe sammen, i sin Bedrift, havde intet Valg, men maatte bøje sig for Overmagten. Det var under disse Forhold, at jeg i 1906 som nybagt Landbrugskandidat genoptog min tidligere Virksomhed som Forvalter hos Far og forsøgte med mere rentable Afgrøder end Korn, nemlig med Frøavl. Vi tilsaaede syv Tdr. L. med Kaalrabifrø, men alt blev fuldstændig afnavet af Vildtet, saa der maatte saas om. Mig stod det herefter klart, at Fars lyse Forhaabninger ikke vilde gaa i Opfyldelse, hvorefter jeg i 1907 emigrerede til Rusland; men Far sad fast i det og maatte blive til den bitre Ende. —

Trods den vanskelige økonomiske Tilstand levede vi et lykkeligt Familieliv, hvis Deltagere foruden Forældre og Børn var Fars gamle Onkel Christian, Veteranen fra 1848 med sit Dannebrogskors, Annalises Lærerinde og Forvalteren. Blandt andet paa Grund af de daarlige Kommunikationsforhold førte vore Forældre ikke nogen egentlig Selskabelighed, men deltog sammen med os Børn i Juleballerne i Middelfart, ligesom vi Unge naturligvis deltog i Selskabeligheden med Byens Ungdom, der ogsaa jævnlig besøgte os. I Sommerferien havde vi ofte Besøg af Fætttere og Kusiner fra København, Odense og Kolding samt nogle af Nicolais Studenterkammerater. Blandt Gæsterne fra de sidste Aar af vor Fænøperiode maa fremhæves min senere Svoger,

Premierløjtnant Einar Holm (Muk), der garnisonerede i Fredericia, og hvis Forbindelse med vor Familie blev af varig Karakter, ikke blot gennem hans Ægteskab med Annalise, men ogsaa ved det nære Forhold, hvori han kom til at staa til os alle, navnlig til Far.

Alle tilsammen nød vi Tilværelsen ved Udflugter til Lands og til Vands i den herlige Natur, der er Fænøs ubestridelige Eje. Mange lyse og gode Minder har vi fra denne glade Ungdomstid, som naar vi i Flok og Følge turede ud til »Svenskeskanterne« og til »Heksehullet«, eller naar vi i maanelyse Aftener sejlede paa Fænøsund, mens den lysende Morild tegnede sine Sølvstriber i Kølvet og ved hvert et Aareslag.

Som Helhed formede vort Liv paa Fænø sig som en Fortsættelse af Traditionerne fra Assens, hyggeligt, tvangfrit og fornøjeligt. Den store Gaard og den rige Natur bød os større Forhold end dem, vi tidligere havde til Raadighed. Men vi Børn var jo nu blevet voksne og kunde naturligvis ikke som i Barneaarene forblive uden Forstaaelse af den alvorlige økonomiske Situation. Af denne Grund staaer denne Periode af vor Tilværelse i alt Fald for mig ikke fuldt i det samme Skær som Barndomslivet i Assens, selv om det maa erkendes, at vi i enhver anden Henseende ogsaa her levede lykkeligt og godt. Vore Forældre havde Besværlighederne og vi Børn Glæderne. —

Imidlertid maatte den økonomiske Tordensky, der fra første Færd havde hængt lavt over vort Hjem, tilsidst finde Udladning. I Aaret 1910 efter 13 Aars ihærdigt Arbejde maatte Fader give op. Ved Auktionen solgtes alt, hvad sælges kunde, uden at der blev noget tilovers til Far eller fuld Dækning til dem, der havde hjulpet ham med Laan eller Kredit. Det var fuldkommen Ruin. Mor var død allerede i 1909, lykkeligvis, maa man sige, thi hun vilde have taget sig denne Udgang altfor nær. Det eneste Lyspunkt i denne sørgelige Tid var Annalises Bryllup med Premierløjtnant Einar Holm, Søn af Arkitekten, Professor Hans Jørgen Holm. Det fandt Sted den 8. April 1910 i Kolding Præstegaard, hvor Onkel William forrettede Vielsen. I dette nye Hjem, der grundedes samtidig med at det gamle Hjem opløstes, fortsattes dette sidstes gode Traditioner paa den smukkeste Maade gennem Aarene i alle de vekslende Garnisonsbyer, idet der her blev et Samlingssted for Far, Nicolai og mig, hvor vi, navnlig i Julen, mødtes i hyggeligt og fornøjeligt Samvær. —

Fra Fænøgaard flyttede Far til sin kære Fødeby Odder, idet han til Underhold havde nogle Legater og rundelig Understøttelse

fra sine Brødre og Børn. Han flyttede straks sammen med Faster Sophie, og trods betydelig Forskel i Temperament maa det vist siges, at de to Søskende var hinanden til gensidig Nytte og Opmuntning i alle de femten Aar, deres Samliv kom til at vare. Men naturligvis maa Overgangen fra selvstændig Leder af en stor Bedrift til en afhængig og uvirksom Tilværelse havde været haard for Far, som endnu kun var 67 Aar gammel og aandelig saavel som legemlig fuldstændig rask. Men hans lyse Sind i Forbindelse med den Venlighed, der i Odder vistest ham fra mange Sider, hjalp ham hurtig til Rette i de forandrede Forhold. Til Trods for det fatale økonomiske Moment var Far et ualmindelig lykkeligt Menneske, en af de faa, der aldrig var syg, og som altid var i godt Humør. Hans »Mutterwitz« kunde være utrolig grinagtigt og ofte forbløffende rammende. Ved festlige Lejligheder kunde han altid møde op med en gemytlig Tale, hvad der væsentlig bidrog til at ryste Selskabet sammen. Det var disse Karakteregenskaber, der bevirkede, at han ogsaa i Odder snart gled ind i sin vante Selskabelighed og fik sit l'Hombreparti med baade Apoteker og Doktor og i det hele taget nærmest blev forkælet som et Slags Plejebarn. Paa hans 80 Aars Fødselsdag samledes hele Familien til Fest for ham paa Byens Hotel, hvor Blomster og Gaver strømmede ind fra nær og fjern. Hvad der naturligvis ogsaa bidrog stærkt til at holde ham oppe, var den Omstændighed, at det dengang gik hans Børn saa godt. Christian blev Politimester i Aarhus, Nicolaj Statsadvokat i Aalborg, jeg selv var vældig i Skuddet i Rusland, og hans Hjertebarn »Dumpe« og hendes Mand »Muk« modtog ham med aabne Arme i de skiftende Garnisonsbyer flere Gange aarlig paa maanedlange Besøg, der vistnok var Glanspunktet i hans Tilværelse. Ligeledes nød han megen Gæstfrihed hos Farbror Fritses i København og navnlig ude paa Krogenbjerg, hvor han og Farbror Frits ret af Hjertenslyst kunde genopfriske deres fælles gamle Minder og snakke Landvæsen som de gæve Jyder, de var. Ved Faster Sophies Død i 1925 maatte Far endnu engang skifte Bopæl, hvad der ikke var saa lige en Sag nu, da han var 82 Aar gammel, omend fremdeles rask og rørig. Han besluttede sig da til at søge Optagelse i Kancelliraad Andersens Stiftelse i Odder, hvor der mod en vis, forholdsvis beskedent, Betaling kunde opnaas et rummeligt Værelse med fuld Forplejning og Sygeplejerske i paakommende Tilfælde. Her levede han da de sidste Aar af sit Liv, og skønt det naturligvis var helt andre Forhold end dem, han var vant til, har ingen

af os nogen Sinde hørt ham beklage sig over nogen eller noget. Hans lyse Sind og særlige Evner til at omgaas andre Mennesker kom ham endnu engang til Hjælp.

Som det fremgaar af det foregaaende har vore Forældre i økonomisk Henseende ikke haft det let. Men dette alvorlige Forhold, der for mange helt ødelægger Tilværelsen, mærkedes ikke i vort Hjem, der altid har været præget af det lykkeligste Familieliv. Hertil bidrog saavel Fars ukueligt gode Humør og smittende Lune som Mors milde og omsorgsfulde Væsen overfor os Børn. Begge var de jævne, hyggelige, gammeldags Landmandsfolk, hvis Opdragelsesmetode mindre var præget af pædagogisk System end af »Dressur i Frihed«. Men hvad der kan have manglet af »System«, erstattedes af Hjertets Dannelse og naturlig Trang til at værne Ungerne og Reden. Og ved disse Egenskaber skabte vore Forældre os et Hjem, der ogsaa i overført Betydning var rummeligt, og som frembød langt større Udviklingsmuligheder for os, end vore vanskelige økonomiske Kaar egentlig berettigede os til. —

Mors fulde Navn var Anna Petrine Cathinka Landkilde. Hun var født paa Landkildegaaard ved Odense den 12. August 1844 som Datter af dennes Ejer, Stephan Christian Juliussen Landkilde og Hustru Annelisbeth Andersdatter, Datter af Møller Anders Andersen, Lundsgaarden, og Hustru Ane Kathrine Stephansdatter.

Som i det foregaaende nævnt solgte Morfar i 1852 Landkildegaaarden, idet han samtidig købte Eiby Mølle, og her henlevede Mor saaledes sin første Ungdom, hvorom et gammelt Maleri erindrer, idet det viser mine Bedsteforældre siddende foran Havehuset og alle Døtrene spillende Ring foran paa Græsplænen. Morfar var svagelig og i sine sidste Aar altid sengeliggende. Mormor førte Styret i den store og mangeartede Bedrift og skal have været en meget myndig og dygtig Husmor. Efter Sigende og efter gamle Fotografier at dømme var Mor i sin Ungdom overordentlig nydelig, og da hun tillige var baade intelligent og energisk, spillede hun en vis Rolle i Søkendeflokken. Det var et velhavende Hjem, og Søstrene tog livlig Del i Egnens Selskabelighed. Jeg husker endnu, med hvilken Fryd og Spænding jeg som Barn rodede i Mors Dragkiste, og hvor hendes gamle Balkjoler og Balsko af en mig ganske ubegribelig Facon i Forbindelse med Mors Fortællinger om hendes Ungdoms Selskabelighed og om en Rejse til Verdensudstillingen i Wien, Tyskland og Schweitz med hendes gode Venner Kgl. Skovrider Kammerjunker Sporon og Hustru kunde sætte min Fantasi i Sving. Alt tilsammen Minder om

en sorgløs og lykkelig Ungdom. At Karakter var Mor energisk og virksom, med stærk Slægtsfølelse og — i Modsætning til Far — megen Sans for det standsmæssige. Fra min første Barndom i Assens husker jeg, at hun sammen med andre af Byens Damer ivrigt tog Del i Ledelsen af Byens Asyl, og at hun fik oprettet en Børnehave, hvor blandt andre jeg selv fik min første Undervisning af Frøken Nathan. Iøvrigt var hun lige til sin Død af den gammeldags Husmodertype, der helst vilde gøre alt saadan, som hun selv havde lært det af sin Mor, et Forhold, der jo undertiden voldte visse Vanskeligheder under Nutidens Folkeforhold. — For at bøde paa de knappe Indkomster forsøgte Mor i nogle Aar at drive Sommerpensionat paa Fænøgaard, men da Nettoindtægten ikke stod i rimeligt Forhold til Besværlighederne, maatte det atter opgives. Men alle Vanskeligheder til Trods forstod hun med smaa Midler at vedligeholde Hjemmets ydre Præg, saa Fremmede maatte faa Indtryk af et velsitueret og gæstfrit Landmandshjem. Mors stærke Slægtsfølelse gav sig naturligvis først og fremmest Udslag i Forholdet til Hjem og Børn, men ogsaa sine Søstre og deres Børn og alt, hvad der berørte hendes gamle Hjem, omfattede hun med stor Trofasthed og var lykkelig over at se dem hos sig som Gæster. Det samme maa siges om Forholdet til nogle af de gamle Tjenestefolk, navnlig »Gamle Kirsten«, der jævnlig besøgte os baade i Assens og paa Fænøgaard, og hvem jeg som Barn mangfoldige Gange har besøgt — som Regel medbringende en Kurv med Sulevarer — i hendes lille Hus i Sct. Jørgens Forstad i Odense, hvor hun og hendes Mand, Stampemester Søren Frandsen, trakterede mig med hjemmebrygget Øl med Sukker i. Huset havde Mormor testamenteret dem, og barnløse, som de var, gjorde de nu Gengæld ved at efterlade deres beskedne Ejendele til deres kære Annas Børn, Nicolai og mig. Det blev 3—400 Kr. til hver, som i Forbindelse med nogle Hundrede Kroner fra Tante Andrine var os en yderst kærkommen Hjælp til Bestridelse af vore Studieomkostninger. Saadan kunde altsaa Forholdet være mellem Herskab og Tyende i de gode, gamle Dage. Mor var mod os Børn mild og omsorgsfuld, ja, det maa vist siges, at hun nærmest forkælede os. Men hun var paa den anden Side altid ivrig efter at anspore os til at lære noget og komme frem, og hvad der hos os Børn maatte findes af Opdrift, skyldes sikkert i betydelig Grad Arv og Paavirkning fra Mors Side. — Indtil sine allersidste Aar, da Sygdom havde nedbrudt hendes Helbred, bevarede Mor sit smukke, kvindelige Ydre og sit milde og vin-

dende — omend maaske mod Fremmede lidt reserverede Væsen. I de sidste Aar gik det stærkt nedad Bakke med hendes Helbred. Hun led af en Hjertefejl og Aareforkalkning, der medførte flere apoplektiske Anfald. Sygdommen og de sidste Aars stedse vanskeligere økonomiske Omstændigheder tog stærkt paa hendes Nerver og gjorde hende tungsindig og pirrelig, men til det sidste vedblev hun at dirigere sin store Husholdning, og hendes sidste Tanker gjaldt hendes Mand og Børn. Den 17. Januar 1909 døde Mor. —

Fars Levnedsløb er i Hovedtrækkene skildret i det foregaaende. Som det vil ses, var han allerede som attenaarig Forvalter paa den store Herregaard Skafføgaard, som fire og tyveaarig Forvalter paa Rosenholm, og kun 26 Aar gammel var han selvstændig Forpagter paa Balskov. Selvom man maa antage, at han skyldte Farfars Anseelse paa Egnen noget heraf, maa fornuftigvis ogsaa en Del regnes ham selv tilgode, og naar henses til denne lovende Begyndelse maa det forundre, at han senere skulde lide saa svære Nederlag baade som Leder af Dobbeltvirksomheden Eiby Mølle—Kaals Mølle og endogsaa tilsidst som Landmand. Der synes ikke mere at eksistere Regnskaber eller Dokumenter af nogen Art vedrørende Eiby Mølle—Kaals Mølle eller Fænøgaard, men ved velvillig Bistand fra Landsarkivet i Odense, Dommerkontorerne for Odense Herred, Bjerge—Aasum Herreder, Assens og Middelfart samt Overretssagfører H. W. Berg, Odense, i Egenskab af nuværende Indehaver af Farbror Emils Sagførerforretning er det lykkedes at fremskaffe de anførte Tal og Data af forretningsmæssig Art, saaledes at det nu er muligt at forstaa Aarsagerne til det, der skete, ikke mindst under Hensyntagen til det af alle forretningskyndige ofte undervurderede Begreb »Konjunkturernes«. Det blev almindeligvis anset for et meget stort Held, at Far i 1878 kunde forpagte Eiby Mølle, idet han derved kom bort fra Landbruget netop før den store Landbrugskrise i Firserne for Alvor satte ind. Men det var jo ikke blot Landbruget, der havde Vanskeligheder; hele Erhvervslivet var i Støbeskeen, midt i Overgangsperioden mellem »gamle Dages« primitive Driftsformer og beskedne Kapitalkraft paa den ene Side og den nyere Tid med dens rationelt drevne Fabrikker og kapitalstærke Aktieselskaber paa den anden. Af det foran anførte vil fremgaa, at Situationen ikke var bedre i Eiby Mølle, hvor Forholdene udviklede sig saa uheldigt, at en betydelig Del af Familien Landkildes Formue gik tabt, hvorved naturligvis skabtes megen Bitterhed mellem Far og vor mødrene Slægt, hvis Mentalitet ganske beherskedes af det imaginære Tal »To Hundrede Tusind Kroner plus

Prioriteten«. De foran skildrede Forhold viser imidlertid klart, at Familiens Velstand kunde og burde have været bevaret, samt at Hovedaarsagerne til dens Tab er at søge i Familiens egne Dispositioner længe før Fars Tid, hvorfor Ansvarret for Katastrofen retfærdigvis bør fordeles paa flere. Var Landkildegaarden ikke bleven solgt før paa et langt senere Tidspunkt — respektive slet ikke solgt —, eller var Eiby Mølle bleven solgt, da Chancen herfor forelaa, vilde mangt og meget havde været anderledes. Hvilke Fejl der end kan være begaaet fra Fars Side, kan han ikke blive mere end medskyldig, og dette mest af alt, fordi heller ikke han erkendte Situationens Alvor, og at han i Virkeligheden paatog sig en uløselig Opgave. Men han var af Naturel og Uddannelse kun Landmand, som Landmænd dengang var, d. v. s. kun Producent, slet ikke Forretningsmand, og denne Mangel paa Forretningssans kom ham senere dyrt at staa ved hans Overtagelse af Fænøgaard, hvor hans altfor optimistiske Bedømmelse af Personer og Forhold muliggjorde Affattelsen af en for ham afgjort uheldig Forpagtningskontrakt. Jord og Besætning svarede ikke til det, de udgaves for, og Afgiften var følgelig altfor høj, navnlig ved Omforpagtningen i 1905 aldeles urimelig. For at naa til en retfærdig Bedømmelse af Afgiftsspørgsmaalet maa man undersøge, hvad en anden Forpagter vilde give for Gaarden, i hvilken Henseende bemærkes, at Fars Efterfølger for Perioden 1910—18 trods stigende Konjunkturer og skønt Gaarden nu var fuldstændig i Orden, kun svarede Kr. 9000,00 aarlig plus Skatterne, alt i rede Penge og ikke efter Kapitelstakst. For den otteaarige Forpagtningsperiode bliver det Kr. 72.000,00, hvorimod Far maatte svare Kr. 94.468,00 for Perioden 1905—13, d. v. s. Kr. 22.468,00 formeget. Intet Under, at det ikke kunde gaa. Men hvorom alting er: Det lader sig ikke nægte, at Far ved disse Forhandlinger har været sin Modpart aldeles underlegen, idet han trods Advarsler fra forskellig Side har bedømt Personer og Forhold ganske forkert og navnlig ikke — her i denne fynske Idyl — har forudset Muligheden af en saa »amerikansk« Forretningsmetode som den, der fandt Anvendelse ved Omforpagtningen i 1905. Ellers havde han naturligvis i 1897 forpagtet paa længere Aaremaal og kunde da have siddet paa Fænøgaard, lige til Fænø ved Stamhusets Ophævelse blev solgt. Far havde fra Naturens Haand en sund og god Forstand og var som Landmand baade virksom og dygtig, i alt Fald lige saa god som de fleste af sin Generations Landmænd, der jo som Regel heller ikke havde studeret Driftsøkonomi og hvad der ellers hører til. Men hans Interesser og Evner gik overvejende i praktisk Retning, og

noget som Bogholderi forstod han sig ikke paa, ja, det var ham nærmest inderligt imod. Han gjorde Fænøgaard til en virkelig pæn Bedrift, og det sørgelige Slutresultat var følgelig ikke begrundet i, at han ikke magtede Driften, men deri at han overhovedet overtog Gaarden paa de givne Betingelser. — Af Karakter og ydre Facon var Far typisk for sin Generations Landmænd, der fuldstændig gik op i Bedriften og befandt sig bedst hjemme blandt sine Folk og sine Dyr i lange Fedtstøvler og en gammel Vams. Dog nød ingen som han at være med i et festligt Lag blandt gode Venner, hvor han rigtig kunde slaa sig løs med lystige Historier fra Balskovtiden og fra sin Glansperiode som Forvalter paa de store jydsk Herregaarde. Som Eksempel paa disse Historier kan nævnes, at han engang til et Dyrskue havde anmeldt sin Orne under Navn af »Lars Bjørnbak« for at drille »Venstrebønderne«. Far havde fra denne Tid bevaret en stærk Sympati, ja, næsten barnlig Hengivenhed for nogle af de store Jorddrotter, han dengang havde lært at kende, navnlig Estrup og Rosenkrantzene, og naar under Samtale om moderne politiske Foreteelser noget ikke rigtig huede ham, nikkede han betydningsfuldt og sagde: »Nej, Estrup . . .«.

I hans høje Alderdom drejede Tankerne sig vel nok hovedsagelig om hans Børn, navnlig om Annalise, og hans Besøg hos hende og Muk var for ham som for os andre Begivenheder, vi saa hen til med virkelig Glæde. I Julen 1930 aflagde han sit sidste Besøg hos dem i Snekkersten, og skønt han som sædvanlig var munter og fornøjelig, var det klart for os alle, at han ikke havde langt igen. Annalise fulgte ham tilbage til Odder, hvor han følte sig meget træt, gik til Sengs og stille gled over i Døden uden selv at mærke det mindste, næsten 88 Aar gammel. Maskineriet var simpelthen slidt op. Ved Bisættelsen i Odder Kirke var af hans nærmeste Marie og Christian, Annalise og Farbror Niels til Stede, saavel som alle de gode Venner, han havde fundet i Odder, og som nu gav ham deres Blomster med paa den sidste Rejse. Kisten førtes pr. Automobil til Middelfart Kirkegaard, hvor den nedsattes i Familiegravstedet ved Siden af Mor. Til Stede ved Begravelsen var hans Børn og Svigerbørn samt Farbror Niels, ligesom en Del Fænøboer fra Fars Tid og nogle af de gamle Husmænd fra Fænøgaard var mødt for at vise deres gamle Husbond den sidste Hyldest. —

Onkel August har engang kaldt Far for »Onkel Bräsig«, og hermed var han egentlig godt karakteriseret. Trods sine Nederlag var han lykkelig til det sidste, og han bragte Glæde med sig, hvor han kom.

Derfor var det Synd, at »Den Gamle« ikke fik Lov at dø i sin Rede. Men »Onkel Bräsig« forstod sig ikke rigtig paa Bogholderi, og saa var der jo det med »de daarlige Tider«. Men vi Børn mærkede intet til disse. Sammen med Mor skabte han os et Hjem, hvor der var højt til Loft og vidt til Væg. For sig selv havde hverken Far eller Mor nogen Fornødenheder, men desto flere for os. Hvis derfor vor Livsbane ikke skulde forme sig helt saa glansfuldt, som vore Forældre har ønsket og forestillet sig, da er det visselig ikke deres Skyld.

I Ægteskabet med Signe Kondrup havde Far en Søn:

1. Christian K. Født paa Balskov den 30. December 1871. Student fra Odense Kathedralskole 1889; cand jur. 1895. By- og Herredsfuldmægtig i Størehedinge 1895 - 1900; Byfogedfuldmægtig i Aarhus 1900 - 17; Byfoged i Varde 1917 - 19; Politimester i Aarhus fra 1919 til 1931, da han maatte søge sin Afsked paa Grund af Tunghørighed. 1923 Ridder af Dannebrog. Ansattes i 1922 af Indenrigsministeriet som Revisor ved Nye Jydske Købstad-Kreditforening, hvilken Post han fremdeles beklæder. 1931 Bestalling som Sagfører i Aarhus, hvor han stadig praktiserer som saadan. Gift den 30. Januar 1909 med Marie Elisabeth Kaempffe, Datter af Købmand J. A. Kaempffe, Aarhus.

I dette Ægteskab er der en Søn:

- a. Erling K. Født den 1. August 1910; uddannet ved Handelen samt i Forsikringsvirksomhed.

I Ægteskabet med Anna Landkilde havde Far tre Børn:

2. Steffen Christian Julius Landkilde K. Født i Eiby Mølle den 13. Oktober 1879. Præliminæreksamen fra Assens Realskole. Uddannet i praktisk Landbrug paa Fænøgaard og paa Nakkebølle ved Faaborg; Landbrugskandidat 1906. Uddannet som Kulturtekniker i 1907-08 i det »Liv-Estländische Landeskulturbureau« i Dorpat (Livland), i hvilken Egenskab han fortsatte for egen Regning i Petrograd, indtil Krigen umuliggjorde dette Erhverv. Fra 1915 forskellig Forretningsvirksomhed i Petrograd i Samarbejde med det netop da grundlagte danske Aktieselskab »Russisk Handelskompagni« dersteds. Startede i 1917 Handelselskabet »Orient« i Petrograd. Paa Grund af Bolchewikrevolutionen maatte Virksomheden her imidlertid opgives i 1918 og senere i Kaukasus i 1921. Siden 1922 har han opholdt sig i Danmark og er nu Grosserer i København.

3. Nicolai August K. (*skildret af Steffen Kiørboe*).

Min Bror Nicolai fødtes i Eiby Mølle ved Odense den 14. Marts 1882, men da vore Forældre allerede Aaret efter flyttede til Kaals Mølle ved Assens, blev det her, han kom til at tilbringe sin Barndom. Som Dreng var han en lille alvorlig, tænksof Fyr, der i sin livlige Fantasi altid oplevede noget udover det daglige, hvilket et Par Gange gav sig praktiske Udslag. Saaledes havde han engang iført sig Fars Tøj og lange Vandstøvler og begav sig i dette Kostume ad Trappen til Dampmøllen, hvor han imidlertid faldt paa Hovedet ned og i lang Tid derefter maatte holde Sengen med en Hjernerystelse. Jeg husker ham liggende i det blaa Gæsteværelse ved Siden af »Salen« med en rød Ispose paa Hovedet. En anden Gang blev han kastet om paa Isen af en Dreng og maatte ligge til Sengs i over et halvt Aar; men efter gentagne Operationer, udført af vor udmærkede Huslæge Dr. Lind, kom han dog over det uden Men. — Sin første Undervisning fik han i Assens Realskole, men da han allerede tidligt viste baade Lyst og Evne til at læse saavel som en vis tidlig Modenhed, sendtes han i 1894 sammen med nogle andre Assens-Drengene til Sorø Akademi, hvor han optoges i 1ste Klasse. Her fandt han sig hurtig til Rette og fulgte Undervisningen med Flid og Interesse, saavel de egentlige Skolefag som Sporten, der i vor Barndomstid var noget ganske nyt og »engelsk« og følgelig særlig anset. Som Eksempel paa hans naturlige Anlæg og Interesser anføres følgende Udtalelse af hans Klassekammerat Ernst Kiørboe: »Han var legemlig stærk, ikke videre god Gymnast (som Følge af et Fald paa Isen), men habil Cricketsspiller og deltog som saadan paa Skoleholdet i flere Kampe. Hans Anlæg og Interesser gik afgjort i sproglig-historisk Retning, hvorimod han var paafaldende umulig i Matematik. Jeg husker hans mundtlige Examination i Matematik ved 4. Klasses Hovedeksamen, hvor en lav Minimumskarakter i dette Fag krævedes for at bestaa. Man vidste, at han bogstavelig intet havde kunnet stille op med de skriftlige Opgaver, og vi ventede, næsten hele Klassen, udenfor Døren, mens han var oppe, i den højeste Spænding og Bekymring. Gennem Ruden, som findes i Dørene i gamle Skolebygninger, kunde vi se Censorerne, ubevægelige, siddende, og Nicolai staaende foran Tavlen, som en Søvn-gænger, bevægende Kridtet henover samme. Han blev ikke afbrudt en eneste Gang, og da han omsider dimitteredes, var Tavlen fuld af en eller anden Læresætning med Figur, Bevis og det hele: Han havde efter Hukommelsen reproduceret den paagældende Side i Bogen uden Anelse om Meningen og belønnedes med det g÷ (skriftligt og mundtligt sammenlagt), der reddede Situationen. Hans store Interesse var Historie, hvori han var

meget belæst og kyndig — ogsaa udover, »hvad der krævedes« —, ligesom Litteratur og Politik hørte til hans Hovedinteresser. I Gymnasietiden var han ivrigt Medlem af Foreningen »Baldur«, Foredragsholder og — i 6. Klasse — Formand for samme, samt flittig Bidragyder i Poesi og Prosa til Bladet »Minerva«. Som Elev var han flittig og dygtig; som Kammerat en moden og udviklet Dreng, der havde mange Venner — ogsaa blandt de noget ældre Drengene.« Denne Skildring stemmer udmærket med mit Indtryk af Nicolai fra Barneaarene. Navnlig hans Forhold til Matematiken finder jeg typisk for ham: at han havde lært det hele udenad viser paa den ene Side hans Flid og Pligtfølelse, og at han ikke kunde lære Matematik, mener jeg hænger sammen med en vis Stædighed i hans Karakter: hvad der ikke interesserede ham, satte han sig i Hovedet, at han slet ikke kunde have med at gøre, og saa »kunde« han selvfølgelig ikke. — Nicolai elskede Sorø Akademi og var stolt af at være Soraner, Følelser, der holdt sig gennem hele hans senere Liv og lejlighedsvis gav sig praktiske Udslag; f. Eks. var han Medstifter af Legatet »200 raske, gamle Soraneres Jubilæumsfond«, i hvis Bestyrelse han sad til sin Død. — Efter en lykkelig Skoletid absolverede han i Aaret 1900 sin Studentereksamen med 1. Karakter.

Allerede i Drengesaarene havde Nicolai udtalt sin Lyst til at blive Jurist, og det faldt da ganske af sig selv, at han nu valgte Jura som Studium, et Valg, der maa karakteriseres dels som Kald og dels som en praktisk Erkendelse af, at Jura er »Danskens Vej til Ros og Magt.« Thi den unge Student var ikke uden sund Ærgerrighed og Trang til at gøre sig gældende. — Det første Aarstid eller to af sin Studentertid boede han hos Onkel Frits'es, hvor han havde det udmærket, men en naturlig Trang til at »være sig selv« bevirkede, at han foretrak »Hybelen«, som opsloges højt paa en Kvist paa Nørrevoldgade. Jeg husker, at det en Tid knob svært at skaffe ham de til Opholdet i Hovedstaden nødvendige Midler, men da han fik Arbejde paa et Sagførerkontor og senere Hjælp fra forskellig Side, gik det dog, indtil han den 1. Marts 1904 kom ind paa Regensen. Her var han en Tid Kontubernal med Ernst Kiørboe og fik senere et stort, dejligt Hjørneværelse, hvis ene Vindue vendte ud til Rundetaarn og det andet til den gamle, hyggelige Regensgaard. Under mit Landbohøjskole-Ophold besøgte jeg ham jævnlig her sammen med Annalise, og vi deltog i mangan fornøjelig Komsammen med ham, hans Kontubernal, stud. med. H. P. Rager, stud. theol. Nicolaj Blædel, stud. mag. Ernst Kiørboe, disses Søstre og mange flere af hans gode Venner. — Gen-

nem hele Studentertiden arbejdede Nicolai støt og samvittighedsfuldt, men fik dog Tid at dyrke de til Studenterlivet hørende Adspredelser, navnlig Studenterforeningen samt Akademisk Skyttekorps og Roklub. Bortset fra Juraen var hans Hovedinteresser stadig Litteratur og Politik, der ogsaa i hans Tid var de klassiske Emner ved Diskussionerne i »Foreningen«, hvori han som tilhørende Fraktionen »Studenterforeningens Radikale« var en ivrig Deltager og med Liv og Lyst udfoldede sine medfødte, gode Talegaver. Men trods sine stærke aandelige Interesser var han mindst af alt noget Stuemenneske, tværtimod. Saasnt Lejlighed bød sig, var han ude i det Fri og gennemstrefede til Fods og paa Cykle Nordsjællands skønne Natur. Engang skaffede han sig paa en eller anden Maade en Tur med en Fragtbaad, der anløb forskellige Havne i England, Frankrig og Spanien, hvor han studerede Sømandsliv i Havnekipperne og Highlife paa Hovedgaderne, gæstede Paris omtrent uden en Øre i Lommen, og hvorfra han slutte­lig vendte hjem, brun som en Spanier og fuld af Livslyst og Arbejds­glæde. I Studenterforeningen var han Medlem af Senioratet Godske­sen 1903—04 og paa Regensen Klokker fra September 1905 til Marts 1906. I det store og hele var hans Studentertid præget af roligt og maalbevidst Arbejde, fornøjeligt og udviklende Samvær med Kamme­raterne og Adspredelser af forskellig Art i det Omfang, hans beskedne Kaar kunde tillade. Naar bortses fra en kortere Periode, der prægedes af kronisk Pengemangel, saa han endog tænkte paa at opgive sit Studium, klarede han sig uden at maatte ofre sin Fritid paa Lektierpereri eller Kontorslid, som jo ellers ofte er den ubemidlede Students Lod, og — sidst men ikke mindst — helt uden Studiegæld. I Hovedsagen for­løb hans Studentertid lyst og lykkeligt som hans Skoletid, og i Aaret 1906 blev han juridisk Kandidat med laud.

Nu skulde det praktiske Liv til at begynde, men først fik han en behagelig Opmuntring fra Studenterforeningen i Form af det »Oehlenschläger-Tegnérsk Stipendium« paa 500 Kroner til en Studierejse i Norge og Sverige. Opholdet varede i tre Maaneder, og han vendte hjem beriget med nye Indtryk og fuld af Lyst til at tage fat paa Arbejdet i sin første Stilling i praktisk Virksomhed, nemlig som 2. Fuldmægtig hos Borgmester, By- og Herredsfoged Ekerøth i Middelfart fra 1. Juni 1906. Han viste sig hurtigt vel egnet til denne Virksomhed, hvorfor Forholdet saavel til hans Foresatte som til Byens Borger­skab var det bedst mulige. Men dette og Behageligheden ved Hjem­mets Nærhed til Trods blev hans Ophold i Middelfart kortere end for­ventet. Han havde altid haft Lyst til Sagførervirksomhed, der rum-

mede større Chancer for hurtig Karriere end Statstjenesten, og gennem sin Studenterkammerat, cand. jur. Poul Buhl, opnaede han i 1907 Plads som Fuldmægtig hos dennes Fader, Overretssagfører Buhl i Randers. Her virkede han i to Aar, men Lysten til Sagførervirksomhed maa have tabt sig, eller maaske han ikke rigtigt har egnet sig dertil, thi i 1909 søgte og fik han Plads som 2. Fuldmægtig paa Byfogedkontoret i Aarhus hos daværende Byfoged August Goll (den senere Rigsadvokat). De nærmere Omstændigheder ved denne kraftige Kursændring fra paabegyndt Sagførerkarriere tilbage til Embedsvejen er mig ubekendte; men det synes mig, at han her har ladet sig lede af et rigtigt Instinkt. En Sagfører maa nemlig ikke blot være Jurist, men tillige en smidig Forretningsmand, og det var Nicolai ikke. I alt Fald var det ikke medfødt, hvorimod hans naturlige Anlæg og hele Mentalitet gjorde ham egnet som Embedsmand. Paa Aarhus Byfogedkontor havde Christian været ansat siden 1900 og var nu 1. Fuldmægtig, saa at han naturligvis paa mange Maader kunde være sin yngre Bror til Nytte med Raad og Daad. Arbejdet fordeltes saaledes, at Christian havde Tinglæsning og Dokumentskrivning, mens Nicolai havde de kriminelle Sager, netop det, der interesserede ham mest. Denne Ordning medførte ydermere den Fordel, at han kom til at arbejde direkte under Byfogdens Ledelse, og det er en Selvfølge, at de ni Aar, han virkede under disse Forhold i den store og livlige Handelsby og under en fremragende Chef, maatte blive interessante og udviklende for ham. At han var i Stand til at udnytte sit Lærested og sin Chance fremgaar deraf, at han en Tid konstitueredes som Assessor i Københavns Kriminalret, hvad der maa regnes ham til megen Ære, idet det dengang var ret sjældent, at en juridisk Embedsmand fra Provinsen ansattes i København. Fra hans Aarhus-Periode maa noteres en alvorlig Begivenhed, nemlig den, at han i 1914 blev farlig syg af Gulsot og maatte tilbringe tre Maaneder paa Hospitalet. Efter at være blevet udskrevet tilbragte han to Maaneder paa Tonsaasens Sanatorium i Norge og kom sig udmærket. Bortset fra denne Begivenhed er der kun godt at berette om hans Tilværelse i Aarhus, hvor han vandt sig mange gode Venner. Hans senere Virksomhed under Krigen, der paa saa mange Maader vendte op og ned paa alt og ofte vanskeliggjorde Forholdet mellem Myndighederne og Forretningsverdenen, maa have vundet hans Foresattes Anerkendelse, thi i 1918 konstitueredes han atter som Assessor i Kriminalretten i København og dennegang for længere Tid. Under de større og mangfoldigere Forhold i Hovedstaden fik han nu et Aars interessant og lærerig Virksomhed, indtil

han ved Retsreformen i 1919 udnævntes til Statsadvokat for Aalborg, Hjørring og Randers Amter med Bopæl i Aalborg.

Her indledtes nu en ny Epoke i Nicolais Liv, hidført dels ved ny Virksomhed og nyt Arbejdssted, dels og navnlig ved hans Bryllup den 3. April 1920 med Violinistinden Marie-Louise Schiøler (Mussi), Datter af Kaptajn R. C. Schiøler og Hustru Elise, født Schou. Det maa vist siges at være et spøgefuldt Indfald af Skæbnen, at Nicolai netop skulde blive gift med en Repræsentant for det københavnske Musikliv, thi blandt hans mange fortræffelige Interesser maa Musikken bestemt siges at være en af de aller svageste. Men var den ikke noget Bindeled, blev den afgjort heller ikke noget Skilletegn, thi det nye Hjem, som de to skabte sig deroppe i Limfjordsbyen, blev baade harmonisk, hyggeligt og gæstfrit, hvor Musik og Jura i Forbindelse med de Udøvendes rent personlige Egenskaber og selskabelige Anlæg fra første Færd skabte dem en solid Position i Byen. Med dette Hjem som Basis kom han nu til at udøve sin nye Virksomhed som Statsadvokat, ny for ham personlig, som den var det for alle andre, thi det var en helt ny Funktion i dansk Retspleje, hvor Nævningeinstitutionen, Offentlighed i Retsplejen o. s. v. netop nu var bleven indført ved Retsreformen, alt i alt noget nyt og uprøvet, der maatte stille betydelige Krav til sin Mand. Blandt de mange Sager, han fik med at gøre, var de største og mest indviklede de to Processer mod Stuhr's Skibsværft og mod Djursland's Landmandsbank, der begge var typiske for Krigstidens Spekulationsraseri. Nicolai ledede i begge Tilfælde personlig Undersøgelsen og gennemførte den til Bunds, hvoraf fulgte de Skyldiges Domfældelse. Denne tilsyneladende haardhændede Fremfærd mød kendte Mænd, der hidtil havde spillet en stor Rolle i Erhvervslevet, kunde ikke undgaa at skaffe ham en Del Uvenner; men da selv disse maatte anerkende, at han kun havde gjort sin Pligt, fik dette Forhold ingen ubehagelige Følger for hans Stilling i Byen. Ogsaa udenfor det rent juridiske faldt det i hans Lod at virke, nemlig som Mægler i forskellige Stridsspørgsmaal af offentlig Interesse, f. Eks. en Lægestrid paa Amtssygehuset og navnlig Havnekonflikten i 1921, hvorved han høstede megen Anerkendelse fra begge Sagens Parter. Allerede fra tidligere Tid var han Tillidsmand for Forsikringsraadet, nemlig i Aarhus fra 1911 til 1918 og i Aalborg fra Januar 1926 til sin Død. Som Helhed betragtet blev han saavel ved sin Virksomhed som Embedsmand som ved sin rent personlige Færd baade anset og afholdt, i alt Fald saa afholdt, som en offentlig Anklager kan forvente at blive det. — Som fyrretyveaarig Mand var Nicolai saaledes nu naaet frem

til en smuk Position i Tilværelsen: Indehaver af et betydeligt, juridisk Embede, i økonomisk betrygget Stilling og med et lykkeligt Hjem, dette sidste ikke mindst efter Fødselen af de to Dreng: Morten, født den 14. December 1921, og Jørgen, født den 21. Januar 1924. Alt syntes da at varsle en rolig og lykkelig Fremtid for ham og hans Familie, indtil han i 1925 begyndte at skranke med hyppige Anfald af Træthed og Svimmelhed. I 1926 maatte han tilbringe syv Uger paa Hospitalet paa Grund af en Nyrelidelse og blev kort efter at være udskreven pludselig syg igen af Blindtarmsbetændelse, og skønt Operationen forløb godt, var han dog for afkræftet til at staa Sygdommen igennem. Den 18. Maj 1926 døde Nicolai, kun 44 Aar gammel. Hans Død kom for os alle som et Tordenslag og vakte stor Deltagelse i den talrige Vennekreds, som han og hans Hustru havde erhvervet sig saavel i Aalborg som andetsteds. Naar jeg i Dag gennemlæser Aalborgbladenes Nekrologer, finder jeg i dem alle, uanset Partifarve, ikke blot den officielle Honnør, der sædvanlig ydes en Afdød i fremtrædende Stilling, men en væsentlig mere følelsesbetonet Anerkendelse, og saavel Bisættelsen i Vor Frue Kirke i Aalborg som hans Begravelse paa Vestre Kirkegaard i København foregik under stor Deltagelse fra Slægt og Venner. —

Af foranstaaende fremgaar, at Nicolai trods sin tidlige Død havde gjort en efter danske Forhold smuk Karriere, baseret paa faglig Viden og personlige Egenskaber. Det maa vel siges, at han havde Medbør i Livet, men ikke mere end fortjent. Allerede fra Barn hørte han til dem, der har let ved at gøre sig gældende blandt Kammeraterne og i Skolen. Ikke at han var noget særligt Lys eller Duksenatur, men han var besjælet af den rette akademiske Aand, som den hørte sig til ved den gamle, klassiske Studenteruddannelse. Tidligt moden og maalbevidst fulgte han gennem Aarene støt og roligt den Kurs, som Lyst og Evner naturligt havde tilrettelagt for ham, indtil han naaede sin egentlige Manddomsgerning som Statsadvokat i Aalborg. Nicolai var i dette Embede en myndig Mand, der havde en høj Mening om sit Kald og sit Ansvar som Anklagemyndighedens øverste stedlige Repræsentant. Dertil var han i høj Grad samfundsmæssigt indstillet og hævdede kraftigt Samfundets Ret i Forholdet til den Enkelte, og han var derfor i udpræget Grad en Modstander af alle Tendenser i Retning af Lemfældighed overfor de Udskejelser, der fulgte i Krigens og Gullaschperiodens Kølvand, de være sig af forretningsmæssig Art som de to fornævnte Sager eller af »politisk« Art som de kommunistiske Kasketdrenge Bølleoptøjer. Men paa den anden Side var han mindst af alt

nogen Paragrafrytter, og det bløde i hans Temperament kom efter Sigende ofte frem, ogsaa i hans Embedsgerning. Saavel under Udøvelsen af denne som rent personligt virkede han respektindgydende, skrev et af Aalborgbladene i sin Nekrolog: »Naar man i Retten hørte hans solide, fasttømrede Foredrag og saa hans brede Skikkelse med de stærke Ansigtstræk, fik man det Indtryk, at her var en Mand, der fyldte sin Advokatkappe helt ud.« — Ogsaa privat var der over ham dette Præg af en vis selvfølgelig »common sense« og almenmenneskelig Indstilling, der uvilkaarlig indgød Tillid og bevirkede, at et Menneske i Nød uden Betænkning kunde henvende sig til ham om Raad og Bistand, selv om Forhold, man ellers nødigt betroede Fremmede. I sin daglige Færd var han jævn og bramfri med et behagelig usnobbet Væsen og — skønt naturligvis præget af sin Gernings Alvor — fornøjelig og fuld af Lune. Friluftsmenneske som han var, følte han sig hurtigt hjemme i den ejendommelige nordjydske Natur og blandt dens paa mange Maader særprægede Befolkning. Han elskede lange Ture ud i Landet, og var paa saadanne en fornøjelig Kammerat, ikke blot paa Grund af sin Sans for Naturen, men ogsaa ved de Betragtninger, han uventet kunde anstille over Tilværelsen med dens lyse og mørke Sider. Thi han var baade som Barn og Voksen et udpræget Stemningsmenneske, hvis Humør kunde svinge fra den sorteste Melankoli til det mest sprudlende Lune. Begge Sindsstemninger kunde finde ejendommelige Udtryk som, da han engang sagde til sin gode Ven Overlæge Erik Christensen i Aalborg: »Naar De udmærker Dem, bliver Vedkommende rask, naar jeg udmærker mig, kommer han i Tugthuset.« Undertiden talte han om at søge Dommerembede i en smuk og fredelig Egn, thi »som Anklager ser man saa meget af Menneskenes Vrangside, at man til sidst taber Troen paa Menneskeheden.« Alsidigt orienteret som han var, tror jeg, han havde passet allerbedst som »Borgmester, By- og Herredsfoged« i god, gammeldags Forstand. —

Nicolai blev paa Grund af sine samlende Egenskaber ligesom det faste Punkt i vor Gren af Slægten. Lige fra Barndommen var stærk Familie- og Hjemstavnsfølelse et fremtrædende Karaktertræk hos ham. Af os Børn var han den, med hvem vore Forældre bedst kunde drøfte deres Glæder og Sorger, og han gjorde sit til at afhjælpe de sidste, hvor han kunde. I sine daglige Vaner var han som ung saare sparsom, men kunde godt faa Raad til af sin beskedne Fuldmægtiggætte at invitere Annalise med paa Rejse til Bornholm og til Harzen. Mange gode Minder har vi om Nicolai; han var et paa mange Maader særpræget Menneske, der for sig og sine Nærmeste fik meget ud af

Livet. Jeg tror, han kunde have naaet mere endnu, om han havde faaet Løv at leve, til Gavn for sig og sine som for det Samfund, hvis virksomme Tjener han var.

4. Anna Elisabeth (Annalise) K. Født i Kaals Mølle den 4. Oktober 1884. Gift den 8. April 1910 med Premierløjtnant Einar Holm, Søn af Arkitekten, Professor Hans Jørgen Holm og Hustru, født Nielsen. Han fødtes den 18. Februar 1877, blev Student fra Borgerdydskolen i Helgolandsgade 1895, Premierløjtnant i Fodfolket 1901, Kaptajn 1914 og tog Afsked fra Militærtjenesten 1923. De har derefter haft Ophold dels i Kjøbenhavn og dels i Snekkersten (Officershjemmet). Siden 1923 har han beskæftiget sig med Undervisning af forskellig Art, bl. a. paa Teknisk Skole i Helsingør.
-

SOFIE HENRIETTE KIØRBOE

*Ved
Valdemar Kiørboe*

Sofie Henriette Kiørboe fødtes den 31. December 1844 i Skjægs Mølle og tilbragte som sine Søskende Barndomsdagene i Hjemmet under lykkelige men tarvelige Forhold. Undervisning modtog hun som de andre Søskende af en Huslærer, som i hendes Tid var den tidligere omtalte Hr. Stramboe, og denne Undervisning var for hende og de andre Søskende temmelig mangelfuld. Da Sofie i 1859 var bleven konfirmeret, sendtes hun nogen Tid til Aarhus for at deltage i et Kursus i Skrædersyning, og den derved erhvervede Færdighed medførte, at hun vistnok næsten altid senere selv syede sine Klæder, hvad der utvivlsomt har haft Betydning for hendes Økonomi, men medførte, at hun ikke altid var saa velklædt som ønskeligt.

Min Moders Søster, Oberstinde Münnich, der paa de Tider med Mand og Børn, der var jævnaldrende med mine ældre Søskende, tilbragte Sommerferierne i Skjægs Mølle, og som i Hovedstaden boede i Frederiksberg Allé, skaffede Sofie en Plads som »ung Pige i Huset« hos en anden i Frederiksberg Allé boende Familie, hvor hun var et Aars Tid.

Efter den Tradition, der er i Familien, vilde min Onkel, Grosserer F. W. Kiørboe, en Søndag Eftermiddag aflægge sin Broderdatter et Besøg og fandt hende i Begreb med at luge et Bed i Haven, selvfølgelig efter Ordre fra hendes Herskab, der iøvrigt den Dag var fraværende. Min Onkel syntes ikke, at det var noget Arbejde for hende, og da det viste sig, at hun i det hele behandledes fuldstændig som en Tjenestepige og ikke som efter Aftalen, tog han hende — saa vidt jeg har forstaaet — med det samme med til sit Hjem. Hun blev da i min Onkels Hus og skulde være min Tante til Hjælp i Huset og

deltage i Omsorgen for den store Børneflokk, af hvilke imidlertid de ældste Døtre var omtrent jævnaldrende med hende. Sine Pligter udførte hun til min Tantes fulde Tilfredshed, og hun behandlede af alle og betragtede sig selv som nøje knyttet til Familien.

I dette min Onkels Hus, der laa paa Hjørnet af Bredgade og Fredericiagade, og som den Gang var et komfortabelt og velhavende Hjem, tilbragte Sofie 6 Aar, og denne Periode af hendes Liv og de Paavirkninger, hun dør fik, blev af afgørende Betydning for hendes hele Livsopfattelse, og hun fik dør Interesser, som hun aldrig svigtede.

Min Tante og hendes Børn havde stor Interesse for kulturelle Spørgsmaal, for Musik, Æstetik, Teater osv., og alt dette optoges nu i Sofies modtagelige Sjæl. I det gæstfri Hus kom dengang adskillige unge Studenter, f. Eks. nogle fra Sofies Hjemegn, og da Studenter endnu paa dette Tidspunkt spillede en Rolle i Hovedstadslivet, er det naturligt, at de Synspunkter, der den Gang gjorde sig gældende i den akademiske Verden, ogsaa fik Betydning for hende, og hun vedblev i hele sin Levetid at have særlig Interesse for Akademikere.

Lige over for Onkels Hus laa dengang det saakaldte Landkadet-akademi, senere Rigsdagshus og nu Sædet for Østre Landsret, og der boede Landkadetterne. Jeg har senere hørt af Officerer, der dengang var Kadetter, Beretninger om, at der i et Hus lige over for Akademiet boede en Familie ved Navn Kiørboe med 3 nydelige unge Døtre, som det var en særlig Glæde at se over paa. En af disse var altsaa Sofie.

Min Onkel ejede dengang en Landejendom, Flinterupgaard, mellem Slagelse og Kalundborg, hvor Familien og altsaa ogsaa Sofie tilbragte Sommerferierne, og da denne Gaard solgtes, indførtes den Skik, der holdt sig i mange Aar, at Sofie, mine Kusiner og mine Fætre rejste til Skjægs Mølle i Ferien. Da jeg som Skoledreng i Aarhus selvfølgelig var hjemme i Sommerferien, traf vi altsaa hinanden dersteds, og det er egentlig først fra dette Tidspunkt — det maa have været Aarene efter Krigsaaret 1864 —, at jeg har nogen Erindring om Sofie. Hun var straks meget venlig mod mig, hvad der maaske ogsaa delvis skyldtes, at jeg var den eneste af hendes mange Brødre, der skulde studere, og vi var i mange Aar knyttet temmelig nøje til hinanden.

Da saa imidlertid som tidligere omtalt hendes ældre Søster Marie, der fra sin Barndom havde været hos mine Forældre i Skjægs Mølle, i Foraaret 1867 var bleven gift med Købmand Haas i Kolding, var det en Selvfølge, at Sofie skulde indtage hendes Plads i Fædrenehjemmet,

og hun kom paa dette Tidspunkt hjem til Skjægs Mølle, hvor hun blev i 28 Aar, til Hjemmet opløstes efter min Faders Død i 1895. Det er den Tid, hvor Sofies egentlige Livsgerning falder, og det er meget betydeligt, hvad hun udrettede, og hun fik en gennemgribende Betydning for sine Forældres Hus.

Det var naturligvis en stor Forandring for hende at komme fra de større Forhold i Hovedstaden og det store Hovedstadshjem til et mindre Hjem paa Landet, og Forholdene for hende var i Begyndelsen alt andet end lette. Heldigvis kom fra først til sidst min Moder og Sofie udmærket ud af det med hinanden, men hvad Forholdet til min Fader angaar, var der naturligvis mellem dem særlig i den første Tid adskillige Rivninger. Deres Syn paa Livet og deres Anskuelse i det hele var meget forskellige. Min Fader var ubetinget praktisk anlagt og i Politik i høj Grad konservativ, hvorimod Sofie fra sit Københavnsophold havde æstetiske og kunstneriske Interesser og var liberal og national indstillet.

Det gik imidlertid i dette Tilfælde som i mangfoldige andre saaledes, at Forældre i Tiden Løb uden at mærke det paavirkes af de voksne Børn og disses mere moderne Opfattelse.

Saa meget er i al Fald givet, at Mentaliteten i Skjægs Mølle forandredes i Sofies Tid, og at Niveaue i næsten alle Henseender saavel aandeligt som socialt højnedes, og hertil bidrog Sofies smukke Apparition, selskabelige Kultur og mange aandelige Interesser.

Det er let forstaaeligt, at der af mine Forældre med den alt andet end store Indtægt og de mange Børn ikke havde kunnet ofres meget paa den af dem beboede Lejlighed, paa selve Værelserne og deres Møblering, men i den Retning tog Sofie straks fat og fik udrettet meget. Hun bevægede sine Søkende, hvoraf nogle af de ældre efterhaanden var kommen i gode Stillinger, til hver Jul at slaa sig sammen om en Gave til Forældrene — jeg husker saaledes et Aar en Buffet til Spisestuen, et andet et nyt Spisestel, et tredje et Gulvtæppe til Dagligstuen osv. osv.

Sofie var — uden at være smaalig — økonomisk anlagt og havde et udmærket Haandelag til at opnaa meget med smaa Midler, og vi Søkende maa være hende yderst taknemlige, fordi hun i Aarens Løb fik bragt Orden i min Faders økonomiske Forhold, saaledes at han ved sin Død ikke var nogen noget skyldig.

Sofie blev efterhaanden meget betaget af den grundtvigske Retning indenfor Kirken og knyttede derigennem Forbindelser med in-

teressante og begavede Personer. Hun vilde gerne være folkelig, men inderst inde vedblev hun bestandig at være fuldblods Aristokrat.

En udmærket Ting for Sofie — i al Fald i den første Halvdel af hendes Ophold i Hjemmet — var Sommerferien, hvor der altid i Skjægs Mølle var en Skare unge Mennesker som Sommergæster, deriblandt Medlemmer af Københavnsslægten, og hvor der var en meget intim Omgang med andre Unge fra Omegnen, i hvilken Henseende jeg særlig skal nævne de unge Schäffers fra Naboejendommen, Edvardsgave, hvor Distriktslæge Schäffer boede.

Men ogsaa i de andre større Ferier, Jul, Paaske og Pinse kom vi Søskende hjem og bragte Liv og Munterhed med os.

Selvfølgelig medførte disse Ferier for Sofie et i høj Grad forøget Arbejde, men der er paa den anden Side ingen Tvivl om, at de i udpræget Grad bidrog til at holde hende frisk og modtagelig i aandelig Henseende, ligesom hun havde Evne til med smaa Midler at gøre det festligt og hyggeligt for os alle.

Man vil ganske naturligt spørge om Grunden til, at hun ikke blev gift. Hun var altid en meget pæn Dame, og i sine unge Dage var hun om ikke ligefrem smuk, saa dog særdeles nydelig. Da hun dertil var kvik og livlig samt et velbegavet og dygtigt Menneske, skulde man synes, at der maatte blive megen Rift om hende. Saaledes var Forholdet ogsaa, men hun stillede aabenbart større Fordringer, end der kunde præsteres af Egnens Folk, og ingen af hendes Tilbedere fandt Naade for hendes Øjne; det er vist ogsaa et Spørgsmaal, om hun havde egnet sig til at blive Hustru og Moder — i al Fald havde hun ingen særlig Kærlighed til Børn.

Et Forhold kan det maaske have Interesse at omtale.

Vi Brødre blev alle gift med kønne Koner, og naar disse, der var yngre end Sofie, som nyforlovede og ogsaa senere kom til Skjægs Mølle, gjorde min Fader ganske overordentlig Stads af dem og forlangte vel ogsaa, at Sofie skulde staa paa Pinde for dem. Dette irriterede hende ganske naturligt, og det har maaske været medvirkende til hendes Syn paa Svigerinder.

Nu maa det naturligvis erindres, at Sofie var 22 Aar gammel, da hun kom hjem til Skjægs Mølle, og 50 Aar, da hun efter Faders Død forlod det gamle Hjem, og man er selvfølgelig ikke helt den samme gennem 28 Aar, selv om den egentlige Personlighed er uforandret, og man — som i dette Tilfælde — er nok saa tro mod sin Ungdoms Idealer. Det Billede, som jeg her har givet af Sofie, passer maaske

bedst paa den første halve Snes Aar af hendes Ophold i Hjemmet, det Tidsrum, hvor jeg kom hjem i Ferierne, og hvor jeg kendte hende særlig godt og stod hende meget nær.

Da jeg blev gift og hver Sommer med min Kone tog til hendes Hjem i Norge, kom jeg som saa mange Ægtemænd bort fra min egen Familie og da ogsaa fra Sofie. I min Kones Levetid var jeg kun ganske faa Gange hjemme i Skjægs Mølle, men saa meget ved jeg, at Sofie stadig havde den største Betydning for de gamle Forældres Hjem og bevarede sig selv frisk og interesseret for Livets Anliggender.

I 1894 døde min Moder, og Sofie stod altsaa alene tilbage med min Fader, der i de sidste Aar var bleven blind og altsaa trængte til ekstraordinær megen Pleje. Det var jo ikke nogen let Opgave, der saaledes var lagt paa Sofie, og hun engagerede da ganske naturligt en noget ældre ugift Dame som Medhjælper. Saa døde min Fader det følgende Aar, altsaa 1895, og Spørgsmaalet var da, hvorledes Sofie skulde indrette sig. Hofjægermester Holstein-Rathlau tilbød hende, at hun vederlagsfrit kunde blive boende i Skjægs Mølle saa længe hun lystede; dertil havde hun ganske rimeligt ingen Tilbøjelighed efter Forældrenes Død, men foretrak at flytte til Odder. Herved kommer vi til den sidste Periode i hendes Liv. Først boede hun til Leje og havde i nogen Tid efter Herredsfoged Nanckes Forflyttelse fra Odder lejet dennes ledige store Hus med Have, og det er mig bekendt, at hun i den paagældende Sommer havde f. Eks. Konsul Mørks Hustru og Datter Sigrid boende hos sig.

Saa købte hun selv et lille Hus, hvoraf hun lejede et Værelse ud, men solgte det igen efter nogle Aars Forløb og flyttede ind i en Pension hos en tidligere Husjomfru paa Rathlousdal, Fru Schmidt. Paa denne Tid havde min Broder Carl opgivet sin Forpagtning af Fænøgaard og var flyttet til Odder. Han kom ogsaa til at bo hos Fru Schmidt, og de to Søskende vedblev derefter at bo sammen.

Saa opgav Sofie Pensionærens Tilværelse og købte sig — det maa have været i 1909 — et Hus i nedre Odder, hvor der paa Kvisten var to udmærkede Værelser til Carl, og hvor hun selv i Stueetagen fik en Lejlighed paa 3 gode Værelser, medens Kælderetagen var udlejet. Da der til Huset hørte en lille Have, og der var Mulighed for at holde Høns — saavel Sofie som Carl satte megen Pris paa Æg —, tror jeg nok, at Sofie var meget godt tilfreds, og saavel hun som Carl syntes, at de var kommet til at bo helt standsmæssigt, hvad de begge satte stor Pris paa.

Sofie flyttede altsaa adskillige Gange, og det passede til hendes

uroelige Temperament, men det maa erindres, at det drejede sig om en Periode paa 30 Aar, fra min Faders Død i 1895 til hendes egen Død i 1925.

Det var naturligvis ikke let for hende med hendes smaa Indkomster at hævde sig, og hun karambolerede ikke sjældent med sine Bekendte, men iøvrigt var hun utvivlsomt afholdt og estimeret. Hun lagde megen Vægt paa at have hørt til en almindelig agtet Familie, og hun havde ogsaa — i al Fald i den første Del af sit Odderophold — en hel Del Venner fra tidligere Tid og blev desuden Ven med forskellige tilflyttede Familier.

Det siger imidlertid sig selv, at Sofie, efterhaanden som hun blev gammel og hendes Samtidige paa Egnen døde bort, kom til at staa temmelig ene og befinde sig mindre vel i Odder, hvor de yngre Familier ganske naturligt ikke havde den Veneration for hende og hendes Slægt, som hun var vant til. Dertil kom, at den gammeldags Grundtvigianisme, til hvilken hun fra sin Ungdom havde svoret, maa-ske nu var mindre fremherskende, og at de sociale Spørgsmaal, der tidligere ikke havde spillet nogen større Rolle, og som hun i Virkeligheden stod uforstaaende overfor, nu traadte saa stærkt frem.

Da Sofie tilmed som tidligere bemærket var en urolig Karakter, opstod Tanken hos hende om Forandring og at forlade Odder. Vi hendes Nærstaaende gjorde hende selvfølgelig opmærksom paa, at det er sin Sag, naar man er nær de 80 Aar, at flytte andetsteds hen og komme under helt nye Forhold, men alle Argumentationer var forgæves. Hun havde utvivlsomt taget sin Beslutning, og den kunde ingen faa hende fra.

Sofie havde hørt om et Hjem for ældre Mennesker, som en Kaptajn Fenger og hans Kone havde oprettet i Roskilde, og da Kaptajnen var Broder til forhenværende grundtvigiansk Frimenighedspræst i Odder, Pastor Fenger, mente Sofie, at dette Sted, som hun antog at være grundtvigiansk indstillet, maatte passe for hende.

Da jeg, efter at have undersøgt Forholdene paa Stedet, syntes særdeles godt om Hjemmet, dets Indretning og Ledelse, flyttede Sofie, der imidlertid havde faaet sit Hus i Odder solgt paa nogenlunde gode Betingelser, med sit Habengut til Roskilde og installerede sig i Kaptajn Fengers Hus. Det var i September 1924. Det saa i Begyndelsen ud til, at det vilde gaa godt, men det varede ikke længe, før Sofie blev meget misfornøjet. Dels fandt hun Hjemmet mindre grundtvigiansk, end hun vistnok havde ventet, dels kunde hun, der havde været vant til en meget spartansk Levemaade, ikke taale den kraftige Kost, der

bødes og selvfølgelig maatte bydes, og dels kunde hun ikke finde sig i, at Tjenestepigerne ikke havde den Respekt for hendes gammeldags Møblement og hendes Udstyr med Klæder og andet, som hun selv altid havde været særdeles godt fornøjet med.

Sofie ønskede derfor snarest at komme tilbage til Odder, og jeg ledsagede hende da dertil omkring 1. December 1924; men da hun jo ikke havde nogen Lejlighed i Odder og en saadan ikke kunde skaffes paa staaende Fod, blev hun indlagt som Patient paa Odder Sygehus, med hvis Læger og Sygeplejersker hun fra et tidligere Ophold stod paa en god Fod. Hvor lang Tid hun blev der, erindrer jeg ikke, og jeg kan heller ikke huske, om hun tilbragte sin 80-aarige Fødselsdag den 31. December 1924 dersteds, eller om hun allerede da var installeret i sin Lejlighed paa Odder Hovedgade.

I Begyndelsen af Aaret 1925 blev hun syg, og jeg rejste da til Odder for at se til hende. Jeg fandt hende temmelig daarlig, og hendes Læge erklærede, at hun vistnok ikke kunde staa Sygdommen igennem. Hun døde i Begyndelsen af Marts Maaned og begravedes i Familiens Gravsted paa Odder Kirkegaard.

Hun var en karakteristisk Repræsentant for vor Familie med dens gode og mindre gode Egenskaber.

EMIL HENRIK KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Emil fødtes den 5. Juni 1847 i Skjægs Mølle, hvor han som sine Søskende i Barndommen modtog Undervisning af Huslæreren Hr. Stramboe, om hvem der tidligere er talt. Men medens Emils ældre Søskende havde en frisk og lykkelig Barndom med hinanden indbyrdes og med jevnaldrende Kammerater fra Nabostederne, havde Emil egentlig kun een jevnaldrende, nemlig Stamherren til Rathlousdal, Emil v. Holstein-Rathlou, og denne kom i en ung Alder i Katedral-skolen i Aarhus. Indenfor Søskendeflokken var der 4 Aar mellem Emil og den ældre Broder Carl og 4 à 5 Aar mellem Emil og mig, og det er derfor ikke saa underligt, at Emil i sit senere Liv ofte fortalte, at han i sin Barndom følte sig meget ensom.

Af kvindelige jevnaldrende havde Emil derimod en stor Flok i det nærmeste Nabolag, baade paa Rathlousdal (Holstein-Rathlou's, Godsforvalter Terndrup's og den daværende Pastor Berentz's) og hos den anden af Skjægs Mølles Naboer, Distriktslæge Schäffer, hvor de hjemmeværende jevnaldrende Døtre i særlig Grad var Emils Kammerater.

Emil har i sit senere Liv oftere beklaget denne Mangel paa maskulin Omgang i Drengaaarene, men det kan godt tænkes, at den Sindets Mildhed og Venlighed, der i langt højere Grad igennem Livet traadte frem hos ham end hos adskillige af hans Søskende, delvis kan skyldes disse mindre voldsomme Drengaar.

Da Emil i Efteraaret 1861 var blevet konfirmeret, blev han antaget som Kontorist paa Hads Herreds Kontor i Odder hos Herredsfoged, Kancelliraad Rehling, i hvis Familie han efter Datidens Skik optoges, saaledes at han dog Lørdag Eftermiddag gik til sit Hjem i Skjægs Mølle og vendte tilbage Mandag Morgen. Han maatte da altid over-

for Fader, der var meget interesseret i offentlige Sager, gøre Rede for, hvad der var forefaldet paa Herredskontoret, og dette har utvivlsomt bidraget sit til hans senere Grundighed i alle Forhold.

Der er ingen Tvivl om, at dette friere Liv virkede stimulerende paa Emil, og at han befandt sig vel i sin nye Stilling, ligesom han ved sin Flid og Paalidelighed kom godt ind i de juridiske og administrative Sager, der forefaldt paa et Herredskontor. Det var Skik og Brug paa saadanne Kontorer, at Fuldmægtigen havde en stor privat Praxis, der gav ham en betydelig Indtægt, og det var derfor ganske forklarligt, at disse Fuldmægtige overlod saa meget som muligt af Embedsforretningerne til Kontoristen, i al Fald naar denne havde vist sig paalidelig og retskaffen. Disse Egenskaber, der var karakteristiske for Emil gennem hele hans Liv, kom ligefra Begyndelsen frem, og han fik derfor Anledning til at udføre mangt et Arbejde, som egentlig paa-hvilede Fuldmægtigen, og han erhvervede sig derved i en ung Alder Indsigt i mange Forhold.

Emil oplevede, medens han var paa Herredskontoret, Krigen i 1864 og Jyllands Besættelse af fjendtlige Tropper, og det siger sig selv, at Tyskernes Rekvisitioner, der i Almindelighed effektueredes gennem de danske Myndigheder, gav meget Arbejde paa Herredskontoret, og Emil har senere fortalt, hvorledes han — efter at have afskrevet Rekvisitionerne i det fornødne Antal Eksemplarer — ridende paa en af Herredsfogdens Køreheste maatte besøge Rekvisitionerne fordelte til de forskellige Sogneraad i Herredet. Selve Krigen Begivenheder og det i Almindelighed venskabelige Samkvem med de fremmede Soldater maatte ogsaa virke befrugtende paa hans unge modtagelige Sind.

Da Emil var blevet 18 Aar og havde været 4 Aar paa Herredskontoret, besluttede hans Fader, der altid med stor Opofrelse og Samvittighedsfuldhed drog Omsorg for sine mange Børns Uddannelse, at Emil snarest muligt skulde til København for at underkaste sig dansk juridisk Examen, der var en Nødvendighed for at komme ud over Kontoriststadiet og for videre Fremgang paa den juridiske Bane. (Emils Forgænger paa Herredskontoret, Andreas Berenth — Andreas Præst, som han kaldtes af sine Kammerater —, Søn af daværende Kapellan i Odder og senere Sognepræst i Nimtofte, naaede aldrig at underkaste sig denne Examen, hvad enten det nu skyldtes Mangel paa Energi eller Mangel paa Penge, og han kom da heller ikke nogensinde ud over Kontoristens beskedne Tilværelse).

Fader traf Aftale med sin Broder, Grosserer F. W. Kiørboe i Kø-

benhavn, om at Emil under sit Ophold i Hovedstaden skulde bo i dennes Hus, hvor allerede — som ovenfor omtalt — den to Aar ældre Søster Sofie havde Ophold, og Emil drog da i Aaret 1865 til Hovedstaden.

Før Emil kunde begynde paa Juraen, maatte han tage Præliminærexamen, hvad der for saa vidt ikke var nogen let Sag for ham, da han ikke i sin Skoletid havde faaet nogensomhelst Undervisning i Matematik, der havde været et fuldkomment terra incognita for Huslæreren Hr. Stramboe, og saa skulde Emil endog til Examenen ved Universitetet examineres af den almindeligt frygtede Professor Adolph Steen. Resultatet af Examenen var imidlertid meget tilfredsstillende, og Emil kunde saa begynde paa Juraen, til hvilken han jo fra sin Virksomhed havde noget Kendskab, og han opnaaede da ogsaa, da han i 1867 gik op til Examen, at faa første Karakter, og saa laa Vejen for hans fremtidige Virksomhed aaben; men inden jeg gaar ind herpaa, skal jeg gøre nogle Bemærkninger om hans toaarige Københavnerophold, som utvivlsomt har været i høj Grad udviklende for ham.

Der er ovenfor under Omtalen af vor ældre Søster Sofie talt om det store og velstaaende Hovedstadshjem, hvor hun fik Paavirkninger, som blev bestemmende for hendes senere Livsopfattelse, og hvor Emil altsaa under sit Ophold i Hovedstaden ogsaa var optaget; og om det end ikke for ham fik den samme Betydning, kom han dog under dette Hjemms Paavirkning.

Dengang spillede Studenterne endnu nogen Rolle i Hovedstadslivet, og Emil kom under sit Københavnsophold ind i en Kreds af Studenter, hvoraf flere, der var fra hans Hjemstavn, kom en Del i hans Onkels Hus. Husets ældste, udmærkede Søn, den senere Præst i Kolding, William Kiørboe, var dengang ikke endnu Student, men var meget tidlig udviklet, og da Emil delte Værelse med ham, kom de hinanden temmelig nær. Der skal ikke her tales om, at Emil dengang kom i Forbindelse med den senere saa bekendte juridiske Professor og Politiker, Henning Matzen, thi Forbindelsen kan alene paa Grund af den store Forskel i Alder ikke have været meget intim; men Emil yndede senere at fortælle, at han var med til et Gilde, som Matzen gjorde paa det Kollegium, hvor han havde Bolig, dengang han havde faaet Universitetes Guldmedalje for en juridisk Afhandling.

Med de andre Studenter i Bekendtskabskredsen var Omgangen meget intim, og det er da ogsaa karakteristisk, at Emil, da han havde faaet sin dansk juridiske Examen, omgikkes med Planer om at tage

Artium og derefter den juridiske Einbedsexamen. Han har siden udtalt sin Glæde over, at disse Planer ikke realiseredes, og Faktum er, at hans senere Liv viste, at Sagførervirksomheden og den dermed forbundne Behandling af Livets mange praktiske Forhold laa godt for ham.

En stor Glæde havde Emil ved under sit Københavnsophold at kunne være adskilligt sammen med sin ældre Broder Frits, der dengang var Bestyrer paa Dronninggaard ved Furesøen (se herom Side 38), og de to Brødre var da ogsaa senere, selv om deres Liv formede sig forskelligt og de boede langt fra hinanden, temmelig nøje knyttede til hinanden.

Baade i Ydre og Indre var Emil et andet Menneske, da han i 1867 i en Alder af 20 Aar forlod København, end da han 2 Aar tidligere kom dertil, og han har selv for at illustrere Forskellen fortalt, at da han kom til København havde han den samme Hovedbeklædning, som han altid paa Landet havde brugt, nemlig en Kasket, men da han forlod Byen, høj Hat, noget der dengang brugtes ikke saa lidt ogsaa af helt unge Mennesker.

Som sagt, nu laa hans Livsbane aaben for ham, og han skulde da snarest muligt have en Plads.

Emils første Plads blev hos Prokurator, Cancelleraad Bagger i Skanderborg. Denne, der tidligere havde haft en temmelig stor Forretning, var nu en ældre Mand og saa stokdøv, at al Forhandling med ham maatte ske skriftligt.

Ogsaa dør optoges Emil fuldstændig i Huset, der var meget gammeldags men i høj Grad hyggeligt. Forretninger var der imidlertid ikke mange af, og Emil har senere fortalt, at han havde ondt ved at faa Kontortiden til at gaa, selv om alt Arbejde saavel paa som udenfor Kontoret paahvilede ham.

Han fik i Skanderborg adskillige Venner, f. Eks. de Ingeniører, der arbejdede ved den østjydske Jernbanestrækning, der var under Anlæg dengang, og desuden havde Emil, der altid trofast følte sig knyttet til sit Barndomshjem, den Glæde temmelig hyppigt — fra Lørdag Eftermiddag til Mandag Morgen — at kunne besøge sine Forældre i Skjægs Mølle. Turen, der var paa 2½ Mil, maatte han ganske vist i Almindelighed tilbagelægge til Fods, hvad man dengang inden Cyklernes Tid ikke regnede for noget, men ikke saa sjældent kørte Faders Befordring ham en Del af Vejen.

Emil higede imidlertid ganske naturligt efter at komme bort fra

den dengang meget ubetydelige og ganske stillestaaende By og at faa en bedre Plads i en større By; og da han havde været i Skanderborg i to Aar, opnaaede han en Fuldmægtigplads i Odense, den By hvor han fandt sin Hustru, og hvor hans Livsgerning kom til at ligge, og i hvis Aand og Atmosfære han fuldkomment indlevede sig.

Forinden der gaas ind herpaa, maa det bemærkes, at der i 1868, altsaa medens Emil var i Skanderborg, var kommet den for ham saa vigtige Lov om Sagførervirksomhed, hvorefter enhver examinatus juris med første Karakter kunde faa Sagførerbevilling, naar han i tre Aar havde været Fuldmægtig hos en Sagfører eller Retsbetjent.

Han maatte altsaa endnu tjene et Aar som Fuldmægtig, og da han ansaa det for at være af Betydning at være mellem de første, der i Henhold til den nævnte Lov fik Sagførerbestalling, søgte han tre Aars Udsættelse af sin Værnepligt, der egentlig skulde have været aftjent i 1869.

Da Emil i 1869 kom til Odense, blev han Fuldmægtig hos Kammer-assessor, Prokurator Jespersen, der var noget i Familie med hans forrige Principal, Cancellieraad Bagger, men han skulde i Modsætning til tidligere ikke bo i Principalens Hus.

Han lejede sig da ind paa Hotel Postgaarden, der var bekendt for sin gode Mad, og hvor adskillige unge Mennesker, deriblandt nogle ugifte Officerer, spiste til Middag. Her blev han især meget indgaaet med to Premierløjtnanter og en juridisk Kandidat, hvilke 4 unge Mennesker dannede en Lhombreklub, og det var saaledes vistnok et meget fornøjeligt Ungkarleliv, som Emil førte i de første Par Aar i Odense.

Saa blev han i Begyndelsen af Aaret 1872 forlovet med den kun 16½ Aar gamle Charlotte Haugsted, Datter af Arkitekt Haugsted i Odense, og da han i Foraaret 1872 skulde være Soldat, formede Livet sig anderledes for ham.

Han var Rekrut i ca. ½ Aar ved en af de i Odense garnisonerende Batailloner, og det var utvivlsomt en temmelig ubehagelig Tid for ham, dels fordi han aldrig tidligere var bleven trænet ved Gymnastik eller andre Legemsøvelser, og dels fordi han var ældre end sine Kammerater. For med det samme at blive færdig med hans Tjeneste i Kongens Klæder, var han to Gange, nemlig i 1873 og 1875, indkaldt til de dengang saa bekendte Sommerøvelser i Lejren ved Hald ved Viborg, og i 1883 var han inde til Reservetjeneste, men da indskrænkede hans Virksomhed sig til Tjeneste paa Bataillonens Skriverstue.

Da han i Slutningen af Aaret 1872 kom hjem fra Soldatertjenesten, tog han Bestalling som Underretssagfører og nedsatte sig som saadan i Odense.

Det var naturligvis uhyre vanskeligt for ham i de første Aar at faa nogen Praxis, da alle Forretninger var i Hænderne paa de gamle i Byen og Omegnen kendte Prokuratorer, men ikke desto mindre giftede han sig i 1874, og gennem sin Svigerfader, der havde været og var Arkitekt for adskillige af de store fyenske Jorddrotter, kom han i Forbindelse med nogle af disse og andre Godsejere, deriblandt den holstenske Godsejer Oppen Schilden til Stamhuset Hasseldorf ved Elben. Denne Mand, der havde bevaret sit danske Sindelag, ønskede at købe et dansk Jagtdistrikt og havde i saa Henseende kastet Blikket paa Godset Gyllingnæs, der ligger paa et Næs ved den nordlige Side af Horsens Fjord, og hvor der paa Næsset kunde oprettes en Dyrerhave med god Jagt.

Emil fik da Fuldmagt fra Oppen Schilden til at købe Gyllingnæs, og den Sum, der kunde bydes, var efter Tidens Forhold meget rigelig.

Gyllingnæs ligger ca. 1 Mil fra Skjægs Mølle, og det er da ganske naturligt, at Emil ikke var lidet stolt af at skulle byde paa en af de store Herregaarde paa hans Hjemegn. Han fik sin Fader med til Gyllingnæs for at bearbejde Ejeren til at sælge, men uagtet der som bemærket kunde bydes en meget rigelig Sum, vilde Ejeren ikke sælge, og Emils første store Ejendomskøb blev saaledes ikke til noget. At Emil senere til Oppen Schilden kunde købe Øen Livø i Limfjorden — ogsaa til Jagtdistrikt — hjalp jo noget, men det mislykkede Køb af Gyllingnæs gik ham meget til Hjerte, og han talte senere ofte derom.

Emil havde i de første Aar af sin Sagførervirksomhed dog nogle større Forretninger, og han tjente til et nødtorfigt Underhold for sig og Familie, men Sagførerforretningen vilde dog ikke rigtigt blive til noget.

En virkelig Forandring heri indtraadte først i 1876, da en af Byens gamle og ansete Sagførere, Cancellieraad Prokurator Borch, tilbød Emil at træde i Kompagni med sig. Dette Tilbud maa formentlig betragtes som meget smigrende for en saa ung Mand som Emil, der tilmed kun havde været faa Aar i Odense, og det tyder paa, at Emil alt havde erhvervet sig et godt Navn i Sagførerkrædse. Betingelserne var ganske gode for Emil, og han slog straks til.

Emils første Opgave var at bringe System og Orden i Bogholderiet, som dengang ofte negligeredes, særlig af Folk af den ældre Generation, og han har siden talt om den Glæde det var for hans ældre

Kompagnon derigennem at kunne se, hvor meget der i Virkeligheden tjentes.

Den Forretning, som Emil gik ind til, strakte sig over hele Fyen, saavel Købstæder som Land, og da det var naturligt, at det blev ham, der som den yngste maatte besørge de udenbys Forretninger, og der dengang ikke var saa mange Jernbaner paa Fyen som nu, anskaffede han sig et Køretøj, en Gig, og en Hest, der ogsaa kunde anvendes som Ridehest, og til sine Forretningsrejser anvendte han da dette Køretøj, hvad der forskaffede ham megen Glæde, foruden at han erhvervede sig et Lokalkendskab til Fyen, der senere kom ham til stor Nytte.

Saa døde hans Kompagnon, Cancellieraad Borch, i 1885, og Emil optog da i Forretningen Sagfører Knudsen, hvilket Kompagniskab vedvarede til Hr. Knudsens Død i 1913. Emil afhændede derefter sin Sagførervirksomhed for helt at kunne ofre sig for de to solide fyenske Institutioner, som han i Mellemtiden var bleven knyttet til, nemlig Kreditforeningen af Grundejere i Fyens Stift og Fyens Discontokasse.

I 1888 var Emil bleven valgt til juridisk Medlem af Direktionen i nævnte Kreditforening og et Par Aar efter blev han Direktionens Formand og ledende Direktør, og det kan vistnok siges, at fra dette Tidspunkt var hans egentlige Livsgerning knyttet til denne Kreditforening, for hvis solide Udvikling han har haft den største Betydning.

Nævnte Kreditforening, der var oprettet i 1860, var hidtil i det væsentlige blevet ledet af Fyens Discontokasses dygtige og almægtige Direktør Bierfreund, der ogsaa i Kreditforeningen herskede ganske egenmægtig, og det blev nu Emils Opgave at bringe System i Ledelsen. Hans store Lokalkendskab til fyenske Forhold og til den fyenske Befolkning hjalp ham selvfølgelig meget, og der kan vist ikke tænkes en Virksomhed, der passede bedre for hans dygtige og solide Natur.

Han nød da ogsaa betydelig Agtelse hos Direktørerne for Landets andre Kreditforeninger og deltog med stor Glæde i de Forhandlinger, der netop dengang begyndte mellem de forskellige Kreditforeninger, og som har haft stor Betydning for Udviklingen af Realkrediten her i Landet.

Emil høstede almindelig Anerkendelse for sin Virksomhed som Leder af Fyens Kreditforening ikke blot hos Foreningens Interessenter, men ogsaa fra Myndighedernes Side, og da han i 25 Aar havde været Direktør, altsaa i 1913, blev han udnævnt til Etatsraad, ligesom han blev Dannebrogsmænd i 1920, da Kreditforeningen havde bestaaet i 60 Aar. Ridderkorset havde han faaet i 1907. Da han endelig i 1922

paa Grund af Sygdom maatte trække sig tilbage, blev der tilstaaet ham, der egentlig ikke havde Ret til Pension, den højeste Pension, som efter Kreditforeningens Vedtægter overhovedet kunde gives.

I 1898 var Emil bleven indvalgt i Repræsentantskabet for den fynske Hovedstads Stolthed, Fyens Discontokasse, og snart blev han Medlem af og senere Formand for den snævrere Komité, der skulde føre Kontrol med Bankens Engagementer og i det hele med Direktionens Ledelse af Banken.

Det siger sig selv, at Emils Virksomhed i denne Bank, der fra sin Start havde haft og stadig havde dygtige Ledere, ikke kunde blive af tilnærmelsesvis samme Betydning som hans Virksomhed i Kreditforeningen, men han udførte sit Arbejde med sin sædvanlige Samvittighedsfuldhed, og det var ham utvivlsomt en stor Glæde at være knyttet til Ledelsen af denne Bank, der havde saa stor Betydning ikke blot for Odense men for hele Fyen, og hvis Soliditet og hele forsigtige Virkemaade stemte saa godt med hans egen Karakter. Han satte da ogsaa selv ganske særlig Pris paa sin Stilling i Discontokassen.

Uagtet al Spekulation laa fjernt fra Emils nøgterne og forsigtige Natur, vilde det have været unaturligt, om han ikke havde været med til at udnytte de Konjunkturer, som den sig stærkt udviklende By Odense frembød med Hensyn til Grundspekulationer. Allerede i 1882 havde han sammen med sin Svigerfader, Arkitekt Haugsted, og nogle andre Odenseborgere opkøbt og udparcelleret et større Areal ved den netop opførte sydfyenske Jernbanestation, og senere var han med i lignende om end mindre Grundspekulationer, paa hvilke der for Deltagerne blev en pæn Fortjeneste, men han var aldrig med i større hazarderede Foretagender, hvad der vilde have stemt slet med hans Natur.

Som saa mange andre dygtige Mennesker havde Emil naturligvis undertiden Lyst til at komme bort fra det daglige Livs Trædemølle og se lidt af Verden uden for Fædrelandet, og da han var kommen saa vidt, at hans økonomiske Status tillod det, drog han i 1889 sammen med sin Kone, en Ven fra Odense og dennes Søster ud paa en 6 Ugers Rejse omkring i Schweiz, der bragte dem alle stor Glæde. Senere foretog Emil stadig sammen med sin Kone talrige om end mere kortvarige Rejser i Tyskland, hvor det særlig var Thüringen, der tiltalte dem, samt i Sverige og Norge, og da Emil blev svagelig, var det mest Badesteder i Norge, han tog til.

Emil var af en stærk og sund Konstitution og kendte i mange Aar

saa godt som ikke til Sygdom. Men i 1907 blev han overfaldet af stærke Galdestenssmerter, der nødvendiggjorde en Operation, som foretoges i København af den dengang saa bekendte Operatør, Professor Thor-kild Rovsing. Operationen, der efter Professorens Udsagn havde været meget vanskelig og farlig, gik godt, men i 1908 maatte Emil igen til København til Professor Rovsing; denne Gang gik det imid- lertid uden Operation, og efter den Tid mærkede han ikke noget til Galdestenssmerter.

I 1920 fik han en alvorlig Bronchitis, der tiltrods for adskillige Badeophold i Norge aldrig forlod ham; samtidig var han blevet tem- melig døv og havde faaet andre Svagheder, og i 1922 trak han sig derfor tilbage fra sine forskellige Virksomheder.

I de følgende Aar fik han som saa mange andre betydelige Tab ved Landmandsbankens og andre Bankers Sammenbrud, Tab som han imidlertid bar med beundringsværdig Ro og Overlegenhed. Sine sidste Aar levede han paa den Villa paa Hunderupevejen, som han selv havde ladet bygge og indrette efter sit Behov, og hvortil der hørte en smuk Have, som han elskede meget. Han plejedes i disse Aar med Kærlighed og Opofrelse af sin Hustru, Charlotte.

Det siger sig selv, at han, der hele sit Liv havde været optaget af intensivt Arbejde, havde noget ondt ved nu i sit Otium at faa Tiden til at gaa, og han fandt da paa at diktere sit Livs Begivenheder til en Stenograf og at lade de derved fremkomne Oplysninger trykke som Manuskript i et Værk, som han kaldte »Min Livsskildring«, og hvorfra de fleste af de her fremstillede Data er taget. Han kom der- ved til at genopleve sit Liv i Erindringen og fik Beskæftigelse for sine Tanker, og Bogen har ikke blot Interesse for hans Nærstaaende, men indeholder ogsaa gode Oplysninger om hans By og adskillige af dens Borgere.

Emil døde i September 1925 og begravedes under stor Deltagelse paa Odense Kirkegaard.

Hvis man til Slut vil give et samlet Billede af hans Liv og Ger- ning, kan det formentlig ikke gøres paa en bedre Maade end ved at citere hans egne Ord i Livsskildringen:

»Forsynet har været uendelig god mod mig i en Livsvirksomhed, som falder i Sagførelse og i de Institutioner, der er omtalt foran, og som hver for sig hører til Danmarks bedste Institutioner. Alt i alt har jeg derigennem haft en Virksomhed, der passede for mine Evner, og som jeg ikke i mine vildeste Drømme havde kunnet tænke mig, og som ikke nogen Embedsvirksomhed havde kunnet give mig Magen

til, og oven i Købet er denne Virksomhed falden i den mig saa inderlig kære By Odense, Landets bedste Provinsby, til hvis Udvikling jeg altsaa har bidraget dels ved et stort og passende Byggeri paa de Grunde, jeg har været Medejer af, og dels ved fra Kreditforeningen at have udlaant 40 à 50 Mill. Kr. i faste Ejendomme i Odense, hvad der ogsaa var til Kreditforeningens eget bedste.«

Om Emils Hustru giver hans to ældste her i Landet bosatte Børn følgende Oplysninger:

»Vor Mor Nicoline Charlotte Haugsted (født 21. Juli 1855), Datter af Arkitekt Hans Andreas Vilhelm Haugsted og Hustru Clara Helene Thomine Øhlenschlæger, var den ældste af en stor Søskenflokk og fra sit Hjem vant til Flid og Nøjsomhed. Det fremherskende i hendes Karakter var Pligtfølelse. Desværre var hun, saalænge vi Børn kan huske tilbage, meget nervøs og blev af den Grund af sin Læge beordret til Udlandet gentagne Gange for at gennemgaa Kure paa forskellige Badesteder. I en længere Aarrække deltog hun ikke i nogen Selskabelighed, men kastede sig med rastløs Iver over mange Slags Haandarbejder, hvoraf særlig Vævning blev hendes store Interesse. Dette hindrede dog ikke Mor i selv at overvaage, at alt i Huset gik som det skulde, ligesom hun hver Dag aflagde et Besøg hos sine gamle Forældre, hvis Glæde hun var. Disse Besøg foregik paa Cykle, naar hun om Formiddagen havde foretaget de nødvendige Indkøb. Cykling var overhovedet i mange Aar Mors og Fars fælles Fornøjelse, og Morgenturen gik som Regel til en af de omliggende Skove; Mor havde da altid Hækletøjet med i Lommen for saaledes at kunne udnytte ethvert ledigt Øjeblik.

Iøvrigt var Mor en opofrende Natur, som altid først tænkte paa Mand og Børn. Mor blev med Aarene svagelig (Mavekatarrh, som senere viste sig at være Mavesaar) og maatte i 1913 gennemgaa en Operation paa Dr. Pers' Klinik i København.

I 1922 havde Mor det Uheld at styrte med Cyklen og fik derved et Brud af Laarhalsen, hvilket havde et langt Sygeleje til Følge, men trods den fremrykkede Alder kom Mor til at gaa udmærket igen. Cyklingen maatte derimod med Sorg opgives.

Mor plejede med aldrig svigtende Omhu Far i hans lange Sygdomsperiode, til Trods for at hun allerede den Gang selv var syg af en begyndende Aareforkalkning, som senere blev Aarsagen til hendes Død. Mor døde under et Ophold i København den 8. Februar 1927 og overlevede saaledes kun Far i halvandet Aar.«

EMIL OG CHARLOTTE KIØRBOE'S BØRN:

1. **H e l e n e K.** Født i Odense den 8. Juni 1875. Gift den 8. Maj 1896 med Læge **A r n o l d M o h r** (død 1937), Søn af Pastor **Johan Jacob Mohr**. Har en Adoptivdatter, **Gudrun**, født den 25. Maj 1906, gift den 24. Januar 1925 med Organist **August Felsing**.
2. **A x e l K.** Født i Odense den 10. Juli 1878. Eksamen fra **Niels Brock's Handelshøjskole** 1899. Praktisk Handelsuddannelse i **Skotland** og **Tyskland** 1900—1903. Løste ved sin Hjemkomst i Slutningen af 1903 **Grosserer-Borgerskab** i **Kjøbenhavn** og begyndte med forskellige udenlandske Agenturer. Startede i 1904 (med **Grosserer J. F. Halling** som Kompagnon) Firmaet **Axel Kiørboe & Co.**, som hovedsagelig har drevet Import fra **Tyskland** af **Maskiner** og **Artikler** for de grafiske Fag og i **Aarenes Løb** har udviklet sig til en Forretning af ret betydeligt Omfang. Gift den 14. November 1905 med **Ingeborg Johnsen**, Datter af Partikulier **Henrik Johnsen**.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. **J o h a n n e K.** Født i **Kjøbenhavn** den 3. Marts 1907. Student fra **Ingrid Jespersens Skole** 1926. Gift den 7. Maj 1929 med **Ingeniør, cand. polyt. H a l f d a n L a v**, Søn af **Stabsofficiant L. Lav**. De har 3 Børn:
 - 1) **B e n t**, født i **London** den 9. Juni 1930.
 - 2) **O l e**, født i **Kjøbenhavn** den 25. Oktober 1932.
 - 3) **A a s e**, født i **Kjøbenhavn** den 8. December 1935.
 - b. **I n g e r K.** Født i **Kjøbenhavn** den 10. August 1910. Gift den 2. Maj 1930 med **Landsretssagfører Philip Dam**, Søn af **Folketingsmand, Dr. phil. Axel Dam**. De har 2 Børn:
 - 1) **J ø r g e n**, født i **Kjøbenhavn** den 1. Januar 1933.
 - 2) **A n n a l i s e**, født i **Kjøbenhavn** den 26. Oktober 1936.
 - c. **E l l e n K.** Født i **Kjøbenhavn** den 26. Marts 1917.
3. **A s t a K.** Født i **Odense** den 6. Juni 1882. Gift den 6. Februar 1915 med **Assurandør** i **Paris**, **Baron Henrik Haxthausen** (død 1937), Søn af **Generalmajor, Baron Henrik Haxthausen**.

JULIUS CHRISTIAN KIØRBOE

fødtes i Skjægs Mølle den 18. December 1849
og døde samme Sted 1852

VALDEMAR OLAF KIØRBOE

*Skildret
af ham selv*

Jeg er født den 22. Januar 1852 i Skjægs Mølle ved Odder og fik min første Undervisning af Huslæreren Stramboe, som der tidligere er fortalt om, men om hvem jeg egentlig ikke bevarer andet Minde end følgende:

Jeg var som lille Dreng meget let til Graad, hvad der irriterede Stramboe, der, naar jeg i Skoletiden af en eller anden Grund begyndte at græde, satte mig udenfor med Biblen under Armen og med Opfordring til særlig at læse i Begrædelsernes Bog.

Mine Minder fra den tidlige Barndomstid knytter sig væsentlig til Tjenestefolkene, og tydeligst staar for mig en gammel, i Odder boende Mand ved Navn Mons (Mogens), der nød Naadsens Brød i Skjægs Mølle, hvor han indfandt sig hver Morgen og blev til Aften, gaaende til Haande hvor det kunde lade sig gøre. Han havde i sin Ungdom været Møllersvend og derefter Røgter i Skjægs Mølle og havde hele sin Levetid været knyttet til Stedet, og i de daværende patriarkalske Tider lod man ikke et saadant gammelt Tyende falde det offentlige til Byrde.

Jeg erindrer ogsaa fra min Barndom, at to Møllersvende efter hinanden fik »delirium tremens«, og at den ene af dem troede, at hans Kæreste, der netop var kommet paa Besøg, var en Møllesæk og derfor smed hende op paa Skulderen og kastede hende hen i et Rum, hvor Sækkene med Korn, der skulde males, blev anbragt. Det var ikke saa underligt, at saadan Delirium kunde indtræffe, eftersom Møllersvenden i Henhold til Skik og Brug i Folkestuen skulde drikke en Snaps med hver Karl, der kom til Mølle. Af Øl kunde der drikkes saa meget man ønskede af et stort med hjemmebrygget Øl fyldt Trækruis, et saa-

kaldt »Stob« med Trælaag, der stod paa Bordet i Folkestuen; Brændevinsflasken stod selvfølgelig ikke i Folkestuen, men havde sin Plads paa en særlig Hylde i den saakaldte »Lille Stue«. Naar Gaardmænd og andre mere prominente Personer selv kom til Skjægs Mølle, fik de i den nævnte »Lille Stue« en Portion Smørrebrød foruden Øl og Dram, og enten Fader eller Moder maatte underholde dem.

Ogsaa om en af de »farende Folk« har jeg et Minde, og det drejer sig om en Bissenkræmmer, der altid omtaltes og tiltaltes ved det forunderlige Navn »Fibrigalt«. Han kom ofte kørende til Møllen med en Møllekusk, der havde givet ham Lov til at køre med, og endnu inden han efter sin Ankomst havde aabnet for sin Varekasses Indhold, kom han med følgende Anmodning, der øjeblikkelig blev imødekommet: »Wil I gi mæ en Bid Brø' aa en Dram aa en Dram te Kusken, han behøve it Brø'«.

Mit første Besøg i Aarhus sammen med mine Forældre har bundfældet sig i min Erindring. Vi havde under vort Besøg et Værelse paa »Hotel Royal«, der vendte ud imod den Gade, hvor Nationalbankens i Aarhus værende Filial var beliggende, og foran hvilken der var opstillet en Skildvagt, der hørte til det i Aarhus garnisonerende Dragonregiment. Han gik op og ned med dragen Sabel, og jeg blev saa overvældet af dette Syn, at det næsten ikke var muligt at faa mig bort fra Vinduet.

Min Moder, der var Præstedatter, havde taget det Løfte af min Fader, at én af hendes mange Sønner skulde studere. Hvorfor det blev mig, véd jeg ikke, men Faktum er, at jeg i 1861 i en Alder af 9 Aar, som et lille Guds Ord fra Landet og iført mine hjemmelavede Klæder, kom til Aarhus og optoges i den derværende Latin- og Real-skole, hvis samtlige Latinklasser jeg gennemgik, indtil jeg i 1870 i en Alder af 18 Aar blev Student.

I de mange Aar, jeg gik i Skole i Aarhus, boede jeg sammen med nogle andre Latinskoleelever paa Studsgade hos nogle ældre Frøkener Secher, som var overordentlig brave og gode; men det var ikke et Hjem, hvor Kundskab og Dannelse ligesom laa i Luften. Jeg har derfor senere maattet erhverve mig, hvad de, der opdrages i et dannet og interessefyldt Hjem, ligesom faar af sig selv og derfor staar bedre rustet til Livet. Den eneste og altopslugende aandelige Interesse hos disse ældre Damer var den religiøse, og jeg skal anføre et ganske pudsigt Eksempel. Jeg havde sammen med Damerne været i en Kirke, hvor den bekendte Indre Missions Præst, Vilhelm Beck, havde talt, og da vi kom hjem, bemærkede en af Damerne til mig: »Tænk dig,

der er nogle slette Mennesker, nogle Spottere, der har kaldt hans Tilhængere for Bekkasiner; men de vil ogsaa nok engang faa deres Straf«. Dette trøstede dem øjensynligt.

Om min Skoletid maa jeg bemærke: Forfatteren Oberstløjtnant Bodenhoff omtaler i sin Bog »Lyse Minder« flere af sine Kammerater fra Aarhus Skole, og han siger om mig, at jeg var en »god og flittig« Dreng. Jeg er bange for, at den elskværdige Forfatter mere træffende kunde have betegnet mig som en »skikkelig og en flittig« Dreng.

Jeg havde ikke saa meget Udbytte af min Skoletid, som Tilfældet burde have været, og Grunden dertil var, at jeg paa mange Omraader var sent udviklet, og at jeg aldrig har haft Anlæg for fremmede Sprog. De døde Sprog, Latin og Græsk, spillede dengang en alt overvejende Rolle i de lærde Skoler, og min Skoletid faldt vel nok i den allerværste »Madvigetid« med dens store Accentuering af det grammatikalske. Det samme var Tilfældet med de levende Sprog, idet man slet ikke lærte at udtrykke sig paa disse Sprog, men blev fyldt med en Mængde grammatikalske Regler, Undtagelserne fra disse osv. osv., Ting der kunde være meget gode, naar man var kommet videre i Sprogene.

De Fag, der interesserede mig, var Historie og Geografi, og saa var det saa heldigt, at Matematiken i de sidste Aar af min Skoletid gik op for mig. I alt Fald opnaaede jeg 1. Karakter ved Studentereksamen.

Hvad Lærerne angik, var der mellem disse nogle dygtige Folk, men jeg tror at kunne sige, at Lærerpersonalet ved de lærde Skoler dengang lod en Del tilbage at ønske. Dels havde mange af dem levet mangfoldige Aar under trykkede økonomiske Forhold i en Provinsby, hvad der nok skal paavirke deres Arbejdes Intensitet, og dels var adskillige af dem hildede i den gamle Forestilling om den klassiske Dannelses ubetingede Fortrin, hvad der f. Eks. viste sig i, at de bestyrkede os fra Latinklasserne i vor Ringeagt for vore Kammerater i Realklasserne.

Selve Byen Aarhus befandt sig dengang væsentlig i en Stilstandsperiode, Havnen var vel alt færdig, og Jernbanen, der satte Byen i Forbindelse med en stor Del af Jylland, anlagdes i Løbet af 60'erne, men det var først omkring 1870, at den Fremgang begyndte, som siden uafbrudt har fortsat sig. Livet udenfor Skolen interesserede os imidlertid ikke stort, hvorimod Byens henrivende Omegn og Skovene saavel Nord som Syd for Byen spillede en stor Rolle for os.

Hvad der her er sagt om min Aarhustid maa ikke opfattes, som om jeg ikke havde haft én i det hele lykkelig Skoletid med mange elskværdige Kammerater, men det forekommer mig, naar jeg mindes

min Skoletid, at man dengang i Aarhus Latinskole proppedes for meget med Stof, men derimod ikke lærte at tænke.

Naar jeg tænker tilbage paa den Tid, maa jeg med Fryd mindes de mange dejlige Ferier, som jeg tilbragte hos mine Forældre i Skjægs Mølle. Ved de store Højtider, Jul, Paaske og Pinse, var der altid foruden mig flere af mine Søskende tilstede, og vi havde det ganske udmærket med hinanden, og i de henrivende Sommerferier, hvor Vejret staaer for mig som altid at have været varmt og tørt, var mine Kusiner og Fætre fra København bestandig Gæster i Skjægs Mølle. Vi tilbragte en fornøjelig Tid indbyrdes og med Egnens andre unge og da særligt med vore jævnaldrende fra Nabofamilien, Distriktslæge Schäffer's.

Glad var jeg imidlertid, da jeg var bleven Student og kom til Universitetet.

Efter Datidens Skik skulde man ikke i sit første Studenteraar beskæftige sig med sit Fagstudium, men dels forberede sig til Filosofikum og dels søge Udvikling paa de forskellige Omraader, som ens Tilbøjeligheder krævede, foruden at man skulde deltage i det frie Studentertiliv.

Jeg maa indrømme, at jeg ikke nogensinde har følt nogen særlig Dragelse til Teologien, men der havde i min Skoletid aldrig været Tale om noget andet, og jeg begyndte altsaa, efter at have taget Filosofikum med Udmærkelse, i mit andet Studenteraar paa Teologien, hørte Forelæsninger af gamle Scharling og gamle Hermansen, tog Hebraikum osv.; men efterhaanden blev jeg klar over, at den Livsgering, der skulde følge efter Studiet, ikke laa for mig.

Efter Samraad med min Fader tog jeg i 1872 Plads som Huslærer hos Proprietær Vedel paa Aldumgaard ved Horsens.

Her førte jeg i næsten et Aar et rigtigt Friluftsliv, der tillige med Samlivet med Hr. Vedel, der hørte til den bekendte Familie af dette Navn, og som var en meget forstandig om end noget ekscentrisk Mand, virkede i høj Grad udviklende og forfriskende paa mig.

Jeg besluttede mig definitivt til at forlade Teologien og ønskede at studere Statsvidenskab, som jeg antog vilde paase for mig, at dømme efter de Fag, som hidtil havde haft min Interesse.

Mine Forældre og utvivlsomt mange andre syntes naturligvis ikke om en saadan Bytten Studium, og særligt fremhævedes det, at det statsvidenskabelige Studium ikke som de andre Fagstudier førte til noget bestemt. Jeg maa imidlertid takke min gode Skæbne for den tagne Beslutning.

Efter Sommerferien 1873 rejste jeg til København og tog med stor Energi fat paa Studierne, der snart optog min fulde Interesse.

Specielt følte jeg mig tiltalt af daværende Professor Frederiksen og ganske særlig af hans Eksaminatorier, af hvilke jeg havde stort Udbytte. Jeg havde i det hele stor Nytte af Universitetet, om end jeg ogsaa havde Manuduktør, nemlig den senere Direktør for Kongelig octroieret Brandforsikringsselskab, Tiemroth, en meget forstandig og flink Mand.

Jeg kom temmelig hurtigt ind paa Regensen, hvor jeg befandt mig rigtigt godt. Mine Studier kostede derefter ikke mine Forældre store Sager, saa meget mere som jeg i min Studentertid ogsaa fik Understøttelse fra mine Forældres gamle Bekendt og Ven, Cancellieraad Andersen.

Ved Nytaarstid 1875-76 underkastede jeg mig statsvidenskabelig Eksamen, som jeg bestod særdeles godt, idet mine Karakterer var to »præ ceteris« og ellers lutter »laudabilis«.

Et Par Dage efter Eksamen modtog jeg et Tilbud fra daværende stud. polit. Raben-Levetzau — den senere Lensgreve og Udenrigsminister — om at ledsage ham paa en Udenlandsrejse og samtidigt manuducere ham til Eksamen, som han vilde underkaste sig et Aar senere.

Jeg tog med Glæde mod Tilbudet, og sammen med en Ven af Raben-Levetzau, Grev Holck-Winterfelt, Rosendal, tiltraadte vi Rejsen, der varede fra Slutningen af Marts til Slutningen af Juli, og som gik over Paris gennem Midtfrankrig til Pyrenæerne, hvor vi havde længere Ophold i Pau og forskellige Badesteder i Bjergene, og hvor jeg gjorde en meget interessant Tur ind i de spanske Pyrenæer.

Tilbageturen gik gennem Sydfrankrig, Norditalien til Comosøen, hvorfra Rejsen pr. Hestespand gik over Splügen-Passet til Cuhr i Graubünden og derfra over München hjem. Det var naturligvis en vidunderlig Oplevelse for mig at se alle disse Steder og gøre en saadan Rejse under yderst komfortable og behagelige Forhold, men særlig af Betydning blev den for mig, idet jeg frigjordes fra mine tidligere grundtvigianske og studentikose Forestillinger og fik et friere Blik paa Livets Foreteelser.

At den planlagte Undervisning paa Rejsen af Raben-Levetzau, der var meget sprogkyndig og rejsevant, og som var ca. 2 Aar ældre end jeg, ikke helt forsømtes, fremgaar formodentlig deraf, at han et Aar senere til sin Eksamen opnaaede 1. Karakter.

Efter Sommerferien 1876 tog jeg til København, hvor jeg skulde

fortsætte Manuduktionen af Raben-Levetzau og muligvis faa andre Manucenter, og hvor jeg skulde søge en Livsstilling.

Jeg havde efter min Eksamen faaet et Tilbud fra den nyudnævnte Overpostmester i København, Harald G. Petersen, om en Stilling hos ham som Sekretær, hvad jeg havde maattet afslaa, da jeg jo alt var bunden til Rejsen med Raben-Levetzau.

Stillingen var ved min Tilbagekomst selvfølgelig besat, men det var i og for sig ganske naturligt, at jeg ved min Ankomst til København henvendte mig til Postinspektør Castberg, der var Censor ved den statsvidenskabelige Eksamen, og som jeg altsaa fra min Eksamen havde noget Kendskab til, om han skulde have Brug for mig til en lignende Stilling som den hos Overpostmesteren, og her havde jeg det Held, at dette var Tilfældet, og jeg blev altsaa Postmand.

For at man kan forstaa den Stilling, som jeg — selvfølgelig efter nogen Uddannelse i det praktiske Postvæsen — kom til at indtage, maa jeg gøre nogle Bemærkninger om den daværende Postadministration.

Nogen Tid iforvejen var Stillingen som Generalpostdirektør blevet ophævet, og Postvæsenets, Statsbanernes*) og Telegrafvæsenets øverste Bestyrelse bleven henlagt under Chefen for Indenrigsministeriets 2. Departement, men da det var klart, at mangfoldige Forhold vedrørende Postvæsenets rent daglige Drift umuligt kunde varetages af et saadant ministerielt Kontor, hvis Personale ikke kunde have den nødvendige Sagkundskab, var det blevet bestemt, at en meget stor Del af Postvæsenets Drift, f. Eks. al Postbefordring osv., skulde henlægges under de alt eksisterende lokale overordnede postale Embedsmænd, nemlig for Københavns Vedkommende under Overpostmesteren dersteds og for Provinsernes Vedkommende under de to Postinspektører, den ene for Østifterne og den anden for Jylland, men for begge sidstnævnte med Kontor og Bopæl i København og med Lokaler paa Københavns Postgaard, hvor tidligere Generalpostdirektoratet havde været til Huse.

Disse Embedsmænd fik altsaa — foruden som hidtil at være inspirerende Myndigheder — overdraget en stor Del af Postadministrationen og var paa disse Omraader øverste postale Myndigheder.

Det var i Postinspektoratet for Jylland, at jeg blev antaget — fra

*) Det maa erindres, at de sjællandske Baner dengang dreves af et privat Selskab, og at Statsbanerne ikke tilnærmelsesvis havde det samme Omfang som nu, samt at der vedblivende var en særlig Telegrafdirektør.

1. Juli 1877 som fast ansat Ekspedient —, og i denne Stilling forblev jeg i 10 lykkelige Aar.

Om det virkelig betydelige Arbejde, der gjordes i de daværende Postinspektorer, skal jeg ikke her udtale mig, men blot bemærke, at jeg temmelig hyppigt ledsagede Postinspektøren paa hans Tjenesterejser og derved fik et godt Kendskab, ikke blot til Postvæsenets Personel, men ogsaa til mange postale Forhold, som siden kom mig til Gode.

Generalpostdirektoratet oprettedes paany i 1889, og derved bortfaldt den Splittelse i Postvæsenets øverste Administration, som ovenfor er omtalt.

Samtidig med min Virksomhed i Postvæsenet manudcerede jeg til statsvidenskabelig Eksamen og traadte derved i Forbindelse med meget forskelligartede Mennesker, som jeg kom godt ud af det med. Jeg skal nævne nogle, men anfører selvfølgelig deres senere Stilling.

Statsminister Neergaard, Direktør i Privatbanken Julius Larsen, Direktør i det kgl. oktr. Brandforsikringsselskab Teisen, Lensgreve Raben-Levetzau (en Tid Udenrigsminister), Grundtvigs yngste Søn, Frederik Grundtvig, senere dansk Præst i U. S. A., Overkammerherre Oxholm, Ekscellencen Overhofmarskal Brockenhuus-Schack, Professor ved Landbohøjskolen Maar, Redaktørerne Dreyer, Fyens Stiftstidende, Funch-Thomsen, Aarhus Stiftstidende, Elmenhoff, Randers Amtsavis, A. L. Smith, en Tid Redaktør af Fædrelandet, Gesandterne Greve Reventlow, Paris, Grevenkop-Castenskjold, Haag, og Greve Ahlefeldt-Laurvigen, Wien (en Tid Udenrigsminister), Departementchef Jerichow-Christensen, Hovedrevisor Jørgensen, Godsejerne Juul, Hverringe, Wedell-Neergaard, Svendstrup, Lüttichau, Tjele, Honnens de Lichtenberg, Ristrup, Grüner, Egemark og Collet, Lundbygaard, Operarepetitør Levison, Forfatterne Peter Nansen, Otto Benzon (Apotheker og Fabriksejer), Carl Larsen og Laurids Bruun. Ogsaa forskellige juridiske Kandidater, der efter deres Embedseksamen ønskede at sætte sig ind i Nationaløkonomien, har jeg manudceret, saaledes Generaldirektør Nordlien, Direktør i Østifternes Kreditforening Greve Reventlow, Herredsfoged Krag i Skjern og Byfoged Gandil i Saksøbing.

Men mange andre har jeg manudceret, og saa godt som alle har de klaret sig godt i Livet og vist, at om end ikke statsvidenskabelig Eksamen var Danskens Vej til Ros og Magt, kunde den dog, naar de paagældende Personer havde den nødvendige Dygtighed, ogsaa dengang være af Betydning.

Endnu skal jeg bemærke, at jeg i denne Periode af mit Liv blev Lærer i Statistik i Officerssskolens Stabsafdeling, en Stilling, som jeg havde megen Glæde af, alene af den Grund, at den bragte mig i Forbindelse med Folk, hvis hele Indstilling og Mentalitet i mange Henseender afveg fra de Studerendes, med hvem jeg ellers kom i Forbindelse.

I disse Aar, altsaa efter min Tilbagekomst til København i 1876, boede jeg først i lang Tid i et stort Pensionat i Axelhus hos en Frk. Lønborg, hvor der var adskillige unge, elskværdige Mennesker paa min Alder, og hvor vi havde det særdeles godt. Dernæst boede jeg et Aar (omkring 1881) sammen med min Fætter, Grosserer Louis Bastrup, der dengang var Deltager i min Onkel Frits' Forretning. Vi beboede en temmelig stor Lejlighed paa Nicolai Torv, havde en Husbestyrerinde til at klare Husholdningen og førte et muntert Ungkarliv med mange Venner, deriblandt mine to yngre Fætre, August og Georg, med hvem vi var meget indgaaede.

I Aaret 1882 blev jeg gift med den smukke og statelige Johanne Larsen-Naur, Datter af Skibsreder Larsen i Kragerø, Norge, med hvem jeg levede i et lykkeligt men barnløst Ægteskab, og med hvis Familie jeg kom i den allerbedste Forstaaelse, noget der har holdt sig ogsaa efter hendes Død.

Særlig straalende fra dengang staar for mig Sommerferierne, som vi tilbragte hos min Kones Forældre paa deres smukke Landsted Næs-sund i Skærgaarden udenfor Kragerø, hvor jeg som alle andre Mennesker paa de Kanter dyrkede Sejlsporten og i det hele levede et rent Slaraffenliv.

Efter mine Svigerforældres Død tilbragte vi Sommerferierne hos min Kones Søster, Enkefru Dahl, paa hendes henrivende Landsted, Valberg udenfor Kragerø, og ogsaa der havde vi det udmærket.

Da vi saaledes hver Sommer var i Norge, og Medlemmer af min Kones Familie i Almindelighed hvert Foraar besøgte os, kan det formentlig forstaaes, at jeg kom noget bort fra min egen Familie.

Kun med den Gren af Familien, der boede i København, min Onkel Grosserer F. W. Kiørboe og hans Familie, var vi stadig i den nøjeste Forbindelse, og jeg kan ikke noksom give Udtryk for den Taknemmelighed, som jeg føler over al den Venlighed og Gæstfrihed, som dér vistest os.

I 1886 udnævntes jeg til Chef for de bevægelige Postkontorer paa Sjælland og Lolland-Falster og fik saaledes et nyt Virkeomraade. Jeg vilde have befundet mig godt i denne Virksomhed, hvis ikke min Hu-

stru og jeg paa denne Tid var bleven hjemsøgte af alvorlige Sygdomme.

I Efteraaret 1888 blev min Hustru syg af en meget farlig Hjertebetændelse og svævede i mange Maaneder mellem Liv og Død, og da jeg maatte passe mine Forretninger i Postvæsenet og stadig give mig af med Manuduktion og samtidig, først sammen med en Sygeplejerske og siden med min Svigerinde Frk. Maja Larsen-Naur og en Sygeplejerske, maatte deltage i Pasningen af Hanna, tog det naturligvis meget paa mine Kræfter. Da Hanna efter et Par Aars Forløb begyndte at komme sig — hun blev aldrig helt rask og var i Sygdommen f. Eks. bleven temmelig tunghør — blev jeg i Aaret 1891 selv syg, saaledes at jeg ikke kunde taale at arbejde. Vi opholdt os først nogle Maaneder hos Slægten i Norge, hvorefter jeg i Efteraaret gjorde et Forsøg paa at besøge mine Forretninger i Postvæsenet, hvad jeg imidlertid ikke havde Kræfter til. Vor udmærkede Huslæge, Stabslæge Axel Poulsen, tilraadede fuldstændig Ro et eller andet Sted i Udlandet, og jeg laante da af min Svigerinde, Fru Laura Dahl, de fornødne Penge til en saadan Rejse, og i Januar 1892 tog vi først til Wiesbaden og senere til Nizza, hvor vi hvert Sted var flere Maaneder, foruden at vi selvfølgelig paa Rejsen opholdt os nogen Tid andetsteds, f. Eks. i Marseille og Lugano, hvor vi befandt os vel — særlig Hanna — og jeg syntes ogsaa, at det hjalp mig svært godt. Vi kom fortrøstningsfulde tilbage til København i Begyndelsen af Sommeren, men en Ulykke kommer sjælden alene. Den første Nat i vort Hjem blev jeg syg af en Blodforgiftning i den højre Arm, en Flegmone kaldte Dokteren det; Armen svulmede op til den dobbelte Tykkelse, og der maatte foretages en Operation, som heldigvis lykkedes; men jeg maatte holde Sengen i lang Tid, og først omkring 1. August kunde jeg tiltræde mit Embede, som jeg saaledes havde været borte fra omtrent et Aar.

Jeg følte mig imidlertid ikke helt rask, og da Postmesterembedet i Aalborg blev ledigt i Foraaret 1893, søgte og fik jeg det. Ministeren, Indenrigsminister Ingerslev, sagde mig imidlertid ved denne Lejlighed, at det var Hensigten at gøre mig til Postinspektør, og at jeg, naar jeg blev Postmester i Aalborg, maatte være forberedt paa ikke at blive Postinspektør, hvis et saadant Embede blev ledigt i de første Par Aar. Jeg sagde imidlertid, at jeg af Helbredshensyn fastholdt mit Ønske om at blive Postmester i Aalborg, og jeg har aldrig fortrudt, at jeg valgte dette Alternativ.

Jeg tiltraadte Embedet i Aalborg 1. Maj 1893 og var i denne Nord-

jyllands interessante og dygtige Hovedstad til 1. Oktober 1897, altsaa i næsten 4½ Aar. Det blev en meget lykkelig Tid for mig og ogsaa for Hanna, der dog længtes en Del efter København.

Aalborg Postmesterembede regnedes for stort og besværligt, men for mig, der i mange Aar havde været vant til meget Arbejde, forekom Virksomheden let overkommelig, og jeg mærkede Dag for Dag, at min Arbejdsevne og min Arbejdslyst tog til. Forholdene i en større Provinsby er meget behagelige, naar man har en Omgangskreds, som man sætter Pris paa, og med hvilken man kan træde i langt mere intensiv Berøring, end der er Tale om i København. Vi havde det Held som Genboer at have Bispefamilien, med hvem vi kom i det varmeste Venskabsforhold, og jeg kan ikke noksom fremhæve, hvilken Betydning det havde for mig at have en Mand som Biskop Schousboe som daglig Omgangsven.

Til Aalborg Postmesterembede var der knyttet en stor og hyggelig Embedsbolig i en gammel Gaard med Have, og den Husleje, der skulde betales, var meget moderat.

Jeg havde i Aalborg god Tid til at dyrke forskellige Interesser og var endog det sidste Aar, jeg tilbragte i Aalborg, Byraadsmedlem; men særlig skal jeg fremhæve et Forhold, der senere fik stor Betydning for mig, nemlig at jeg blev Medlem af Direktionen for det i Aalborg netop oprettede gensidigede Livsforsikringselskab »Fremtiden« og derved fik Anledning til at erhverve mig noget Kendskab til Livsforsikringsvirksomhed.

Hvor fornøjet jeg end var ved at være i Aalborg, blev jeg dog meget glad ved i Begyndelsen af September 1897 at modtage Brev fra Generaldirektør Svendsen med Meddelelse om, at jeg var indstillet til Overpostmesterembedet i København, og var jeg ikke glad, saa var min Kone det.

Overpostmesterembedet var det Embede, som jeg helst af alle vilde have, men jeg var klar over, at min fremtidige Virksomhed ikke vilde blive nogen Sinecure, thi vel var min Forgænger, Overpostmester Harald G. Petersen, en meget dygtig Postmand, men han havde delvis opbrugt sin Energi i sin tidligere Postinspektørstilling, og saa tilhørte han den gamle Embedsmandsklasse fra den første Halvdel af forrige Aarhundrede, for hvilken det gjaldt om at spare saa meget som muligt. Det københavnske Postvæsen havde derfor under Overpostmester Petersens mere end 20 aarige Styre ikke fulgt med i Udviklingen, og der stilledes følgelig Krav til den nye Mand om at raade Bod paa dette, og det var netop, efter hvad der meddeltes mig fra

autoritativ Side, Grunden til, at jeg var bleven foretrukken til Embedet fremfor nogen af Postinspektørerne.

Efter Opholdet i Aalborg følte jeg igen min gamle Arbejdslyst, og med frejdigt Mod tog jeg fat paa den mig stillede Opgave. Jeg havde ganske vist fra først af ikke megen Forestilling om, hvorledes en i Udvikling værende stor Bys Postvæsen skulde være, men ved hyppige Besøg i Tysklands større Byer satte jeg mig godt ind i Forholdene dersteds, og jeg tror ikke, at jeg behøver at skamme mig over min Virksomhed som Københavns Overpostmester, i hvilken Henseende det dog maa bemærkes, at der saavel fra Rigsdagens som fra Generalpostdirektoratets Side blev vist stor Rundhaandethed med Hensyn til de Midler, der stillede til min Raadighed.

I det første halve Aar efter vor Tilbagekomst til København, altsaa i Vinteren 1897-98, boede min Kone og jeg paa det daværende Hotel »Monopol« paa Hjørnet af Vingaardsstræde ud mod Kongens Nytorv. Der boede paa Hotellet den Vinter flere elskværdige Godejnerfamilier, deriblandt Etatsraad Jørgen Larsen fra Gaardbogaard, med hvem jeg senere traadte i nøjere Forbindelse, da vi begge blev Medlemmer af Forsikringsselskabet »Danmark«s Bestyrelsesraad. Ellers boede vi i min Overpostmestertid i en yderst hyggelig, stor gammeldags Lejlighed i Store Kongensgade, og i det hele formede Livet sig godt og behageligt for os, og jeg kunde efterhaanden tænke paa at indfri det Løfte til Hanna om, at vi, inden vi blev for gamle, skulde tilbringe en Vinter i Italien. I Vinteren 1902-03 realiseredes Planen, dog at jeg kun kunde tillade mig at være 4 Maaneder borte, medens Hanna var fraværende i 7 Maaneder. Vi tilbragte den største Del af Tiden i Rom og var 6 à 7 Uger i Taormina paa Sicilien, og det var i det hele en meget opmuntrende og forfriskende Tur.

I Efteraaret 1904 skete saa det, at Generaldirektør Svendsen aldeles uventet blev syg og døde.

Indenrigsminister Enevold Sørensen henvendte sig da til mig og tilbød mig Generaldirektørstillingen, som jeg imidlertid først afslog, dels paa Grund af, at jeg befandt mig saa vel i Overpostmesterstillingen, som jeg bevislig kunde magte, og dels fordi jeg var helt ukendt med ministeriel Forretningsgang og Tænkemaade. Heller ikke pekuniært vilde Ombytning af Stillingerne frembyde nogen videre Fordel for mig.

Hanna var ikke helt fornøjet med min Handlemaade, og da den daværende Departementchef i Indenrigsministeriet, senere Kabinetssekretær Kammerherre Krieger, efter Ministerens Anmodning nogle

Dage senere henvendte sig til mig i Sagen, slog jeg til paa visse Betingelser, og jeg har senere været glad over, at der saaledes blev givet mig Lejlighed til at vise mine Kræfter paa et større Omraade.

Jeg var klar over, at det ikke var nogen Sinecure, jeg var gaaet ind til, thi vel stod det danske Postvæsen i sin Betjening af Publikum meget højt, men det havde i visse Henseender i sin indre Struktur bevaret Forhold, der efter min Mening ikke stemte med moderne Synsmaader. Herpaa maatte der raades Bod, og forholdsvis hurtigt efter min Embedstiltræden samlede jeg Postvæsenets mere prominente Personer til en Konference, hvor jeg udviklede det Program, som jeg agtede at følge. Man sluttede sig til mine Anskuelser, som i de følgende Aar konsekvent gennemførtes.

Her er naturligvis ikke Stedet til at skildre min Virksomhed som Postvæsenets Chef, men jeg kunde have Lyst til at ytre mig om dansk Postvæsen paa lignende Maade som Statsbanernes udmærkede Leder, Generaldirektør Knutzen, fornylig efter en Tjenesterejse i U. S. A. udtalte sig om de danske Statsbaner nemlig, at disse ikke havde stort at lære af Amerika. Jeg tror ogsaa, at man kan sige, at det danske Postvæsen i det hele ikke staar tilbage for Postvæsenet i noget andet Land.

Jeg kan dog ikke modstaa Fristelsen til at nævne et Par Forhold, som har foraarsaget mig ganske særlig Glæde.

Som det danske Postvæsenets Chef gjorde jeg mig megen Umage for at komme i saa nær Forbindelse som muligt med de andre nordiske Landes Postvæsenere, og man kom mig i saa Henseende overordentlig elskværdigt og forstaaende i Møde. Verdenskrigen spillede vel en Rolle, men saa meget er Faktum, at der i Aaret 1919 kunde holdes et Møde i København, hvor Lederne af det svenske, det norske, det finske og det islandske Postvæsen var tilstede, og hvor Muligheden for en nærmere nordisk Postoverenskomst drøftedes og indlededes. Det var det første Møde, hvor Udsendinge fra samtlige Nordens 5 Lande var samlede.

Dernæst havde jeg den store Glæde at kunne arbejde med ved Indførelsen af dansk Postvæsen i den genforenede Del af Slesvig; dog er Æren for det gode Udfald ikke min, men de Mænds, der blev udset til Arbejdet, nuværende Generaldirektør for Post- og Telegrafvæsenet, C. Mondrup, nuværende Overpostinspektør Jacob Andersen i Aarhus og nuværende Generaldirektør for Statsbanerne Knutzen. Den mig tilkommende Ære er alene den, at jeg havde overdraget al min

Myndighed til disse Mænd, saaledes at de ikke i nogen Henseende behøvede først at indhente fornøden Bemyndigelse fra Generaldirektøren. Jeg kan ikke undlade til disse Mænds Forherligelse at fremhæve en Udtalelse af Dansk-Slesvigernes mangeaarige Fører, H. P. Hansen, der gaar ud paa, at den Etat, for hvilken alt ved Overgangen fra tysk til dansk Ordning klappede bedst, var Postvæsenet.

Endnu maa jeg nævne, at Postgaardsspørgsmaalet i København, der havde været paa Dagsordenen i lange Tider, i min Generaldirektørtid ordnedes ved Bygningen af den store Centralpostgaard ved Banegaarden og ved Ombygningen af og Tilbygningen til den gamle Postgaard paa Købmagergade, hvor flere tilstødende Ejendomme var erhvervede i min Overpostmestertid.

Indvielsen af Centralpostgaarden skete i 1912 ved en Fest, hvor Kongen, Dronningen og den kongelige Familie samt Kong Georg af Grækenland var tilstede, og hvor der var indbudt Repræsentanter for Poststyrelserne i Tyskland, Sverige og Norge samt Cheferne for Postvæsenet i Stockholm, Kristiania, Malmø, Hamburg, Kiel og Berlin.

Opførelsen af Københavns Centralpostgaard var naturligvis det største Byggeforetagende, jeg havde med at gøre, men jeg havde desuden den Glæde at kunne skaffe et stort Antal Provinsbyer og Stationsbyer nye og velindrettede Posthuse.

Under mit Regimente skete ogsaa Etableringen af Postgiro, som, uagtet den kun har bestaaet i forholdsvis faa Aar, har naaet en meget betydelig Udvikling og utvivlsomt gør Publikum megen Nytte; og en Ting tror jeg, at man maa regne mig til Gode, at jeg i 1920 fik nedsat en Postsparekommission og særlig ved Hjælp af udmærkede postale Medarbejdere fik gennemført saa betydelige Besparelser i Postvæsenets Drift, at et Underskud i Aaret 1920-21 paa ca. 16 Mill. Kr. i Aaret 1922-23 var forandret til et Overskud paa ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Endelig skal jeg nævne, at jeg som Repræsentant for det danske Postvæsen deltog i Verdenspostkongressen i Rom i 1906. Min Kone ledsagede mig paa denne Rejse, og vi boede i Rom paa samme Hotel som de svenske og norske Postchefer, der ogsaa havde deres Koner med. At det var en overmaade interessant Oplevelse, behøver jeg ikke at nævne.

I Aaret 1908 døde pludselig min kære Hustru, og jeg stod saaledes ganske alene og maatte have en Dame til at bestyre mit Hus. Det lykkedes at bevæge vor mangeaarige Veninde, Frk. Sigrid Mørk, til at overtage denne Stilling, og hun har nu i 29 Aar ikke blot bestyret

mit Hus paa en udmærket og forstandig Maade, men har ogsaa ved sin Klogskab, sin Retsindighed og sin Elskværdighed været mig en storartet Ven og en udmærket Raadgiver.

1922 naaede jeg Aldersgrænsen for Embedsmænd, 70 Aar, og fik altsaa min Afsked, men det skete med fuld Honnør, idet jeg blev benaadet med Storkorset af Dannebrog, hvad jeg aldrig havde tænkt mig.

I min Generaldirektørtid boede jeg i de første Aar paa Vestre Boulevard Nr. 39, hvor Hanna døde, og senere i Nr. 45 sammesteds. Da jeg sidstnævnte Sted blev sagt op, fordi en ny Ejer selv vilde bo i min Lejlighed, var det i den daværende Bolignødtid umuligt at faa en Lejlighed til en for mig overkommelig Pris. Der blev da indrettet en Beboelseslejlighed for mig paa den nye Centralpostgaard, en stor, men i høj Grad upraktisk Lejlighed i to Etager og to Afdelinger, der laa langt fra hinanden, men jeg maatte selvfølgelig være — og var ogsaa — glad ved at faa Tag over Hovedet.

Om Sommeren boede vi paa Landet forskellige Steder i Nordsjælland, men mest i Hellebæk, hvor jeg var yderst tilfreds, og saalænge mine to i Odder boende Søskende levede, aflagde vi næsten hvert Aar om Sommeren et Besøg dersteds, hvor da ogsaa ofte andre af mine Brødre indfandt sig. Vi havde megen Glæde af disse Sammenkomster, færdedes paa de gamle kendte Steder og opfriskede vore Barndoms-minder, ligesom vi gjorde Køreture i den smukke Omegn.

Da jeg i 1922 havde faaet min Afsked, rejste Frk. Mørk og jeg en Tur til Rom med en Afstikker til Taormina paa Sicilien, og da vi i Slutningen af Januar 1923 kom tilbage til København, var jeg saa heldig at faa en for mine forandrede Forhold udmærket Lejlighed paa Nørrevold 3, hvor jeg haaber at kunne blive boende til min Dødsdag. Om Sommeren har jeg — i alt Fald i den sidste halve Snes Aar — boet i en Villa paa Sydsiden af Hornbæk Plantage, i hvilken henrivende Skov det har været en stor Glæde for mig at færdes.

Jeg havde i den sidste Tid af min Embedsvirksomhed følt mig træt af de mange Vanskeligheder, som Krigsperioden og de nærmest følgende Aar havde medført, og glædede mig meget til at kunne begynde en Pensionists stilfærdige Tilværelse. Et længere Ophold paa Landet i Sommeren 1922 og den omtalte Udenlandsrejse havde imidlertid forfrisket mig saa meget, at jeg, der hele min Levetid havde haft meget at bestille, nu efter Hjemkomsten var ret betænkelig ved ikke at have noget Arbejde, der skulde gøres. Det viste sig imidlertid

saaledes som det vil fremgaa af det følgende, at jeg ikke behøvede at have nogen Bekymring i den Retning.

Samtidig med at jeg blev Generaldirektør i Slutningen af 1904, var jeg bleven indvalgt i det gensidige Forsikringssselskab »Danmark«s Bestyrelsesraad og fik lige fra Begyndelsen den samme Stilling som først daværende Professor Falbe-Hansen og siden Professor Harald Westergaard havde indtaget, nemlig som Bestyrelsesraadets Tillidsmand i Livsforsikringsafdelingen. Jeg havde fra min Virksomhed i Livsforsikringssselskabet »Fremtiden« i Aalborg noget Kendskab til denne Forsikringsform. Megen Tid havde jeg ikke dengang at ofre paa denne min nye Virksomhed, men det forlangtes heller ikke, og den daværende Leder af Livsforsikringsafdelingen, Konferensraad Falbe-Hansen, brød sig ikke om nogen Indblanding.

Selvfølgelig gav jeg altid Møde ved de iøvrigt ikke hyppige Bestyrelsesmøder og var ogsaa Medlem af de forskellige Udvalg, Bestyrelsesraadet nedsatte, ligesom det vil forstaas, at Forbindelsen med en saa betydelig Mand som Konferensraad Falbe-Hansen var meget belærende, men noget Initiativ i Selskabets Forhold udøvedes i denne Periode ikke fra min Side og da heller ikke af andre Bestyrelsesmedlemmer. Hvor megen Indflydelse Bestyrelsesraadets daværende Formand, Højesteretsadvokat Nellesmann, havde, derom kan jeg ikke give nogen Oplysning, men saa meget er sikkert, at Opfattelsen i Bestyrelsesraadet var den, at Direktørerne skulde klare alle Selskabets Anliggender, og det fortaltes os bestandigt, at Selskabets Anseelse, dets Rigdom og dets Betydning for det danske Samfund var overordentlig stor. Egentlig Kritik kom ikke frem, og det var kun mindre Spørgsmaal, der debatteredes paa Bestyrelsesraadets og Repræsentantskabets Møder. Vi var alle meget glade for vort Selskab og fornøjede med hinanden.

Omtrent paa det Tidspunkt, da jeg efter min Embedsfratræden og den ovenfor nævnte Italiensrejse kom tilbage til København, meddelte Konferensraad Falbe Hansen mig, at han paa Grund af sin Alder ønskede efterhaanden at trække sig tilbage fra sin Virksomhed i Selskabet, og at han havde udset mig til i visse Henseender at træde i sit Sted. Konferensraaden, der var godt og vel 10 Aar ældre end jeg, og som i den senere Tid havde været først Overdirektør i Selskabet og derefter Formand for Bestyrelsesraadet, udtalte for mig, at Stillingen som Overdirektør var overflødig, og at det maatte være tilstrækkeligt for Selskabet at have to tekniske Direktører, en for Brandfor-

sikrings- og en for Livsforsikringsafdelingen, men at det vilde være nødvendigt at oprette en Kontrolkomité, der kunde føre nærmere Kontrol med Virksomheden end den, som Bestyrelsesraadet, der dengang kun kom sammen 4 à 5 Gange aarlig, kunde føre. Jeg skulde være Formand i en saadan Komité, og dette realiseredes ogsaa nogen Tid efter, hvorved jeg fik Lejlighed til i en ganske anden Grad end hidtil at komme ind i Selskabets Anliggender.

Med Hensyn til min Virksomhed i »Danmark« i denne Periode, skal jeg bemærke, at jeg selvfølgelig var klar over, at jeg alene paa Grund af min Alder — jeg var 70 Aar, da min nærmere Indtrængen i Selskabets Forhold efter min Embedsfratræden kunde begynde — ikke selv kunde komme til at spille nogen egentlig Rolle ved den efter min Mening nødvendige Reformering af Selskabet, og at jeg maatte indskrænke min Virksomhed til Pionerens forberedende Arbejde og vente paa Fremtidens Mand i Selskabet. Jeg fandt i det hele ikke Forholdene særlig tilfredsstillende og blev snart klar over, at der ikke i Direktionen og da heller ikke i Bestyrelsen fandtes den Energi og Kraft, der var nødvendig for at hidføre en bedre Ordning.

Jeg gjorde mine Kolleger i Bestyrelsen bekendt med mine Erfaringer vedrørende Selskabet ved smaa, meget populære Afhandlinger, som jeg lod mangfoldiggøre og tilsende hvert af Bestyrelsesmedlemmerne. Den af mig fremsatte Kritik var paa dette Tidspunkt noget ukendt indenfor det gamle Selskab, og Direktørerne, der ganske naturligt syntes, at alt var saare vel, tog mig denne Kritik meget ilde op. Og dog gjorde jeg dengang d' Hr. Direktører en stor Tjeneste ved at støtte deres Bestræbelser for, at »Danmark« skulde hjælpe nogle Selskaber, til hvis Bestyrelse Direktørerne havde været nøje knyttede, men som var kommen i Vanskeligheder, nemlig »Dansk Spireselskab« og »Det københavnske Reassurance Kompagni«. Vore Bestræbelser lykkedes, og ganske vist maatte »Danmark« ofre mange Penge paa Hjælpen, men Selskaberne knyttedes i et Concern til »Danmark«, og de har gjort og kan ogsaa fremtidig gøre Moderselskabet megen Nytte.

Straks efter disse Selskabers Rekonstruktion kom jeg ind i Bestyrelsen af Spireselskabet som Formand, og jeg har i Aarenes Løb haft megen Glæde ved Samarbejdet med de dygtige Direktører, som det ved Rekonstruktionen lykkedes at knytte til Selskaberne.

Jeg kan naturligvis ikke her komme nærmere ind paa min Virksomhed i »Danmark«, men det vil vistnok kunne forstaas, at jeg føler Trang til kortelig at omtale min Andel i Begivenhederne i Selskabet i Sommeren 1934.

Flere Gange i Aarenes Løb havde jeg overfor »Danmark«s store, gamle Mand, Konferensraad Falbe-Hansen, fremhævet, at det formentlig var uheldigt, at der efter Højesteretsadvokat Nellemanns Død ikke var nogen Jurist i Bestyrelsesraadet, men han mente, at det var tilstrækkeligt, at Selskabet havde en dygtig juridisk Raadgiver, hvis Udtalelser man i hvert fornødent Tilfælde kunde indhente. Konferensraaden var i det hele ikke nogen Ven af Jurister; han hævdede, at Jurister havde en Tilbøjelighed til at ville tilrive sig al Magt og Indflydelse paa de Omraader, til hvilke de fik Adgang.

Jeg blev imidlertid ved min Opfattelse, og da Grev Brockenhuus-Schack efter Falbe-Hansen var bleven Formand i Bestyrelsesraadet, talte jeg med ham, og han var enig med mig ikke blot i denne Sag, men ogsaa i, at der krævedes en Omdannelse af det gamle Selskab, og særlig at der maatte en yngre og fast Haand til Gennemførelsen af de nødvendige Reforme.

Jeg blev derfor meget glad, da Grev Schack spurgte mig, om jeg kunde slutte mig til en Tanke, som han havde faaet, nemlig at knytte den som Jurist og Forretningsmand dygtige og ansete Højesteretssagfører H. H. Bruun til Selskabet, ikke som Medlem af Bestyrelsesraadet, men som dettes Medhjælper og Raadgiver.

Som bekendt skete dette ogsaa i Begyndelsen af 1932, dog at Højesteretssagførerens Stilling efter hans eget Ønske snart forandredes til Stillingen som tredje Medlem af Direktionen, som juridisk Direktør i denne, og med vanlig Dygtighed og Energi tog han fat paa Arbejdet.

Jeg støttede ham paa bedste Maade, men da der efterhaanden opstod et Modsætningsforhold mellem ham og Selskabets Formand, Grev Schack, kom jeg i en vanskelig Situation, idet jeg ikke vilde svigte vor Formand, der tilmed var min mangeaarige Ven, og paa den anden Side ikke vilde gaa med til, at Højesteretssagføreren, i hvem jeg mente med Rette at kunne se den dygtige og stærke Mand, Selskabet trængte til, fratraadte sin Stilling.

Der var imidlertid kommen Uro i Selskabet, og i Forsommeren 1934 skete saa Eksplosionen, da Pladsen som Direktør i Brandforsikringsafdelingen skulde besættes fra den 1. Juli, til hvilket Tidspunkt Direktør Grønvald fratraadte.

Højesteretssagføreren havde sin Kandidat, der var en meget habil og dygtig Mand, men Bestyrelsesraadet, der efter Statutterne har Ret og Pligt til at vælge Direktørerne og at fastsætte disses Lønninger, det sidste dog med Repræsentantskabets Billigelse, mente, at det

handlede bedst i Selskabets Interesse, naar der til Direktør valgtes en Mand, der havde et særlig godt og almindelig anerkendt Navn i Forsikringsverdenen. Man mente at have Manden og blev enig med ham om Vilkaarene, men man ansaa det ikke for nødvendigt at indhente Repræsentantskabets Billigelse af Lønnen, dels fordi der var et halvt Aar til det ordinære Repræsentantskabsmøde, og dels fordi Repræsentantskabet gennem mangfoldige Aar vel havde kritiseret, men aldrig modsat sig de af Bestyrelsesraadet trufne Dispositioner.

Af denne Undladelse benyttede Højsteretssagføreren sig, og det lykkedes ham paa et indkaldt ekstraordinært Repræsentantskabsmøde, hvor han ogsaa rettede andre Beskyldninger mod Bestyrelsesraadet, at faa Repræsentanterne saaledes ophidsede mod Bestyrelsesmedlemmerne, at disse nedlagde deres Mandater, og paa et senere Repræsentantskabsmøde valgtes da en helt ny Bestyrelse.

For mig personlig havde disse Begivenheder for saa vidt ikke nogen stor Betydning, som min Funktionstid i Bestyrelsesraadet i alle Tilfælde vilde være forbi ved Aarets Udgang, men jeg vilde selvfølgelig hellere paa almindelig Maade have endt min 30-aarige Virksomhed i »Danmark«s Bestyrelsesraad.

Jeg tænker imidlertid med stor Glæde tilbage paa min Gerning i »Danmark«s Bestyrelse og paa de mange forskellige Mænd, som jeg dér i Aarenes Løb kom i Berøring med, men jeg er mere og mere kommen til det Resultat, at den af mig paatænkte Evolution med Hensyn til »Danmark«s Ledelse vistnok ikke havde ført til det ønskede Resultat, men at en egentlig Revolution var nødvendig, selv om den kunde være gennemført paa en mindre haardhændet Maade end den, der fandt Sted i Sommeren 1934. Jeg er imidlertid stadig overbevist om, at Højsteretssagfører H. H. Bruun, selvfølgelig med den nødvendige tekniske Medhjælp, er Mand for at bringe det gamle Selskab til at indtage den samme ansete Stilling i Forsikringsverdenen som tidligere, og jeg ønsker ham og Selskabet Held og Lykke. At ogsaa den nye Bestyrelse i »Danmark« værdsætter min mangeaarige Virksomhed i Bestyrelsesraadet fremgaar formentlig deraf, at Formanden, Højsteretssagfører Bruun, paa Bestyrelsens Vegne fornylig har overrakt mig en smuk Gave som Anerkendelse af mit Arbejde i »Danmark«.

Vil man nu samle Hovedindtrykket af mit Livs Begivenheder, vil man utvivlsomt sige, at jeg har haft usædvanligt Held med mig. Det nægter jeg selvfølgelig ikke, men jeg maa dog bemærke, at jeg ligesom alle mine Søkende har været arbejdsom og flittig, og at jeg har haft

Evne til at samle min Energi om den Sag, som i hvert Øjeblik laa for. Saa har jeg været i Besiddelse af nogen Viljestyrke og haft en god Hukommelse specielt for Tal, hvad der særligt i min Manuduktionsvirksomhed kom mig til Gode; men jeg har altid været klar over, at jeg paa intet Omraade har været i Besiddelse af særlige Kvalifikationer.

Til Slut kun et Par Ord om min kære Hustru:

Johanne Kiørboe, f. Larsen-Naur, var født i Kragerø i Norge den 30. Marts 1857 og Datter af Skibsreder Konsul Larsen dersteds. Hun var den yngste af 7 Søskende, og der var 6 Aar mellem hende og den næstyoungste. Hun opdroges i et stort, godt og velhavende Skibsrederhjem af den Slags, som norske Forfattere fra 70erne i forrige Aarhundrede saa ofte skildrer.

Efter sin Konfirmation sendtes hun — som tidligere en ældre Søster — til Frk. Zahles Institut i København, hvor man dengang ogsaa kunde være i Pension, og her var hun i 1½ Aar. Saavel hun som hendes Søster fik derved megen Sympati for Danmark og da specielt for København.

Et følgende Aar boede hun hos en Onkel paa mødrene Side i den store rhinske Forretnings- og Kunstnerby Düsseldorf, hvor hendes bekendte Landsmænd, Malerne Tidemann og Gude, havde faaet deres kunstneriske Uddannelse, og hvor den bekendte Malerskole — Düsseldorferskolen — hørte hjemme. I denne Onkels Hus fik Hanna den Kunstinteresse, som aldrig forlod hende.

Ellers levede hun til sit Giftermaal den daværende Generations unge Damers sorgløse Tilværelse, uden at huslig eller erhvervsmæssig Uddannelse spillede nogen Rolle. Hun var med en eller anden af sine Søskende paa nogle Udenlandsrejser, opholdt sig ofte en Tid i Kristiania og var ogsaa en Vinter i København, og det var under dette Københavnerophold, at jeg gjorde hendes Bekendtskab.

Bortset fra disse kortere eller længere Ophold ude levede hun naturligvis ellers i Hjemmet, som hun elskede, og overfor hvilket hun i hele sit Liv bevarede den største Veneration.

Det vil synes et Vovespil, at hun og jeg giftede os, thi jeg kunde jo ikke byde hende det Liv, hun var vant til. Det gik imidlertid godt, da Hanna viste sig at være et baade dygtigt og forstandigt Menneske, der styrede vort Hus særdeles vel. Vi maatte selvfølgelig sætte Tæring efter Næring, men vi havde altid et smukt og hyggeligt Hjem.

Saa kom i 1888 den Sygdom over os, om hvilken jeg ovenfor har talt, men medens jeg i Aarenes Løb kom helt til Kræfter, kom Hanna

sig aldrig, idet Hjertet vedblev at være svagt og krævede stor Forsigtighed, ligesom hun i Sygdommen var blevet tunghør, hvad der generede hende meget.

Man kan vistnok sige, at denne Sygdom for en stor Del slog Hanna ud af hendes sædvanlige Tilværelse, og naar jeg tænker tilbage paa hende, er det altid Minderne fra vort lykkelige Samliv i de seks Aar forinden Sygdommen, der spiller den største Rolle for mig.

Under vort Ophold i Aalborg befandt hun sig egentlig vel. Hun satte stor Pris paa adskillige af vor Omgangskreds, og den gamle Postgaard med rummelig Gaardsplads og Have samt den store gammeldags Postmesterlejlighed faldt meget i hendes Smag, men selvfølgelig var hun glad over at komme tilbage til København, saa meget mere som det var forbundet med et smukt Avancement for mit Vedkommende.

Ovenfor har jeg omtalt de Udenlandsrejser, som Hanna og jeg foretog sammen, og som hun nød i høj Grad, og da særligt de længere Ophold i den evige Stad, hvor hun ret kunde dyrke sine kunstneriske Interesser, og hvor hendes dybe Kærlighed til og store Respekt for Kunsten og ganske særligt Malerkunsten ret kunde komme frem. Det var imidlertid ikke blot den bildende Kunst, der havde hendes Interesse, men ogsaa Musik og Teater holdt hun meget af, og det var en af Ulemperne ved hendes senere Døvhed, at hun ikke mere kunde nyde disse Kunstarter.

Ogsaa Naturen og ikke mindst den danske Natur elskede hun, ligesom hun havde stor Kærlighed til Dyr, og de forskellige Hunde, som vi i vort Ægteskab havde, var hende derfor til stor Glæde.

Som man havde kunnet vente paa Grund af hendes svage Hjerte, døde hun pludseligt, og Døden indtraf den 10. Februar 1908.

NIELS VILHELM KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Niels fødtes i Skjægs Mølle den 10. Maj 1854, og netop da han havde begyndt sin Skolegang hos Huslæreren, Hr. Stramboe, indtraf den Begivenhed, som tidligere er omtalt, at der ikke mere skulde være Huslærer i Skjægs Mølle. Niels gik da først i Skole hos Lærerinden, Frk. Borch, hos Nabofamilien Distriktslæge Schäffer, senere hos Huslæreren paa det nærliggende Rathlousdal, Hr. Løvenhjem, og endelig i en Slags Realskole i Odder, der først lededes af en Løjtnant Bønnelycke og senere af en islandsk Student, Skuli Nordahl. Da saa hans ældre Søster Marie var blevet gift med Købmand Haas i Kolding, blev Niels i 1867 sat i Realskolen dersteds, som han frekventerede i 2 Aar. Han saa altid med Glæde tilbage paa den Tid, han dengang tilbragte hos sin Søster og Svoger.

Niels var en kvik Dreng og parat til alle Slags Spilopper, af hvilke jeg skal anføre en, som jeg tydelig mindes.

Niels og jeg legede engang paa Gaardspladsen, da vi saa Kristen Pildreng (ca. 25 Aar gammel) staa i Ladedøren med Ryggen mod os. Han bøjede sig et Øjeblik fremad, og den bagerste Del af Bukserne var det eneste, der var synlig. Ved Siden af ham stod en Spand med Tjære med en tyk Pind i. Jeg saa da Niels liste sig langs en Væg hen til Døren, hvor Kristen Pildreng stod, gribe Pinden og røre den godt rundt i Tjæren, med Lynets Fart anbringe et Kors af den sorte Tjære paa hans hvide Bag og derefter ilsomt tage Flugten. Kristen Pildreng anbringer ganske naturligt en Haand paa sin Bag og opdager, hvad der er sket, ser den flygtende Niels og løber efter ham med den harmfulde Bemærkning: »A ska Satan gole mæ kom ette' dæ.« Niels søgte imidlertid Tilflugt i Dagligstuen, hvor Kristen Pildreng

ikke godt kunde følge ham. Konsekvenserne husker jeg ikke, kun at det sorte Kors aldrig forsvandt fra Bukserne.

Niels var ogsaa en rask Dreng, og han udmærkede sig særligt i de Kampe, der førtes mellem Pigerne paa Rathlousdal og os Drengene: Berthold Schäffer, Niels og mig. Der var nogle Aar, hvor der ikke hos Familierne paa Rathlousdal, Holstein Rathlous, Godsforvalter Terndrups eller den derboende Kapellan Berentz var Drengene men alene Pigebørn, hvoraf i alt Fald 3 à 4 var nogle Aar ældre end vi Drengene. Hvorledes Krigstilstanden var brudt ud, derom erindrer jeg intet, men sikkert er det, at der udkæmpedes mangan forbitret Kamp mellem os, og Niels var en uforfærdet Deltager i disse Kampe.

Niels havde i Forældrehjemmet en god og fornøjelig Barndom, og hertil bidrog i høj Grad en lille Shetlandshest, der var kommen til Skjægs Mølle, da vor Onkel, Grosserer F. W. Kiørboe i København, havde ophørt med at have Landejendom. Denne lille Hest, der i hele Niels' Barndom var i Skjægs Mølle, var ikke blot til stor Fornøjelse for ham, men vænnede ham ogsaa til at have Interesse for Heste, noget der fulgte ham gennem hele Livet.

Da han saa var bleven konfirmeret og som Livsvej havde valgt at blive Landmand, blev han Landvæsenselev hos sin Broder Frits paa Dronninggaard ved Furesøen. Her var han i 2 Aar og kom derefter — stadig som Landvæsenselev — til sin anden Broder Carl, der var Forpagter af Balskov nord for Aarhus, i 1 Aar. Saaledes var dengang Uddannelsen af alle unge Landmænd udenfor Bondestanden, og om end der ikke var megen teoretisk Belæring, lærte man dog fra Bunden det praktiske Landbrug at kende, ligesom man fik indpodet den Landmandsaand, der dengang herskede i Landbohjemmene her i Landet.

Den sædvanlige Vej for unge Landmænd var i de Tider — efter en passende Elevperiode — at faa Plads som Forvalter paa en større Gaard, og naar man saa havde været Forvalter et vist Aaremaal, og den Tid kom, hvor man gerne vilde være selvstændig og gifte sig, da at forpagte en Landejendom, hvis man ikke havde Midler til at blive Ejer af en saadan.

Til at forpagte en selv lidt større Ejendom krævedes der dengang ikke saa stor Kapital som i Nutiden, og de nødvendige Midler kunde man i Almindelighed faa til Laans hos Venner og Bekendte.

Netop saaledes formede Livet sig for Niels. Allerede i 1872, altsaa i en Alder af kun 18 Aar, blev han Forvalter paa den store Gaard Rosenholm hos Forpagteren dersteds, Baron Christian Rosenkrantz. Niels antoges efter anbefaling af sin Broder Carl, der selv havde

været Forvalter paa Rosenholm, men det maa vist indrømmes, at det var et Vovespil af Baron Christian, der ikke selv var uddannet Landmand, at antage en saa ung Forvalter, og mange Folk paa Egnen rystede da ogsaa paa Hovedet i den Anledning.

Det gik imidlertid godt, takket være Niels' Dygtighed og Paapaselighed og — efter hvad han selv har erklæret — paa Grund af, at der paa Gaarden var en udmærket Ladefoged, som blev Niels til stor Hjælp.

Der er vist heller ikke nogen Tvivl om, at Aarene paa Rosenholm var Niels' lykkelige Tid, og han, der var en passioneret og elegant Rytter, havde altid en smuk Ridehest, der var ham til stor Glæde, og om hvis fortræffelige Egenskaber han ikke kunde blive træt af at fortælle.

Saa blev Pladsen som Forvalter paa Skafføgaard hos Konseilpræsident Estrup ledig i 1880, og denne Plads søgtes af mange paa Grund af den Selvstændighed, der var forbunden med Stillingen, ganske naturligt foraarsaget ved Ejerens næsten stadige Fraværelse.

Niels blev den lykkelige, og det var utvivlsomt en Ære for ham.

Der kom et udmærket Forhold og et godt Samarbejde mellem Ejer og Forvalter, og det er naturligt, at Niels regner det for en stor Lykke at have kunnet virke sammen med en saa fremragende Mand som Estrup, der ogsaa paa Landbrugets Omraade var i Besiddelse af stor Indsigt. Niels har da ogsaa senere i en Avisartikel, der blev optaget bl. a. i det store jyske Blad »Jyllandsposten«, skildret sit Forhold til Estrup, Artiklen var skreven godt og fornøjeligt, og bragte ham megen Glæde. Niels ser da ogsaa tilbage paa Tiden paa Skafføgaard med stor Fornøjelse og Tilfredshed.

Saa opstod hos ham, som hos alle andre unge Mennesker dengang, Ønsket om at blive selvstændig og at gifte sig, og i 1884 forpagtede han Gaarden Asmildkloster lige udenfor Viborg.

Gaarden hører ikke til de største, idet der kun er ialt 250 Td. Land Ager og Eng, og Jorderne er som bekendt meget lette, men Beliggenheden lige udenfor Viborg gav gode Chancer for at kunne afsætte Gaardens Produkter til ordentlige Priser.

Det viste sig imidlertid at være et uheldigt Tidspunkt at forpagte en Landejendom, og enkelte advarende Røster lød da ogsaa om ikke at stole for meget paa de hidtidige gode Landbrugskonjunkturer.

Landmændene havde imidlertid ikke tilstrækkelig Indsigt til at forstaa, at det tidligere Decenniums gode Priser paa Landbrugets Produkter næppe vilde blive ved, og Landbrugskrisen brød da ogsaa ud

i al sin Vælde i 80erne og kostede mangan dansk Landmand Hjem og Formue.

Asmildkloster kunde maaske have redet Stormen af paa Grund af den gode Beliggenhed lige udenfor Viborg, men saa kom der endnu en Kalamitet, der var af lige saa stor Betydning, nemlig den udtalte Tørke, der herskede i adskillige Aar af 80erne, og som paa saa lette Jorder som Asmildklostets maatte blive skæbnesvanger. Det første Aars Tørke kunde man i Almindelighed klare, men da Tørken fortsattes flere Aar, kunde de lette Jorder ikke give tilfredsstillende Korn og Græs, og det blev da Slut for mangan dansk Landmand og deriblandt Niels.

Det maa bemærkes, at det vistnok ikke kan tilregnes Niels, at Forpagtningen gik galt. Det var, som bemærket, Konjunkturerne og Tørken, der havde Skylden, og det kan med Rette siges, at Niels kæmpede tappert for at holde sig oppe og benyttede de Chancer, der bød sig frem, ligesom der vistnes den nødvendige Sparsommelighed i Levevis og paa andre Omraader.

Da hans Forpagtningstid udløb i 1891, besluttede han helt at opgive Landbruget, som dog havde været hans Liv og Lyst, men forinden der gaas ind herpaa, skal der bemærkes:

I 1884, det Aar hvor han forpagtede Asmildkloster, havde han indgaaet Ægteskab med Doris Koppel, der var født i 1862 som Datter af Fabrikant Koppel i Hobro.

Hun, der var en nydelig Dame af jødisk Herkomst, var opdraget i et godt og velhavende Købstadshjem med en fortræffelig Moder; men hun havde selvfølgelig ikke noget Kendskab til Landboforhold, og det maa vistnok siges, at hun havde nogen Vanskelighed ved at vænne sig til Livet paa Landet.

Hendes Fader, der var en fremtrædende Borger i Hobro, drev en omfattende Forretning bestaaende i Garverivirksomhed, Handel med Huder og Skind m. m., og han havde, tilligemed nogle andre Mænd, hjulpet Niels til Forpagtningen og støttet ham i de vanskelige Tider. Da Niels saa efter Forpagtningens Ophør stod uden Beskæftigelse, var det ganske naturligt, at den Tanke opstod, at Niels kunde træde ind i Svigerfaderens Forretning, saa megt mere som Hr. Koppel efterhaanden var bleven temmelig svagelig.

Fabrikant Koppel var selv noget betænkelig ved Sagen og hævdede nærmest, at hans Svigersøn burde blive ved den Virksomhed, som han var opdraget i og havde Kendskab til, men Niels havde dengang tabt al Tillid til Landbruget og havde paa Grund af den Flid og Arbejd-

somhed, som han var i Besiddelse af, ingen Betænkelighed ved at gaa ind i en ny Virksomhed, saa meget mere som det ikke var en Forretning, der skulde arbejdes op, men en gammel i god Drift værende Virksomhed.

Da Forpagtningen var ude, flyttede Niels og hans Kone til Hobro, og i en Læretid paa 2 Aar satte han sig ind i den nye Virksomhed, og i 1893 overdroges hele Forretningen med samtlige Ejendomme til ham, og hans Svigerforældre flyttede til København.

Hvor vidt de Betingelser, paa hvilke Forretningen dengang overdroges til Niels, har været for haarde, derom er det for Udenforstaaende ikke muligt at have nogen begrundet Mening; i alt Fald gik alt godt i de første Aar, og Niels afbetalte i denne Periode sin Gæld til de forskellige Mennesker, der i sin Tid havde hjulpet ham til Forpagtningen af Asmildkloster.

Han viste i sin nye Virksomhed den sædvanlige Flid og Energi, og han levede sig helt ind i de forandrede Levevilkkaar og i Bylivet. For hans Hustru har det sikkert været en Glæde at komme tilbage til sin Fødeby og tage Bolig i den gamle Gaard, hvor hun var født og havde levet hele sin Ungdom, lige til hun blev Landmandshustru. Niels glemte dog aldrig sin Kærlighed til og Interesse for Landbruget, og det har formentlig været ham en stor Trøst, at han, der i sin Forretning havde Brug for flere Heste, i lang Tid kunde bruge en af disse til Ridehest og foretage daglige Rideture i den smukke Omegn af Hobro.

Alt gik altsaa i nogen Tid saare vel, men saa indtraadte der en Forandring i Konjunkturerne for hans Branche, Forandringer som man ikke havde været og maaske heller ikke kunde have været opmærksom paa ved Forretningens Overtagelse.

Dette viste sig i, at de forskellige gammeldags Garverier i Provinserne ikke kunde staa sig i Konkurrencen med de moderne Fabriksvirksomheder, der efterhaanden blev startet, og de har da ogsaa saa vidt vides alle maattet nedlægges; hertil kom for Hobroegnen det Forhold, at den faktiske Monopolstilling, som de lokale Opkøbere af Huder og Skind hidtil havde haft, forsvandt, da Jernbanerne Hobro-Løgstør og Aalborg-Hadsund anlagdes og muliggjorde Konkurrence fra københavnske og andre større Forretningsmænd med rigelig Kapital og Mulighed for at give højere Priser for de indkøbte Varer.

Den gamle Forretning skrumpede derfor ind, og de overtagne Bygninger mistede en stor Del af Deres Værdi, og der maatte tages fat paa helt nye Forretninger.

Med Niels' sædvanlige Energi skete dette ogsaa. Der etableredes en temmelig betydelig Ægekspor, vistnok i nogen Tid i Forbindelse med det store Ægeksporffirma Robinson, Andersen & Co.; der begyndtes paa Opkøb ude paa Landet af Uld, Klude, Jern- og Metalsager osv., ligesom den gamle Forretning i Huder og Skind fortsattes i Forbindelse med de andre Landforretninger, og alle disse Forretninger gik egentlig godt, under Verdenskrigen endog særdeles godt, saaledes at Niels ved Krigens Slutning — i alt Fald tilsyneladende — var en velhavende Mand, der sad i en god Forretning. Hvor vidt Forretningen dengang, saaledes som Niels har hævdet, kunde være afsat paa en virkelig fordelagtig Maade, skal jeg ikke komme ind paa, da Faktum er, at Forretningen fortsattes.

Nu var imidlertid temmelig hurtigt de gode Konjunkturer forbi, og hvad værre var, en af Niels' væsentligste Forretninger, Opkøb af Uld hos Landmændne, skrumpede af sig selv ind til en Ubetydelighed, da Landmændene ogsaa paa de magre Egne omkring Hobro saa godt som fuldstændig holdt op med Faareavl.

Niels optog saa nye Virksomheder, f. Eks. Agitation for Benyttelsen af Muslingskaller til Hønsfoder osv., men intet hjalp, og uagtet nogle Familiemedlemmer i nogen Grad traadte hjælpende til, maatte han i 1926 likvidere Forretningen og overgive de faste Ejendomme til sin Bankforbindelse .

Nu kan naturligvis ingen sige, om en mere dreven Forretningsmand og særlig en i disse Brancher opdragen Mand kunde have klaret Vanskelighederne, men formentlig kan man heller ikke denne Gang med Rette tillægge Niels alene Skylden for, at hans Forretning mislykkedes. Han overtog sin Svigerfaders Virksomhed paa et Tidspunkt, hvor ingen kunde ane, at den i Virkeligheden var dødsdømt, og Overtagelsesbetingelserne fastsattes efter Øjeblikkets Forhold. Niels svarede aarligt sine Svigerforældre det stipulerede, ikke ubetydelige Beløb i Renter og Afdrag og tog med frisk Mod fat paa nye Brancher, som han mente kunde give Indtægt.

Men intet hjalp, og han stod saa i en Alder af 72 Aar uden Midler og uden nogen Virksomhed, hvad der for den arbejdsivrige Mand var svært at bære.

Han opnaaede imidlertid en Stilling i det gensidige Forsikrings-selskab »Danmark«, om ikke ligefrem som Akkvisitionsagent, saa dog som Reklameringsagent, hvortil han efter »Danmark«s Mening maatte egne sig godt paa Grund af sine mange personlige Bekendtskaber, sit gode Kendskab til Forholdene i Jylland og den jyske Befolknings

Mentalitet. Efter Udtalelser fra Direktionen for »Danmark«, gjorde Niels ogsaa god Fyldest, men det siger sig selv, at en saadan Virksomhed ikke kunde fortsættes i den høje Alder, og i 1933, da han var 79 Aar, trak han sig tilbage fra dette Arbejde.

Han tilbringer sit Otium paa en Villa udenfor Hobro, som han — med Bistand af gode Venner — købte i 1927, og kan tænke tilbage paa et arbejdsomt, men uroligt Liv, som ganske godt afspejler hans Sind, der i nogen Grad har manglet Ligevægt og været tilbøjelig til at svinge mellem overdreven Optimisme og lige saa urimelig Pessimisme.

I saa Henseende har han ikke lignet sine Søskende, der i Almindelighed har haft et jævnt, godt Humør, men det er naturligvis ikke udelukket, at hans optimistiske og pessimistiske Perioder kan have staaet i Forbindelse med Forretningens bedre eller daarligere Trivsel.

Den Regelmæssighed, ogsaa med Hensyn til Tidspunktet paa Aaret, hvormed de forskellige Sindstilstande indtraf, tyder vel ikke herpaa, og hertil kommer, at der ogsaa hos hans Moder, der ellers var i Besiddelse af et glad og fornøjet Sind, i et vist Tidsrum af hendes Liv indtraf Perioder med dyb Depression.

Niels' Hustru døde i April 1934; hun var et kærligt Mennesker med stor Godhed for Dyr og egentlig for alle levende Væsener, og adskillige af Slægtens Unge ser med Glæde tilbage paa Ferier i hendes Hus, ligesom ogsaa Helen Kiørboe (nu gift Voigt) i de Tider, da hendes Moder efter at være blevet Enke havde Vanskeligheder ved Opdragelse og Underhold af sine Børn, i en Række Aar fandt et kærligt Hjem hos Doris og Niels i Hobro.

JOHANNE ELISA FREDERIKKE KIØRBOE

fødtes i Skjægs Mølle den 22. April 1857
og døde samme Sted den 13. Februar 1866

**DE SYV SØSKENDE
FRA FREDERICIAGADE 18**

LIDT FORHISTORIE

Ved

Valdemar Kiørboe

I Slægtsbogen fra 1910 har William Kiørboe givet en udmærket Skildring af sine Forældre, og jeg har sammesteds omtalt vore fælles Bedsteforældre paa fædrene Side; der mangler altsaa Oplysninger om de syv Søskendes Bedsteforældre paa mødrene Side, og da der er blevet stillet Optegnelser om disse til min Raadighed, Optegnelser der er foretaget af Williams Fætter, Ingeniør Peter Mørk, skal jeg her give nogle Oplysninger for en Del paa Basis af Peter Mørks Optegnelser. Med samme som den væsentlige Kilde gives der nogle Oplysninger om de syv Søskendes Forældre i Aarhus inden Flytningen til København.

Deres Moder, min og Peter Mørks Tante Emma, var Datter af Købmand i Aarhus, Raadmand Søren Søgaard og Hustru Mariane f. Bärentz.

Søren Søgaard var født i 1780 paa en Gaard, der kaldtes Søgaard og som laa i Træden Sogn mellem Silkeborg, Horsens og Aarhus. Hans Fader hed Jens Tygesen, men Sønnerne, hvoraf den ældste overtog Fædrenegaarden, medens de andre drog ud i Verden og to endog til Vestindien, kaldte sig Søgaard efter Fødegaarden.

Søren Søegaard kom i en ung Alder, antagelig straks efter sin Konfirmation, altsaa i 1794 eller 1795, i Købmandslære i Aarhus.

Forholdene i de danske Provinsbyer var dengang efter Samtidiges Skildringer ikke særlig lystelige, og den daværende Professor i Statsøkonomi ved Universitetet, Olufsen, udtaler sig saaledes om Handelsstanden i Provinsbyerne i de første Decennier af forrige Aarhundrede:

»Den danske Provinskøbmand er i Regelen tillige Kromand. Hans Dagligstue er Kontor, Børs og Skænkestue paa een Gang. Brændevinsflasken er Mægler, og den jævner alle Vanskeligheder væsentlig paa Bondens Bekostning. De mange Smaastæder have udklækket en stor Mængde Købmænd, der egentlig er Kræmmere og Høkere. De fleste er løbne ind i Staden uden Opdragelse, uden Kundskaber, uden Kapital og uden ringeste Handelskonnektioner, højst med et lybsk Handelsvenskab«.

Denne Skildring, der vel nok er set med Hovedstadsøjne, passer vistnok særligt paa de mange smaa danske Købstæder, der af en anden samtidig anset Mand, betegnes som »Landsbyer med Købstadsprivilegier«, men i de større Provinsbyer som i Odense, Aalborg, Randers og Aarhus var der i al Fald velhavende Købmænd i de alt dengang eksisterende store Købmandsgaarde, og at der var Dygtighed i Provinshandelsstanden viste sig deri, at den straks forstod at udnytte Konjunkturerne, da Forholdene fra Begyndelsen af 1830erne begyndte at bedre sig og i de følgende Decennier blev bedre og bedre for Provinsbyerne.

Søren Søegaard kom altsaa i Handelslære i Aarhus i 1794 eller 1795, og han er formodentlig straks fra Begyndelsen kommen i Lære hos den Købmand ved Vesterport, S. V. Schmidt, hos hvem han var som Handelsbetjent.

En Købmandsforretning i Provinsbyerne var dengang væsentlig en Byttehandel mellem Bondens og Købmandens Produkter, og der kunde paa Torvedage være ganske livligt. Der var ikke Tale om, at der var særlige Kolonial-, Manufaktur- eller Isenkramforretninger, men Købmanden førte alt muligt, og der maatte være Plads til at oplagre de fra Bønderne modtagne Produkter, Korn, Smør, Uld o. s. v., og heraf kommer utvivlsomt de store Købmandsgaarde fra gammel Tid.

Læretiden for Handelslærlingen var 7 Aar, og i den Tid maatte han op Kl. 4 à 5 om Morgenen, være i Aktivitet snart her og snart der hele Dagen for først at komme i Seng Kl. 9 à 10 om Aftenen. Kun om Søndagen kunde der tilstaa ham Frihed nogle Timer til Kirkegang

eller til en Spadseretur i Byen. Om Vinteren var der intet opvarmet Rum, hvor han kunde opholde sig, og Følgen var da ogsaa Frostknuder paa Hænder og Fødder, foruden at Øreflippen undertiden frøs bort.

Efter 7 Aars Læretid kunde Lærlingen blive Handelsbetjent, og selv om Arbejdet ikke blev lettere, var Stillingen dog anderledes, og det var ofte en meget betroet Stilling. Adskillige kom aldrig ud over Handelsbetjentværdigheden, men for den fornuftige unge Mand gjaldt det i Handelsbetjenttiden om at lægge lidt til Side, der kunde bruges, naar han skulde være selvstændig; men hvis en ung fremadstræbende og dygtig Mand ikke vilde lade sig nøje med en Høkerforretning eller noget lignende, men ønskede at komme ind i den egentlige Købmandsvirksomhed, saa slog den opsparede Sum ikke til, og der var i Almindelighed ingen anden Udvej end som Svigersøn at komme ind i en anset og velhavende Familie.

I den af Overlærer Hoffmeyer i 1904 udgivne Bog »Bidrag til Aarhus Bys Historie« oplyses det, at der i Byens Arkiv findes en gammel Protokol indeholdende en Fortegnelse over alle dem, der i Aarene fra 1470 til 1673 har taget Borgerskab i Aarhus, for de 203 Aar ialt 4000 Personer. Der er ganske vist kun for den sidste Halvdels Vedkommende tilføjet Angivelse af Fødestedet, men det er dog tilstrækkeligt til at konstatere det forbløffende Faktum, at knapt 10 pCt. af de Personer, der i Aarhus har faaet Borgerskab i det paagældende Tidsrum, har været indfødte Aarhusianere, og det uagtet indfødte Borgersønner fik Borgerskabet gratis og paa anden Maade begunstigedes. Der var forholdsvis faa Udlændinge, i hvilken Henseende det dog maa erindres, at dengang Nordmænd, Skaaninger og Holstenere ikke var Udlændinge; og var der endelig en Udlænding, var det i Almindelighed som Haandværker, at han søgte Borgerskab. En sjælden Gang er det en Københavner eller en Mand fra Landets andre Købstæder især fra Nabobyerne, der søger Borgerskab i Aarhus, men den allerstørste Del er Bøndersønner og da ganske særligt fra Landsbyerne i Aarhuseggen. Det samme Forhold finder vi i de følgende Aarhundreder, og det viser sig i disse, at det i Købmandsstanden i Aarhus, og det samme gælder utvivlsomt for de andre Provinsbyer, stadig vrimler med Navne hentede fra Landsbyer i Nærheden. Ganske karakteristisk er det, at de indvandrede Bøndersønner i Almindelighed ikke tog fat paa Haandværket, men paa den dengang langt mere estimerede Handelsvirksomhed.

Hoffmeyer siger herom: »Den jydsk Bondekarl med sit støtte

Væsen og sit Talent for Handel har dannet Grundstammen for den gamle aarhusianske Handelsstand, og Byen skylder Tilgangen fra Landet overmaade meget«. Mon ikke det samme gælder den Dag i Dag?

Men tilbage til Søren Søegaard, for hvem Livet som Handelslærling utvivlsomt ikke har været let.

Da han første Gang nævnes i de aarhusianske Annaler, er han blevet Handelsbetjent hos den ovenfor nævnte Købmand S. V. Schmidt ved Vesterport, og i denne Egenskab er han ifølge Kirkebogen nogle Gange Fadder til forskellige Familiers Børn, og som Handelsbetjent omtales han endnu i Aaret 1813, da han altsaa er 33 Aar gammel. Han er i dette Aar desuden Balinspektør i Kronprinsens Klub.

I Slutningen af samme Aar maa han imidlertid være bleven selvstændig Købmand, thi saaledes benævnes han i Kirkebogen, da han paa dette Tidspunkt staar Fadder til en Søn af Kantor Rosenkilde : den senere saa bekendte Skuespiller ved det kongelige Teater i København, »gamle Rosenkilde«.*) Hans Medfaddere ved denne Lejlighed var nogle Købmænd i Aarhus, og Bogtrykker Elmquist (den senere bekendte Udgiver af Aarhus Stiftstidende) samt endelig Jomfru Mariane Bärentz.

Snart efter maa han ogsaa være bleven forlovet med nævnte Jfr. Mariane Bärentz, der var af en meget anset og velhavende aarhusiansk Slægt; hendes Moder var født Herskind, hendes Fader var Købmand Bärentz; men han var allerede død i 1797, og hans Enke sad nu som Ejer af forskellige Ejendomme i Byen og regnedes for at være velhavende. Som Medlem af den ansete Familie Herskind maatte Søren Søegaard selvfølgelig være selvstændig Forretningsmand, og ved Hjælp af sin hidtidige Principal, Købmand S. V. Schmidt, og sin nye Familie købte han i Begyndelsen af 1814 den store Købmandsgaard paa Studsgade, nuværende Nr. 29.

Om dette Køb oplyser Skøde- og Panteprotokollen for Aarhus Købstad for det nævnte Tidsrum bl. a. følgende, der giver forskellige Oplysninger af Interesse.

»Købekontrakt mellem Borger og Kjøbmand i Aarhus Mogens Black Gjærn og Ungkarl og Købmand Søren Søegaard i Aarhus.

Mogens Black Gjærn sælger sin Gaard No. 153 paa Studsgade be-

*) Ved et af sine Besøg i Aarhus havde den daværende Kronprins Christian, den senere Kong Christian den 8., været tilstede ved en Amatørforestilling, hvor Kantor Rosenkilde optraadte, og Kronprinsen var bleven saa begejstret over hans Skuespillertalent, at han skaffede ham Ansættelse ved det kongelige Teater.

liggende mellem Sælgerens Moders, Madam Gjerns Gaard paa den ene Side og den saakaldte Paradis paa den anden Side, bestaaende af 13 Fag 2 Etagers Hus af Bindingsværk til Gaden samt et Halvtag, som vender ind til Paradis med alle til Gaarden hørende Bygninger, Sidehus, Baghus, Udhuse, Halvtag etc., 2de Gaardsrum, Pompevand, Havested saavel som den til Gaarden hørende Toft, der er ansat for 2 Tønder Land, for den accorderede Kjøbesum 14.250 Rbd. i antagelig gangbar Myndt og ingen anden tvungen Pengebetaling«.

Købekontrakten er den 18. April 1814 underskrevet af Søren Søegaard og Mogens Black Gjern, og som Kautionsister for Kontraktens Opfyldelse fra Køberens Side har ovennævnte Købmand S. V. Schmidt og Købmand M. Herskind forsynet den med deres Underskrifter.

Det ses heraf, at det var en meget betydelig Ejendom og en stor Virksomhed, som den hidtidige Handelsbetjent og nybagte Købmand saaledes gik ind til, og at han maa have haft et godt Omdømme, da saavel hans hidtidige Principal, Købmand S. V. Schmidt, som hans vordene Ægtefælles Slægtning, Købmand M. Herskind, paatog sig Kautionen for den store Forretning.

Ogsaa Madam Bärentz har formodentlig hjulpen sin vordende Svigersøn med Købet, og hurtigt derefter fejredes Brylluppet mellem Søren Søegaard og Mariane Bärentz, som dengang var henholdsvis 34 og 28 Aar gamle.

Ægteskabet var vel saaledes som saa ofte dengang et Fornuftægteskab, men det blev ogsaa takket være Ægtefællernes elskværdige Karakter et lykkeligt Ægteskab.

Købmand Søren Søegaard har aabenbart været en i alle Henseender brilliant Mand. Hans Forretning, der i den første Halvdel af hans Købmandstid ikke maa have været let at drive under de daværende ekstraordinært vanskelige Tidsforhold, bestod af den sædvanlige Købmandshandel med alle Slags Varer, og i den store Gaard paa Studsgade var der god Plads til en saadan Forretning, der som antydet krævede store Rum til Lagring af de fra Bønderne modtagne Produkter, ligesom Gaardens Beliggenhed næsten lige indenfor Studsgades Port var udmærket for Bondehandelen.

Men til denne almindelige Købmandshandel kom for Købmand Søegaards Vedkommende noget senere hen i hans Liv en Virksomhed, der ikke var almindelig for en Provinskøbmand, og som krævede en større bevægelig Kapital samt et solidt og godt Navn, nemlig en udstrakt Bankierforretning. Forholdet fremgaar med stor Tydelighed af

de Avisartikler, der fremkom ved Søegaards Død i 1843, og som derfor anføres her.

I Aarhus Stiftstidende staar der saaledes for nævnte Tid: »Vor By, især dens Handelsstand, har lidt et stort Tab ved Raadmand Søegaards Dødsfald, især med Hensyn til hans Soliditet og udbredte Vekselforretninger.«; og i Københavnsposten skrives der samtidigt: »Aarhus har i disse Dage lidt et meget betydeligt Tab, idet Kjøbmand og Raadmand Søren Søegaard er død. Denne humane, virksomme og formuende Mand var — siden Bankcontoirets*) Oprettelse dér — en Mellemand mellem Banken og de Handlende, ikke alene for Byen selv, men ogsaa for de nordlige og sydlige Købstæder. Bankcontoirets Tiltro til hans Redelighed, Soliditet og Accuratesse var saa stor, at ethvert Papir, enhver Vexel, der var forsynet med Raadmand Søegaards Navn, ubetinget blev honoreret. Da der i Aarhus foruden den højagtede Afdøde kun er faa, der befatte sig med Vexel-Affairer, saa er det ikke sært, at hans altfor tidlige Bortgang har vakt megen Bekymring blandt de Handlende, ligesom det er sandsynligt, at Bankcontoirets Forretninger derfor meget vilde indskrænkes.

Dog ikke det alene vil være Følgerne af Raadmand Søegaards Bortgang, men Vanskelighederne i at gjøre Penge af Mangel paa Mellemand mellem Banken og Forretningsmændene, hvilke, i hvor solide og virksomme de end monne være, ikke enkeltvis kunne benytte Banken, vil trykke Priserne paa Produkterne og Ejendommene, og i det hele virke ufordelagtigt paa Handel og Vandel i Særdeleshed, og hele Jylland vil i Almindelighed føle Trykket«.

Det var jo en stor Ære for en Provinskøbmand at blive omtalt saaledes i en Hovedstadsavis, og det er let at se, at det anførte i hver Henseende er fuldstændig rigtigt.

For det nyoprettede Bankkontor, hvis Personale vel kunde have den fornødne banktekniske Uddannelse, men til en Begyndelse maatte mangle det ligesaa nødvendige Kendskab til Kunderne, maatte det være af den største Betydning i Byen at have en Mand af Raadmand Søegaards Anseelse, og for ham selv var Forbindelsen med Nationalbankfilialen aabenbart en god Forretning, idet han, ved at sætte sit Navn paa Forretningsmændenes Veksler og derfor blive medansvarlig for Veksels Indfrielse, selvfølgelig maatte beregne sig en passende Provision. Det er formentlig særlig ved denne Virksomhed, at han blev den meget velhavende Mand, som Tilfældet var.

*) Nationalbanken havde i 1837 oprettet en Filial i Aarhus, som var Provinsens første Bankinstitut.

Ogsaa paa anden Maade uden for den egentlige Købmandsforretning var han en virksom Mand. Ikke blot bestyrede han sin Svigermoders forskellige Ejendomme i Aarhus, og ikke blot medvirkede han ofte ved Køb og Salg af Ejendomme, men han var ogsaa nogle Gange sammen med sin gode Ven, Aarhus' dengang saa bekendte og afholdte Politimester Nielsen Ombudsmand, hvad der formentlig svarer til Likvidator eller Eksekutor i forskellige større Boer.

Ogsaa i Byens kommunale Liv mærker man hans Virksomhed, idet hans Medborgere viste deres Tillid til hans Evner og Paalidelighed ved først at vælge ham ind mellem »de eligerede Borgere« og senere ved at gøre ham til Raadmand og derved til Medlem af Magistraten, ja han var endog af Aarhus-Skanderborg Kredsen opstillet som Kandidat til den første jyske Stænderforsamling i Viborg i 1830erne.

Der er bevaret adskillige Breve til og fra Raadmand Søegaard, og af denne hans Brevveksling faar man Indtrykket af en fornuftig, velmenende og elskværdig Mand, ligesom han i flere af Brevene viser sig i Besiddelse af ikke ringe Humor.

Hans Hjælpsomhed overfor sine Slægtninge træder frem i Brevene fra hans Brødre, der i alle Livsforhold og særlig under vanskelige Omstændigheder søger Raad og Bistand hos den velhavende og velvillige Broder, og i nogle Breve til hans gode Ven, den ovenfor nævnte Politimester Nielsen er der en yderst fornøjelig Blanding af Vennesælhed og Humor.

I de bevarede Breve til hans Døtre kommer den samme Blanding af Kærlighed og Humor frem, og man faar en klar Forestilling om, at han ikke blot har været en udmærket Fader, men ogsaa — hvad der formentlig i Almindelighed laa fjernt fra Datidens Personer — i Forholdet til sine Børn en i høj Grad fornøjelig og hyggelig Personlighed.

Det ligger i Sagens Natur, at der om Raadmand Søegaards Hustru, der efter sin Mands Død boede sammen med sin ugifte Datter, Georgine, og som først døde i 1857, ikke kan foreligge saa mange skriftlige Udtalelser som for hendes Mands Vedkommende. Dog findes hun omtalt i de Erindringer, der er udgivne af General Müller, der i sin Skoletid boede paa Landstedet Louisenhøj udenfor Aarhus, og som i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede havde ligget i Garnison i Aarhus. Han omtaler den store Rolle, som Amatørskuespil spillede i Datidens Aarhus, og han nævner Madam Søegaard som en meget habil Amatørskuespillerinde særlig i ældre komiske Roller.

I et Brev som Raadmand Søegaard under 2. August 1840 skriver til

sin ældste Datter Georgine, der paa den Tid er paa Besøg hos sin Onkel i Skanderborg, hedder det bl. a.:

»Med din Moder gaar det grumme langsomt dog alletider lidt fremad. Hun har ikke nydt Badet saa reglementeret den sidste Tid, fordi der ikke kunde faas Bade i Kongetiden ejheller i Markedstiden, men imorgen vil hun begynde i sin vandtlige Tour«

Selvfølgelig er dette ikke nogen Karakteristik af Madam Søegaard, men det anføres for at vise, i hvilken Grad et Kongebesøg eller et Marked, selv om det i dette Tilfælde drejer sig om det berømte St. Olsmarked, dengang kunde sætte Aarhus paa den anden Ende, saaledes at der i denne Tid ikke kunde faas et Bad i Byen. ,

Vil man danne sig et Billede af Madam Søegaard, maa det erindres, at hun var af gammel velhavende og anset aarhusiansk Slægt, og at hun var den, der fra først af havde bragt Formue med i Ægteskabet, og disse to Ting spillede dengang en endnu større Rolle end nu, og bidrog i høj Grad til at skabe Respekt om Vedkommende.

Raadmand Søren Søegaard døde den 28. April 1843, altsaa 63 Aar gammel.

I hans Ægteskab var der ingen Sønner men 5 Døtre, nemlig:

Georgine	f. 1816	d. 1892,
Julie	» 1819	» 1844,
Emma	» 1821	» 1900,
Rosalie	» 1822	død som Barn,
Rosalia	» 1825	» 1902,

og desuden opdroges i Huset to af Raadmand Søegaards Broderbørn, Caroline og Rasmus, der begge var fødte i Vestindien, hvor deres Fader — i al Fald i sine senere Aar — opholdt sig som Forretningsmand paa Portorico. Hertil kom endnu en ung Pige, Sophie Bierring, der som Veninde med Døtrene fra sin Fødeby Randers var kommet paa Besøg i Huset, hvor hun blev i 7 Aar. Hendes Datterdatter Gudrun er gift med ovennævnte Emmas Sønnesøn Hans Kiørboe, og der er saaledes ca. 100 Aar senere kommet Forbindelse mellem de to Barnsveninders Efterkommere.

Efter sin Mands Død fortsatte hans Kone Forretningen under Firmanavnet »S. Søegaards Enke« og med hendes Mands hidtidige Handelsbetjent F. W. Kiørboe som Bestyrer, men det siger sig selv, at der her kun er Tale om den egentlige Købmandshandel, Korn- og Landbrugsforretningen, da Bankiervirksomheden jo havde været afhængig af den Afdødes Navn og personlige Anseelse og maatte bortfalde ved hans Død.

Handelsfuldmægtig Kiørboe, som han nu kaldtes, var født i Skjægs Mølle ved Odder den 24. April 1821 og var i 1836 kommen i Købmandslære hos S. Søegaard, hvor han forholdsvis hurtigt avancerede til en betroet Stilling i den egentlige Købmandsforretning, som Chefen ikke gav sig meget af med, da han særlig var optaget af Bankierforretningen og sine andre Virksomheder. Det var derfor ganske naturligt, at Kiørboe, uagtet han ved Raadmand Søegaards Død kun var 21 Aar gammel, blev Bestyrer af Forretningen, og han viste sig ogsaa Stillingen voksen.

Af et netop fra Aaret 1843 bevaret Brev fra ovennævnte Rasmus (S. Søegaards Brodersøn) til hans Kusine Rosalia (den senere Fru Mørk) faar man ogsaa Fornemmelsen af, at Kiørboe ikke blot indtager en betroet Stilling i Forretningen, men at han ogsaa er kommet til at spille en stor Rolle indenfor Familien, og det følgende Aar, 1844, bliver han da ogsaa forlovet med Husets Datter Julie, der imidlertid døde ikke lang Tid efter.

Samme Aar overtog Kiørboe Forretningen i eget Navn, og samtidig købte han af sin Svigermoder Gaarden paa Studsgade for 10.000 Rdl. I Aaret 1846 bliver han gift med Husets anden Datter Emma.

Der var dengang en meget gunstig Tidsperiode for en Kornforretning i Provinsen. I England var Vanskelighederne for Kornindførsel efterhaanden blevet lettere, og netop i 1846 ophævede England helt Kornlovene, saaledes at der blev udmærkede Chancer for Udførsel af Korn her fra Landet. Det danske Landbrug gik efter den forfærdelige Tilstand i 20erne jævnt fremad i 30erne og endnu mere senere, og den danske Bondestands Købeevne forbedredes meget, saaledes at den Bondehandel, der spillede en saa stor Rolle for Provinsbyernes Handelsstand, kunde udvides i høj Grad. Dog tror jeg ikke, at det var denne Slags Forretninger, der kom til at være det vigtigste for den unge Købmand F. W. Kiørboe. Det var den sig stærkt udviklende Kornhandel med England, der blev Grundlaget for hans Købmandsvirksomhed, i hvilken han viste stor Driftighed, Energi og Dygtighed, og hvorved han hurtigt slog sig op.

Saa kommer Krigen 1848—50, der naturligvis maatte gribe forstyrrende ind i al normal Handelsvirksomhed, og man ser da ogsaa den unge Købmand Kiørboe optræde i andre Egenskaber.

Da det i Aarhus garnisonerende Dragonregiment straks efter Oprørets Udbrud var draget i Felten, besatte Byens Borgervæbning Hovedvagten og besørgede al Vagttjeneste, og der er bevaret en Dagsbefaling om Vagttjenesten i Aarhus fra den 15. til den 16. September

1848, undertegnet af F. W. Kiørboe i han Egenskab af Commandeer-sergent.

Dagsbefalingen, der er udfærdiget paa et stort Folioark, gengives her, da den formentlig er karakteristisk for ham:

»Til Vagttjeneste fra Fredagen d. 15. til Løverdagen d. 16. September tilsiges herved

Vagtcommandeur

Underofficer Hansen

Mandskab

Bødker Berthelsen

Skomager Hørret

Sadelmager Bass

Skomager Caspeler

Skrædder Schliekter

Skomager Svendsen

do. M. Kaae

Reserver

do. Kreiberg

Brygger Munch

Farver Stampe

Skomager Thieming

Guldsmed Kronemann

Skomager Knudsen

Commandeur og Mandskab tilsiges at møde Fredagen d. 15. September Kl. 8^{1/2} ved Banken; Reserverne skulle holde dem parate til at møde, saasnart de fra Hovedvagten requireres. Skulde nogen af Vagtmandskabet formedelst Sygdom ikke kunne møde, tilsiges i deres Sted een af Reserverne. Tilsigelsen besørgeres af Gjæstgiver Fulling, som leverer denne med Paategning herom til Adjutanten inden Aften Kl. 7.

Aarhus d. 14. September 1848.

F. W. Kiørboe, Commandeer-Sergeant.«

Efter Ægteskabet i 1846 boede det unge Ægtepar Kiørboe i Stueetagen i Gaarden paa Studsgade, hvor Forretningen ogsaa havde sit Sæde, og her er de ældre af Børnene, Julie, Emma, William og Frederik fødte. Paa første Sal i samme Gaard boede Madam Søegaard med sine ugifte Døtre.

Medens Kiørboe endnu bestyrede Forretningen for sin senere Svi-

germoder, kom i 1843 I. M. Mørk, født den 20. Marts 1827, i Handelslære hos ham, og da Kiørboe i 1844 havde overtaget Forretningen i eget Navn, var Mørk stadig Handelselev hos ham.

Mørk var imidlertid ikke nogen almindelig Handelslærling, thi dels var han en Søn af en rig Købmand, P. Mørk, og hørte til Byens ansete Familier, og dels havde han faaet en udmærket Skoleundervisning i den netop oprettede Aarhus Realskole, til hvis bedste Elever han havde hørt.

Han fik ogsaa som Handelselev sit eget Værelse, omgikkes Familien Søegaard paa en familiær Maade og indtog som den rige Mands Søn en privilegeret Stilling.

Efter at Mørk saaledes et Par Aar havde været i Købmandslære i Aarhus, drog han i 1845 eller 1846 til Udlandet for at faa sine Handelskundskaber videre udviklede, hvad der var udenfor det almindelige dengang for en ung Handelsmand i Provinsen, og han var først hos Pontoppidan i Hamborg og senere hos Westenholz i London. Sit Udenlandsophold afsluttede han med en Rejse i England, Skotland, Frankrig og Tyskland, og først i Slutningen af 1851 kom han tilbage til Aarhus efter at have været i Udlandet i 5 à 6 Aar.

Han fik Borgerskab som Købmand i Aarhus i 1852. Først boede han i Faderens Gaard paa Frederiksgade, der blev ham tilskødet, og hvor han begyndte en Forretning med Korn, Kul osv.

Det følgende Aar 1853 indgik han Ægteskab med afdøde Raadmand S. Søegaards yngste Datter Rosalia og blev derved Svoger til sin tidligere Principal, Købmand F. W. Kiørboe, og Resultatet blev, at de i 1854 sluttede sig sammen og dannede Handelshuset Kiørboe & Mørk.

Bondehandelen paa Frederiksgade blev nu helt opgivet; Gaarden dersteds udlejedes til en Aarhus-Købmand, og det unge Ægtepar Mørk flyttede til Kiørboes Gaard paa Studsgade, hvor Forretningen koncentreredes. Forretningen var væsentlig Storhandel med København og andre danske Byer og særlig med England, hvortil der udførtes Korn m. m., og hvorfra der indførtes Kul o. s. v. Firmaet havde selv Skibe i Søen, og Kiørboe kom alt dengang ind paa Rederivirksomhed, idet han foruden at lede Firmaets egen Skibsfart blev Reder for andre aarhusianske Skibe, en Virksomhed, der interesserede ham meget. Konjunkturerne var som tidligere bemærket gunstige, og alt gik i de første Aar saare godt.

Der udvistes i Forretningen stor Energi og Driftighed, og et meget godt Eksempel herpaa anfører hans Søn William i Slægtsbogen af 1910,

hvor han fortæller om Opførelsen af Pakhuse i Norsminde og Hou til Modtagelse af nærboende Landboers Korn.

Efter den strenge Vinter 1854—55 var det da ogsaa Firmaet Kiørboe & Mørk, der fik det første Skib afsted med Korn til England. I 1854 nedsatte Handelsforeningen en Komité til at foretage de indledende Skridt til Oprettelsen af en Diskonto- og Sparebank i Aarhus, og saavel Kiørboe som Mørk blev valgt til Medlemmer af Komitéen sammen med andre af de større Handelsfolk i Byen. Begge de unge Chefer tog ivrig Del i Byens kommunale Liv, og flere unge Handelsmænd, deriblandt den senere bekendte Købmand Jørgen Lottrup, fik deres Uddannelse i Kiørboes Forretning paa Studsgade.

Saavel Forretning som Beboelse var samlet i Gaarden paa Studsgade, men meget snart viste det sig, at Forholdene dér var for smaa for den sig stærkt udviklende Virksomhed. Kiørboe solgte da i 1854 Gaarden paa Studsgade med tilhørende Markjorder til Købmand Hjelm (Købesummen har ikke kunnet oplyses), og Firmaet Kiørboe & Mørk købte samtidig Agent Rées store Gaard paa Vestergade for 42.000 Rd.

I denne store Gaard var der rigelig Plads saavel til Beboelse som til Forretning; i sidstnævnte Henseende var der et stort Pakhus, som nu moderniseredes og indrettedes til at modtage og oplagre Korn, Smør og andre Landbrugsprodukter, og der indrettedes endog et særligt Korntørringsanlæg, som paa den Tid var en Nødvendighed, naar Kornet skulde leveres paa det engelske Marked i fuld tilfredsstillende Kvalitet. I Forhusets Stueetage var der Kontorer, og her boede Kiørboes, af hvis Børn Emilie er født dersteds, og paa 1. Sal havde Mørks og Svigermoderen Madam Søegaard med sin ugifte Datter, Georgine, deres Lejligheder.

Jeg har paa Fornemmelsen, at der ved Købet af den store og kostbare Gaard var slaæet et for stort Brød op for det unge Handelshus, og desuden viste det sig snart, at de to Svogre kun lidet egnede sig til at drive Forretning sammen. Deres Karakter, deres Opdragelse og deres Uddannelse var meget forskellig, og medens Kiørboe alene var den praktiske Købmand, havde Mørk i Udlandet faaet Blikket aabnet for den store Forretning, ligesom han havde andre Interesser, saavel litterære som kommunale og politiske.

Det er derfor ganske naturligt, at der ikke gik lang Tid, inden de begge indsaa, at der ikke var den nødvendige Overensstemmelse mellem dem, og da de tilmed i Midten af 50erne havde lidt et større Tab ved en Hamburgforbindelse, besluttede de i 1856 at skilles.

Kiørboe realiserede saa i Slutningen af 1856, hvad han ejede i Aar-

hus, og søgte ved Ophævelsen af Forbindelsen at faa saa mange rede Penge som muligt, medens Mørk beholdt den dengang noget irrealisable Ejendom paa Vestergade, ligesom han vedblivende ejede Fædrenegaarden paa Frederiksgade.

Mørk forblev i Aarhus, hvor han efterhaanden gled ud af den aktive Forretningsverden og ofrede hele sin Tid paa politisk, kommunal og journalistisk Virksomhed, i hvilke Henseende han kom til at spille en meget betydelig Rolle for Byen, medens Kiørboe med sin Familie drog til København, hvor han begyndte en Grossererforretning, væsentlig i Korn, om hvilken der ikke her skal tales. Derimod kan der formodentlig være Grund til at fremhæve, at han i København udvidede den Skibsredervirksomhed, som han i Henhold til ovenstaaende alt var kommen ind paa i Aarhus, idet han blev korresponderende Reder for et temmelig betydeligt Antal store Sejlskibe, der i den paagældende Periode væsentlig var beskæftiget i Kinafarten og som gav et godt Udbytte. Da han senere blev klar paa, at Sejlskibenes Tid snart var omme, og at det var Dampskibene, der havde Fremtiden for sig, var det, at han kom ind paa Bygningen af det dengang forholdsvis store Dampskib »Thingvalla«, saaledes som William har udviklet i sin Artikel i Slægtsbogen fra 1910, og da de gode Tider i Kinafarten var forbi, og »Tingvalla« maatte kaldes hjem, blev dette Skib sat i regelmæssig Passager- og Fragtfart mellem København og New York, og en Fart begyndt, som i sin Tid havde stor Betydning for Forretningsforbindelsen mellem Norden og U. S. A.

William udvikler meget rigtigt, at det Samarbejde, der dengang fremkom mellem min Onkel og vor store Tietgen, desværre i det lange Løb ikke kunde holde, vel nok paa Grund af Onkels Egenraadighed, men derfor skal det ligegodt fremhæves, at det var Onkel, der først realiserede Tanken om en regelmæssig Dampskibsforbindelse mellem København og New York, den første regelmæssige Forbindelse mellem de nordiske Riger og U. S. A.

Der er vist ingen Tvivl om, at den Skibsredervirksomhed, som Onkel drev i de første ca. 30 Aar af sin Forretningstid, var den, der interesserede ham mest, og den, hvori hans Energi og Driftighed udfoldede sig stærkest.

SØRINE PETRA JULIE NEERGAARD

FØDT KIØRBOE

Ved

Henning Neergaard

Min Moder Sørine Petra Julie Neergaard, født Kiørboe, kom til Verden paa Studsgade 29 i Aarhus den 29. April 1847; hun var den ældste af min Bedstefaders 7 Børn.

I 1857 flyttede mine Bedsteforældre til København. Mor kom ikke til at gaa i en offentlig Skole, men blev undervist af private Huslærere; en af disse Frk. Beckmann lærte jeg senere særdeles godt at kende; da jeg boede hos mine Bedsteforældre og gik i Skole i København, kom hun hver Søndag til Middag i Fredericiagade 18; hun underviste dengang i den kongelige Balletskole, og vi unge maatte skiftes til at følge hende hjem om Aftenen, og det var en ren Sport at søge at snyde sig herfra.

Desuden fik Mor en omhyggelig Undervisning i Klaverspil og — da hun havde en meget smuk Sangstemme — særligt i Sang, f. Eks. fik hun i flere Aar Undervisning hos Operasangerinde Frk. Bournonville. Hun fik aldrig Lov og havde vist heller ikke selv Lyst til at optræde offentligt, skønt det ikke manglede paa Opfordring hertil, saaledes bl. a. fra daværende Direktør for Musikforeningen Geheimeraad Skrike; men til Gengæld var hun aldrig karrig med at glæde Venner og Bekendte med sin dejlige Stemme.

Min Fader, der er født den 16. December 1847 paa Rantzaugave som ældste Søn af Jægermester P. J. Neergaard og Hustru, født Friis, studerede Jura i København og lærte under dette Ophold min Moder at kende, og dette Bekendtskab resulterede saa i Forlovelse. Da Fader havde faaet sin juridiske Eksamen, begyndte han straks paa at lære Landvæsen, hvortil hans Lyst altid havde været, og kun hans Faders bestemte Forlangende bevirkede, at han tog juridisk Embedseksamen.

Da han havde fuldendt sin Uddannelse, overtog han den Bedstefader tilhørende Ejendom Rantzausgave, og saa snart Bedstefader havde fuldendt Opførelsen af en ny Hovedbygning, holdt det unge Par Bryllup den 24. Maj 1873 og flyttede ind paa Rantzausgave.

Det var en ret anselig Gaard, min Fader straks fik at styre; med sine 600—700 Td. Land Ager og Skov kunde den nok stille stærke Krav saavel til Husbonden som Husfruen; det har vist ikke været nogen let Opgave for min Moder, der var opdraget i Byen, at lede en saa stor Landhusholdning, som dengang var langt mere omfattende end nu; da bagte man selv sit Brød, bryggede sit Øl, støbte sine Lys og mange andre Ting, som nu faas fiks og færdigt ind ad Døren. Moders Energi og Evne til at organisere og til at omgaas Folk har sikkert været hende en stor Hjælp til at overvinde de Begyndelsesvanskeligheder, hun næppe er sluppet helt fri for, og hun udviklede sig hurtigt til en dygtig og meget flittig Husmoder, der kunde overkomme forbavsende meget; selv efter at mine Forældre var flyttet til den langt større Ejendom Aakjær, hvor der var to Husholdninger at styre, idet Folkehusholdningen var skilt ud fra Herskabshusholdningen, i hver sin Fløj af Hovedbygningen, fik hun dog Tid til at pleje sine mange andre Interesser.

Hendes store Skønhedssans fik hende overalt til, med de smaa Midler, der stod til hendes Raadighed, at forskønne Hjemmet; ganske vist var den Tids Smag temmelig forfærdelig, og mine Forældres Udstyr typisk i saa Henseende, men paa et tidligt Tidspunkt af sit Ægteskab fik Mor Øjet op herfor og søgte efter Evne at hjælpe herpaa, og da hun af Naturen havde en virkelig god Smag og megen Interesse for god Kunst og gamle smukke Ting, lykkedes det hende ogsaa i nogen Grad at forskønne Hjemmet, ligesom hun aabnede Øjet hos os Børn for det skønne baade ude og inde.

Naar jeg siger, at hun efter Evne forskønnede Hjemmet, skal det forstaas efter økonomisk Evne, thi kort Tid efter at Far havde overtaget Aakjær, saaledes at han nu selv drev baade Rantzausgave, Aakjær og Dybvad, tilsammen op imod 3000 Td. Land, begyndte den alvorlige Landbrugskrise, som varede til hen imod Slutningen af Halvfemserne, en Krise, der i Alvorlighed ikke gav den nuværende meget efter, og det var derfor i høj Grad nødvendigt for Moder at være sparsommelig; men ogsaa denne Prøve kunde hun bestaa, og alt uden at det gik væsentligt ud over den Gæstfrihed, hun saa gerne vilde vise Familien paa begge Sider, og som næsten var en Tradition paa Aakjær fra mine Bedsteforældres Tid.

Ogsaa med sine Hænder var hun meget dygtig, og da Kunstvævning i Slutningen af Firserne begyndte at komme frem, tog hun Undervisning heri og blev en overmaade dygtig Væverske; hun anskaffede ogsaa en større Væv og underviste Pigerne i Vævning, saaledes at der blev vævet adskilligt Stof til Gangklæder og Møbler. Mor skar ogsaa smukt ud i Træ, lavede meget smukke Læderplastikarbejder og Brandmaleri, af hvilke Arbejder jeg endnu har adskillige.

Mor var meget interesseret i Litteratur og fik regelmæssigt Bogpakker sendende fra det kendte Læseselskab Athenæum, saaledes at hun kunde følge med i den ny Litteratur, men glemte derfor ikke den ældre; særligt elskede hun Dickens og læste gerne højt for os af hans Værker.

Hendes største Interesse og Kærlighed var dog hendes fire Dreng, som altid, tror jeg, var i hendes Tanker, og tog meget af hendes Tid, selv efter at vi var kommet bort fra Hjemmet. Men hun var ogsaa baade Mor og Far for os. Tidligt var Far kommet ind i mange mere eller mindre offentlige Hverv, han var saaledes i over 25 Aar Medlem af Amtsraadet og Formand i dettes Vejudvalg, han var Bestyrelsesmedlem af Hads og Ning Herreds Jernbane, Præsident for »Agrarforeningen«, Formand for Landbygningernes alm. Brandforsikrings Tilsynsraad, Formand for Kreaturforsikringsforeningen »Kustos« Bestyrelse, Formand for Overformynderiets Laanebestyrelse i Aarhus Amt, Landvæsenskommissionær m. m.; det er da forstaaeligt, at Mor var meget alene, hvad hun vistnok led en hel Del under, selv om hun overfor os Børn var glad og fornøjet og meget kærlig, saa det blev altid til hende, vi kom med vore Glæder, Bekymringer og Ønsker.

Og som vi, gjorde alle Godsets Folk, thi Mor havde en usædvanlig Evne til straks at vinde Tillid og Sympati, saa hun snart kendte alle deres Familieforhold og særlige Bekymringer næsten lige saa godt, som de selv. Blev nogen syg, sendte de ikke Bud efter Lægen, før de havde raadført sig med Mor, og mange Gange kunde hun give dem de nødvendige Anvisninger, saaledes at de sparede Lægehjælp, som jo skulde hentes langvejs fra, og ikke var gratis. Mor havde et godt Kendskab til de almindeligt forekommende Sygdomme og deres Behandling, og hendes betydelige Husapotek stod altid til Folkenes Raadighed. Hun skyede ingen Anstrengelser eller Ulejlighed for at opretholde dette Tillidsforhold, selv efter at hendes eget Helbred var blevet meget svigtende og tiltrods for de svære Smerter, hendes Sygdom voldte hende, thi hun tænkte først paa andre og sidst paa sig selv.

Hendes tidlige Død, d. 27. April 1895 efter en Nyreoperation paa Dr. Th. Rovsings Klinik, var et meget tungt Tab for Godsets Folk, men for os Børn var det en Katastrofe; vi mistede i hende vor Ungdoms kære Støtte. Hendes Broder William holdt en ualmindelig smuk og følt Tale ved hendes Begravelse, hvori han fremhævede hendes kærlige og kristelige Sind; ogsaa hendes Kristendom var lys og kærlig, paavirket som hun var af de to Venner Otto Møller og Skat-Rørdam; Onkel William kunde med fuld Tillid nævne hendes Tro paa et Liv efter Døden.

Mor ligger begravet paa Garnisons Kirkegaard i København.

CHRISTIAN OG JULIE NEERGAARD'S BØRN:

1. Peter Johannes N. Født paa Rantzausgave den 2. Oktober 1874. Tog Præliminæreksamen i 1891 og 4de Klasses Hovedeksamen i 1893, begge fra Birkerød Kostskole. Lærte Landvæsen forskellige Steder fra 1893 til 1897. Fra April 1897 til Juni 1898 Elev paa Sekondløjtnantskolen paa Kronborg, fra 1898 til 1900 tjenstgørende Løjtnant ved 10de Regiment i Aalborg; lærte derpaa Landvæsen igen paa Tirsbæk ved Vejle og var fra November 1901 til Juni 1902 Elev paa Lyngby Landbrugsskole; ved praktisk Landbrug indtil Foraaret 1904, da han paa Grund af manglende Udsigter for Fremtiden opgav Landvæsenet. Læste til Tandlægeekksamen, som toges i 1907 og var i 1908 i Tyskland til videre Uddannelse. Fra 1910 til 1916 praktiserende Tandlæge i Hellerup. Gift den 9. Oktober 1919 med Fru Julie Andrea Marie Dahl, født den 24. April 1875, død den 13. Februar 1927, Datter af Sekretær i »Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme«, Ludvig Wegner. Fra sin Hustrus Død Ejer af Fru Andrea Neergaards Familielegat samt Louisiana pr. Humlebæk, hvor han har været bosiddende siden.
2. Ove N. Født paa Rantzausgave den 17. Januar 1877. Tog Præliminæreksamen fra Comtesse Molktes Skole i 1894. Var herefter i Mekanikerlære i Odder, tog senere Maskinkonstruktørekksamen paa Teknisk Skole i København, arbejdede paa Burmeister og Wains Maskinfabriks Tegnestue mellem Skolens Semester. Efter at have taget afsluttende Eksamen søgte han forgæves tilfredsstillende Plads her i Landet, og besluttede sig derefter til paa

Lykke og Fromme at udvandre til Syd-Afrika tidligt i Aaret 1904. Arbejdede i flere af Cap-Koloniens Byer, indtil han i 1907 blev syg og maatte tage hjem. Har siden sin Hjemkomst opholdt sig paa jydsk Asyl ved Risskov udenfor Aarhus.

3. **F r o d e N.** Født paa Rantzaugave den 8. Februar 1878. Tog 4de Klasses Hovedeksamen fra Comtesse Molktes Skole i 1895. Han udnævntes til Sekondløjtnant i 1899, Premierløjtnant i Rytteriet i 1903, ved Gardehusarregimentet i 1905. Afsked efter Ansøgning i 1912. Købte Hovedgaarden Tirsbæk i 1912, og Hovedgaarden Aakjær med underliggende Gaarde Damsgaard, Ulstrupgaarden og Felshøj i 1923.

Formand for Foreningen af jyske Skovejere, for Dansk Skovforening og dens midtjyske Salgskreds samt for Vejle Banks Repræsentantskab. R. N. St. O. 3² Stb. V. 5.

Gift den 10. Maj 1910 med **A s t r i d (A d d a) E l i s a b e t h A n d e r s e n**, født i Bangkok den 3. December 1890, Datter af Hans Ekscellence Etatsraad H. N. Andersen.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. **L i l l i e K a t h r i n e E l i s a b e t h N.** Født i København den 28. December 1911. Gift den 15. Marts 1932 med Greve **D a n n i e l R a n t z a u** født den 19. Januar 1903, Sekondløjtnant i Livgarden, Forpagter af Rosenvold.

Har en Søn:

E i l e r C h r i s t i a n R. Født i København den 26. Oktober 1933.

- b. **E b b a L o u i s e C h r i s t e n c e B r y s k e N.** Født paa Tirsbæk den 24. Juni 1916; har efter afsluttet Skolegang opholdt sig i München og London; førstnævnte Sted for at faa Undervisning i Fotografering, en Undervisning der fortsættes i København.

4. **C a r l H e n n i n g N.** født paa Rantzaugave den 6. Februar 1879. Efter at være blevet konfirmeret i 1893 kom han ind i Marinen som frivillig Lærling og efter det sidste Togt i 1894 ind paa Thorsen og Rothes Søofficerskursus, men forlod dette i Efteraaret 1895 for at gaa til Koffardis. Efter at have faret med norske, danske, engelske og tyske Sejlskibe tog han i 1900 Styrmandseksamen og den udvidede Styrmandseksamen ved Københavns Navigations-skole, sejlede derefter i et halvt Aar som 2. Styrmand i en Damp- per, blev herefter Understyrmand paa »Georg Stage« paa dette Skibs Sommertogt i 1901. Aftjente sin Værnepligt i Marinen i

1902 som Reserveløjtnantselev, udnævntes til Reserveløjtnant i Marinen i Oktober s. A. Den 1. Februar 1903 ansattes han som Matros af 3. Klasse i Statsbanernes Søfartsafdeling, udnævntes til Styrmand af II. Grad den 1. Oktober s. A., gjorde Tjeneste ved forskellige Overfarter, udnævntes den 1. August til Skibsfører af II. Grad, beordredes den 1. September 1927 til midlertidig Tjeneste paa Søfartschefens Kontor, konstitueredes den 1. Juni 1928 som Skibsinspektør og udnævntes den 1. December 1929 til Søfartschef.

Fra 1919 til 1928 var han Medlem af »Den alm. danske Skibsførerforening«s Bestyrelse, fra 1920 - 25 Medlem af Jernbaneforeningens Hovedbestyrelse og Formand for denne Forenings 11' Kreds (Skibsførerne). Blev 1929 Medlem af Isbrydningsnævnet, fra 1930 Opmand ved eventuelle Tvistigheder mellem Sverrig og Tyskland angaaende Trelleborg-Sassnitz Ruten, valgt af Sverrig. Medlem af Repræsentantskabet for Navigatørernes Hus, fra 1937 Medlem af Bestyrelsen for Navigatørernes Bibliotek.

I 1930 R. af D. 1934 S. Kr. 3. 1935 Dbm. og S. N.3. 1937 N. St. O.2². Gift den 21. Oktober 1911 med Astrid Emilie Møller, født i Korsør den 13. Maj 1891, Datter af Konsul S. Møller i Korsør.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Preben Christian Sofus N. Født i København den 11. December 1915. Tog Studentereksamen ved Sorø Akademi i 1934 og 1. Del af juridisk Embedseksamen i 1936.
- b. Louise Vibeke N. Født paa Strib den 14. August 1923.

EMMA MARIE KIØRBOE

Ved

Henning Neergaard

Emma Marie Kiørboe fødtes den 15. November 1848 paa Studsgade 29 i Aarhus som min Bedstefaders næstældste Barn, hun var saaledes godt et Aar yngre end min Moder.

Efter at have faaet sin Undervisning i Hjemmet af Huslærerinder (Frk. Mehl og Frk. Beckmann) fik hun forskellig privat Undervisning særlig i Sprog, som blev hendes store Interesse. Navnlig Engelsk studerede hun, men ogsaa i Tysk, Fransk og Italiensk blev hun efterhaanden dygtig og vedblev at fuldkommengøre sig heri. Ikke ulig en Lærerinde i Ydre, lille, energisk og nærsynet, kom hun ogsaa i nogle Aar til at undervise i Maribos Skole, og hun havde utvivlsomme Evner herfor; men efterhaanden lagde hendes andre Interesser saa megen Beslag paa hendes Tid, at hun opgav Undervisningen. Hun havde ikke benyttet sine Kundskaber til at erhverve sig en eller anden Eksamen, hvad Damer jo dengang kun rent undtagelsesvis gjorde, og den Omstændighed har sikkert været medvirkende Aarsag til, at hun efterhaanden nødtes til at trække sig ud af sin Virksomhed som Lærerinde.

Huslig i dette Ords almindelige Betydning var hun ikke og tog derfor heller ikke Del i Styrelsen af mine Bedsteforældres Hus, saalænge Bedstemoder levede, skønt hun boede hos dem hele sit Liv; først da Bedstemoder var død i Aaret 1900, overtog hun Husholdningen. Derimod var hun ganske dygtig med sine Hænder og fik f. Eks. megen Interesse for og Færdighed i Kunstvævning, en Interesse som vel nok svækkedes en Del efter min Moders Død.

Foruden Sprog var Litteratur hendes store Interesse, og denne

førte hende paa et tidligt Tidspunkt ind i Kvindelig Læseforening, hvor hun i adskillige Aar var et virksomt Medlem af Bestyrelsen. Som saadan gjorde hun et stort og fortjenstfuldt Arbejde ved Udarbejdelsen af et nyt Katalog. Men selvstændig som hun var, kunde hun i Længden ikke finde sig i Formanden, Frk. Alberti's mere og mere enevældige Ledelse, og dette førte til, at hun tilsidst udtraadte af Bestyrelsen, skønt det vistnok faldt hende meget svært. Hendes Interesse for Litteratur blev dog ikke mindre herved, og blandt de »moderne« Forfattere var Kipling hendes særlige Yndling; hun læste naturligvis hans Bøger i Originalsproget.

Hun var som alle sine Søkende musikalsk og dyrkede Musikken ligesom sine øvrige Interesser med stor Energi; hun tog Undervisning i Musikteori og Musikhistorie hos Thomas Laub, som var hendes gode Ven, og hun spillede ganske godt Klaver; det morede hende at spille firehændigt med dem af Slægtens unge, der mer eller mindre dyrkede denne Idræt; hun skal i sine unge Dage have haft en smuk, lille Sangstemme, men mistede den ved en eller anden Hals sygdom.

Hun var et levende og livligt Menneske med en stor Virksomheds trang; hun skulde altid have noget at beskæftige sig med; hun var et meget kvikt Hoved, vittig og slagfærdig og med en meget udviklet Sans for det humoristiske, men altsammen paa en for hende personlig og karakteristisk Maade. Hun lignede i mangt og meget sin Fader, men hun sluttede sig absolut mest til sin Moder og levede et meget intimt Liv sammen med hende; de to har sikkert betydet meget for hinanden navnlig paa deres ældre Dage.

Blandt de unge i Slægten, som hver Søndag samledes hos mine Bedsteforældre, var hun meget populær; hun fik deres Tillid, kunde sætte sig ind i deres Tankegang og forstod at lede deres Interesser ind paa gode og gavnlige Omraader, hvilket hun vel nok tildels opnaaede, fordi hun selv var moderne indstillet. Hun blev derfor paa en Maade i mine Bedsteforældres Hjem Midtpunktet for de mange af Slægtens unge, som i kortere eller længere Tid studerede eller paa anden Maade fik deres Uddannelse i København. Som et Eksempel paa hendes moderne Indstilling skal jeg nævne, at i Cyklernes Barndom, hvor disse ikke engang var et almindeligt Befordringsmiddel for Mandfolk, vilde hun alligevel cykle, men her stødte hun paa et bestemt Forbud hos sin Fader, der fandt, at det kunde et anstændigt Fruentimmer ikke gøre.

Hun led i sine senere Aar af og til meget af nogle slemme Galde-

stenskolikanfald, og da disse efterhaanden tog til i Hyppighed, blev hun indlagt paa Diakonissestiftelsen og opereret; Operationen gik godt, og det saa i Begyndelsen ud til, at hun skulde komme sig; men hun fik imidlertid Tilbagefald og døde den 25. April 1903 altsaa 3 Aar efter sin Moder.

CARL WILLIAM KIØRBOE

*Ved
Fr. Kiørboe*

Som den tredie af Grosserer F. W. Kiørboe's Børn fødtes min Fader, Carl William Kiørboe, i Ejendommen paa Studsgade i Aarhus den 26. September 1850. Da han var ca. 6¹/₂ Aar gammel, flyttede Familien til København, hvor den kom til at bo i en Ejendom paa Gammel Kongevej, som Bedstefader havde købt; efter et Aarstids Forløb solgte han dog denne Ejendom og købte Fredericiagade 18, som derefter i henved 40 Aar med enkelte Afbrydelser blev Familiens Hjem.

Sin første Undervisning fik Fader og hans Søskende i Hjemmet af en Huslærerinde, Frk. Mehl, der var Kusine til Tante Line i Skjægs Mølle; i de første 4 Aar efter Flytningen til København opholdt Familien sig om Sommeren fra Maj til September paa Flinterupgaard, en Gaard paa ca. 300 Tdr. Ld., som Bedstefader ejede, og som ligger mellem Kalundborg og Slagelse; her kunde Undervisningen fortsættes, idet Huslærerinden flyttede med derud. Bedstefader, som maatte blive i København og passe sine Forretninger, kom derud hver Søndag og tog ind igen om Mandagen, medens Bedstemoder og Børnene kunde blive og nyde Landlivets Glæder. Fader skriver selv derom:*) »Dette friske Sommerliv paa Landet var en Herlighed for os. Jeg og min omtrent jævnaldrende Broder [Onkel Frederik] tilbragte al den Tid det kunde lade sig gjøre hos Karlene i Marken, lærte at køre et Par Heste og andre til Landvæsenet hørende Færdigheder. Desuden havde vi hver en lille Hest, min Broder en Islænder, jeg en skotsk Pony, som

*) I Anledning af at Fader i 1922 blev udnævnt til R. af D., har han paa Opfordring af Ordenskapitlet skrevet og indsendt sin Biografi; at den ikke helt og holdent er indgaaet som Led i nærværende Familiebog skyldes, at den, da den er skrevet med et andet Formaal for Øjne, indeholder en hel Del Oplysninger, der er denne Skildring uvedkommende; den citeres imidlertid ofte i det følgende.

vi red paa og altid havde til Raadighed. Det Indblik, jeg saaledes i disse Barneaar fik i Agerbrug og Behandling af Dyrene, satte saadanne Spor, at jeg mange Aar efter, da jeg var bleven Landsbypræst, mærkede, at de ikke var udslettede.«

Fra denne Periode stammer nedenstaaende to Breve, der dels er betegnende for deres Forfattere og dels kan tjene som Maalestok for Frk. Mehl's Undervisning. Fader skriver:

Den 26. Januar 1859.

Kjære Tante Gine.

Jeg gratulerer Dig til Din Fødselsdag. Du har jo sagt, at jeg maa komme over til Dig i Sommerferien, og jeg tror det ogsaa. Du har vel det Portrait endnu, hvorpaa kun Julie, Emma og jeg ere; men nu faar Du et, hvor Frederik og Emilie ogsaa ere, og Du bliver vist glad ved at se Emilie. Julie havde Hovedpine igaar og idag har hun ogsaa, men jeg tror det er bedre. Min Ven Anders ude paa Flinterupgaard, kjære Tante! skal ikke bort, men det skal Lars. Du takkes meget for det strikkede Tørklæde, Du gav mig til Julen; jeg tager det paa, hvergang vi skulle ud at spadsere og i Dandsekskole. Nu har vi lært i Dandsekskolen at dandse Française, Hamburgpolka og Hamburgvals. Vi gaar hver Dag ud, naar det er godt Vejr, og nu Julie er syg, gaar Emma, Frederik og jeg, og idag er det ogsaa godt Veir, men jeg tror, at kun Emma og jeg komme til det idag, fordi igaar gik Frederik saa uartig og saa sagde Fader, at det var bedre han blev hjemme. Du hilses fra Frøken Mehl og jeg skal ogsaa gratulere Dig fra hende. Din hengivne

Carl William Kiørboe

Onkel Frederik skriver (ved samme Lejlighed):

Kjære Tante Gine!

Jeg gratulerer Dig. Første Gang paa Potretten saa blev jeg saa god men den anden Gang blev jeg ikke saa god. Jeg kan tælle paa Tydsk. Og vi har to smaa Heste ude paa Flinterupgaard. Anders og Carl skal blive paa Flinterupgaard Røgteren ogsaa. Jeg har faaet en hilsen fra Adolf Fras. Vi havde en gammel Bibelhistorie som Villiam læste i men saa købte Frøken Mehl en ny til mig, som jeg nu læser i.

Frederik Kiørboe

Om sin første Skoleundervisning skriver Fader:

»I mit tiende Aar blev jeg sat i en Forberedelsesskole, der var oprettet af cand. phil. Hesselberg, kun for velhavende Folks Sønner. Der

betaltes meget høje Skolepenge, saa Elevantallet var stærkt begrænset. Men det hele havde ogsaa et meget fint Præg: vi sad omkring et langt Mahognibord hver i sin Stol med buet Rygstød og Læreren for Enden af Bordet. Denne Skole var ganske tæt ved vort Hjem, idet den laa i Akademigade Nr. 3 [en Del af det nuværende Fredericiagade] i en Bagbygning med en Have ud til den Plads, hvor den ufuldførte Marmorkirke laa.«

Som Lærer i Tysk havde de stud. med. Hieronymus Laub, Faders senere ældste Svoger.

Efter i 2 Aar at have gaaet i denne Forberedelsesskole blev Fader indmeldt i en nyoprettet Privatskole »Latin- og Realskolen i Store Kongensgade«, det senere »Lyceum«, hvor han aabenbart har befundet sig vel: »Min Skoletid staar altid for min Erindring i et lyst Skjær. I vor Klasse udviklede der sig et fornøjeligt Kammeratliv; der herskede en god Tone mellem os baade ved Arbejdet, som i høj Grad optog vor Interesse, da vi havde flere dygtige Lærere, og i Fritiden ved festlige Lejligheder, som naar vi hver Vinter havde Skolekomedie med Bal og hver Sommer Skovtur til Dyrehaven eller andre Steder i Byens nordlige Omegn.«

Faders bedste Fag i Skolen var Matematik, og han blev af en af Skolens Lærere stærkt opfordret til at blive Ingeniør, idet der paa det Tidspunkt var meget indbringende Stillinger at faa ad den Vej; men Fader havde allerede besluttet sig til at studere Teologi og kunde ikke tænke sig at faa Lyst til en Virksomhed af forretningsmæssig Art, hvorimod Tanken om at leve som Præst paa Landet tiltalte ham langt mere.

»Jeg antager, at ogsaa religiøse Følelser, der særlig i Konfirmationsalderen havde været ret stærkt fremme hos mig, var medvirkende til min Bestemmelse, endskønt jeg ingenlunde tør paastaa, at jeg endnu dengang var moden nok til at føle dybere Kald til Præstegerningen. I Sommeren 1869 blev jeg Student, og jeg tilstaar, at den Dag, da vi havde endt Examen og selvfølgelig strax begav os hen til Kaskjethandlersken Md. Thrane og fik Studenterhuerne paa, staar for min Erindring i en ganske særlig Glands. Ikke blot var det en Befrielse fuldstændig at kunne lægge Skolearbejdet og den forcerede Examenslæsning tilside. Men jeg havde en opløftende Følelse af at være kommen ind i en Sfære, hvor Livet udfoldede sig i nye frie Former. Den ungdommelige Fantasi var sat i Bevægelse og udmalede mig Fremtiden med saa vid en Horizont, som jeg ikke mindes nogensinde senere at have seet den.«

I Rusaaret hørte Fader Forelæsninger over Propædeutik hos Professor Bröchner og over Logik og Psykologi hos Professor Rasmus Nielsen.

»Det Udbytte jeg fik af Rasmus Niensens Undervisning, kan jeg betegne som = Nul, endskønt han ved Examen gav mig Laud baade i Logik og Psykologi. Han bevægede sig i sine Forelæsninger kun paa Problemerkens Overflade med en Fremstilling, fyldt af en Mængde ret forlorne Aandrigheder og Vittigheder; og ved Examen forlangte han kun, at man nogenlunde skulde kunne følge ham i en saadan ganske overfladisk Konversation.« — »Men det blev siden sagt, at hans Forelæsninger det Aar var nogle af de daarligste, han havde holdt. Bröchners Undervisning var af en hel anden Art. Ved hele sin Personlighed virkede han absolut tiltalende; man fik ubetinget Respekt for ham og umiddelbart Tillid til ham. Han talte med en Alvor, Grundighed og Klarhed, som var i høj Grad velgørende. I Propædeutikkén gav han os en Oversigt over Filosofiens Historie og viste derigennem den menneskelige Tænkings Udvikling lige fra den græske Oldtid indtil den tyske Idealisme i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Her fik man altsaa et betydeligt Kundskabsindhold, idet man lærte at kjende de forskjellige filosofiske Skoler gennem de skiftende Tider og fik et Indblik i deres Repræsentanters Historie.«

»Bröchner var jo i sin Filosofi kommen helt bort fra personlig Kristentro. Ved den overbevisende Klarhed, hvormed han fremstillede sin Opfattelse af alle aandelige Fænomener, gjorde han et stærkt Indtryk paa mig. Han vakte hos mig en Reflektion, der rejste Kritik og Tvivl overfor de tilvante kristelig religiøse Forestillinger, en Forventning om at komme ud over Kristendommen til en Livsanskuelse, der med fuldstændig Tankeklarhed kunde give Svar paa ethvert Spørgsmaal om Livets mange Problemer, vise den sande forstaaelige Sammenhæng i hele den Tilværelse, hvori Mennesker ere stillede. Med denne Tillid til Intelligensens enevældige Magt havde jeg faaet temmelige negative Forudsætninger for at begynde mit theologiske Studium, som jeg dog ingenlunde tænkte paa at opgive.«

»I det første Semester efter Filosofikum holdt Prof. Bröchner en Række offentlige Forelæsninger over rationel Etik bygget alene paa den menneskelige Fornuft som Grundlag. Men den sluttede — navnlig ved Problemet om Menneskevæsenets Befrielse fra det onde — med, at den tog sin Tilflugt til at opstille Postulater, der lige saa lidt som de kristelige Mirakler var kongruente med den menneskelige Tænkning. Og dermed saa jeg, at min Forventning til Filosofien ikke vilde

blive opfyldt; denne Vej til at naa en rationelt begrundet Livsanskuelse, til at finde et fast Standpunkt for Livsudviklingen, maatte opgives. Jeg fik Øjet op for, at der i Kristendommen gives Næring til Udfoldelsen af de Sjælsevner, der ved Siden af Tanken have lige saa berettiget Krav som denne til at virke med ved Udførelsen af vore Handlinger og i vor Stræben efter at vinde et sandt aandeligt Livsindhold. I Aarenes Løb kom jeg ind paa at læse Søren Kierkegaards Værker; og jeg har hos denne mærkelige Forfatter fundet rig Støtte for den aandelige Selvstændighed, der gennem Følelsen af den enkeltes Livsansvar og ved Troen paa den i Kristus vundne Frigjørelse danner hos enhver hans ejendommelige Personlighed.«

Det er af Interesse at læse, hvad Fader selv fortæller om den aandelige Krise, han her har gennemgaaet. At han betegner en Undervisning, der selv i et blændende Sprog kun behandler Livsproblemerne overfladisk, som = Nul, er lige til selve Udtrykket betegnende for ham; det er ligeledes betegnende for ham, at han føler sig tiltalt af den Idé, at man gennem Intelligensens klare Tanke kan naa til Sandhedserkendelse, og at han ikke gaar paa Akkord, da dette brister, men indser, at der er andre Egenskaber og Evner hos Mennesket, der ogsaa har Berettigelse, og at han ved selvstændigt at gennemleve dette naar til det kristne Standpunkt.

I hele sin Studentertid underviste Fader i Matematik ved sin gamle Skole, og det var et Arbejde, der interesserede ham meget, og som sikkert ogsaa har ligget udmærket for ham, da han havde fremragende Evner i pædagogisk Henseende. Fader var en ivrig Deltager i Livet i Studenterforeningen og hørte som han selv skriver »til den Kreds, hvis Ideal var den hostrupske Student; her ufoldede sig et meget fornøjeligt Kammeratskab, noget som jeg altid havde megen Sands for.« Med sin smukke Sangstemme og sine musikalske Evner var han naturligvis et interesseret Medlem af Sangforeningen og dens Kvartetter.

Allerede i sit første Studenteraar stiftede Fader Bekendtskab med sin senere Svoger Arkitekt Ditlev Laub, en Søn af Biskop Laub i Viborg; med ham sluttede han et meget varmt Venskab, som varede ved gennem Aarene ogsaa efter at Onkel Ditlev havde nedsat sig som Arkitekt i Amerika og i en lang Aarrække ikke besøgte Danmark. Venskabet genopfriskedes, da Onkel Ditlev var hjemme paa Besøg i 1908 og i 1919, og det fik en yderligere Berigelse ved, at Onkel Ditlevs Datter, Gwendolynne, og min Broder Ernst blev gift.

Et Par Aar efter, at Fader og Onkel Ditlev havde lært hinanden at kende, traf Fader hans ældre Broder Wilhelm, og han blev snart

knyttet nær til den laubske Familie, dels ved at Onkel Wilhelm i 1874 blev forlovet med Faders yngste Søster Emilie og dels og ikke mindst ved, at han selv i 1875 blev forlovet med Sophie Laub, den yngste Datter i det laubske Hjem.

Hun hed: Susanne Sophie Elizabeth Henriette og var født den 8. Juni 1852 i Haagerup Præstegaard paa Fyn, hvor hendes Fader da var Præst. Hun var dog kun ca. 2 Aar gammel, da hendes Fader blev kaldet til Biskop i Viborg, og i Løbet af Foraaret 1855 flyttede Familien til denne By, hvor hun fik sit egentlige Barndomshjem. Om Efteraaret 1854 var hendes Moder død, og til at bestyre sit Hus fik Morfar sin udmærkede Svigerinde Fru Laub (Tante Rine), der var Enke, og som blev en anden Moder for hans Børn. Hjemmet har været et i god Forstand gammeldags Provinsebedsmandshjem med megen Sans for Kunst, Litteratur og — ikke mindst — Musik, bundende i Traditionerne fra Guldalderperioden. Hjemmet i Fredericiagade, som hun nu kom ind i, har været et relativt moderne Hjem og et typisk Hovedstadshjem fra den Tid og ret forskelligt fra hendes eget. Hun har været en yndig ung Pige med et sprudlende Humør, god Forstand og udpræget Sans for det komiske, og hun var meget velkommen i det nye Hjem og kom særdeles godt ud af det med sine Svigerforældre og Børnene dør i Huset, som hun fik til sine nære Venner.

Om sit Forhold til sin Svigerfader skriver Fader:

»At jeg derved kom i saa nært Forhold til Biskop Laub i Viborg, fik en meget stor Betydning for min aandelige Udvikling, idet han tog imod mig som Svigersøn med faderlig Kjærlighed og med Interesse for mine Evner og mit Arbejde; ofte indlod han sig i længere Samtaler med mig. Han var en livlig og højtbegavet Mand og en harmonisk uddannet Personlighed. Han havde levet sin Ungdom i nøje Tilslutning til det rige Aandsliv, der udfoldede sig i vort Fædreland i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede; havde staaet i nært Forhold til flere af de Mænd, som paa den Tid var de ledende, særlig den Mynsterske Kreds. Og han bevarede trofast de gode Traditioner fra denne store Tid, idet han dog havde en aaben og levende Forstaaelse af den derefter følgende, fremskridende Udvikling, i hvilken han som Mand fik sin Virksomhed. Han havde en ualmindelig Evne til at samtale, ikke mindst med unge Mennesker, thi han forstod at tale og spørge paa en saadan Maade, at man følte sig fri og fik baade Mod og Lyst til at udtale sine Tanker for ham. Og han lod sig aldrig nøje med almindelige, banale Bemærkninger; sligt overhørte han ganske, saa man

mærkede, at han virkelig stræbte efter at komme tilbunds i den Sag, hvorom Samtalen drejede sig.«

I Sommeren 1875 gik Fader op til Embedseksamen og fik Haud II, men tog Aaret efter Eksamen om og fik Laud. Han havde ikke tænkt sig straks at søge Præstekald men blive i København, undervise i Skolen og fortsætte Studiet. Men der var paa denne Tid Mangel paa teologiske Kandidater, og da »Sømandsmissionen i fremmede Havne« skulde have en Præst ansat i Newcastle o. T., fulgte Fader en indtrængende Opfordring til at søge dette Embede og fik det. Den 24. Januar 1877 fandt Ordinationen Sted i Frue Kirke ved Biskop Martensen. Morfader var dengang syg og kunde derfor ikke foretage Ordinationen til stor Sorg baade for ham og Fader. I Februar rejste Fader til Newcastle og tiltraadte Embedet som dansk Præst, i hvilket han selv maatte foretage sin Indsættelse. Hen ad Sommeren rejste han hjem og holdt Bryllup den 29. August 1877. Da Morfader var meget syg paa det Tidspunkt, kunde Brylluppet ikke staa i Viborg og Morfader ikke foretage Vielsen. Brylluppet stod derfor i Faders gamle Hjem i Fredericiagade 18 og Moders Svoger Pastor Georg Schepelern, gift med Moders ældste Søster Louise, foretog Vielsen. Morfader kunde heller ikke være tilstede ved Brylluppet, men Tante Rine maatte repræsentere ham. Om Brylluppet skriver Faster Emma i et Brev til Faster Emilie, dateret 30. August 1877 — altsaa Dagen efter Brylluppet — bl. a.:

». . . Moder, jeg og de to Smaa [Onkel August og Onkel Georg] kørte saa til Kirken [Garnisons], hvor vi gik op, Moder med G. og jeg med A., og kort efter kom Sophie med Hieronymus. Thomas [Laub] spillede smukt; saa sang vi den samme som til Dit Bryllup »Dig, Alles Fader, Livets Gud«; Thomas vilde ingen Chor have, saa der blev kun sunget af os 14 Bryllupsgæster, det var hyggeligt. Georg holdt en udmærket Tale og saa blev der sunget 2 Psalmer, hvoraf den ene »Vi ønsker vor Brudgom og vor Brud« jo ogsaa blev brugt til Eders Bryllup; den sidste var »Du Herre Christ, vor [min] Frelser est«. Da vi kom hjem havde Pigen ordnet Gaverne inde i Dagligstuen og kort efter gik vi tilbords i følgende Orden: Brudeparret, Fader med Tante Rine, Moder med Hieronymus, Louise med August og jeg med Georg Schepelern; Georg K., Ditlev, George [Laub] og Vasse [Faders Fætter Valdemar Kiørboe] havde hinanden. Stemningen var livlig og hyggelig; Bordet var stillet paa skraa, den ene af Buffetterne var nemlig flyttet ind i Sovekammeret for at give bedre Plads, og det havde vi saamænd

ogsaa; over Døren ind til Dagligstuen, som stod aaben hele Tiden havde Pigerne hængt en smuk Guirlande af Egeløv med Georginer. Maden var tarvelig men vel, Suppe, kogt Fisk, Oxebryst med Ærter og Blomkaal, Kyllinger, Krandskage, Frugt og Confect, og saa fik vi naturligvis Champagne.*) Saa kom Talerne, Oplæsning af Telegrammer 16 i Tallet, og hvoraf lille Vilhelms**) vakte megen Jubel; man kan jo heller ikke sige andet end at det er godt sat sammen af saa ungt et Menneske, men vi synes at det var Synd at de paa Telegrafkontoiret ikke havde gjort ham opmærksom paa, at der var et Ord for meget; det kan man jo ikke forlange at han skal vide . . .«

Efter Brylluppet rejste mine Forældre til Newcastle og bosatte sig i et Hus, der laa »14 Ashfield Terrace East«, hvor de boede i de 4^{1/2} Aar, de opholdt sig i England, og hvor de tilbragte en lykkelig Tid med hinanden.

Om Livet i England skriver Fader:

»Min Stilling som Præst langt borte fra Hjemmet førte naturligt med sig, at jeg i en Mængde Tilfælde var nødt til selv at tage min Bestemmelse, idet jeg ikke kunde hente Vejledning hos en ældre Kollega, og Forhandling med mine overordnede hjemme som oftest vilde tage for lang Tid. Jeg maatte saaledes allerede i den unge Alder søge saa godt jeg kunde at komme tilbunds i Sagerne, saa jeg fik mig dannet en personlig Opfattelse, ud af hvilken jeg turde træffe Afgørelse for mine Handlinger. Derved udviklede sig hos mig en vis Selvstændighed, som jeg ofte har følt, er en virkelig Værdi for Karakterdannelsen. Vel forstod jeg, at jeg ikke maatte afskære mig fra at søge Raad og Vejledning hos mere erfarne og sagkyndige Mennesker. Men tillige, at det jeg saaledes modtog, maatte indgaa i en virkelig Forbindelse med min egen personlige Overbevisning, for at jeg kunde bruge det. Som en Følge af denne Udvikling har jeg aldrig kunnet slutte mig til et bestemt Parti, hverken i kirkelig, politisk eller andre Henseender. At skulle i en eller anden Sag være forpligtet af en Flertalsbeslutning indenfor Partiet til at optræde og handle imod min egen Overbevisning, var mig en uudholdelig Tanke. Jeg havde en udpræget Sands for den enkeltes personlige Frihed som det, der — navnlig paa ethvert aande-

*) Man er dog tilbøjelig til at sige: mere vel end tarvelig; men naar man husker, at Bedstefader i Efteraaret 1876, altsaa knap et Aar tidligere, havde maattet standse sine Betalinger (se 1ste Del, Side 62) og indtil denne Tid havde haft vistnok endogsaa særlig gode Indtægter, har man i Faster Emma's Bemærkning en Maalestok for Levefoden i Hjemmet før denne Tildragelse indtraadte.

**) Søn af Onkel Wilhelm og Faster Emilie, 30 Dage gammel.

ligt Omraade — er en Hovedbetingelse for, at han kan komme til at virke med de Evner, der er ham betroede. Det var mig ogsaa klart, at enhver selv maatte tage Ansvar for, hvordan han brugte sin Frihed, og at jeg aldrig maatte glemme at indrømme enhver anden den samme Frihed, som jeg fordrede for mig selv, samt at dette medførte en betydelig Begrændsning af mine berettigede Frihedskrav.«

»Dette Livssyn med Hovedvægten paa personlig Frihed fik Næring ved Livet i England, hvor der blev givet mig Lejlighed til at lære en Del at kjende til kirkelige og andre Forhold hos dette Folk. De mange store Dissentersmenigheder, tilhørende forskellige Sekter, der frit kunde indrette deres kirkelige Liv, som de indenfor hvert Samfund var enige om det, udgjorde mindst lige saa stor en Del af Befolkningen som de, der tilhørte den anglikanske Statskirke. Og alt var ordnet saadan, at disse adskilte Samfund kunde staa i et indbyrdes fredeligt Forhold sammen, idet de respekterede hinandens Forskjelligheder.«

»De skandinaviske Sømænd, blandt hvilke jeg jo som udsendt af Sømandsmissionen skulde have min Gjerning, var et Befolkningslag, som det var udviklende at lære at kjende. Jeg vidste, at der imellem dem ofte fandtes en Del Raahed, navnlig i deres ydre Væsen. Men saa meget mere velgjørende var det mange Gange at erfare, at der indenfor denne haarde Skal kunde findes en Kjærne af virkelig Værdi. Saadanne Erfaringer fik jeg Lejlighed til at gjøre f. Ex. naar jeg paa Hospitalet i Newcastle besøgte syge Sømænd, som var indlagt der, eller gjennem Konsulatet kom til at tale med en eller anden, som var kommen frelst iland efter et Skibbrud. Man kunde gjennem Samtaler med saadanne ofte mærke, at deres alvorlige Oplevelser havde vakt og styrket en umiddelbar from Forsynstro, der stod i inderlig Forbindelse med en trofast Kjærlighed til det Hjem, hvorfra de var udgaaede. Ogsaa kunde man hos mange af dem møde et mere udviklet kristeligt Aandsliv, og det viste sig da i Reglen, at saadanne Mænd i deres Hjemstavn var opdragne i kristentroende Omgivelser, og at det Sjælsindhold, som de derved havde faaet, modnedes ved det alvorlige, omskiftende Liv paa Søen. At lære en saadan Befolkning at kjende var i høj Grad udviklende for en ung Præst.«

I den Tid mine Forældre boede i England, gjorde de et Par Ferierejser hjem og havde desuden Besøg af adskillige af Familiens Medlemmer blandt andet af Bedstefader, der i Sommeren 1879 var paa en Forretningsrejse i England og benyttede Lejligheden til at besøge dem nogle Dage; han var »glad over at se vort kjønne hyggelige Hjem, der laa i Vestenden af Byen paa Højder, som hævede sig langt op over

Floden og de mange Fabrikker langs denne, og hvorfra man havde en smuk, vid Udsigt over Landet Syd for Tynens Løb.«

Her blev deres 3 ældste Børn født: 2 Sønner og en Datter.

Blandt de Familier, som mine Forældre knyttede et nært Venskab med, var en Hr. og Fru Steenberg, der havde 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre; den yngste af Døtrene blev mange Aar senere gift med min Faders Fætter, Peter Mørk. Hr. Steenberg var en Broder til den i sin Tid bekendte Sanger og Komponist, Julius Steenberg; og Familien, som var meget musikinteresseret, satte stor Pris paa, at mine Forældre musicerede, naar de var sammen med dem.

Fader kunde i Debat Mand og Mand imellem være meget slagfærdig og med en kort, træffende Bemærkning afgøre Spørgsmaalene. Engang i et Selskab, medens de boede i England, optraadte en Nordmand med en meget haanlig og højrosted Kritik af de efter hans Mening ganske barnagtige og naive Beretninger navnlig i det gl. Testamente og spurgte i den Tone Fader: »Maa jeg spørge Dem, Hr. Pastor, lærer man stadig Børnene i Skolerne, at Verden blev skabt paa syv Dage?« — »Næh, paa seks!« svarede Fader ganske tørt.

Endskønt mine Forældre befandt sig godt i England og følte sig tiltalt af at bo under engelske Forhold, længtes de efterhaanden hjem til Danmark, og Fader følte naturligvis Trang til at komme i nærmere Forbindelse med Kolleger hjemme. Han søgte derfor i 1881 Embedet som Præst i Refsnæs Sogn og blev samme Efteraar kaldet. Nytaarsdag 1882 holdt han Afskedsprædiken i Newcastle og blev midt i Januar indsat i det nye Embede.

Refsnæs Sogn bestaar af den yderste Spids af Halvøen Refsnæs; i Landsbyen Ulstrup, som Kirkebyen hedder, ligger Præstegaarden med sin 2 Tdr. Land store og ca. 200 Aar gamle Have, der er en Seværdighed paa Refsnæs, der som bekendt er skovløst. Tiltrods for — eller maaske snarere paa Grund af — denne Skovløshed er Refsnæs et ualmindelig smukt og ejendommeligt Sted, meget stærkt kuperet og navnlig paa Sydkysten præget af høje Lerskrænter ned mod Strandbredden. Den udmærkede Befolkning er saa godt som udelukkende Bønder, der lever dels som Landmænd, dels som Fiskere og dels som begge Dele. Fader skriver:

»Hvad der gennem min Præstegjerning her fik stor Indflydelse paa min personlige Udvikling var, at jeg lærte Bønder at kjende, hvilket jeg som opdragen i Kjøbenhavn egentlig havde været helt udelukket fra. Og Bønderne i Refsnæs Sogn var en Befolkningstype, som det i høj Grad var værd at lære at kjende. Den afsides Beliggenhed,

deres Bopæl havde, medførte nogen Tilbøjelighed til at afsondre sig fra Omverdenen og til at holde fast ved gammeldags Skikke og Sædvaner, hvilket sidste iøvrigt ofte viste sig paa en tiltalende Maade, som Kjærlighed til Hjemmet og Trofasthed overfor det, de holdt af. Men endskønt de saaledes stillede sig forsigtigt og betænkeligt til det nye, der kom udefra, havde de en medfødt Sands for virkelige Fremskridt i Udviklingen og derved Modtagelighed for den Kultur, der kunde virke fremmende for deres praktiske Arbejde, til Forbedring af Landbruget, og som kunde højne det aandelige Liv. I min Gerning som Præst har jeg altid søgt, saavidt det kunde lade sig gøre, at komme i personlig Forbindelse med de enkelte i Menigheden og gennem jævn, naturlig Samtale at naa frem til en Forstaaelse, der kunde give Mulighed for at udtale et klart Vidnesbyrd om det kristne Gudsforhold som Livets sande Værdi. Dertil kan der gives Lejlighed ikke blot ved at besøge syge, men ogsaa ved at møde Mennesker i mange andre betydningsfulde Oplevelser, som uvilkaarligt sætter Tankerne og Sjælelivet i det hele taget i Bevægelse. Ad denne Vej lykkedes det mig i Aarenes Løb at vinde Indgang hos den elskværdige Bondebefolkning i Refsnæs Sogn, der naturligvis til at begynde med saa paa mig som en fremmed; det var en Kjøbenhavner, vidste man, der havde været Præst i England. De tog venligsindet imod mig, men tillige med tilbageholdende Forsigtighed; man maatte jo først se, hvad den Mand vilde herude paa Refsnæs. Først i Løbet af en Del Aar lærte vi hinanden saadan at kjende, at det blev til en virkelig inderlig Forstaaelse. Men da følte jeg ogsaa tydeligt, at jeg havde vundet deres Tillid, og erfarede paa mange Maader deres Karakters Trofasthed. Jeg samlede baade gamle og unge ikke blot til Gudstjenesten i Kirken, men ogsaa til Foredrag og Oplæsning i Skolerne og Forsamlingshuset. Og hvad der særlig i en Række af de sidste Aar, jeg var dør, blev til Glæde for mange, var Bibellæsninger. Dem holdt jeg Vinteren igennem 2 Aftener om Ugen i et Par forskellige Gaarde, i hvilke der var en stor Stue; den ene Gang i den østlige, den anden Gang i den vestlige Udkant af Sognet. Dør samledes saa de omboende som stadige Tilhørere. Og jeg fik ved min Forflyttelse mange venlige Udtalelser af Beklagelse over, at disse Bibellæsninger nu skulde ophøre.«

Det Forhold, der paa denne Maade udviklede sig mellem Fader og Beboerne paa Refsnæs, kom ogsaa udover det kristelige til at omfatte mange andre aandelige Omraader, idet Fader ofte holdt Foredrag om historiske eller litterære Emner og Oplæsninger af adskillige af de danske Klassikers Værker saaledes, at Tilhørerne fik et godt Ind-

blik i disse Værdier; og gennem Faders Sang og Moders Klaverspil lærte de ogsaa meget god Musik at kende, hvad mange af Beboerne havde en medfødt Sans for, og som de derfor følte sig berigede ved. Man kan godt sige, at Præstegaarden paa Refsnæs dengang var, hvad Præstegaardene jo ikke sjældent i forrige Tider var, et lille Kulturcentrum af en egen tiltalende patriarkalsk Art, et Forhold som nu om Stunder paa Grund af de forandrede Vilkaar sjældent findes.

Et Udslag af den rørende Trofasthed, som prægede det hjertelige Forhold mellem Fader og hans Sognebørn paa Refsnæs, var den Omstændighed, at Fader i de 30 Aar, han levede efter at være forflyttet, nogle Dage hver Sommer med vistnok kun to Undtagelser, besøgte Refsnæs, og at Refsnæsserne da strømmede til for dels at høre ham i Kirken og dels at være sammen med ham i Forsamlingshuset eller i de private Hjem, hvor han læste op eller holdt Foredrag.

Da Fader kom til Refsnæs, hørte der en temmelig stor Avling til Præstegaarden; denne var imidlertid forpagtet bort til en Mand, som med Kone og Børn boede i en Fløj af Præstegaarden, der var indrettet til Forpagterbolig. Efter 5 Aars Forløb solgte Fader med Ministeriets Billigelse Størstedelen af Præstegaardsjorden og beholdt kun ca. 15 Tdr. Land tilbage, som han selv drev. Fader havde, tiltrods for at han var opvokset og havde tilbragt sin meste Tid i Byer, megen Interesse for Landbrug, hvortil efter hans egen Mening Spiren blev lagt ved de lange Sommerophold paa Flinterupgaard i hans Barndom. Han forstod at hente gode Raad hos Gaardmændene i Sognet og ikke mindst hos den bekendte Landmand, Proprietær Lawaetz, paa Refsnæsgaarden, og ved Hjælp af en dygtig Karl drev Fader saa det lille Landbrug med, som han selv sagde, godt Udbytte. Jeg ser endnu fra min tidligste Barndom tydeligt for mig Fader med hvid Jakke paa og et Favnamaal ved Siden vandre ud over Markerne og se meget dybsindig ud, og jeg husker ham, naar vi alle i Høstens Tid hjalp til med Høstarbejdet, binde op, slæbe sammen og sætte i Traver, og at han da havde to store vaade Pletter paa Ryggen af den hvide Jakke. Til Landbruget hørte to smaa gule Nordbakker, som Fader altid selv kørte, naar Talen var om Stadskørsel, og den ene af dem, der var en god Ridehest, red han ofte paa, naar han var paa Besøg rundt omkring i Sognet.

Det Hjem, som Fader og Moder skabte sig og os Børn paa dette dejlige Sted, var et lykkeligt Hjem. Ikke paa Grund af rige materielle Kaar; thi Faders økonomiske Kaar var dengang smaa, hvad vi Børn dog aldrig mærkede noget til. Men paa Grund af den aandelige Rig-

dom, som de hver især sad inde med og forstod at gøre hinanden og deres Omgivelser delagtig i, blev deres Samliv med hinanden og med deres Børn til stor Velsignelse. Den afsides Beliggenhed, som vort Hjem havde, førte uvilkaarligt til, at vi levede et udpræget Hjemmeliv, og vore Forældre gav sig derfor ualmindelig meget af med os.

Dagen indlededes med en Morgensang Kl. 8, hvortil vi samledes med »Folkene«; til denne Morgensang brugte vi en lille Sangbog, der indeholdt Kingos »Morgen-, Bord- og Aftenbønner«; Moder bragte en Del Eksemplarer af denne Morgensangbog med fra sit Hjem og desuden Traditionen for, hvilke Sange der anvendtes paa de forskellige Dage i Ugen. Jeg har endnu en af disse smaa Bøger, og skulde jeg glemme, hvilke af Morgensangene vi sang — hvad Gud forbyde —, behøver jeg kun at se efter i Bogen, da den de paagældende Steder er kulsort af mange Aars andægtige Tømmefingre.

Den første Skoleundervisning gav Fader og Moder os selv, og jeg maa tilstaa, at denne Undervisning for mig staa i en tæt Taage af — Tobaksrøg; Fader røg altid lang Pibe undtagen Søndag Morgen, naar han »læste over« paa sin Prædiken, da flottede han sig med en Cigar.

Da vi var blevet ældre, fik vi en dygtig Huslærerinde, Frk. Wesche, som mange Aar senere blev gift med Landbohøjskolens nuværende Direktør, Professor Carl Hansen. Fader læste dog stadig Latin, Matematik og naturligvis Bibelhistorie med os. Moder tog ivrig Del i Latinundervisningen, da det morede hende derigennem at se meget af Oprindelsen til det engelske Sprog, som hun fra Englandstiden var godt inde i og interesserede sig meget for, og som de begge vedblev at dyrke efter at være kommet herhjem. Jeg husker en Episode fra en af Latintimerne, som er betegnende for Moders Mutterwitz: det var blevet sent og Klokkeren var næsten tolv til stor Svir for Otto og mig; det kom saa paa Tale, at vi skulde i Seng, men for at trække Tiden ud begyndte vi at drøfte om vi skulde i Seng *hodie* eller *cras*, hvortil Moder straks sa': »Nu skal I bare *cras* paa *hodie* i Seng«.

Mine Forældre havde en gavnlig Indflydelse paa hinandens Udvikling; hvis Moder fra sit Hjem var paavirket i en ret streng gammeldags Kristentro — dog slet ikke pietetisk, havde Fader med sin liberale Indstilling i alle aandelige Spørgsmaal en velgørende Indflydelse paa Moder, og til Gengæld virkede Moder med sin inciterende Natur meget oplivende og forfriskende paa Fader. Moder var derfor som Præstekone Fader en uvurderlig Støtte i hans Arbejde blandt Beboerne paa Refsnæs. Hun havde som mange af hendes Slægt megen Sans for Kunst og var paa det musikalske Omraade en decideret kunst-

nerisk Begavelse, selv om hun ikke havde faaet en Uddannelse, der stod paa Højde med hendes Evner. Hun var meget livlig og virkede særdeles inspirerende paa sine Omgivelser; jeg kan f. Eks. nævne, at Maleren J. F. Willumsen, der som ung Kunstner nogle Somre boede paa Refsnæs, kom meget hjemme og blev en Ven af Huset. Han elskede at høre Moder spille og har mange Aar senere fortalt mig, at han betragtede hende som sin aandelige Moder: »Det er hende, der har vakt mig — ikke religiøst, det har aldrig interesseret mig — men i kunstnerisk Henseende«.

Mine Forældre dyrkede meget Musik. Fader havde en smuk og stor Sangstemme, og Moder spillede som sagt fortrinligt Klaver og havde bl. a. en meget betydelig Evne til at accompagnere saaledes, at det virkede inspirerende paa den, hun accompagnerede; hun var paa Musikkens Omraade den bedst begavede og mest udviklede af dem og havde stor Indflydelse paa Faders Udvikling ogsaa paa dette Omraade. Børnene i Moders Hjem var blevet opdraget med udpræget klassisk Musik: Bach og Händel, Gluck og Weber, Mozart og Beethoven, Kuhlau og Weyse, og jeg husker, at Moder engang, da hun spillede et eller andet af Chopin, sagde, at det havde hun ikke turdet spille hjemme; det var for moderne. Fader sang Heises og Hartmanns Romancer, Schuberts og Schumanns Lieder, Weyses Romancer m. m., og hans Stemme var præget af en smuk, mandig og malmfuld Stemmeklang og af et ualmindelig smukt og udtryksfuldt Foredrag. Denne Evne for Foredraget fik ogsaa i høj Grad Udtryk i Faders Højtlæsning; saa godt som alle Vinteraftenerne, naar Fader havde Tid, læste han højt hjemme, medens vi Børn broderede Korsstingsbroderi eller strikkede, alt under Moders Ledelse. Fader læste mange forskellige Genrer: Holbergs Komedier, Oehlenschlägers Tragedier, Hostrups Komedier, Heibergs Vaudeviller, Ingemanns Romaner, Paludan-Müller, Dickens o. s. v. I min Barndom læste Fader aldrig Grundtvig højt; hans Sans for Grundtvig — naturligvis med Undtagelse af Salmerne — vaktes først meget senere og vistnok ved hans Omgang med den grundtvigske Kreds i Kolding.

Hver Søn- og Helligdag var vi i Kirke; det var en ganske naturlig Ting og ikke Følgen af nogen Tvang. Det laa mine Forældre fjernt at ville øve Tvang paa aandelige Omraader; vi holdt alle meget af at komme i Kirke og betragtede det som noget, der hørte med til vort Familieliv. De større af os Børn fik af og til Lov til at følge med Fader til de føromtalte Bibellæsninger, og jeg husker flere Gange at have gaaet hjem derfra med ham i Haanden i Brandmørke og

forrygende Snestorm uden at vide, hvor vi var, men med en tryk Fornemmelse af, at Fader nok skulde finde hjem.

Det første Aar paa Refsnæs havde mine Forældre den store Sorg at miste deres lille Datter Susanne; hun, der ellers var et frisk og sundt Barn, blev angrebet af en ondartet Børnekolerine, der i Løbet af faa Dage medførte hendes Død den 11. December 1882.

Hun og de to ældste Drengene var, som før sagt, født i Newcastle; men alle de øvrige Børn blev født paa Refsnæs; af disse blev en lille Pige, Karen Sophie, født 6. August 1889; men hun var meget svag og døde efter faa Maaneders Forløb; mine Forældre vilde rejse til Viborg med hende for at bede Overlæge Heiberg operere hende; men allerede paa Kalundborg—Aarhus Damperen, inden de naaede Aarhus, døde hun. De overnattede hos Onkel Mørks i Aarhus og sejlede hjem næste Dag. Jeg husker endnu, hvilken Begivenhed det var, at de fra Damperen blev sejlet ind til Ulstrup af en Fiskerbaad.

Fader havde et ualmindelig godt Helbred og en utrættelig Arbejds-kraft; han fik i 1885 Blindtarmsbetændelse, som han overstod ved Sengeleje og Pasning hjemme; siden var han bogstavelig talt aldrig syg. Dette kunde desværre ikke siges om Moder; hun led af en kronisk Mavekatarrh, der voldte hende mange Smerter og ofte gjorde, at hun maatte ligge tilsengs. I 1895 begyndte den haabløse Sygdom, der efter 2 pinefulde Aar foraarsagede hendes Død. Det var en Sarkom-knude, der sad saadan, at det var umuligt at foretage Operation; den bibragte hende ofte uudholdelige Smerter i den venstre Arm og ødelagde den efterhaanden saadan, at hun slet ikke kunde bruge den; hun bar sin Sygdom med stor Taalmodighed, og den eneste Gang hun, saavidt jeg ved, bukkede under og græd, var da hun blev klar over, at hun nu ikke kunde spille med den venstre Haand mere. Hun døde den 17. Oktober 1897 og blev begravet paa vort Familie-gravsted paa Refsnæs Kirkegaard, hvor hendes to smaa Piger i Forvejen var begravet.

Fader havde under hele hendes Sygdom været hende en trofast og taalmodig Sygeplejer; men det havde naturligvis ogsaa for ham været en meget streng Tid, og han blev i Løbet af disse to Aar tilsyneladende meget ældet. Det har ikke været let for Fader at skulle overtage Opdragelsen af sine Børn alene, da Moder naturligvis havde været den mest aktive i denne Retning og været den, som vi Børn stod mest direkte i Rapport til, hvorimod Fader havde været mere som en Slags Højesteret, der ved given Lejlighed kunde appelleres til; saadan stod det i hvert Fald for os Børn dengang. Nu skulde han selv

tage sig af det hele, og man maa huske paa, at Povl dengang kun var 4½ Aar, og at Emma Johanne, der var 13 Aar, var i den Alder, hvor en Pige begynder at trænge særligt til en Moders Vejledning. Fader har engang sagt, da vi talte om saadanne svære Oplevelser, hvor man synes, at Grunden slaas bort under én, at for ham stod det saadan, at det, det saa kom an paa, var at faa Øje paa Opgaven, at blive klar over, hvem der stillede én Opgaven og ud fra denne Forudsætning tage den op. Det har han sikkert gjort, da Moder døde, og han voksede selv med Opgaven, rettede sig igen og fik sin gamle Kraft tilbage. Vi Børn lærte ogsaa meget hurtigt, at vi trygt kunde betro os til ham med alt, hvad der laa os paa Sinde, og dette Forhold udviklede sig, efterhaanden som vi blev ældre, til et saadant Fortrolighedsforhold, at jeg vist godt kan sige, at ingen af os Børn havde en Ven, vi hellere vilde betro os til eller raadføre os med end med ham.

Skønt Fader stadig var udmærket godt tilfreds med sin Præstegerning paa Refsnæs, blev han dog nødt til paa Grund af de stigende økonomiske Krav, der stilledes til ham, at søge et mere indbringende Kald. Han vilde ikke igen søge Kald paa Landet, men mente, at der i en By vilde blive stillet ham Opgaver, som var vidt forskellige fra dem, han hidtil havde haft med at gøre, og som derfor vilde virke forfriskende paa ham. Ligeledes mente han, at der under saadanne Forhold vilde blive mere Brug for hans Overskud af Arbejdskraft, end der vilde blive et eller andet Sted paa Landet. Han søgte i For-aaret 1899 Sognepræsteembedet i Kolding og blev i Maj Maaned kaldet dertil; i Slutningen af Juni fandt Indsættelsen i det nye Embede Sted.

Faders Forventning til, at der i Kolding vilde blive stillet ham Opgaver af en hel anden Art end de hidtidige, og at der vilde blive større Brug for hans Arbejdskraft her, end der før havde været, blev visselig ikke gjort til Skamme. Medens Refsnæs Sogn havde ca. 900 Indbyggere, havde Kolding dengang over 13000, og da den var en By i stærk Udvikling, steg Indbyggerantallet saadan, at den, da Fader tog sin Afsked i 1926, havde 18000 Indbyggere. Kolding havde kun én Kirke, »Sct. Nicolai«, og Byen dannede ét Sogn, saa selv om der foruden Sognepræsten var ansat en residerende Kapellan og i 1906 blev ansat en ordineret Medhjælper som 3die Præst, blev Arbejdet dog paa Grund af det saa meget større Indbyggerantal mangfoldige Gange større her, end det havde været paa Refsnæs. Antallet af de kirkelige Handlinger var naturligvis af den Grund mange Gange større her,

og det hændte ikke sjældent, at Fader foruden Højmesse med en stor Altergang og en halv Snæs Børn, der skulde døbes, havde 3—4 Begravelser eller et lignende Antal Brudevielser om Eftermiddagen, og man maa da tage i Betragtning, at Fader ikke holdt Tale ved den Slags Lejligheder uden Forberedelse, men saaledes, at der altid var en Idé, en værdifuld Kærne deri. Spurgte man Fader efter en saadan Søndag, om han ikke var træt, kunde han svare: »Træt! Jeg aner ikke, hvad Træthed er.« Fader forberedte sig altid til sine Guds-tjenester saadan, at hans Prædiken forelaa fuldtud skriftligt udarbejdet forinden; disse Prædikener fra alle de mange Aar, Fader virkede som Præst, ligger ordnede i Omslag for hver Aargang og danner et betydeligt Værk — ikke alene i kvantitativ Henseende. En af hans Medhjælpere i Kolding, Pastor Paul Hedemann, skrev i Anledning af Faders Afsked som Præst i Kolding en Avisartikkel, hvori det bl. a. hedder: »Alle Koldingensere kender Pastor Kiørboe fra Gaden og fra Begravelser; de fleste har da vist ogsaa — om ikke ellers, saa Juleaften — hørt hans Prædiken: kort, klar, fyndig, mandig. Altid en Mand bag Ordene. Aldrig mere, end han selv kan staa ved. En Mand af høj Kultur, men som aldrig skiltes med sin Viden eller pynter sin Tale. Han bringer det jævne Evangelium, saa hver kan forstaa det; al Slags »retorisk Effekt« er fjern fra hans sunde Natur«. Denne Karakteristik af Faders Prædikener er for saa vidt rigtig, men den er ikke udtømmende, idet de foruden disse Egenskaber i høj Grad var præget af Mildhed og Inderlighed; og det forekommer mig, at der i Faders senere Aar var kommet en særlig Ynde over dem, som de ikke i hans yngre Aar havde haft. Morfader skal engang have sagt: »William tjener værdigst for Alteret«, og Pastor Hedemann skriver: »Man skulde opleve Kiørboes Altertjeneste for helt at kende ham, denne klare Værdighed i Ærbødigheden for det allerhelligste; denne smukke, dybe Stemme og hele Tjener-Skikkelsen«.

Fader maatte indføre den Regel ved Indtegningen til Konfirmationsforberedelsen, at hver af Præsterne kun indtegnede et begrænset Antal Børn; naar dette Antal var naaet hos hver af dem, blev det eventuelle Overskud fordelt ligeligt imellem dem; man var nemlig ved denne Lejlighed begyndt at foretrække Fader, og dette vilde han modsætte sig dels af Hensyn til de andre Præster, og dels af Hensyn til sig selv. Faders pædagogiske Evner viste sig naturligvis ogsaa ved denne Undervisning, og der er mange af hans gamle Konfirmander, der mindes den med Glæde og Taknemlighed. En af mine Svogre, som ogsaa er konfirmeret af Fader, fortalte engang en pudsigt Episode

fra en af disse Timer; en Dreng spørger: maa jeg gaa ned i Gaarden? Værsgod! Da han er kommet tilbage, spørger en anden Dreng: maa jeg gaa ned i Gaarden? Værsgod! Da dette gentager sig en Gang til, siger Fader: »Skal vi saa ikke hellere allesammen gaa ned og spise Pærer?« Det gjorde de saa, og efter et Kvarters Forløb havde Sjælenc faaet Ro, og Undervisningen kunde fortsættes. Naar Konfirmanderne gik hjem, stod Fader altid ude paa Trappen og vinkede til dem og opnaaede naturligvis samtidig, at de gik pænt hjem — eller i hvert Fald, at de gik pænt, saa langt de kunde ses af ham.

Særligt paa Grund af de sociale Forhold i en By som Kolding blev Arbejdets Art her vidt forskelligt fra, hvad det havde været paa Refsnæs; Fader skriver:

»Allerede i det første Aar, jeg var Præst i Kolding, kom jeg i Forbindelse med Arbejderbefolkningen, som udgør saa stor en Del af Indbyggerne i denne By. Anledningen dertil var et Møde, som blev holdt i Efteraaret 1899. Socialdemokratiets Bestyrelse i København, som i sin Agitation vilde rette et skarpt Angreb paa Kirken, lod paa den Tid afholde en Række Møder i flere af de østjydske Byer (bl. a. i Kolding) for at diskutere Emnet »Kirken og det sociale Spørgsmaal«; Præsterne i hver af disse Byer blev indbudte til Mødet, og til at bekæmpe dem udsendte Socialdemokratiet til hvert Sted en af deres egne Ordførere. Jeg fik saaledes en Dag en Indbydelse fra socialdemokratisk Forbund i Kolding til et saadant Møde, der skulde holdes i et af de største Lokaler i Byen; det rummede ca. 1000 Mennesker. Man stillede mig Valget mellem blot at deltage i Debatten eller at være den ene Indleder; den anden var Redaktør Sabroe fra Aarhus. Jeg valgte at være Indleder og fik Ordet straks ved Mødets Begyndelse. I mine private Studier havde jeg i de sidst forløbne Aar givet mig en Del af med det sociale Problem, havde bl. a. med stor Interesse læst Benjamin Kidd's »social evolution«, som dengang ret nylig var udkommen, og havde faaet Øjet op for det efter Tidens Krav paa mange Maader berettigede i Socialismens Idé. Den Tale, hvormed jeg indledede Mødet, blev da et ganske sagligt Foredrag, i hvilket jeg søgte at vise, paa hvilke Punkter Kirkens Opgaver faldt sammen med Arbejdet paa Løsningen af det sociale Spørgsmaal, og hvilke Midler Kirken ejede til dette Arbejde. Jeg indrømmede, at der i denne Henseende var forsømt meget fra Kirkens Side, men udtalte, at Kirken burde og sikkert ogsaa vilde efterhaanden vide at tage de nævnte Midler i Brug. At jeg indtog en saadan imødekommende Stilling kom aabenbart Sabroe paatvers, da han begyndte sin agita-

toriske Tale imod Kirken. Han var nemlig en ærlig og noget idealistisk anlagt Natur og kunde derfor ikke lade være at tage Hensyn til, at der var saa meget i det, jeg havde sagt, som vi maatte være enige om. Der kunde saaledes ikke blive Lejlighed til et skarpt Ordskifte; men der bredte sig et vist forsonligt Skær over det hele, hvilket ogsaa prægede de ret faa Indlæg, der kom frem i Diskussionen fra Forsamlingens Side. Og at jeg i Virkeligheden havde vundet nogen Sympati for det kirkelige Arbejde viste sig deri, at Sabroe tilsidst foreslog, at vi skulde slutte Mødet med at synge en Psalme. Den store Forsamling sang da: »Dejlig er Jorden«, og dermed var det hele forbi. Jeg mærkede snart, at jeg ved denne Lejlighed havde vundet en gunstig Stilling overfor Arbejderne i Byen, idet jeg, naar jeg kom til dem i Hjemmene i den ene eller anden Anledning, overalt blev modtaget med stor Venlighed og mærkede, at de gerne vilde høre, hvad jeg havde at tale med dem om. Ogsaa her maatte jeg nemlig for en stor Del udføre mit Arbejde ved at komme i personlig Forbindelse med de enkelte, endskjønt det naturligvis straks var mig klart, at dette ikke kunde lade sig gøre i nogen forholdsvis stor Udstrækning i en By med et saa betydeligt Indbyggerantal«.

Jeg husker, at Pastor Bock, der dengang var residerende Kapellan i Kolding og som saadan ogsaa havde faaet Indbydelse til Mødet med Sabroe, sagde til Fader, da han hørte, at Fader havde taget imod Indbydelsen: »Vil De virkelig derhen?« — »Ja, selvfølgelig.« — »Det er jo bare Meningen, at vi skal skældes ud.« Pastor Bock blev hjemme, og Fader gik derhen — men blev dog ikke »skældt ud«.

»En stor Del af min Virksomhed bestod i en udstrakt Deltagelse i den private Fattighjælp. Denne udførtes dels af en »almindelig Understøttelsesforening«, for hvilken jeg blev valgt til Formand i Bestyrelsen, dels af »de fattiges Kasse«, der senere blev til »den kommunale Hjælpekasse«; ogsaa her var jeg i Størstedelen af min Embedstid Medlem af Bestyrelsen. I disse Virksomheder kom det mig i høj Grad tilgode, at jeg fra Begyndelsen var kommen i et saa godt Forhold til Arbejderbefolkningen, da jeg derved havde let Adgang til at lære de fattige personligt at kende og skaffe mig Oplysning om deres Trang og øvrige Forhold. Dette var ogsaa en stor Fordel for mig i de mange Aar, da jeg ifølge min Stilling var Medlem af Værgeraadet, efterat dette var oprettet.«

Som Sognepræst var Fader født Medlem af Skolekommissionen og blev altid valgt til dens Formand; Kommissionens Arbejde bestod i at føre Tilsyn med Undervisningen, dels i den kommunale Folke-

skole og dels i den kommunale Latin- og Realskole, der ved den nye Skolelov af 1903 blev en højere Almenskole med Mellemskole og Gymnasium. Arbejdet i Skolekommissionen interesserede Fader meget, da han havde god Forstand paa Undervisning, og han var Rektor Georg Bruun, der blev Latinskolens Rektor i 1901, en god Støtte i hans vellykkede Bestræbelser for at gøre Skolen, der dengang var en maadelig Skole, til en Skole, der nu indtager en høj Plads blandt de lærde Skoler.

Til Trods for at Faders Tid var saa stærkt optaget af Arbejdet som Præst, lod han sig allerede et af de første Aar i Kolding overtale af Rektor Bruun til at overtage Religionsundervisningen i Gymnasie-klasserne, og han beholdt denne Undervisning i mange Aar. Det var særlig Kirkehistorie, Fader forelæste i Klassen, og han forstod at gøre sine Elever meget interesseret i Emnet. Fader fortalte engang, at der i en af Klasserne var en Elev, hvem disse Timer ikke morede, og som paa forskellige Maader, dog uden Held, forsøgte at forstyrre sine Kammerater. Fader lod en Tid lang, som om han aldeles ikke bemærkede disse Bestræbelser, men gik en Dag, da Timen var forbi, ganske roligt hen og tog Fyren under Armen og gik ud paa Gangen med ham og sagde: »Jeg har Indtryk af, at disse Timer ikke interesserer Dig, og hvis det er Tilfældet, kan Du godt blive fri for dem, for, som du maaske ved, er jeg Formand for Skolekommissionen, og jeg skal gerne tale med Rektor derom . . .« Næh! næh; han var skam meget interesseret og ønskede absolut ikke at indtage nogen Særstilling; han blev derefter en af de opmærksomste af Drengene.

I »Døtreskolen«, en privat Pigeskole, underviste Fader ogsaa en lang Aarrække de højere Klasser i Religion.

Fader blev ofte opfordret til at holde Foredrag eller læse op i forskellige Foreninger, navnlig i Ungdomsforeningerne, og saa vidt hans Tid tillod det, efterkom han gerne disse Opfordringer, da det var Opgaver, der laa for ham, og som morede ham selv; at det ogsaa blev paaskønnet fra Tilhørernes Side, kom til Orde ved en stor Sammenkomst, der blev arrangeret i Anledning af Faders 25 Aars Jubilæum som Præst i Kolding, og hvor ca. 500 Mennesker var forsamlet ved Kaffeborde.

Noget, som Fader satte overordentlig Pris paa, var Deltagelsen i Møderne i en lille Bibelkreds, der et af de første Aar, Fader var i Kolding, var blevet startet; den bestod af forholdsvis faa Familier, saadan at dens Medlemmer talte en Snæs Mennesker; de fleste af

disse tilhørte den grundtvigske Retning, og det var den bekendte Pastor Johannes Clausen, der dengang var Præst i Vonsild, som havde sat Sagen i Gang. Fader blev snart optaget i Kredsen, og han fik blandt disse Mennesker nogle af sine bedste Venner i Kolding. Pastor Clausen ledede selv Møderne, der blev holdt skiftevis i de forskellige Medlemmers Hjem en Aften hveranden Uge. »Det, hvorm vi samledes, var en stedse fortsat Læsning af hver enkelt af Bøgerne i den hellige Skrift, og paa Grundlag af det Stykke, der blev læst og gennemgaaet, fik vi ved hver Sammenkomst en god Samtale under ganske frie Former«. Da Pastor Clausen døde, opfordrede Kredsen Fader til at overtage Ledelsen af Møderne, og baade disse og Forberedelsen til dem »have bragt mig megen Glæde og rigt aandeligt Udbytte«. Denne lille Institution blev ved at bestaa, i hvert Fald saa længe Fader var Præst i Kolding.

I 1920 fyldte Fader 70 Aar og skulde saa ifølge Tjenestemandsløven tage sin Afsked; der var imidlertid paa det Tidspunkt Mangel paa Præster, og da Fader endnu var rask og ikke følte Nedgang i sine Kræfter eller sin Arbejdsevne, og Menigheden nødigt saa, at han tog sin Afsked, blev det indrettet saadan, at han fortsatte sin Virksomhed.

Den Del af Arbejdet som Præst i Kolding, der interesserede Fader mindst, var det egentlige Kontorarbejde, der naturligvis var meget omfattende paa Grund af det store Sogn; det bestod mest i Udstedelsen af Masser af Attester af forskellig Art, i at føre Kirkebøger, at udarbejde statistiske Indberetninger o. s. v.; det blev dog ikke udført mindre omhyggeligt derfor, og han svarede altid, naar han blev opfordret til at skaffe sig nogen Hjælp til Udførelsen af det rent manuelle Arbejde, at det kunde ikke nytte, da han ikke kunde stole paa, at det blev rigtigt udført og saa havde lige saa stor Ulejlighed med at efterse det og muligvis lave det om. Jeg tror dog af og til at have set en Dame sidde paa Kontoret og pusle med et og andet.

En anden Del af Arbejdet, der trættede og kedede Fader, var Samarbejdet med Menighedsraadet. Straks, da dette blev oprettet, mødte Fader det med stor Sympati, da han mente, at dette Samarbejde mellem Præsten og — forholdsvis faa — Repræsentanter for Menigheden kunde være gavnligt paa mange Maader for begge Parter. Men da Forholdene udviklede sig saadan, at Antallet af Medlemmer i Raadet steg til 15, at det fik overdraget den økonomiske Styrelse af

Kirkens Forhold, og at der efterhaanden gik Politik i Sagen, blev Samarbejdet med det og Ledelsen af det vistnok nærmest en Vederstyggelighed for ham.

Et Arbejde, der paa Grund af Faders mangeaarige Lokalkendskab nødvendigvis maatte hvile mest paa ham, var den Deling af Kolding By i to Sogne, der foretoges i 1925. Det var efter mange Aars Arbejde og Forhandlinger lykkedes at samle Midler til Opførelse af en haardt tiltrængt ny Kirke; den opførtes i den sydlige Del af Sognet og blev indviet i Foraaret 1925. At det medførte et stort Arbejde at foretage denne Deling i alle sine Detaljer er indlysende, og man maa huske, at Fader da var en Mand paa omtrent 75 Aar.

Naar nu til alt dette lægges flittige Besøg hos Gamle, Syge og Fattige rundt om i Byen og Andagter paa Sygehuset, i Alderdomshjemmet og paa Fattiggaarden, vil man forstaa, at der var lagt stærkt Beslag paa Faders Tid; ikke destomindre var det Hjem, han skabte sig i Kolding, og som nu udelukkende var præget af ham selv, et yndigt Hjem for os ældre at besøge i Ferierne og ikke mindre yndigt for de yngre, der endnu boede hjemme. Da Moder var død, maatte Fader have en Husbestyrerinde, og som saadan engagerede Fader, endnu medens han var paa Refsnæs, en Frk. Pontoppidan, Søster til Morten og Henrik Pontoppidan; hun fulgte med til Kolding og var i Faders Hjem dér nogle faa Aar, hvorefter hun forlod det. Den næste var Frk. Charlotte Kohfahl, der tidligere havde været Husbestyrerinde i den laubske Slægt; hun blev i Faders Hjem i mange Aar og var et meget dygtigt, beskedent og taktfuldt Menneske, som vi Børn kom til at sætte megen Pris paa; hun lever endnu, 96 Aar gammel, som vor gamle, elskede »Mutter Koh«.

Fader boede de første 11 Aar i den gamle Præstegaard, der ligger paa Hjørnet af Vestergade og Torvegade skraat overfor Kirken; det var en rummelig Bolig, men noget upraktisk indrettet og besværlig at holde, med de fleste Værelser vendende mod Nord; der hørte en Gaardsplads og en lille Have til Boligen. Til Trods for de Mangler, som denne Bolig led af, havde Fader indrettet sig dér umaadelig hyggeligt; der var som sagt god Plads, og Fader var meget gæstfri, saa vi havde ofte nogle Venner med hjem i Ferierne. Fader havde en udmærket Evne til at tale med os unge og forstod at gaa ind paa vore Idéer og med til vore Forehavender, saa vidt hans Tid tillod det, og det var altid saadan, at vi savnede ham, naar han ikke kunde være sammen med os. Forskellige af Familiens ældre Medlemmer besøgte ogsaa ofte Fader, og her i den gamle Præstegaard kom Bedste-

fader til at bo, da han i 1906 flyttede fra Nyborg, og havde indtil sin Død i Efteraaret 1909 en hyggelig Bolig her, hvor han førte en stille og fredelig Tilværelse; hans Hallucinationer var ikke af en saadan Art, at de generede ham, men var ham snarere til en vis Grad til Underholdning, og de havde altid et harmløst og undertiden humoristisk Præg — ogsaa for ham selv.

1907 blev Emma Johanne forlovet med sin nuværende Mand Otto Borchorst, et Parti, som Fader var meget imod, da han ikke havde Sympati for Otto; han vilde ikke modsætte sig deres Ægteskab, men vilde heller ikke give sit Samtykke dertil, da han dermed vilde præcisere, at de maatte handle helt paa eget Ansvar. Jeg skal ikke indlade mig paa at bedømme Faders Holdning i denne Sag; men jeg ved, at hans eneste Formaal dermed var at se Emma Johanne lykkelig gift; jeg kan ogsaa fastslaa, at det vidner om meget tiltalende Egenskaber baade hos Fader og — ikke mindst — hos Otto, at Forholdet efter ikke saa farlig lang Tids Forløb og efterhaanden mere og mere udviklede sig til et varmt og ægte Venskab. Fader kunde simpelthen ikke staa for Otto Borchorst, og han har adskillige Gange overfor mig udtalt sin Beundring for Ottos Hjertelag og mange andre udmærkede Egenskaber paa en saadan Maade, at man tydelig kunde mærke, at han elskede ham. Jeg er heller ikke i Tvivl om, at Otto nærrede stor Hengivenhed for Fader.

I 1910 fik Fader med Ministeriets Billigelse Præstegaarden solgt til Kommunen, der havde Brug for den til Udvidelse af Raadhuskontorerne, og nu, da alle Børnene var ude af Hjemmet, kunde Fader klare sig med en mindre Lejlighed, som han fandt i Laasbygade lige overfor Bastrups Gaard, og her boede han i 2½ Aar; i denne Tid søgte Fader en Grund, der kunde egne sig for en ny Præstegaards Beliggenhed, og fandt en saadan i Hyrdestræde — et smukt og passende Navn paa en Gade til dette Formaal; Grunden var centralt beliggende og dengang i hvert Fald tilpas fjernet fra Byens Larm. Her lod Fader en ny Præstegaard opføre og boede dér fra Efteraaret 1913 til han i 1926 tog sin Afsked. Den nye Præstegaard maatte naturligvis indrettes som Bolig for en Præstefamilie med Børn, og da Fader var alene, fik han god Plads til at huse Gæster, ligesom han havde haft det i den gamle Præstegaard. Her besøgte hans Børn og Børnebørn ham ofte i længere Tid, ligesom mange andre af Familiens Medlemmer og Faders Venner og Bekendte.

I 1916 i Begyndelsen af August foretog Fader en Rejse til Norge sammen med Borchorst og Emma Johanne, hvor de besøgte en

Mængde smukke Steder pr. Automobil ad Bjærgveje med høje, lodrette Fjældvægge til den ene og bratte Affald til den anden Side; andre Strækninger foregik til Fods, og Fader var meget betaget af den smukke og storslaaede norske Natur.

Efter Sommerferien 1918 flyttede Ernst og Gwendolynne ind i Præstegaarden; Ernst var nemlig blevet ansat som Adjunkt ved Latinskolen i Kolding, og da Fader havde saa god Plads, havde han foreslaaet dem en Ordning, der gik ud paa, at de skulde bebo nogle af Værelserne i Præstegaarden og Gwendolynne føre Hus for dem alle tre. De boede saaledes sammen i to Aar til efter Sommerferien 1920, idet Ernst og Gwendolynne da flyttede til Tønder, hvor Ernst var blevet ansat som Lektor ved den Statsskole, der efter Genforeningen med Sønderjylland var blevet oprettet dér.

I Sommeren 1919, altsaa medens de tre endnu boede sammen i Præstegaarden, havde de den store Glæde, at Faders gamle Ven og Svoger og Gwendolynnes Fader, Ditlev Laub fra Amerika, kom hjem hertil paa Besøg; kort efter at Onkel Ditlev var kommet tilbage til Amerika, døde han, og Fader skriver i et Brev til mig derom: »For mig var det en stor Oplevelse at se ham saa kjønt og harmonisk udviklet, saa vi kunde mødes som gamle Mænd og følges ad et lille Stykke ogsaa paa vor Alderdoms Vej.«

I Juli 1921 foretog Fader sammen med Ernst, Gwendolynne og Gerda Kiørboe en 3 Ugers Rejse til Sydfrankrig. De boede i nogen Tid i en lille Bjergby dér, hvorfra de gjorde Udflugter i Omegnen; Hjemrejsen gik over Paris, hvor de gjorde Ophold nogle Dage.

I Sommeren 1923 følte Fader sig daarlig og maatte gaa i Seng nogle Dage med Feber, noget han ikke havde oplevet i 38 Aar. Efter et lille Rekreationsophold hos Borchorst's i »Thorstedhus« ved Horsens lod Fader sig indlægge til Undersøgelse paa Hornsyld Sygehus, hvorved en Tyktarms-Katarrh konstateredes. Ved en passende Diæt, som Fader naturligvis samvittighedsfuldt overholdt, fik han Bugt med denne Daarlighed; men han mærkede dog, at Kræfterne var i Af-tagen og besluttede sig til at tage sin Afsked. Det var i 1925, og jeg husker, at jeg vilde glæde Fader ved at fortælle ham, at en fælles Bekendt af os i Kolding var blevet meget ked af det, da han hørte, at Fader vilde tage sin Afsked; han var ogsaa en lille Smule indigneret derover og havde sagt, at hvis der blev afholdt en Afstemning i Kolding om, hvorvidt Pastor Kiørboe skulde blive siddende som Præst her, vilde 95 pCt. af Befolkningen stemme herfor, hvortil Fader blot svarede: »det er bare kedeligt, at jeg selv hører til de 5 pCt.

Fader søgte altsaa sin Afsked og fik den bevilliget fra 1. Januar 1926; han lovede imidlertid at fortsætte sin Virksomhed de to første Maa-
neder af Vakancen, altsaa Januar og Februar. Fastelavns Søndag den
28. Februar holdt Fader sin Afskedsprædiken; Kirken var naturligvis
fuldt besat, og Gudstjenesten formede sig meget smukt og højtide-
ligt og afsluttedes med en meget stor Altergang. Efter Tjenesten
kom en Mængde af Menigheden op i Koret for at trykke deres gamle
Sognepræst i Haanden for sidste Gang. Alle Faders Børn — med
Undtagelse af Vilhelm i Amerika —, hans Svigerbørn og vistnok alle
hans Børnebørn var hans Gæster hjemme i Præstegaarden den Dag,
hvor vi havde det dejligt sammen, selv om vi havde den vemodige
Bevidsthed, at det var sidste Gang, vi mødtes paa dette Sted.

Allerede samme Uge flyttede Fader til Tønder, hvor han skulde
bo sammen med Ernst og Gwendolynne. De havde i Forvejen lejet
et lille Havehus i Carstensgade Nr. 11, som var blevet indrettet til
det Formaal at rumme dem alle tre. Fader havde her et Soveværelse
paa 1ste Sal og et lille hyggeligt Studereværelse i Stuen med Udsigt
over Engene; han slutter sin Selvbiografi saadan: »Og her i den lille,
smukke sønderjydske By har jeg faaet et stille og hyggeligt Hjem,
hvor jeg hos disse to kære kan bo og nyde mit Otium som Pastor
emeritus«.

Det var en stor Lettelse for Fader at blive fri for de mange for
ham kedelige og besværlige Embedsforretninger og nu udelukkende
at kunne give sig af med de Arbejder, der interesserede ham; det
varede heller ikke længe, før Præsterne i Omegnen opdagede, at der
sad en arbejdsløs Præst i Tønder, der baade kunde og gerne vilde
hjælpe dem i deres Arbejde; i de Breve, jeg har fra Fader i de
fem Aar, han boede i Tønder, fortæller han om følgende Guds-
tjenester, han i denne Tid har holdt: 4 i Kolding, 3 i Tønder, desuden
i Møgeltønder, hvor han ogsaa holdt Foredrag, i Løgumkloster, i
Emmerlev og i Tønning oppe i Nørrejylland; desuden deltog han i
November 1929 i et 2 Dages Præstemøde i Tønder, talte ved Pige-
spejdermøder, og ved Afslutningen af Undervisningen i Statsskolen
inden Juleferien talte han vistnok hvert Aar. Dette er dog kun en
ringe Del af de Gudstjenester, Foredrag o. s. v., som han holdt i disse
Aar.

Fader fik ret snart startet en lille Bibelkreds i Lighed med den,
han i Kolding havde deltaget i, og han ledede Kredens Møder hele
Tiden. Desuden læste han meget, dels teologisk Literatur og dels
Skønliteratur, og han nød dette at turde begynde paa et større Værk

i Tillid til at kunne faa Tid til at gøre det færdigt, hvad han ikke i mange Aar i Kolding havde kunnet.

I disse Aar var han ret ofte paa Besøg, navnlig hos sine Børn; han blev ikke sjældent af sin Søn Otto hentet til Vejle i dennes Bil og ligeledes af sin Svigersøn Otto hentet til »Thorstedhus«. I København og hos os i Holte kom han ogsaa af og til, særlig i Sommerferien.

Fra disse Feriebesøg, der ofte strakte sig over flere Uger, har vi mange yndige og fornøjelige Minder om ham. Fader var en nem Gæst at have, idet han var fuldstændig fordringsløs og forstod at indrette sig efter Forholdene; dette var en Evne hos ham, som ogsaa havde vist sig i større Forhold i Livet, hvad enten de ydre Omstændigheder var præget af gode eller mindre gode økonomiske Kaar; det er vistnok en Egenskab, som desuden er betegnende for mange i Slægten.

Da han nu var paa højeste Pension, var hans økonomiske Kaar relativt udmærkede, og dette nød han, fordi han derved blev sat i Stand til at hjælpe andre, hvad han ogsaa i udstrakt Grad gjorde; han elskede at invitere os ud paa mindre Køreture og altid i Bil; han citerede ofte en Bemærkning, som Onkel Frederiks Svigerfader i Amerika engang skal være kommen med: »Naar man rejser, saa rejser man gentilt, ellers bliver man hjemme«, og han gjorde denne Bemærkning til sin; vi kunde saadan køre over til Nordskoven i Hornsherred, til Donse her i Nordsjælland, til Malmø og Lund o. s. v., og naar vi saa spadserede omkring paa disse herlige Steder, kunde han ganske stille gaa og glæde sig over de forskellige Stemninger, der prægede de Egne, vi kom igennem, og han følte da Trang til at filosofere over, hvorpaa disse Stemninger beroede; man kunde paa den Maade faa mangan en udmærket Samtale med ham om den Slags Ting; og det var Sider ved Livet, som egentlig først paa hans gamle Dage fangede hans Interesse.

Fader var nærmest en blid, rolig og taalmodig Natur, jeg vil ikke sige tung — snarere vægtfyldig og slet ikke tungsindig — tværtimod; af sine Forældre lignede han mest sin Moder; men i sin praktiske Sans, i sin Virksomhedstrang og Ordenssans lignede han sin Fader; han har maaske i endnu højere Grad lignet sin Morfader, Søren Søgaard. Han var som Regel mild og overbærende i sin Dom om andre Mennesker, men derfor kunde det virke pudsigt og forfriskende, naar han en sjælden Gang sagde sin Mening lidt haardt og kortfattet; jeg husker, at han og jeg en Søndag havde været i Kirke i Søllerød, hvor en mig ubekendt Præst havde prædiket; det var en gammel, ærværdigt

udseende Mand med et stort, hvidt Skæg, og jeg syntes, det havde været en rigtig god og opbyggelig Gudstjeneste; paa Hjemvejen sagde jeg til Fader: »Hvem mon den Præst var?«, hvortil han svarede: »Det ved jeg ikke. Det var en haard, gammel Negl«. En saadan Bemærkning var »det rene Bedstefader«.

Det er en stor Glæde for os, hans Børn, at tænke tilbage paa, at han ikke alene indtil sin Død var fuldstændig aandsfrisk, men at hans aandelige Udviklingskurve stadig var opadgaaende, og det maa have været til stor Velsignelse for Ernst og Gwendolynne at have ham til daglig Omgangsfælle.

Fader tilbragte ubetinget en lykkelig Tid i Tønder; hans Dag gik ret regelmæssigt med Arbejde, Maaltider og Spadsereure, noget, han havde vænnet sig til i Kolding som en Nødvendighed for at kunne økonomisere med sine Kræfter og noget, som ogsaa laa i hans Natur og hvori han lignede sin Fader.

Hans Helbred var godt; men en mindre Underlivslidelse, der er almindelig hos gamle Mænd, og som han havde haft nogen Besvær af i længere Tid, blev efterhaanden saa utaaelig, at han besluttede sig til at gøre noget alvorligt ved det; han lod sig derfor indlægge paa Hornsyld Sygehus, idet han havde Tillid til Overlæge Thorborg dér fra tidligere Tid; her var han ogsaa i Nærheden baade af Thorsted og Vejle. Det var i Begyndelsen af November 1930, og den 11. November blev en foreløbig Operation foretaget; den forløb udmærket, og Tilstanden kendetegnedes som »fortræffelig«; efter kort Tids Forløb begyndte Fader at komme lidt op, men fik nogle Dage derefter et Tilbagefald med Feber, saa han maatte gaa i Seng igen; hans fraværende Børn blev kaldt derover, og vi var der et Par Dage og besøgte ham hver Dag nogle Timer; han havde ingen Smerter men var generet af en vedholdende Hikke, der hindrede ham i at tale med os saa meget, som han gerne havde villet. Efter at vi efter Lægens Tilskyndelse var rejst hjem, besøgte min Broder Otto og Emma Johanne ham flittigt, og de var hos ham, da han den 4. December om Eftermiddagen døde stille og fredeligt. Den 11. December blev han begravet i Familiegravstedet paa Refsnæs Kirkegaard. Adskillige af Familiens Medlemmer, tilrejsende Venner og mange af Vennerne blandt Refsnæsserne overværede Begravelsen, der for hans nærmeste Efterladte blev en uforglemmelig Begivenhed.

WILLIAM OG SOPHIE KIØRBOE'S BØRN:

1. **F r e d e r i k V i l h e l m K.** Født i Newcastle on Tyne i England den 27. Juli 1878. Tog Præliminæreksamen paa Sorø Akademi i 1895. Uddannedes til Arkitekt paa Teknisk Skole i København, paa Kunstakademiet og som Tegner, først hos Professor Martin Nyrop, siden hos andre kendte Arkitekter. Fra Sommeren 1906 til Foraaret 1909 ledede han Opførelsen af et Landsbibliothek i Reykjavik og blev derefter Tegner paa Christiansborg; flyttede i 1916 til Holte og blev samme Aar ansat som Assistent ved Tegneundervisningen paa Landbohøjskolen; praktiserer som Arkitekt og har givet Tegning til Forsamlingsgaarden »Sundeved« i Sønderjylland, Præstegaard i Kolding, »Vartou« i Lyngby, Vejle Hospital, »Taksigelseskirken« i København, Monument for Digteren J. P. Jacobsen i Thisted og forskellige private Huse. Gift den 10. Juni 1906 med **A n n a M a r g r e t h e L ø s s l**, født i Kolding den 6. August 1888, Datter af Fabrikant Johan Georg Løssl i Kolding og Hustru Anna Margrethe, født Rasmussen.
I dette Ægteskab er der følgende Børn:
 - a. **G u d r u n S o p h i e K.** Født i Reykjavik den 2. December 1907; død den 24. December 1908.
 - b. **B o d i l K.** Født i København den 16. Marts 1911. Tog Studentereksamen fra Statsskolen i Lyngby i 1930. Gift den 6. Januar 1934 med Bogtrykker **B ø r g e L o r e n t z e n**, Søn af Bogtrykker Kai Lorentzen. Bor i København. Har følgende Børn: **J e n s L.**, født den 7. September 1934, og **G u d r u n L.**, født den 20. Juni 1936.
 - c. **C a r l W i l l i a m K.** Født i København den 25. November 1912. Tog Studentereksamen fra Lyngby Statsskole i 1931 og uddanner sig til Landinspektør.
 - d. **O l e K.** Født i København den 2. Januar 1916; død den 26. November 1921.
2. **H a r d e n a k O t t o C o n r a d L a u b K.** Født i Newcastle on Tyne i England den 23. Januar 1880. Tog Studentereksamen fra Sorø Akademi i 1898; blev cand. jur. i 1905; By- og Herredsfuldmægtig i Ringkøbing i 1906; Byfogedfuldmægtig i Kolding i 1909; By- og Herredsfuldmægtig i Ringkøbing i 1914; Politimester i Vejle Købstad og Nørvang-Tørrild Herreder i 1919; R. af D.; Civildommer i Viborg m. v. i 1933.
Medlem af Politikommissionen i 1926, af Retsplejeudvalget 1927—

1933 og af Bestyrelsen for Politimesterforeningen 1919—1933. Blev Formand for Naturfredningsnævnet for Viborg Amt i 1934.

Gift den 17. Maj 1911 med Marie Madeleine Borchorst, født i København den 1. September 1884, Datter af Bog- og Musikhandler C. F. Borchorst og Hustru, født Høst.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Karen K. Født i Kolding den 25. Maj 1912; gift den 12. December 1934 med Politifuldmægtig Erik Storm. Søn af Direktør Louis Storm i Rødby. Bor i Vejle.
 - b. Kirsten K. Født i Kolding den 21. Juli 1914. Tog Studentereksamen fra Viborg Kathedralskole i 1935.
 - c. Carl William K. Født i Ringkøbing den 25. September 1917. Gymnasieelev.
3. Susanne Charlotte Hedvig Johanne K. Født i Newcastle on Tyne i England den 6. August 1881; død paa Refsnæs den 11. December 1882.
4. Ernst August K. Født i Refsnæs Præstegaard den 11. Februar 1883. Tog Studentereksamen fra Sorø Akademi i 1900; et Aar som Student Huslærer hos Driftsbestyrer Bentzon i Odder; blev cand. mag. i 1908 og Lærer i Fransk ved Lang og Hjorths Kursus i København og i 1910 ved den nyoprettede Translatørskole. Fra 1911 til 1913 Fransk lærer ved Horace Mann School i New York; 1914 - 1918 igen ved forskellige københavnske Kursus. Konstitueredes i 1918 som Adjunkt ved Kolding højere Almenskole, men flyttede allerede i 1920 til Tønder, hvor han ved Oprettelsen, efter Nordslesvigs Genforening med Danmark, af Tønder Statsskole udnævntes til Lektor ved denne.

Gift den 21. Juli 1916 med Gwendolynne Petra Laub født i Brooklyn N. Y. den 22. August 1889. Datter af amerikansk Regerings-Arkitekt Ditlev Laub og Hustru Cathrine Anne født Gaynor.

Hun var kommen til Danmark paa Besøg med sin Fader i 1908 og opholdt sig inden Ægteskabet hos forskellige af Familiens Medlemmer her i Landet, men mest i Præstegaarden i Kolding.

5. Emma Johanne K. Født i Refsnæs Præstegaard den 9. August 1884. Tog Præliminæreksamen fra Døtreskolen i Kolding i 1903. Gift den 19. Marts 1908 under et Besøg hos sin Broder og Svigerinde, der dengang boede i Reykjavik, med Otto Ferdinand Borchorst født i København den 31. August 1875, Søn af Bog- og Musikhandler C. F. Borchorst og Hustru Marie født Høst. Han

tog Studentereksamen fra Herlufsholm i 1893; blev cand. jur. i 1901; Herredsfuldmægtig i Varde i 1901; Byfogedfuldmægtig i Kolding 1903, i Aarhus 1904; Herredsfuldmægtig i Andst m. fl. Herreder i 1906 og i Hatting Herred i 1911; Politimester i Voer og Nim Herreder m. v. fra 1919. R. af D. Bor i »Thorstedhus« pr. Horsens.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. E n a B. Født i Kolding den 19. Januar 1909. Tog Studentereksamen fra Horsens Latinskole i 1928; uddannet som Sygeplejerske paa Hornsyld Sygehus. Gift den 9. Juni 1935 med A a g e A n d r e s e n Søn af Bankdirektør Andresen i Tønder. Han er ansat i Firmaet Constantin Brun. Bor i København. Har en Datter: L i s b e t M a r g r e t h e A. født den 30. Maj 1936.
 - b. A a s e B. Født i Kolding den 9. December 1910. Uddanner sig i Musik og forbereder sig for Tiden til Musikpædagogisk Eksamen i Maj 1938. Hovedfag Violin.
 - c. E r n s t O t t o B. Født i Horsens den 31. Juli 1912. Tog Studentereksamen fra Horsens Latinskole i 1930; blev cand. jur. i 1936 og er Sekretær i Indenrigsministeriet.
 - d. T h o r a S o p h i e B. Født i »Thorstedhus« ved Horsens den 28. Juli 1920. Gymnasieelev.
6. G e o r g V i l h e l m L a u b K. Født i Refsnæs Præstegaard den 24. Juni 1886. Tog 4de Klasse Hovedeksamen fra Kolding Højere Almenskole i 1903; i Murerlære i Kolding til 1906; paa Teknisk Skole i København til 1910. Siden 1911 Arkitekt i New York; gift i 1917 med O l i v e A r c h e r født i New York den 30. April 1892, Datter af Grosserer John Archer og Hustru Adda Copleston. I dette Ægteskab er der en Søn:
W i l l i a m A r c h e r K. Født den 9. Februar 1918.
Ægteskabet opløst.
Gift anden Gang den 16. Januar 1926 med C l a r a J a f f r a y F o s t e r, Datter af Grosserer Atherthon Foster i Yonkers, N. Y. og Hustru Mary Michmond Jaffray. Var hjemme paa Besøg i Danmark i Efteraaret 1929.
7. K a r e n S o p h i e L a u b K. Født i Refsnæs Præstegaard den 6. August 1889; død den 25. November 1889.
 8. P o v l J o h a n L a u b K. Født i Refsnæs Præstegaard den 12. Februar 1893. Tog Studentereksamen fra Kolding Højere Almenskole i 1910; blev cand. jur. i 1919. Sagførerfuldmægtig hos Over-

retssagførerne Buhl og Jacoby i Randers. Dommerfuldmægtig ved Bjerre-Hatting Herreder, Horsens i 1920; Sagførerfuldmægtig hos Højesteretsadvokat Fr. Winther i København i 1922; Sekretær i Direktoratet for Fængselsvæsenet i 1923 og Fuldmægtig sammesteds i 1930. Tillige Sekretær i Fængselsnævnet fra 1933. R. Sv. N. i 1935.

FREDERIK KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Frederik Kiørboe fødtes i Aarhus den 7. Oktober 1852 og var saaledes lidt over 4 Aar, da hans Forældre i Foraaret 1857 flyttede til København.

Han fik, som sine Søskende, sin første Undervisning af en Huslærerinde i Hjemmet, kom i 1860 i Forberedelsesskole hos en cand. phil. Hesselberg og i 1862 i Latin- og Realskolen i St. Kongensgade. Efter sin Konfirmation i Foraaret 1867 blev han sat i Købmandslære, først i Helsingborg og senere i Grenaa, hvorefter han rejste hjem og var Kontorist paa sin Faders Kontor, men i 1872 kom han for sin videre Uddannelses Skyld paa Kontoret hos Livingstone & Weir i Leith.

Da han efter sit Ophold i Leith kom tilbage til København, af-tjente han sin Værnepligt i 1874 og optoges derefter som Parthaver i sin Faders Forretning.

Han var da en yderst elegant ung Mand, kvik og — som flere andre af hans Søskende — slagfærdig i Replikken, og saa var han i høj Grad charmerende saavel overfor Mænd som overfor Kvinder, og denne Charme bevarede han, som vi skal se, gennem hele sit Liv. Han og hans Venner af det højere Bourgeoisi, der satte megen Pris paa ham, hørte til Københavns daværende »jeunesse dorée«, og han brugte mange Penge.

Da saa Vanskelighederne i 1876 traf hans og hans Faders Forretning, rejste han til New York, hvor han temmelig hurtigt blev Medlem af Kornbørsen og derved kom i Forbindelse med adskillige Forretningsmænd, der syntes saa godt om den elskværdige og elegante unge Mand, at han blev kaldt »the prince of Denmark«. Mellem disse

Bekendte var en ung Mand ved Navn Thomas Osborne, med hvem Frederik blev særlig gode Venner. Han havde under Firmanavn »Osborne brothers« en stor Forretning i Smør, Fedt og Glukose (et stærkt sødende Stof, der brugtes meget i Bryggerier), og desuden havde han i Glasgow Forretning sammen med en Broder, James Osborne. Frederik foreslog nu denne sin gode Ven at optage en ny Branche i sin Forretning, nemlig Kornbranchen, og herpaa gik Osborne ind, og »Osborne brothers« dannede saa — foruden at bevare deres gamle Forretning — et Kornfirma (væsentlig Hvede og Mais) med Hovedkontor i New York og Agenter i mange evropæiske Byer Paris, Antwerpen, Hamborg, København osv. osv.

Frederik blev først Prokurist og temmelig snart Deltager i Firmaets Kornforretning foreløbig med en Meddirektør, en Hollænder ved Navn van der Villigen.

Denne døde dog snart, og Frederik blev derefter Enedirektør for »Osborne brothers' Kornforretning i New York, en meget god Stilling, gennem hvilken han blev en anset Mand paa Kornbørsen. Der blev drevet en meget betydelig Forretning, og der tjentes særdeles godt.

Firmaets Forbindelse i København var Frederiks Fader, F. W. Kiørboe, og der er vist ingen Tvivl om, at det var denne Forbindelse, der saa hurtigt satte hans Faders Firma i Stand til at rejse sig efter Katastrofen i 1876 og snart at kunne tilbagebetale de Summer, som dengang Forretningsvenner havde stillet til Raadighed.

I denne for Frederik saa straalende Periode blev han i 1879 gift med en indtagende og nydelig amerikansk Dame, Jennie Giles, der var Steddatter af en dansk Mand i New York ved Navn Hirschsprung, af den her i København saa bekendte Slægt, og i Ægteskabet kom der tre Døtre:

Emma, født 1880,

Bessie, født 1882,

Jennie, født 1884.

At Frederik og hans Kone i den Periode adskillige Gange aflagde Besøg i København, siger sig selv.

Forretningen, af hvilken Frederik efterhaanden var bleven Eneindehaver, gik stadig udmærket, og der tjentes særdeles godt, men der brugtes ogsaa mange Penge.

I Aaret 1878 kom Frederiks yngre Broder Georg over til ham og fik Ansættelse i hans Forretning. Georg, der kun blev i New York i 1½ Aar, traf derovre en Bekendt fra København ved Navn Wegener

og anbefalede ham til Frederik, der ogsaa gav ham Ansættelse i sin Forretning. Wegener, der var Præstesøn fra Danmark, havde haft en bevæget Ungdomstid og var noget tilbøjelig til stærke Drikke, men han viste sig at være knusende dygtig i Forretninger, og han kom efterhaanden til at spille en Rolle for Frederik. Wegener var noget af en Spekulantnatur, og en af hans Yndlingsidéer var, at Frederik skulde blive Herre over Silopakhusene i den vigtige Kornudførselsby Norfolk i Virginia, hvorved han kunde beherske Kornudførelsen fra denne By, som liggende ved Atlanterhavet og med udmærkede Jernbane-forbindelser med Oplandet var af overordentlig Betydning for U.S.A.'s Kornudførsel. Frederik anerkendte Planens Berettigelse, men da han ikke mente at kunne disponere over den dertil nødvendige Kapital, turde han ikke indlade sig derpaa.

Saa skete det ganske naturligt, at Frederik, der stadig tjente udmærket, efter velstillede Amerikaneres Skik paa disse Tider bestemte sig til sammen med Hustru og Børn at foretage en større Rejse i Europa, og paa denne naturligvis ogsaa at besøge København. Rejsen foretoges i 1892, men Frederik maatte selvfølgelig, inden han forlod New York, træffe Bestemmelse om Forretningens Ledelse under sin Fraværelse, og Ordningen blev saaledes, at Wegener ikke alene, men kun sammen med Firmaets Bogholder, kunde træffe bindende Afgørelser.

Rejsen skete paa den Maade, at hele Familien først rejste til København, hvor Børnene efterlodes i Bedsteforældrenes Varetægt, medens Forældrene foretog den planlagte Evroparejse. Børnene tog sammen med deres Bedstemoder og Faster Emma Ophold paa Skodsborg Hotel, hvor de var, til Forældrene i Eftersommeren kom tilbage.

Kort efter Ankomsten til København fik Frederik imidlertid Telegram fra en Ven i New York om snarest at komme tilbage, da Wegener under Fraværelsen havde indladt sig paa store mislykkede Spekulationer. Frederik og hans Familie rejste derefter saa hurtigt som muligt hjem, hvor det viste sig, at Wegener havde indladt sig paa større Spekulationsforetagender, end Firmaet kunde magte, for at skaffe Midler til Realisation af den overfor omtalte Plan med Pakhusene i Norfolk.

Frederik, der altid havde modsat sig denne Forretning, blev ganske naturligt meget vred over det passerede, afskedigede straks Wegener og skulde nu selv klare den vanskelige Situation, hvad der ikke faldt let for ham, der hidtil under sit Ophold i New York altid havde været vant til, at alt gik glat og til at have Lykken med sig. Det

bestemtes da, at hans Broder Georg skulde komme over til ham og remplacere Wegener.

Det vil imidlertid let indses, at Georg, der ikke kunde være inde i Forretningsforholdene i New York, selv om han 14 Aar tidligere havde været i 1½ Aar paa Frederiks Kontor dersteds, var ude af Stand til at erstatte den overordentlig dygtige Wegener. Frederik maatte derfor afskedige sin Broder og likvidere Forretningen.

Det er blevet sagt mig, at Frederik begik en Fejl ved at afskedige Wegener i Stedet for at benytte denne fremragende Forretningsmand til at komme ud af Vanskelighederne, men Frederik var ikke for ingen Ting sin Faders Søn og var som denne i Besiddelse af stor Halsstarighed og ikke til at rokke fra en Forestilling, som han én Gang havde faaet, hvor slaaende Argumenter der end kunde anføres derimod.

Wegener kom snart selv paa den grønne Gren og kom ind i Firmaer, der havde den nødvendige Kapital til at realisere Tanken om Norfolkpakhusene. Denne Forretning foretoges og viste sig under Wegeners Ledelse at være overordentlig lukrativ.

Wegener anstrengte sig senere for at gøre godt mod Frederik, hvad han havde forbrudt mod ham, og tilbød ham flere gode Forretninger, men Frederik nægtede at have nogetsomhelst med ham at gøre.

Frederik maatte, som bemærket, likvidere sin Forretning, men igen viste den Popularitet, han havde mellem Kornbørsens Medlemmer, sig derved, at det lykkedes ham at bevæge et New York-Firma, Bowring & Archibald, der drev Rederiforretning, til at oprette en Kornafdeling i New York, i Spidsen for hvilken Frederik blev sat paa samme Maade som tidligere i »Osborne brothers«. Her fik Holger Mørk, en Fætter til Frederik, der var kommen til New York sammen med Georg, ogsaa Ansættelse.

Konjunkturerne var imidlertid paa dette Tidspunkt ikke gode, og da Kornforretningen ikke gav tilstrækkeligt Udbytte, trak Bowring & Archibald sig efter nogle Aars Forløb tilbage fra denne Branche.

Frederik og Holger Mørk dannede da selv et Kornfirma under Navnet »Kiørboe & Mørk«, men heller ikke denne Forretning kunde gaa, og Resultatet blev kun, at Holger Mørk mistede, hvad han ejede.

Frederik fik saa en Stilling med fast Løn i et Kornfirma, men snart svigtede hans Helbred fuldstændigt, og han døde i 1909.

Frederiks Kone stod ham trofast bi i denne vanskelige Periode efter Katastrofen i 1892, og hvad angaar de tre Døtre, der i deres unge Aar havde faaet en Opdragelse som Rigmandsbørn, da maatte de, da

de blev voksne, selv tjene til Livets Ophold, og viste sig i Modgangens Dage yderst trofaste mod Forældrene og det gamle Barndomshjem.

Efter Frederiks Død giftede hans Enke sig med en mangeaarig Ven af Familien, en brav og meget velhavende Mand, med hvem hun siges at leve lykkeligt. Hvad angaar Døtrene, af hvilke Bessie skal have været en ualmindelig Skønhed, er Bessie og Jennie døde, og den ældste, Emma, lever, saa vidt vides, sammen med sin Moder og Stedfader.

Frederik var, efter hvad der er blevet mig meddelt, vel en stor Beundrer og Elsker af sit Hjem og sin Familie, men paa den anden Side var han ikke nogen Hjemmets Mand, der yndede at tilbringe Aftenerne og Helligdagene i Familiens Skød, tværtimod havde han en umaadelig Lyst til at sidde paa Kaféer eller andre offentlige Steder ved en Whisky i en munter Samtale med Venner og Bekendte, men herved kunde der jo indtages ikke saa lidt af stærke Drikke. Den Sædvane, der paa Frederiks Tid var almindelig paa New Yorks Børs, at Forretninger næsten altid afgjordes ved en Drink i en »bar«, af hvilke der fandtes en Mængde omkring Børsen, skulde jo heller ikke gøre Frederik til Afholdsmand.

Mig forekommer Frederik i den første Halvdel af hans New York-Tilværelse at være lidt af en Aladdinskikkelse, for hvem alt lykkes. Da Vanskelighederne saa kommer, gaar det ham paa samme Maade, som det utvivlsomt vilde være gaet Aladdin under lignende Omstændigheder, at han ikke er i Stand til at præstere den Energi og Indsats, der er nødvendig i Modgangens Dage.

FREDERIK OG JENNIE KIØRBOE'S BØRN:

1. E m m a K. Født i New York 1880.
2. B e s s i e K. Født i New York 1882.
3. J e n n i e K. Født i New York 1884.

Af disse tre Døtre lever, saa vidt vides, kun Emma.

EMILIE LAUB

FØDT KIØRBOE

Ved

Vilhelm Laub

Min Moder, Grosserer Frederik Wilhelm Kiørboes yngste Datter, blev født den 7. December 1854 paa Vestergade i Aarhus og var saaledes kun godt 2 Aar, da mine Bedsteforældre flyttede fra Aarhus til Kjøbenhavn. Beretninger fra de ældre i Familien og enkelte, endnu bevarede Breve fra Moders Barndom giver Billedet af en sød og kærlig lille Pige, ordentlig og forstandig, dog uden at være »gammeklog«. Ligesom sine Søstre fik hun sin Undervisning i Hjemmet, hovedsagelig af Huslærerinden Frk. Beckmann. Moder havde, ligesom sin ældre Søster Julie, en smuk Sangstemme og fik denne godt uddannet, først af Operasangerinde, Frk. Charlotte Bournonville, senere af Fru Nanna Liebmann. Skønt Moder havde 6 Søkende, hvad der naturligvis bragte meget Liv i Hjemmet, følte hun sig dog som ung Pige paa en vis Maade lidt isoleret mellem Børnene. Rækkefølgen af disse var nemlig saaledes: Julie, Emma, William, Frederik, Moder, August og Georg, saa at Moder var »placeret« mellem 2 Hold Drengene, og hendes 2 Søstre var henholdsvis 7 og 6 Aar ældre. Om det nu var, fordi Moders Forældre følte, at hun savnede en jævnaldrende Veninde, eller fordi Bedstefader var vant til at træffe Bestemmelse om alt Familien vedrørende, ved jeg ikke; men en skønne Dag bragte Bedstefader en ung Pige med hjem og sagde til Moder: »Her er en Veninde til Dig«. Denne unge Pige var Augusta Olsen (senere gift Rist), Datter af en af Bedstefaders Venner, Proprietær Olsen til Mejlgaard, som nu var flyttet til Kjøbenhavn. Naa, de 2 unge Piger blev virkelig gode Veninder og er det den Dag i Dag.

Den 23. Maj 1876 blev Moder gift med Premierløjtnant *W i l h e l m F r e d e r i k L a u b*, der var Søn af Biskop Laub i Viborg og laa i

Garnison i denne By, hvor mine Forældre altsaa fik deres første Hjem. Dette skulde imidlertid blive efterfulgt af mange andre, idet Fader ved hvert Avancement blev forflyttet: 1882 til Odense som Kaptajn og Kompagnichef ved 16. Bataillon, 1895 til Aalborg som Oberstløjtnant og Chef for 30. Bataillon, 1901 til Nyborg som Oberst og Chef for 5. Regiment og 1906 til Rønne som Oberst af Forstærkningen og Kommandant paa Bornholm. Da mine Forældre desuden baade i Viborg, Odense og Aalborg boede efterhaanden i flere forskellige Lejligheder, er det forstaaeligt, at det for Moder, der nu, da dette skrives, er 81½ Aar gammel, er vanskeligt, for ikke at sige umuligt, i Erindringen at skelne de forskellige »Hjem« fra hinanden. Den første Tid mine Forældre boede i Viborg, var min Farfader endnu Biskop der, og de kom naturligvis ofte i Bispegaarden og deltog i det hyggelige og fornøjelige Liv, der rørte sig der, naar nogle af de mange glade, musikalske Børn og deres Venner var hjemme; men i 1878 tog Farfader sin Afsked og rejste til København, og i 1882 forflyttedes Fader, som nævnt, til Odense. Fra denne By, hvortil vi kom, da jeg var 5 Aar og min Broder Torben 2 Aar, stammer mine første Erindringer om vort Hjem.

Moder havde en udmærket, sund Forstand, var altid stærkt interesseret i Literatur, Musik og hvad der rørte sig i Verden, og elskede en god Samtale om saadanne Ting. Hun havde ogsaa en stærkt udviklet Sans for Humor, og endnu den Dag i Dag kan hun og jeg faa os en hjertelig Latter ved at mindes Scener fra vor elskede Dickens eller en morsom Historie eller Bemærkning. Den konventionelle Side af Tilværelsen: Selskabelighed med »Konversation«, Repræsentation med Etikette og Paaklædningskrav var hende derimod saa temmelig ligegyldig, og dog maatte hun — navnlig efterhaanden som Fader steg i de militære Grader — være overordentlig meget med i denne Del af en Officersfrues Liv. Hvad der hjalp Moder meget i denne Henseende, var, at der ofte ved disse Lejligheder blev dyrket Musik, og her havde hun og Fader deres store, fælles Interesse. Fader var ualmindelig musikalsk, og uden at have nogen større »Færdighed« var han en udmærket fin Akkompagnatør og elskede at dirigere i de smaa Sangkredse, han fik stiftet de forskellige Steder, de boede; navnlig den gamle (Kirke)musik var han en stor Beundrer og Kender af. Baade hjemme og ved Koncerter i Odense Musikforening og andre Steder sang Moder meget, og Fader akkompagnerede hende. Vi Børn beundrede hendes Stemme, og jeg husker endnu tydeligt, hvor jeg ofte, naar der var Selskab hos os, og vi Børn var sendt i Seng, laa vaagen og ventede paa, at det Øjeblik skulde komme, naar Moder

skulde synge, og hvor jeg nød den smukke Klang i hendes Stemme og den Maade, hun brugte den paa. Fra vort Hjem i Odense, hvor hele min Skoletid faldt, har jeg Erindringen om et glad og meget sel-skabeligt Hjem, tillige et Hjem med en Masse Musik, Højtlesning og — først og fremmest — megen Hygge; thi dette forstod saavel Moder som Fader at skabe om sig. Vi blev efterhaanden en større Flok, idet min Broder Robert og Tvillingbrødrene Knud og Erik blev født, medens vi boede i Odense, og det smukke Forhold, der var mellem Fader og Moder, og den Kærlighed, vi følte, de nærrede til os. Børn, bidrog til, at vi havde en lykkelig Barndom.

Det bedste Grundlag for et godt Samliv menes jo at være, at Mand og Kone er forskellige, og dette maa i høj Grad siges at være Tilfældet for mine Forældres Vedkommende. Moder havde en bedre Forstand og et i mange Retninger sundere og »yngre« Blik paa Forholdene end Fader, og hun kunde derfor lettere forstaa og sætte sig ind i andres — ogsaa unges — Tankegang. Dette havde Fader langt vanskeligere ved, og han var, hvad hans Liv som Officer med den dengang stærkt tysk prægede Uddannelsesmetode yderligere fremelskede, mere »skematisk« anlagt. Moder havde en ganske usnobbet og ærlig Karakter, og hun fremsatte altid sin Mening, selv om hun vidste, den ikke vilde være velset, og det var derfor heller ikke altid Venner, Moder skabte sig. Fremmede kunde jo ikke vide, hvad der skjulte sig bag hendes kølige og reserverede Væsen. Fader derimod elskede at kunne sige Venligheder, og — som han selv saa ofte sagde — »Det er dejligt at blive feteret«. Kunde han ikke sige noget venligt, tav han hellere stille eller kom muligvis med en Bemærkning, som man ikke vidste, om man skulde opfatte alvorligt eller spøgefuldt. Faders Væsen var i det hele taget langt mere »umiddelbart vindende« end Moders, som ingen Vægt lagde paa, om Folk syntes om hende eller ej. Jeg vil nævne et Eksempel, der er ganske typisk for Faders og Moders Optræden i en given Situation: Da min Broder Roberts Kone som Forlovet for første Gang besøgte mine Forældre (paa Bornholm), sagde Fader straks, impulsivt begejstret og kærlig: »Er hun ikke sød?«, hvortil Moder svarede: »Jeg kender hende jo ikke endnu; men hun ser sød ud«. Moder, som var meget dygtig til at sy og brodere (en Færdighed, hun har bevaret lige til nu), havde egentlig hverken Interesse eller særlige Anlæg for Husførelse; men hun tog sig af den efter bedste Evne, og takket være ogsaa et ret rundeligt aarligt Tilskud fra Morfader kunde Huset føres paa en pæn Fod uden økonomiske Vanskeligheder.

I 1894, Aaret før mine Forældre rejste fra Odense til Aalborg, maatte Bedstefader imidlertid ophøre at give det sædvanlige Tilskud, og der maatte fra nu af passes meget paa for at faa Gagen til at slaa til, ikke mindst fordi Børnene nu efterhaanden var i den Alder, hvor de kostede meget. Dog havde mine Forældre ogsaa, saavel i Aalborg som i Nyborg og Rønne, en stor Omgangskreds, hvad de repræsentative Forpligtelser for en Stabsofficer ganske naturligt medførte, navnlig i Nyborg og Rønne, hvor der til Stillingen hørte stor Tjenestebolig med Gaard, Stald og Have, hvoraf fulgte, at der meget ofte var liggende Gæster, baade vi Børn med vore Venner og andre Slægtninge og gode Venner. Mest var dette dog Tilfældet, medens de boede i Nyborg, dels fordi denne By laa saa bekvemt for dem, der rejste til eller fra Kjøbenhavn, dels fordi den laa saa tæt ved Sludegaard, hvor der hos Faders Fætter Frederik Laub meget ofte var samlet en hel Del af Familien, baade Unge og Gamle.

I Aalborg blev Børneflokken for første — og eneste — Gang forøget med en lille Pige, idet min Søster, Susanne, blev født der i 1896. Hun var jo saa langt yngre end vi Brødre, og hun blev ganske naturligt for mine Forældre — navnlig Moder — det, hvorom deres store Kærlighed nu samlede sig.

Da Fader faldt for Aldersgrænsen i 1910, flyttede han og Moder til Kjøbenhavn og bosatte sig først i I. E. Ohlsensgade 9, hvor de boede, til de i 1913 flyttede til Fredericiagade 16. Det havde naturligvis været en stor Overgang at komme fra den herlige Bolig i Rønne til en Lejlighed paa Østerbro; men for Moder havde Opholdet paa Bornholm altid haft den Ubehagelighed, at man skulde sejle den ret lange Tur for at komme til Kjøbenhavn, og i Kjøbenhavn havde Moder altid først rigtig følt sig hjemme, selv om hun ganske vist kun regnede Ohlsensgade for at være »i Nærheden af Kjøbenhavn«. Det var hende derfor en stor Glæde, da de fra Østerbro kom ind i »det rigtige Kjøbenhavn« og oven i Købet blev Naboer til Bedstefaders gamle Ejendom, Fredericiagade 18, hvortil der for mange af os ældre af Slægten knytter sig utallige Minder.

I Fredericiagade 16 tilbragte mine Forældre nu en Række rolige og hyggelige Aar. Fader var nu paa Pension, og der levedes derfor uden Selskabelighed. Men der kom ofte Besøg, dels af Slægtens forskellige Medlemmer, dels af andre gode Venner, ikke mindst paa Musikkens Vegne, og Sommerferierne tilbragtes snart hos os i Aalborg, snart hos min Broder Roberts i Nykøbing F., senere Kolding, og andre Steder. Min Broder Erik var i 1892 død af Hjernebetændelse, 7 Aar gammel.

Han var en ualmindelig indtagende og sød Dreng, smuk, med straalende, mørke Øjne og af en kærlig og god Karakter. Af de øvrige Børn var nu kun Susanne tilbage i Hjemmet. Hun levede meget intimt sammen med sine Forældre og var dem til uendelig megen Glæde. Ogsaa Hjemmet i Kjøbenhavn staar for os Børn og alle andre, som kom der, i det skønneste Lys, præget af stor Hygge med megen Musik, Højt-læsning og Samtaler, baade alvorlige og fornøjelige. Til Trods for, at — eller maaske netop fordi — Fader og Moder i Virkelighdeen var saa forskellige, levede de et harmonisk Liv — vi Børn har i hvert Fald aldrig mærket andet, og de blev i en lykkelig Grad forskaanet for Sorger gennem Dødsfald og Sygdom i Familien. De fejrede deres Guldbrillup i 1926 ved en smuk og fornøjelig Festlighed, hvortil de var indbudt af Slægtninge og Venner.

Verdenskrigen, denne frygtelige Krig, der vendte op og ned paa saa mange Forhold, og hvis Følger endnu spores i høj Grad overalt, bragte ogsaa nogen Vanskelighed i det daglige Liv i det ellers saa harmoniske Hjem, idet der hos Fader, der altid havde været meget tysk »indstillet«, udviklede sig en Intolerance overfor alle anderledes tænkende, der gjorde, at det i de Aar, hvor Begivenhederne netop opfordrede til Samtaler om, hvad der laa en paa Sinde, viste sig ganske umuligt at gøre dette uden at ødelægge den fredelige Stemning. For Moder, som med sit livlige Sind og sin gode Begavelse netop elskede at tale om, hvad der rørte sig rundt i Verden, og som altid sagde sin Mening ærligt, var der intet andet at gøre end at holde sig fra de »farlige« Emner, og det har næppe altid været hende let.

I Begyndelsen af Aaret 1931 blev Fader meget syg af Lungebetændelse og en lettere Hjerneblødning, og da han var kommen sig, flyttede mine Forældre og Susanne fra Fredericiagade, hvor de boede paa 4. Sal, til Livjærggade 19, Stuen. Her boede de til Fader døde den 11. December 1931 i en Alder af 86½ Aar. Moder og Susanne flyttede saa næste Efteraar til en hyggelig, mindre Lejlighed i Slagelsegade 9, hvor de bor endnu. Moder havde allerede et Par Aar i Forvejen maattet overlade Husførelsen til Susanne, som passer denne ved Siden af en Gerning i Marineministeriet. Skønt meget spinkel og sart at se paa er Moder, som nu er 81½ Aar gammel, rask og har — i Modsætning til Fader, der de senere Aar var meget tunghør — alle sine Sanser i god Behold. Det kniber kun med Hukommelsen, hvad der piner hende en Del, navnlig da hun selv kan føle det, og hun tidligere netop havde en særdeles god Hukommelse; men hun er glad, naar vi kommer og besøger hende, og følger livligt med i Samtalen.

VILHELM OG EMILIE LAUB'S BØRN:

1. Otto Vilhelm Frederik L. Født i Viborg den 20. Juli 1877. Student 1895. Sekondløjtnant 1898, Premierløjtnant 1899, Kaptajn 1911, alt ved 10. Regiment i Aalborg. Tjenstgørende ved den vestindiske Hærstyrke 1902—03. 1922 forsat til Kjøbenhavn som Adjutant hos Hans Majestæt Kongen. Gav i 1927 Afkald paa sit Avancement og tog sin Afsked fra Linien for at kunne blive i Kjøbenhavn af Hensyn til Børnenes Uddannelse. Blev ansat som Kaptajn i Reserven og i 1928 udnævnt til Oberstløjtnant. Drev i 2 Aar Forsikringsvirksomhed, men blev i 1930 ansat i Ordenskapitlet, hvor han nu er Fuldmægtig. Blev afskediget fra Hæren, da Reserven ved Hærloven i 1932 blev ophævet. Gift den 7. November 1905 med Ellen Faurschou, Datter af Oberstløjtnant, Kammerjunker Ole Faurschou og Hustru Cecilie Franceska, f. Adolph.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Flemming L. Født i Aalborg den 6. Oktober 1906. Har faaet Handelsuddannelse og har haft forskellige Stillinger i Kjøbenhavn, Gambia og Stockholm og er nu i Aarhus.
 - b. Ida L. Født i Aalborg 28. Juni 1908. Gift den 24. September 1935 med Direktør Preben Tetens Adolph, Søn af Direktør for Marineministeriets Skibstilsyn Einar Adolph. Bor i Aarhus. Har en Søn, født den 6. Januar 1937.
 - c. Vibeke L. Født i Aalborg 4. September 1910. Gift den 16. Februar 1935 med Edward Hodges Thiele, Lieutnant i U.S.A.s Flaade. Boede først i Seattle, nu i Washington. Har en Datter, Barbara T., født den 4. August 1936.
 - d. Ole Hieronymus L. Født i Aalborg den 7. November 1917. Gymnasieelev.
2. Torben Hieronymus L. Født i Viborg den 11. Maj 1880. Tog 4. Kl. Hovedeksamen 1897. Rejste til Sydamerika 1900 og fik der en Stilling som Tegner i Departementet for offentlige Arbejder. Deltog tillige i Boerkrigen som bereden engelsk Politisoldat. Rejste i 1910 til London og herfra 1912 til Canada, hvor han var, til han under Verdenskrigen som Kaptajn i et canadisk Regiment blev sendt til Frankrig. Efter Krigen nedsatte han sig som Arkitekt i London. Gift den 13. Januar 1919 med Agnes Mabel Leach, Datter af C. M. Leach, Esq.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Vibeke Agnes Maisie L. Født i London den 31. November 1910.
 - b. Shirley Barbara L. Født i Calgary, Canada, den 21. December 1912.
3. Robert George L. Født i Odense den 21. Maj 1883. Tog 4. Kl. Hovedeksamen 1900. I Købmandslære 1900—06. Efter at have af-tjent sin Værnepligt i 1906, uddannet i Handelsbanken, Rønne, 1906, og i Revisionsbanken i Kjøbenhavn, 1907. Ansat som Assi-stent i Nationalbankens Filial i Nykøbing F. 1908. Blev i 1914 forsat til Nationalbanken, Kjøbenhavn, blev Fuldmægtig 1920, Direktør for Filialen i Kolding 1923 og Direktør for Filialen i Aarhus 1936. Gift den 12. Maj 1910 med Agnete Saxild, Dat-ter af Kaptajn og Departementschef i Marineministeriet, Frederik Saxild og Hustru Ingeborg, f. Lassen.
- I dette Ægteskab er der følgende Børn:
- a. Karen Margrethe L. Født i Nykøbing F. den 29. Januar 1911. Uddannet som Frøbel-Børnehavelærerinde.
 - b. Jytte L. Født i Nykøbing F. 17. Oktober 1912. Gift den 7. Maj 1936 med Jacob Henriksen, Søn af Direktør Mag-nus Henriksen, Hellerup; Disponent i Firmaet Elkan Wulff. Bor i Kjøbenhavn.
 - c. Otto Hieronymus L. Født i Kjøbenhavn den 16. Maj 1917. Ansat i Kolding Folkebank.
 - d. Erik L. Født i Kjøbenhavn den 12. Juni 1922. Skoleelev.
4. Knud L. Født i Odense den 14. November 1885. Uddannet som Dekorationsmaler hos Maleren Møller-Jensen i Kjøbenhavn. Rejste i 1911 til New York, hvor han nedsatte sig som Kunst- og Dekorationsmaler.
5. Erik L. Født i Odense den 14. November 1885. Død samme Sted 22. Oktober 1892.
6. Emma Susanne Johanne Justine L. Født i Aalborg den 31. Oktober 1896. Bor sammen med sin Moder i Kjøbenhavn. Har siden 1920 været ansat i Marineministeriet.

AUGUST KIØRBOE

Ved

Hans Kiørboe

Fader blev født den 13. Oktober 1857 i en paa Gl. Kongevej beliggende Villa, som Bedstefader, F. W. Kiørboe, ejede, men i 1858 solgte til N. F. S. Grundtvig.

Fader fortæller fra sin Barndom følgende Smaatræk i nogle Optegnelser om sit Liv, som han fornylig, og man kan godt sige modstræbende, har nedskrevet og overladt mig, og som citeres her og i det følgende:

»Vi flyttede ind til Fredericiagade 18 i Hjørneejendommen til Bredgade lige overfor Infanterikasernen. Jeg mindes endnu hvordan jeg hørte Hornsignalerne Morgen og Aften, af gode Grunde særlig om Aftenen.

Af vort første Ophold der husker jeg ikke meget. Vi flyttede nemlig, mens jeg endnu var lille, ud paa Vodroffsvej, da min Fader havde faaet Del i Vodroffmøllens Drift. Vi boede i en Villa med Have, der var beliggende mellem to andre Villaer, hvoraf den ene ejedes af en Lithograf Bergh, den anden af en Enkefru Marstrand. Berg havde 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre. Sønnerne hed Axel og Oluf.

Axel og Oluf Berg, Georg og jeg, tilbragte den meste Fritid »ude paa Vejen« med de andre Drengene, der færdedes der. Hvad vi fik Tiden til at gaa med foruden at slaas med »Jænerne«, Bydelens Gadedrengene, mindes jeg ikke. En Sport blev drevet, som jeg aldrig glemmer, fordi den kom til at indgyde mig en uhyre Rædsel. Sporten bestod i, at man skulde gaa op i et Hus, og fandt man saa en Dør, hvorpaa der f. Ex. stod Pedersen, skulde man ringe paa og spørge den, der lukkede op, om ikke her boede en Hr. Sørensen. Der blev saa svaret Nej, og man gik saa ned med den indre Tilfredsstillelse at have ulejliget et Menneske til ingen Nytte. En Dag var det min

Tur. Jeg gik, ringede paa en Dør, hvor der stod Hansen. En Herre lukkede op; jeg spurgte, om der ikke her boede en Hr. Jensen. Til min Rædsel svarede han Jo. Om han fik lukket Døren ligesaa hurtigt, som jeg var nede ad Trappen, tvivler jeg meget om, for min Fart gik stærkt.

Min Læsning paa den Tid var Ingemanns historiske Romaner. Jeg fandt den Gang, hvad jeg iøvrigt gjør endnu, at det var ganske vidunderlige Romaner. Jeg læste dem ikke blot en Gang, men to Gange. Jeg undrer mig over, at vor Tids Børn ikke forstaar at sætte Pris paa dem. At jeg endnu husker, at Fortællingen om Mordet i Finnerup Lade staar i 13. Cap. af 2. Del af »Erik Menveds Barndom«, gik saadan til. Jeg sad en Eftermiddag ved min Mors Sybord og læste i Bogen. Det begyndte at skumre, og jeg nærmede mig det 13. Læse om Mordet i Halvmørke skulde jeg ikke have noget af og saa gjorde jeg, hvad vi Mennesker har en vis Tilbøjelighed til. Jeg bedrog mig selv og sagde til mig selv: »Nu gider jeg ikke læse mere,« og gik saa ud paa »Vejen« til de andre.

Jeg har tidt undret mig over, at ældre Damer har kunnet sidde og betro mig, Dreng som jeg var, deres Livs Glæder og Sorger, mest det sidste. Jeg mindes saaledes en Aftenstund, hvor jeg sad med omtalte Fru Marstrand ved Vinduet i hendes Hjem. Hun fortalte mig forskelligt fra hendes Liv, særlig om en Søn, der var Sømand, som voldte hende en Del Sorg. Jeg var ogsaa Forvalterens Kones Fortrolige. Hun boede paa Møllen, hvor hendes Mand havde sit Arbejde. Hun havde ogsaa en Søn, der voldte hende Sorg. Han holdt meget af at gaa paa Beværtninger. En Dag gik hun og jeg over paa Vesterbro for at lede efter ham. Paa Værnedamsvejen var der en Beværtning, som vi standsede ved. Jeg saa ind gennem Glasruden i Døren og ganske rigtig, der sad Herren og nød Livet med andre Fyre af samme Sort. Det meddelte jeg hans Mor. Hvad der senere skete, ved jeg ikke.

Min Bror Georg og jeg, og jeg tror ogsaa min Søster Emilie, blev undervist af Frk. Beckmann, som ogsaa underviste ved den kongelige Ballet. Hun var Ven af vort Hjem og spiste som oftest hos os om Søndagen. Naar min Fætter Valdemar var tilstede, fortalte han mange Historier paa sin særegne Maade. Man saa da Frk. Beckmann sidde urolig paa sin Stol, ikke fordi hun morede sig, men fordi hun var dybt forarget. Hun nærede derfor ogsaa et vist Mishag overfor Valdemar, hvorfor hun ogsaa altid, naar man talte om ham, sagde: »Denne Hr. Vasse.«

Hende var det da, der ledte vore første Skridt ind i Videnskabens

Rige. Hvorledes det gik for sig, er ganske gaaet ud af min Hukommelse. Kun kan jeg sige ét. Da jeg første Gang betraadte den Skolegaard, hvor jeg skulde træde mine Barnesko helt i Stykker, kom der en lang Dreng hen til mig og spurgte om mit Navn. Da han havde faaet det at vide, sagde han: »Du kan da skræve.« Jeg har aabenbart ikke staaet med samlede Ben. Jeg misforstod ham, idet jeg troede, han mente »skrive«, og jeg svarede derfor Ja. Deraf slutter jeg, at Frk. Beckmann dog havde lært mig noget.

Naar jeg tænker tilbage paa mit Barndomshjem, er det med Glæde og Tak. Det gav mig, hvad der er det vidunderligste for Barnesindet, denne dejlige Tryghedsfølelse. Jeg mindes en Aften, Far sad og læste sin Aftenavis; Mor og mine Søstre sad omkring Bordet og syede og talte sammen. Jeg laa saa lang jeg var paa Gulvet med en Avis udbredt foran mig. Naar jeg tænker paa det Øjeblik, føler jeg endnu den dejlige Følelse af, at her er jeg *hjemme*.

Lad mig fortælle lidt om min Mor. Hendes Plads var ved Hjørnevinduet i Dagligstuen, der vendte ud mod Bredgade. Der havde hun sit Sytøj og sine Bøger, blandt hvilke de vigtigste var Biblen og Funckes Opbyggelsesbog. En Morgenstund, jeg kom ind i Stuen, saa jeg min Mor sidde paa sin Vinduesplads og læse i Biblen. Jeg saa, det var 3. Mosebog med de mange Lovbestemmelser, hvorefter Israels Folk skulde ordne deres Liv. Jeg sagde da til hende: »Lille Mor, der er da saa mange andre Steder, der er meget bedre at læse,« men hun svarede: »Jeg skal sige dig, min Dreng, jeg vil gjerne have læst alle Guds Ord, inden jeg dør.« Den kjære lille Mor! hun var saa stille from.

Jeg mindes hendes Ansigt, naar vi om Søndagen sad i Garnisons Kirke og hørte Pastor Blædel eller Pastor Schousboe. Der var da et saa stille Hengivelsesudtryk i hendes Ansigt med et Strejf af Vemod. Det var denne stille Fromhed, der kom frem i hendes Ansigtstudtryk i Forbindelse med Bevidstheden om hendes Ringhed. Min Mor var saa ydmyg from. Det var det dybeste i hendes Sind.

Jeg har lige fra Dreng lidt under en Mindreværdsfølelse og gjør det endnu den Dag idag. Jeg ved dog ikke, om man skal kalde det en Lidelse; mon ikke snarere en Velsignelse. Den holder alle hovmodige og indbildske Tanker borte og holder én nede paa de ydmyge Steder, hvor vi alle i Virkeligheden hører hjemme. Men til Tider kan den være svær nok. Saaledes mindes jeg, hvordan den engang, da jeg var Dreng, kom over mig med en saadan Stykke, at jeg kastede

mig i min Moders Skød og sagde: »Mor! jeg kan ingenting og ved ingenting; jeg bliver aldrig til noget.« Min Mor var en forstandig Mor. Hun brugte ikke mange Ord. Hun klappede mig paa Hovedet og sagde: »Du udvikler dig langsomt, min Dreng.«

Om sin Skoletid fortæller Far følgende:

»Den tænker jeg ikke et eneste Øjeblik tilbage paa med Glæde og Tak. Det eneste, jeg endnu kan glædes ved at tænke paa, er det Øjeblik, jeg slap ud af Skoleporten med Studenterhuen paa.

Da jeg var 10 Aar, blev jeg meldt ind i Skolen. Den bar det mærkelige Navn: »Haderslev Læreres Skole«. Dette Navn havde den, fordi det var Lærere, udvist i 1864 fra Haderslev Latinskole, der havde slaaet sig sammen og lavet denne Skole.

Min Skolevej var til at begynde med, inden vi flyttede til Fredericiagade, ad Vodroffsvej, Gl. Kongevej forbi den gamle Trommesal, paa Hjørnet af Vesterbrogade, forbi Luciemølle ad Filsofgangen ned i Løngangsstræde, hvor Skolen laa.

Skolens Lærerpersonele var af en saa gammel Dato, at de ganske havde glemt, hvordan et Barn saa ud indvendig. Jeg havde den Forestilling, at de kun eksisterede fra 9-3 for at gjøre Livet saa surt for mig som muligt. Hvad skildrer derfor min Forbavselse, da jeg en Søndag til Middag hos Captajn Stage — Fader til min »Medarbejder« i Skolen, Georg Stage, og den senere saa bekendte »Georg Stage« — ser en af Lærerne træde ind i Stuen. Hvad for noget tænkte jeg, lever han ogsaa om Søndagen. Jeg troede, hans Liv begyndte Kl. 9 om Morgenen og varede til Kl. 3 Eftermiddag.

Men lad mig fortælle enkelte Træk fra Skolen, og saa være færdig med den.

Af Religionsundervisningen erindrer jeg kun, at min Lærer havde nogle væmmelige spidse Negle, som han borede ind i det yderste af ens Hagespids, naar man var »oppe« og ikke svarede hurtigt nok.

Min Regnelærer husker jeg kun med et Spanskrør i Haanden, som han dunkede os med paa Skulderen eller i Hovedet, som det nu kunde falde. At regne lærte han mig ikke, hvad jeg slutter af, at jeg aldrig har kunnet faa et Regnskab med Indtægter og Udgifter til at stemme.

En Vinterdag med stærkt Snefald kom jeg ind i Skolen; Kraven op om Ørerne, en Paraply i den ene Haand og den vanvittige Masse, man skulde have med, under den anden Arm. Da jeg saa Døren til mit Klasseværelse staa paa Klem, sparkede jeg den op med Foden. En Lærer — ham fra Middagen hos Stages — kom farende og erklærede,

at jeg slog Skolens Inventar i Stykker, »og saa,« sagde han, »er det vel ogsaa Dem« — de sagde De til os i ældste Klasse — »der har slaaet en Rude i Stykker nede i 2. Klasse.« Jeg mindes endnu den Harme, der greb mig ved det Sludder, og svarede derfor: »Ja, det er sandsynligt. Da jeg *ikke* har slaaet den Dør i Stykker, er det vel ogsaa mig, der har slaaet Ruden itu nede i 2. Klasse.« Vi gik hver til sit.

Denne Lærers Fætter, Chr. Dorph hed han og Fader til den bekjendte Kunstmaler, var vor Lærer i Dansk og Litteraturhistorie. Det eneste, jeg mindes fra denne Undervisning, er en Passus i hans Dictat af Litteraturhistorien. Han dicerede: »Saa rejste Oehlen-schläger til Udlandet — har I det — og saa kom han hjem igen.« — Vi drog et Lettelsens Suk ved at vide, at den arme Mand kom hjem igjen. Ikke et Ord om hans Liv derude med Henrik Steffens eller om hans »Hjemvé«. Det var vi vel for unge til at forstaa noget af!

Kun ét endnu, et lille Lyspunkt i alt dette Mørke. Vi havde en Gymnastiklærer, der hed Schönberg. Han sagde altid: »Da' Barn,« ogsaa til Mødre, der kom for at høre til deres Børn.

En Dag i Timen, vi stod i Geled, var der en Dreng, der stod urolig. Til ham sagde han: »Guds Død med det Barn; han kan ikke staa blandt dannede Mennesker, kom hen og staa hos mig.«

I Sommeren 1876 blev jeg Student og følte det som at komme ud i den friske Luft.«

I Skolen havde Fader haft en Sanglærer, Albert Møller (Broder til den bekendte »gamle Feltpræst«). Denne Lærer — den eneste af Lærerne, Fader havde brudt sig om — havde af Faders Klasse udtaget 4 Elever — deriblandt Fader og hans senere Svoger, Lægen H. P. Schierbeck — og lærte disse fire at synge Kvartet, og som saadan meldte de sig ind i Studentersangforeningen. De blev hurtig brugt som Solokvartet ved Foreningens Koncerter og blev kaldt »den lille Kvartet« i Modsætning til »den gamle Kvartet«.

Fader var i sine første Aar meget ivrig Studentersanger og fortæller derom følgende:

»De store Begivenheder i vort Foreningsliv var Pinseturene i Provinsen. Jeg var med paa tre. Den interessanteste var den til Sønderjylland. Vi sang i Flensborg og Haderslev. Det sidste Sted var vi lige ved at blive arresterede. Den altid tilstedeværende Gendarm havde hørt Ordet »Danmark« i en Sang. Det var jo criminelt, og han meldte os øjeblikkelig til Politiet. Havde gamle Stiftsfysikus Madvig ikke været os til Hjælp, var vi blevet sat i Fængsel. Vi var egentlig lidt kede af, at det ikke skete. Vi mente, det maatte være spændende

at sidde i preussisk Fængsel. Men jeg er nu temmelig sikker paa, at Virkeligheden ikke havde svaret til vor ungdommelige Fantasi.

Af Personligheder, jeg lærte at kende i Sangforeningstiden, skal jeg nævne følgende. Der var den ypperlige Operasanger Niels Juel Simonsen. Han fulgte os paa Pinseturene og sang Solo.

En stor Aften havde vi, da Componisten Lange-Müller kom ind og gav os en Kvartetsang, han havde skrevet, og bad os have den som vor. Det var »Kornmodsglansen«. Vi var de eneste, der i lange Tider sang den. Nu er den udsat for én Stemme, og i Radio har jeg hørt den spille paa Restauration.

Og saa var der Componisten Peter Heise, der en Aften, vi sad dernede omkring Punchen, sagde til mig: »Vi gaar aldrig hjem.« Jeg husker en Aften hos ham. Vi sang, og han spillede for os paa sit Orgel-Klaver. Da vi sad ved Aftensbordet, ringede det paa Dørklokken. Heise gik ud og lukkede op, kom tilbage med en Papirrulle i Haanden. »Det var Holger Drachmann, der kom med en ny Sang-cyclus for at bede mig sætte Musik til.« Det var »Dyvekes Sange«, som jeg selv senere har sunget mange Gange.

Men fremfor alle var der min gode Ven Skuespiller Peter Jerndorff. Ham kom jeg ofte hos. Han lærte mig at synge Romancer.«

At Faders udmærkede Tenorstemme og den »Skole«, han -- som det fremgaar af det foregaaende— gennemgik, var ham til stor Gavn i hans Præstetid, siger maaske sig selv, men jeg ønsker dog at fremhæve det, fordi Faders Messe i Kirken for mig til Stadighed staar som det smukkeste, jeg har kendt af den Art.

Fra Studentertiden fortæller Fader videre:

»Af private Hjem, jeg kom i, vil jeg nævne to. Det ene var Teaterchef Berners. Hans Søn var min Bror Georgs og min gode Ven. Han havde to Døtre, som samlede deres Veninder i Hjemmet. Blandt disse var der en Frk. Johanne Nørgaard. Hendes Mor*) var en Ungdomsveninde af min Mor og hendes Søstre. Vi havde det meget livligt og fornøjeligt sammen. Senere tabte vi hinanden af Syne. Men en Dag, det var en Søndag, da jeg var blevet Præst i Helsingør, traf jeg hende i Kirken. Hun var gift med Dr. phil. H. Topsøe, Bror til Forfatteren Vilh. Topsøe, og boede denne Sommer ude i Hellebæk. Der besøgte jeg hende. Det viste sig, at hun havde en Datter, Gudrun, som ogsaa var tilstede. Gudrun kom ofte den Sommer til os i Præstegaarden,

*) Se Slægtsbogen fra 1910, Side 68, Linje 8 fra oven. Jomfru Bjerring senere gift med Købmand I. P. Nørgaard, se: Slægtsbogen 1910, Side 66, Linje 6 fra neden. — Samt nærværende Optegnelser Side 140.

og som Tiden gik, blev hun forlovet med vor Søn Hans, og er nu lykkelig gift med ham. Paa den Maade kom jeg i Familie med min Ungdomsveninde.

Den anden Familie var Skibsreder Oscar Petersen i Kastrup ude paa Amager. Vi var en hel Del — nogle Svigersønner af Huset og vi andre tilkommende Svigersønner — der tog med Bussen fra »Elephanten« paa Christianshavn ud til »Søvang« i Kastrup. Der havde vi mange gode, hyggelige og muntre Dage og Timer.«

Fader har været af et meget livligt og tillige charmerende Væsen; min Svigermoder, Fru Topsøe, født Nørgaard, som Fader har fortalt om i det foregaaende, talte ofte om Ungdomsdagene og mindedes Faders ualmindelig smittende Humør. Skønt Fader ingenlunde var nogen stor Danser, kunde han sætte Liv i Selskabet, og Svigermoder mindedes saaledes et specielt Bal hos Familien Berner, hvor Fader fik hende til at le, saa hun nær havde lavet »Skandale«. Ogsaa med sin Sang glædede Fader sine private Tilhørere. »Han sang,« fortalte min Svigermoder, »saa Tante Caroline fik Taarer i Øjnene.«

I Januar 1883 tog Fader teologisk Embedseksamen og efter Eksamen, inden Fader gik ind i Præstegerningen, tilbragte han et Par Aar med at give Undervisning i Religion, hvorom Fader fortæller:

»Det første Aar læste jeg i Skoler i København, særlig i Maribos Skole, hvor min senere Svoger, S. Neve, var Bestyrer. Det var en Klasse med nogle dejlige Dreng. To, der hed Melby, og deres to Fætre, der hed Lund. Ved en eller anden Mindedag i mit Liv, fik jeg Brev fra en af disse to Melby'er, hvori han spurgte mig, om jeg kunde erindre ham. Det var med stor Glæde, at jeg kunde svare ham, at det kunde jeg rigtignok og ligeledes hans Bror og de to Fætre Lund. Jeg mindedes ogsaa, hvordan de i Klassen havde pyntet Kathederet med Blomster og lagt en Merskumspibe midt iblandt dem, da jeg tog Afsked med dem. Denne Pibe hænger nu i min Søns Værelse.

Mit andet Candidataar tilbragte jeg i Sønderjylland. En Studenterven spurgte mig, om jeg vilde være Huslærer hos hans Onkel paa »Hedegaard«, en Gaard, der laa mellem Møgeltønder og Trøjborg, hvilken sidste Gaard ejedes af vedkommende Vens Fader, Godsejer Hans Aagesen Knudsen. Dennes Broder paa »Hedegaard« var det, jeg skulde være Huslærer hos. Hans yngste Søn skulde forberedes til Optagelse i Ribe Latinskole, og denne Forberedelse skulde jeg paa-tage mig.

Jeg mærkede ikke meget til »Tyskeriet«, da jeg var dernede. Jeg mindes kun en Gang at have oplevet lidt af det. Nede i Landsbyen — Visby hed den — boede en gammel pensioneret Lærer ved Navn Kaysen og hans Hustru. Dem besøgte jeg ofte. Det var saadan rare, gamle Mennesker. En Dag, jeg var hos dem, kunde jeg mærke, at de var nervøse og ønskede, at jeg snart vilde gaa. Det gjorde jeg ogsaa uden at vide, hvad der var i Vejen. Paa et senere Besøg fik jeg det at vide. De havde to Sønner, der begge havde opteret for Danmark og nu var ansatte i Forretninger oppe i Jylland. De havde den omtalte Dag sneget sig hjem, og under mit Besøg opholdt de sig i Værelset ved Siden af den Stue, hvori vi sad. De turde ikke vise sig ved Dagens Lys og gik først ud, naar det var blevet mørkt. De gamle var bange for, at jeg skulde opdage noget. Deraf deres Nervøsitet.

Præsten paa Stedet var en Umulighedernes Umulighed som Præst, og det siger jo som bekjendt ikke saa lidt. Hans Prædiken var af den Slags, som Bonden talte om, da han sagde om sin Præsts Prædiken, at »i Begyndelsen var det ganske godt — han tog det nemlig af en Prædikenbog — men efterhaanden blev det værre og værre for tilsidst at ende i den rene Umulighed.« »Min« Præst kunde tilmed ikke sige I. Han »vensignede« os. Da Degnen tillige var en hæslig Karl baade at høre paa og se paa, blev det hele en stor Forargelse. Jeg besøgte engang Præsten. Han viste sig at være en gammel Slesvig-Holstener og en Undermaaler i alle Retninger. Jeg foreslog derfor Knudsen at holde Gudstjeneste hjemme. Vi samlede da Gaardens Folk i Knudsens Stue. Der sang vi, holdt Bøn, og jeg læste en Prædiken af Monrads Prædikensamling. Da jeg rejste, bad de to Røgttere mig om at købe denne Samling til dem, naar jeg kom til Kjøbenhavn. Det gjorde jeg og sendte den til dem som Foræring.

Paa Gaarden var der en ung Mand, Brorsøn af Knudsen. Han hed Lars Knudsen, Søn af den bekjendte Pastor K. i Lunderskov. Han skulde lære Landvæsen, men jeg tror ikke, det interesserede ham stort. Han holdt mere af i Middagstiden at sidde ude paa Veranda-trappen og høre paa mig, naar jeg sad ved Klaveret og sang. Det æstetiske drog ham. Han blev ogsaa senere Skuespiller ved Det kgl. Theater. Han var Bror til Forfatteren Jacob Knudsen.

Det var en ejendommelig Befolkning der paa Vestkysten. De kunde jo ikke paa Grund af Forholdene komme sammen offentligt til Møder. Derfor mødtes de i Hjemmene til Gilder, hvor det ofte gik meget livligt til. Jeg mindes en Gaardejer fra Ballum. Han hed Beyer og bar ikke sit Navn uden Grund. En Dag var jeg med til

et saadant Gilde hos en Gaardejer i Møgeltønder. Jeg husker det særligt, fordi jeg om Natten skulde køre med Knudsen fra Trøjborg i Kane. Sneen laa tæt over det lave Landskab; Maanen lyste. Det gik i mægtig Fart med den dampende Hest. Jeg havde en Følelse, som fór vi henover Ruslands Stepper.

Løvrigt gik Dagene med stille og hyggeligt Samliv. Da Drengen, jeg underviste, Laurits Knudsen, som forøvrigt nu er Amtsvejsinspektør i Haderslev Amt, var indmeldt i Ribe Latinskole, rejste jeg igjen hjem til Kjøbenhavn.

Kort Tid efter at jeg var kommet hjem, fik jeg Bud fra Provst, Dr. theol. Jens Paludan-Müller, Bror til Digteren Frederik P. M., med Tilbud om at blive hans Capellan. Jeg tog imod det og blev indviet sammen med flere andre til Præsteembedet i Kjøbenhavns Domkirke af min elskede Biskop Bruun Juul Fog. Han indviede os over et Ord af Hamlet: »Verden er ude af Led; forbandede Lod, at jeg blev sat til at sætte den i Lave igjen.« Han skildrede for os, hvordan Verden var ude af Led — han skulde bare se Verden i dette Øjeblik — han sagde, at vi skulde ikke sige: »Forbandede Lod o. s. v.«, men derimod: »Velsignede Lod, at vi blev sat til at tjene ham, som ene kan sætte den i Lave igjen.«

Paludan-Müller var Sognepræst i Snese Sogn, der laa mellem Næstved og Præstø og gik helt ned til Præstø Bugt. Dernede ved Bugten var henrivende dejligt. Der laa Herregaardene Engelholm og Nysø, hvilket sidste Sted i sin Tid var Samlingsstedet for Tidens store Aander, Thorvaldsen, H. C. Andersen o. s. v. Paludan-Müller kaldte Egnen dernede Chr. Winthers Sjælland.

Den Dag, jeg stillede i Præstegaarden, viste Provsten mig over i en Sidelænge, hvor jeg fik anvist et Par gode Værelser. Han erklærede, at han anbragte mig derovre, fordi, som han sagde, saa kunde Folk saa let finde ind til mig uden at skulde gjennem ham. »De siger naturligvis ogsaa,« sagde han, »som de sagde om Byfogden og hans Fuldmægtig: Kommer Byfogden? Nej, Fuldmægtigen kommer selv.« Saadan vil de ogsaa sige her: »Kommer Provsten? Nej, Capellanen kommer selv.« Det var sikkerligt ogsaa det, der var Mening. Han hørte til den gamle Skole, hvor Præsten var »vor Far«, og Sognefolkene hans Sognebørn. Vilde de ham noget, kunde de komme til ham og søge Raad og Daad. Men Tiden var jo nu en anden, saa det var godt, han fik en Capellan, der søgte ud til Folket.

Han havde en vidunderlig Evne til at omgaas unge Mennesker. Den fik jeg at mærke ved mange Lejligheder. Da jeg havde holdt

min Tiltrædelsesprædiken, havde han til Middag indbudt nogle Sognefolk. De blev underholdt bl. a. med, at jeg sang for dem. »Er det ikke en storartet Capellan, jeg har skaffet Eder,« sagde han, »hør, hvor han kan synge.« Men min Prædiken sagde han ikke et Ord om til mig. Dagen efter tog vi til Roskilde Convent, for hvilket han var Formand. Paa Vejen dertil spurgte jeg ham om, hvad han syntes om min Prædiken. »Den var jo saadan lige ud af Landevejen. Men de andre var jo glade ved den, saa kan De og jeg jo ogsaa være det.« Saadan sagde han, og jeg spurgte ikke siden. Men da jeg havde prædiket 2. Juledag, kaldte han mig ind paa sit Værelse og sagde: »Tak for idag! Idag prædikede De for første Gang.«

Hans pædagogiske Evne var ligefrem sokratiske. Han docerede ikke; han samtalede. Under de Samtaler, han førte med mig, lukkede han op for mit Indre, saa jeg saa mig selv, som jeg aldrig før havde gjort. Jeg sad tidt ovre paa mit Værelse ganske alene og tænkte tilbage paa disse Samtaler og undrede mig over de Tanker, jeg var kommet frem med og sagde til mig selv: »Det havde du jo aldrig tænkt før.« Jeg sagde ogsaa til ham, da jeg efter to Aars Forløb skulde drage andet Sted hen, at hvis jeg nogensinde blev til noget som Præst, vilde jeg skyldte ham og Samlivet med ham en stor Del derfor.

I aandelig Henseende var Sognet delt i to Dele. De saakaldte »gammeltroende« og saa »de andre«. Disse sidste blev af de første anset for absolut vantro.

De gammeltrøende var stive og stejle i deres Kristendom. I høj Grad formelle og udadvendte, medens det indre Liv fik Lov til saa nogenlunde at gaa sine egne Veje. Der var ét Punkt, hvor dette var Tilfældet, det efter min Mening mest nedværdigende for Mennesker i Almindelighed, men i allerhøjeste Grad for kristne Mennesker. Jeg tænker paa Begjærlighed efter jordisk Gods.

Lad mig fortælle en lille »sørgmunter« Historie vedrørende dette. I de to Aar, jeg var i Sognet, laa en Kone, der hørte til de gammeltrøende, syg i sin Seng. Trods det, at jeg hørte til »de andre«, kunde hun godt lide, at jeg besøgte hende. Dette bevirkede, at de andre gammeltrøende ikke mere ønskede at besøge hende. Nu var det saadan, at hun havde lovet en gammel Fyr, der hed Jens Larsen, at han skulde have to Lysestager efter hende, naar hun var død. I denne pinlige Situation, hvor man jo ikke mere vilde besøge hende, var han bange for, at Lysestagerne skulde glide fra ham. Da dette absolut ikke maatte ske, gik han alligevel en Dag ind til hende og sagde:

»Ja, Ane, nu dør du jo snart, saa kan jeg ligesaa godt faa Stagerne med det samme.« Saa var *de* reddede. Men Ane svarede: »Ja, Jens Larsen! naar du ved, at jeg *snart* skal dø, saa kan du jo vente den Tid med.« Hun fortalte mig selv Historien med et lunt Smil.

Lidt mere om samme Jens Larsen, som sandelig ikke er sørgmuntret, men i høj Grad sørgeligt og forargeligt. Jens Larsen boede i et Hus sammen med sin Søn. De havde en Kone hos sig, som passede Huset. Hende lod de gaa og arbejde til Dagen, før hun døde. Hun skulde saa op paa Kirkegaarden at begraves. Ind i Kirken skulde hun ikke, for dels kunde det let komme til at koste lidt, og dels var hun jo »vantro«. Da jeg kom for at kaste Jord paa, viste det sig, at de havde ikke sørget for Mandskab nok til at faa hende ned i Jorden. Jeg føler endnu den Harme, der greb mig, da jeg sagde til dem: »Gaa nu ned paa Landevejen og se, om I kan finde en barmhjertig Samaritan, der vil hjælpe os.« De sjoskede saa af, fandt ogsaa en, saa hun kom da i Graven.

Disse gammeltroende bad mig ofte tale i deres »Forsamlinger«, som det hed, indtil en ung Mand en Dag kom op til mig og spurgte, hvorfor jeg altid talte først ved disse Lejligheder. Da jeg svarede ham: »Fordi de beder mig om det,« sagde han: »Jeg beder Dem om at lade være, for de beder Dem kun om det for at have noget at rakke ned paa.« Da saa en Dag omtalte Jens Larsens Søn kom og bad mig om at tale i en af deres Forsamlinger, svarede jeg: »Paa en Betingelse. Svar mig: Er jeg en troende eller vantro Mand.« Først kom han med nogle Omsvøb, men da jeg holdt ham til Ilden, blev Svaret, at jeg var en vantro. Jeg lod ham da vide, at jeg ansaa det for Gudsbespottelse at bede en vantro Mand tale Guds Ord til Mennesker og bad ham gaa.

Jeg kunde fortælle flere »interessante« Træk af disse Menneskers »Kristenliv«, men lad dette være nok.

Iøvrigt vandt jeg mig mange gode Venner i Sognet, hvilket ogsaa viste sig deri, at en Deputation stillede i mine Forældres Hjem, hvor jeg var taget hen, da jeg forlod Præstegaarden. Deputationen bestod af en Forpagter Kaalund. Han havde været Avlsforvalter paa Gaunø og havde faaet en af Godsets Gaarde i Snesere Sogn i Forpagtning. Den anden i Deputationen var Lærer Jensen ved Snesere Skole, en Mand, om hvem Provsten sagde: »Han er, hvad Holberg kalder en »Gevaldiger«. Kaalund var noget finere end de andre i Sognet. Derfor var han valgt til Ordfører. At han havde et finere Sving end de andre, kom ogsaa tydeligt frem derved, at han i sin Ordførelse sagde, at det

var dem en »Grand plaisi« at overrække mig medfølgende Skrivebord. Lærer Jensen overrakte mig en medfølgende Stol til Skrivebordet i mere beherskede Vendinger.

Der blev jo Fest for disse to hæderlige Venner i det gamle Hjem.

Jeg havde hentet mig min Brud, Emmy Petersen, Datter af Skibsreder Oskar Petersen, paa Søvang i Kastrup paa Amager.

Vi skulde nu se at finde et Sted, hvor vi kunde bygge vor Rede. Provst Paludan-Müller vilde helst, vi skulde have Bolig i Hillerød som Capellanfolk hos hans Søn. Han opgjorde Indtægter og Udgifter, og det viste sig da, at der blev et Underskud paa 200 Kr. i det Beløb, som ansaas for nødvendigt til at kunne leve for. Men til Gjengæld skrev han et Par smukke Vers neden under Opgørelsen om Hillerød og Omegns Skønhed. Disse Skønheder maatte kunne opveje de manglende 200 Kr.

Det var imidlertid ikke til Hillerød, vi skulde. En Dag, jeg gjorde Professor Peder Madsen en Visit, spurgte han mig, om jeg kunde tænke mig at blive Capellan et Sted, der hedder Buerup i Nærheden af Kallundborg, en lille Landsby i Pastoratet Sæby-Hallenslev ved Tissø. Godsejer Selchau til Selchausdal havde bygget en Kirke og Præstebolig og foræret Sognet begge Dele. Sognet var nemlig meget langstrakt, og Sognekirken laa i den ene Ende af Sognet, saa det var i høj Grad ønskeligt, at den anden Del af Sognet fik sin egen Kirke. Godsejer Selchau, der som Bygherre havde Ret til at vælge Kirkens første Præst, havde overdraget dette Hverv til Professor Madsen, og da jeg paa dennes Anmodning sagde Ja, blev jeg altsaa Kirkens første Præst.

En ganske morsom Scene maa jeg fortælle. Min tilkommende og jeg tog ned og saa paa Sagerne og var i den Anledning selvfølgelig hos Godsejeren for at hilse paa ham. Mens vi sad i hans Dagligstue og drak Chokolade med ham og hans Søster — han var ugift og levede alene paa Gaarden med sin Søster, der agerede stadig syg og derfor sjældent saas; ved denne Lejlighed var Nysgerrigheden efter at se dette nye Væsen stærkere end hendes Sygdom, saa hun var altsaa tilstede — traadte en lang Herre ind, som viste sig at være en Ansøger. At se Godsejerens Ansigt i det Øjeblik var meget morsomt, saa fuldt af Tvivlraadighed som det var. Han sendte den lange Herre ned at se paa Kirken, tog mig ud i Gangen og sagde: »Hvad skal jeg arme Menneske gøre?« Hertil svarede jeg: »De skal se paa os begge to, og den, De synes bedst om, skal De tage. Synes De bedst om ham, saa tag ham. Jeg faar nok noget andet.« »Jeg vil ikke have

ham, jeg vil ikke have ham,« blev han ved at sige. Han turde naturligvis ikke forbigaa Professor Madsens Anbefaling.

Og saa blev jeg indsat i Buerup Kirke den 4. December 1887 af Biskop Fog, der samtidig indviede Kirken.

Den 6. Marts 1888 viede min Broder William, som paa den Tid var Præst paa Refsnæs, os i Kastrup Kirke paa Amager.*)

Saa levede Mor og jeg der i 4 Aar. Vi fik der vore to første Børn, Inger Marie og Ellen. Vi havde gode Dage, og Folk var venlige og kjærlige imod os.

Godsejer Selchau var gammel Ungkarl og levede som sagt alene med sin Søster paa Gaarden. Han var rig og gjorde meget godt, men han var, som rige Mennesker ofte er, villig til at give store Gaver og samtidig meget smaalig i smaa Ting. Lad mig fortælle et Exempel. Han havde, som sagt, foræret Sognet Kirke og Præstebolig, og der var sikkert ikke mange Husmænd i Sognet, som ikke havde faaet Penge af ham. Jeg havde oprettet en Menighedspleje og faaet en Diakonisse ansat. En Dag, jeg manglede 300 Kr. til denne Sag, gik jeg op til Godsejeren og fik strax Pengene. Men da det viste sig, at der var Svamp i Præsteboligens Gulve, maatte disse lægges om, og Mor og jeg maatte rejse bort i den Tid, det stod paa. Da vi kom tilbage, saa jeg, at der laa en Del Brædder fra de gamle Gulve udenfor vort Hus. Det saa ikke godt ud. Jeg spurgte derfor den Husmand, der hjalp os, om Grunden til, at de laa der. Han svarede: »Jo, Herremanden var for dyr.« Det viste sig saa, at han havde delt Brædderne i 4 Bunker og ladet sin Gartner holde Auktion over dem. Den Bunke, der var blevet tilbage, erklærede Husmanden, at han havde været for dyr med; han vilde have 15 Kr. Jeg gik op til Selchau og sagde, at jeg vilde købe dem til den Pris. »Hvem har De hørt den Pris af?« Jeg nævnede Husmanden. »Ja, saa har De hørt galt, for jeg vil have 18 Kr.« Jeg tror, det er ganske betegnende for mange rige Mennesker, store i det store, smaalige i det smaa.

Saa var der Greve og Grevinde Moltke til Nørager. Han var Formand for Diakonissestiftelsen. Der traf man mange af den Tids fremragende Skikkelser. Jeg mindes saaledes at have været sammen med Børresen fra Santhalistan.

*) Vielsen skulde egentlig have fundet Sted i Taarnby Kirke, hvor Moder var døbt og konfirmeret, men et frygteligt Snevejr hindrede Færdselen dertil. 40 Aar senere fejredes Faders og Moders Bryllupsdag i den ældste Datter, Inger Maries og hendes Mand Ivar Fogs Hjem paa Samosvej i Sundby, hvorfra vi kunde se over til Kastrup Kirke.

Der var ogsaa Grev Bernstorff til Kattrup. Han var en højst ejendommelig Mand. Levede ganske stille, sad i sin Stue mellem Kakkelovnen og et aabent Vindue baade Sommer og Vinter. Jeg kom ofte til ham. Da jeg havde faaet i Sinde at oprette en Menighedspleje, gik jeg først op til Grev Moltke, der, som sagt, var Formand for Diakonissestiftelsen og forelagde ham Sagen. Han bad mig gaa først til Grev Bernstorff og se, om jeg kunde faa ham med. Han morede sig lidt over dette Forslag, for han vidste, at Grev Bernstorff ikke yndede Opfordringer til at yde Bidrag. Ganske rigtigt, jeg fik strax Afslag. Men jeg gav ikke tabt. Jeg sagde til ham: »Nu skal Greven ikke være altfor rask til at sige Nej. Det kunde jo være, at De blev den første, der kom til at trænge til Diakonissens Hjælp.« Saa sad han lidt i Ro; saa slog han i Bordet: »Hun skal komme. Gaa til de andre og hør, hvad de vil give; hvad der kommer til at mangle, giver jeg.« Han var trods al sin Særhed en god Mand. Jeg holdt meget af ham.

Der var Godsejer Nygaard paa Sæbygaard og Hvidt paa Frihedslund og Forpagter Gede paa Selchausdal. Med ham og hans Kone knyttede vi Venskab for Livet.

Blandt Bønderne fandt vi mange Venner. Vi forstod, at de i høj Grad paaskønnede den Gave, Godsejer Selchau havde givet dem.

Jeg vil da ikke glemme at nævne vore gode Venner, Godsforvalter Fog og hans Søster paa Oliviasminde. Vi oplevede mange gode og morsomme Timer i deres Hjem.

Men Julen 1891 fik jeg en alvorlig Influenza. Jeg kørte til Sæby Kirke med høj Feber, og saa hjem i Seng. Næste Dag igjen op til Tjeneste. Det gik, men næste Foraar blev jeg overfaldet af en saa utrolig Nervøsitet, at vi maatte søge andet Sted hen, til roligere og mere stille Forhold. Vi søgte da og fik Græse-Sigerslevvester Sognekald ved Frederikssund. Der var godt at være for syge Nerver og efterhaanden blev jeg helt rask igjen. Der fik vi vore to sidste Børn, Hans og Gerda.«

Her slutter Faders egenhændige Beretning. Dog tilføjer Fader følgende Bemærkning:

»Da de (3: Børnene) nu er voxet til og er blevet store, kan de fortælle, hvad der hændte os i de følgende Aar.«

Jeg blev født i Græse og var kun 4 Aar, da vi forlod dette Sted. Mine Erindringer for Emnet her, er derfor uden Interesse, men jeg ved, det er rigtigt, naar Inger Marie skriver, at vi havde en lykkelig Tid i Græse i den gamle Præstegaard med den store Have. Selve

Præsteboligen, d. v. s. Hovedbygningen, var vel kun ca. 25 Aar gl., men Længerne var fra Chr. IV's Tid.

Fader havde en god Menighed, og mange af den blev ikke alene Faders Tilhørere, men ogsaa hans Venner, som besøgte Fader og Moder senere hen, navnlig i Helsingør, som jo ikke er saa langt fra Græse.

Embedet i Græse var i alle Maader lille, og det er vel ikke at undre paa, at Fader trængte til et større Virkefelt.

I 1897 fødtes den yngste af os Søsken, Gerda, og samme Aar blev Fader forflyttet til Ærøskøbing. Det var for os 3 ældste en virkelig Sorg at forlade Græse. Vi elskede at være paa Landet med dettes specielle Goder, og nu skulde vi til en By. Men Far og Mor fik dannet et nyt og dejligt Hjem, som vi Børn har al Grund til at mindes med Glæde. Far havde 5 lykkelige Aar i Ærøskøbing, da der i Sognet var meget aandeligt Liv. Præstegaarden var desværre meget fugtig, og maaske derfor havde vi megen Sygdom. Inger Marie fortæller saaledes om Moder, der blev syg af Lungebetændelse, og Fader havde en ængstelig Tid. Inger Marie fortæller: »Jeg husker, jeg kom fra Skole med nogle Veninder, da Fader kom mig i Møde; han saa bedrøvet ud og sagde: »Mor er meget syg — hun har Lungebetændelse.« Jeg var vel 9-10 Aar og havde ikke Sans for Fars Sorg og Ængstelse; men jeg glemmer dog aldrig Faders Udseende den Dag. Moder laa vist syg temmelig længe, men vi fik dog Lov til at beholde hende.«

Ærø er en køn lille Ø og var paa Grund af sin isolerede Beliggenhed den Gang meget uberørt. Der var ingen Skov, saa Skoleskolturen gik til Skoven ved Svendborg. Fader holdt af at leje en Vogn og køre Familien og dens Gæster til Voderup Klinter paa Øens Sydside, hvorfra man nød Østersøen og ofte hørte de tyske Krigsskibe holde Skydeøvelser; eller Turen gik til Søby, der ligger paa Øens nordvestlige Spids.

Fader vilde gerne, at vi skulde kende vort Land, hvortil Fader altid regnede Sønderjylland, og en Sommer rejste vi, Far, Mor og vi 3 ældste Børn, for 1 à 2 Uger til Sønderborg paa Als. Skønt Afstanden mellem de to Øer ikke er betydelig — Ærø hørte før 1864 til disse Landsdele i juridisk Henseende — var Rejsen den Gang forholdsvis besværlig. Vi maatte via Odense og Faaborg, hvor vi overnattede og endda havde Tid til en Køretur ud til Hvedholm og Omegn for saa at tage Damperen fra Faaborg til Sønderborg. Der boede vi paa Hotel »Alssund« og foretog Køreture til Dybbøl og Augustenborg og andre

kendte Steder i Sønderborgs Omegn. Det var en fornøjelig Tur; men naar Fader havde været ude et Stykke Tid, vilde han pludselig hjem, selvom det maaske var planlagt, at Rejsen skulde vare længere. Paa-skudet for Fader, da vi var i Sønderborg, var en Forkølelse, som jeg bemærkede hos mig selv under Opholdet. Den var ingenting og blev ingenting til; men et eller to Aar forinden havde jeg ligget syg af Difteritis i Kolding, hvor vi havde besøgt Onkel William, og nu frygtede Fader maaske en Gentagelse.

Der herskede megen Overtro paa Ærø, og Fader har berettet flere Historier derom, bl. a. om hvorledes flere gamle Koner blev anset for Hekse med »onde« Øjne. Med en saadan Etikette heftet paa sig var paagældende faktisk udelukket fra det lille Samfund. En Oplevelse af en mere munter Karakter indenfor Overtroen vil jeg fortælle efter Faders Gengivelse. En Mand søgte Fader, fordi det spøgte i hans Hus, og Fader skulde komme at mane Spøgelset i Jorden. Fader var ikke hjemme, da Manden kom, og Moder tog mod Besked. Et Par Dage senere begav Fader sig til paagældende Mands Hus for maaske at tale et Alvorsord med ham. Der var imidlertid ingen hjemme hos Manden (bortset altsaa fra Spøgelset), og da Fader tog i Døren, var den laaset; da Fader et Par Dage efter traf Manden paa Gaden, takkede han Fader for Besøget. Formentlig har han af en Nabo hørt om Faders Besøg ved Døren; Spøgelset var flygtet, fordi Præsten havde taget i Døren.

I 1902 blev Fader efter Ansøgning forflyttet fra Ærøskøbing til Greve-Kildebrønde. At Præstegaarden i Greve er den, som Henrik Scharling har brugt som Motiv i sin Bog »Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard«, er vist ikke almindeligt bekendt. For os Børn blev det en Præstegaard netop som jeg tror, man almindelig forestiller sig, at en Præstegaard skal være, og vi var i en passende Alder — den ældste ca. 13 Aar, den yngste ca. 6 Aar — til at kunne nyde den og dens landlige Omgivelser. Vi Børn havde altid foretrukket at være paa Landet, og det Tab, som vi mente at lide ved at forlade Græse til Fordel for Ærøskøbing, forekom os genoprettet. I Greve var der en firelænget lukket Præstegaard med rigelig indendørs Plads, to Tønder Land Have, med mange Frugttræer, Heste og Vogne til Persontransport, og forgæves inviteredes Familien ikke ud til Sommerophold paa dette efter alles Mening saa herlige Sted. I den egentlige Sommertid kunde vi være mange ved de daglige Maaltider, og de var ikke kedelige, naar Fader og hans Brødre eller Svogre udfoldede deres Vid eller fortalte deres Historier.

Til Gengæld forekommer mig Vinteren — koncentreret omkring Julen — meget stille, men derfor ikke mindre smuk eller fornøjelig. I den Tid havde vi vore Forældre saa aldeles for os selv, og de udfoldede og med uforglemmeligt Held al deres Energi, for at gøre Julen til en virkelig Fest.

Fader var uhyre morsom og slagfærdig, og jeg ved ikke, om det beror paa en Tilfældighed, fordi jeg var mest opmærksom derpaa dengang, eller om det virkelig er Tilfældet, men Faders Lune, forekommer det mig, er ikke før eller senere kommet i den Grad til Udfoldelse som i Greve Præstegaard. Fader var, da han kom dertil ca. 45 Aar, og Omgivelserne var sunde og gode. Af Sygdom var vi ikke plaget. Siden Moders Sygdom i Ærøskøbing, mindes jeg ikke, at Moder har haft nogen alvorlig Lidelse. Jeg husker, hvorledes Fader med Stolthed fremhævede Greve Præstegaard, fordi den var saa tør, at Fodtøj kunde staa i Skabe paa Gulvet, uden at den mindste Fugtplet viste sig derpaa, endskønt Gulvet var lagt umiddelbart paa Jorden.

Fader blev meget afholdt i Sognet, fordi han var en udmærket Prædikant og flittig Besøger af sine Sognebørn. Fader var meget velset paa disse Husbesøg, og han nærede ikke Tvivl om, at saadanne er af lige saa stor Betydning for Menighedsarbejdet som Kirketjenesten.

Fader samlede ogsaa i begge Kirker en efter Forholdene stor Menighed.

Sine Prædikener udarbejdede Fader altid først paa Ugen; om Lørdagen gik han tidlig til Ro for saa at være særlig tidlig paa Færde Søndag Morgen, og sit Manuskript til sin Prædiken lod han blive hjemme. Naar Emnet for Prædikenen var godt gennemarbejdet, har Fader altid ment, at det vilde tabe i Friskhed, hvis han benyttede Manuskriptet paa Prædikestolen, og at intet vilde være vundet ved at benytte det. For Faders Vedkommende tror jeg, at dette er fuldkommen rigtigt.

Af Sognets Beboere maa *en* have en særlig Omtale. Det er Præstegaardskarlen Anders (Anders Hansen), som ogsaa havde været i Præstegaarden hos et Par af Faders Forgængere, af hvilke den sidste var Morten Pontoppidan. Anders var alles Ven og ganske særlig min Søster Gerdas, hvis Fortrolighed han havde. Nogen ivrig Kirkegænger var Anders ikke, skønt han boede saa nær Kirken og ikke vilde have forsømt noget ved at spendere sin Tid paa en Gudstjeneste nu og da. Men han havde det aabenbart som de fleste Præstegaardskarle; de behøver ikke at gaa i Kirke, »for de taler med Præsten hver

Dag.« I vore Dage eksisterer Typen vist ikke rigtig mere. Det er en Skam, for den var saa hyggelig, men saadan gaar det med saa meget.

Fra Greve foretog Fader (med Familien) en Sommer, vistnok i 1903, en Rejse til Helsingør med de 3 ældste Børn. Vejret var saa straalende og Byen saa smuk. Lidet tænkte vi da, at vi senere skulde faa vort Hjem der. I 1907 blev Provst Andersen (Svigersøn af Provst Palludan-Müller i Snesere) ved St. Olai Kirke i Helsingør Præst ved Vartov. Fader søgte og fik Embedet efter ham og blev forflyttet dertil om Efteraaret.

Den øvrige Familie kunde ikke komme derop samtidig, men maatte vente til efter Jul. Da Fader havde Tjeneste i Helsingør i Julen 1907, maatte vi fejre den i Greve Præstegaard uden Fader, som vi naturligvis savnede. Paa den anden Side staar det nu for min Erindring, hvorledes Moder ligesom voksede, nu da hun i denne Jul skulde slaa til for to overfor os Børn.

I Helsingør virkede Fader som Præst i 20 Aar, og fik en betydelig Menighed og mange trofaste Venner. I et Tidsrum af denne Længde skifter Personerne naturligvis, men endnu lever dog i Helsingør adskillige, som Fader har haft nær Berøring med som Præst lige fra den første Tid, han kom derop. Det var da ogsaa efter Ønske fra en Kreds i Menigheden, at Fader faa Aar før han gik af blev udnævnt til Ridder af Dannebrog.

Da Fader nærmede sig de 70 Aar og skulde falde for Aldersgrænsen, var der mange Kræfter i Bevægelse for at faa Fader til at blive i Embedet. Men da Fader havde været alvorlig syg og syntes, at han ikke havde Kræfter til at fortsætte, ja, endog havde tænkt paa at trække sig tilbage før 70 Aars-Grænsen var naaet, ønskede han ikke at fortsætte.

Ved sin Afsked i 1927 blev Fader udnævnt til Dannebrogsmænd.

Et Forsøg fra Børnenes Side paa at faa Fader og Moder til efter Faders Afsked at bosætte sig i København afvistes. København var blevet Fader for stor og urolig, og skønt det er hans Fødeby, havde den i adskillige Aar ikke haft nogen Tiltrækning paa ham. Kun korte Besøg hos Børnene har i de senere Aar kunnet faa Fader til ved enkelte Lejligheder at rejse til København.

Fader vilde blive i Helsingør, hvor han føler sig hjemme, og hvor han og Moder, skønt de i Aarenes Løb ved Bortflytning eller Død har mistet mange af deres endog meget gode Venner, stadig har saadanne, som jævnlig besøger dem i Lejligheden i Lundegade 12, der har været deres Bolig, siden de flyttede fra Præstegaarden.

EMMY TAGEA KIØRBOE

FØDT PETERSEN

har min Søster, Inger Marie, paa min Opfordring skrevet følgende:

»Til »Bogen« skal der — efter Onkel Valdemars Forslag — ogsaa skrives om Mødrene. Et godt Forslag. Tænk over det og send mig en personlig Levnedsskildring af Mor« — saadan lød den Opfordring, Hans sendte mig, og jeg vil ikke nægte, at denne Opfordring og den Tillid til, at jeg kunde give en Levnedsskildring af min elskede Mor, var lige ved at overvælde mig. For mig staar det som det sværeste af alt at karakterisere eller skildre den eller dem, man elsker højst. Kærligheden har aldrig nogen Grund for sin Følelse; og give en Skildring af sin Mor, uden at lægge sin Kærlighed for Dagen, kan man heller ikke; med andre Ord — dette vil blive en højst ufuldkommen Skildring af Mor; men jeg vil prøve at gøre det, saa godt jeg kan.

Mor er født den 22. September 1860 i Kastrup paa Amager, som den næst yngste af 7 Søstre. Morfar havde en stor Virksomhed der paa Stedet, bl. a. mange Skibe i Søen. Hjemmet hed »Søvang«, og Morfar havde selv bygget det; det var stort og smukt og omgivet af store Haver og Marker. Mormor var en myndig og dygtig Dame, der havde en stor Husholdning og udfoldede storslaet Gæstfrihed. Mor fik sin Skoleuddannelse hos Privatlærerinder i Kastrup, først hos Frk. Bache, Søster til Maleren Otto Bache, senere hos Frk. Hedvig Nissen. Disse Damer var Mor's trofaste Venner lige til deres Død, og Mor tog os ofte med paa Besøg hos dem; Frk. Nissen, der var betydelig yngre end Frk. Bache, var jævnlig Gæst i mine Forældres Hjem.

Jeg har nogle søde Fotografier af Mor fra hendes Barndom. Hun er klædt i nedringede Kjoler med brusende Skørter, Mamelukker og Brunelsstøvler; Mor er meget fin og yndig at se paa — og staar sammen med Søstre og Kusiner; jeg tænker, at Mor har set saadan ud, naar hun sammen med de andre, i den lukkede Char-a-banc kørte ind til København for at faa Danseundervisning hos Juliette Price. Mor's Barndomshjem var gammeldags i dette Ords mest gammeldags Betydning. Unge Piger blev dengang i deres Hjem, til de blev gift; at tage ud paa egen Haand og selv bane sig en Vej, blev anset for højst upassende. En af Mor's Søstre — Moster Hilda — maa have haft noget af en Oprørets eller Uroens Aand i sig; hun fik sat igennem, at hun kom i Huset hos en Familie som Huslærerinde, noget Hjemmet dog vist hurtigt forsonede sig med. Den 6. Marts 1888 blev Far og

Mor gift, og deres første Hjem var i Buerup Præstegaard, hvor jeg og senere min Søster Ellen blev født. Havde Mor i sine Ungpigedage levet paa et og samme Sted omgivet af hele sin Slægt, som for en stor Del boede paa Amager, saa fik hun i sit Ægteskab Lov til at flytte: fra Buerup til Græse — fra Græse til Ærøskøbing — fra Ærø til Greve og fra Greve til Helsingør. Mor's uendelig kærlige Hjerter vandt hende mange Venner, og gjorde hende til den ideelle Præstekone, hun blev. Jeg mindes fra de forskellige Steder gamle og ensomme Mennesker, der blev inviteret hjem og knyttet til Hjemmet — gamle og ensomme og fattige, som blev hjulpet paa alle Leder og Kanter. I Ærøskøbing blev der hver Jul inviteret en Mængde gamle, ensomme Damer til Juletræ. Først havde de dog faaet tilsendt en Kurv med alle mulige Herligheder. Hvor havde Mor travlt — travlt med at tænke paa andre. Og samtidig har ingen Børn haft bedre, elskeligere og sødere Mor end vi. Den Gæld, vi staa i til hende, faar vi aldrig betalt — og hun forlanger det heller ikke.

I alle de forskellige Præstegaarde udfoldedes om Sommeren en Gæstfrihed mod Venner og Familie, som jeg slet ikke forstaaer, at Mor havde Kræfter til. Som Børn fandt vi det jo saa naturligt, at Mor kunde alt — og kunde holde til alt. Vi kunde invitere Venner og Veninder hjem, saa meget vi havde Lyst, Hjemmet var altid aabent. Hvor har vi en lykkelig Barndom og Ungdom at se tilbage paa.

Da mine Forældre var kommet til Greve fra Ærø og derved kommet nærmere til Slægten, som hovedsagelig boede i København, tror jeg nok, Mor var tilfreds og gerne var blevet der; men Far søgte — og fik til sin egen store Forbavselse St. Olai Sogn i Helsingør. For Mor var det slet ikke let; fra landlige store Forhold skulde hun nu vænne sig til Købstadsforhold, og den, der ikke har prøvet det, ved slet ikke, hvad det vil sige, at man i Stedet for at gaa ud i sin Have og tage de Grøntsager, man har Brug for, nu skal gaa hen til Grønhandleren og købe hver Bid, man skal bruge; Hushjælpen var ogsaa en anden — og langt daarligere. En stor Glæde for Mor var det dog, at Hans, min Broder, kunde komme hjem og gaa i Latinskole. Ham havde Far og Mor maattet sende til Kolding, hvor han under sin Skolegang kunde bo hos Onkel William. Men ogsaa i Helsingør tog Mor fat paa sin stille, kærlige og pligtopfyldende Maade. Mor var aldrig i Forgrunden, altid bagved; Mor søgte aldrig sit eget, men andre fandt hende. Jeg mindes en Begivenhed, som er saa karakteristisk for Mor's Liv. En Kone, som vist nærede en vis Respekt for Far, skulde op og — formodentlig — bede om et eller andet. Det var Mor, der tog imod

hende, og Konens Henrykkelse var saa stor, at hun kastede sig om Halsen paa Mor og udbrød: »Gudskelov, at det er Dem, Fru Kiørboe«. Jeg husker en anden Begivenhed, som viser en anden Side af Mor's Karakter, nemlig hendes Uforfærdethed. Der kom ofte alt andet end tiltalende Personer ved Døren for at tigge; en Dag stillede der en Mand af et lidet tillidvækkende Ydre; da jeg lukkede op, og han bad om et Par gamle Sko eller lignende, følte jeg mig alt andet end tryk og sagde, at vi havde ingen, og Manden gik — til min store Lettelse; men da Mor straks efter kom til, blev hun vred og skammede mig ordentlig ud for min Uvenlighed; vi havde maaske et Par Sko, og at vise Angst for den Mand ved Døren var aldrig falden hende ind. Jeg tror endda, Mor gik ud for at se efter ham; men han var væk, og jeg var flov og skamfuld.

I 1927 trak Far sig tilbage fra Embedet, og de flyttede fra den store Præstegaard til deres hyggelige Hjem i Lundegade. Vi 4 Børn er alle forlængst fløjet af Reden, den Rede eller det Hjem, Far og Mor — jeg kan, naar jeg skriver om den ene aldrig helt undlade at nævne den anden — har gjort til Stedet »hvor vi har Rod, hvorfra vor Verden gaar.«

AUGUST OG EMMY KIØRBOE'S BØRN:

1. **Inger Marie K.** Født i Buerup den 5. Januar 1889. Gift den 20. November 1913 i New York med **Ivar Købke Fog**, Søn af Oberst Fog og Hustru, født Købke; han er født paa Frederiksberg den 12. November 1889 og var ansat som Ingeniør fra 1913 til 1914 paa Bath Iron Works, Bath, Maine, U. S. A. Rejste til Danmark og ansattes hos Nielsen & Winther København til 1921. Var ansat i Kryolith Mine og Handels Selskabet Akts. i Ivigtut paa Grøland fra 1923 til 1924, i A/S. »Vølund«, København, fra 1924 til 1928, i Maskinfabriken »Alliance«, Slagelse, fra 1928 til 1930 og rejste da til Canada; ansat dør ved Wm. Kennedy Co. Owen Sound fra 1930 til 1931 og som Chiefdesigner hos Sangamo electric Comp., Toronto, i 1932.

Har en Søn:

Frank Kiørboe F. Født i Helsingør den 21. September 1914. Elev paa Ontario College of Art fra 1932 til 1934; aabnede eget Studio i Toronto i 1934 som Sculptor og Cartoonist; gift den 22. Maj 1936 med **Wilna Etta Crowell**, Toronto. Har en Datter, født den 9. August 1937.

2. Ellen Johanne K. Født i Buerup den 20. September 1891. Gift den 7. April 1918 med Louis Lund (norsk); er bosiddende i Oslo. Ægteskabet opløst.
3. Hans Oscar Erik K. Født i Græse den 21. Februar 1893. Tog Studentereksamen fra Helsingør højere Almenskole i 1911; blev cand. polit. i Januar 1918. Midlertidig Ansættelse som Assistent i Københavns Skattedirektorat i 1918. Fra 1. November 1918 Assistent (Sekretær) under Arbejderforsikrings-Raadet. Fuldmægtig 1. November 1921. Ekspeditionssekretær (Direktoratet for Ulykkesforsikringen) 1. Oktober 1934. Fra Maj 1919 til Oktober 1934 tillige Medhjælper (Referent) ved Landsoverskatteraadet. Gift den 23. Januar 1920 med Gudrun Topsøe, født den 17. Juni 1894, Datter af Dr. phil. H. Topsøe og Hustru, født Nørgaard.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Erik K. Født i København den 5. December 1920. Gymnasieelev.
 - b. Johanne K. Født i København den 18. April 1925. Skoleelev.
4. Gerda Elisabeth K. Født i Græse den 26. April 1897. Gift den 18. September 1926 med Eigil Bohn, født den 21. Maj 1894, Søn af Postmester Bohn i Helsingør og Hustru født Fürst. Han er Kontorchef i Firmaet A/S. H. C. Clausen.

I dette Ægteskab er der følgende Børn:

- a. Oluf August B. Født i København den 20. November 1927.
- b. Leif Hennig B. Født i København den 2. November 1930.
- c. Marianne Elisabeth B. Født i Ordrup den 29. Marts 1936.

GEORG KIØRBOE

Ved

Valdemar Kiørboe

Georg Kiørboe fødtes den 4. August 1860 paa Ejendommen Flintepurpagaard mellem Slagelse og Kalundborg, som hans Fader dengang ejede, og hvor Familien opholdt sig i Sommermaanederne. Efter at have modtaget nogen Undervisning i Hjemmet hos en Huslærerinde, Frk. Beckmann, kom han i 1867 i Haderslev Læreres Skole i St. Kongensgade, hvor han gik, til han i 1875 blev konfirmeret og kom i Handelslære paa sin Faders Kontor.

Der er i Georgs ældre Dage af os, hans gode Venner og Slægtninge, ofte blevet talt om, at det havde været meget bedre for ham, om han var kommen til at studere og var bleven f. Eks. Læge i Stedet for Handelsmand, og vi har ikke været fri for at lægge Skylden paa hans Fader, der i Lighed med Folk af hans Generation i Almindelighed tog Bestemmelse om, hvem af Sønnerne der skulde studere og hvem der skulde være Købmand eller lignende. Efter hvad Georgs ældste Broder, William, imidlertid har oplyst, har hans Fader engang fortalt, at han, da Georg var bleven konfirmeret, havde spurgt, om han ønskede at fortsætte i Haderslev Læreres Skole, der var en Latin- og Realskole, eller om han ønskede at blive Købmand. Georg havde da valgt det sidste.

Det, som man efter min Mening kan bebrejde Georgs Fader, er, at han ikke sørgede for, at Georg fik en mere omhyggelig købmandsmæssig Uddannelse, saaledes som Forholdet havde været med Frederik, der havde været i Købmandslære først i Helsingborg og Grenaa og senere i Leith.

Georg vedblev at gaa paa sin Faders Kontor, til han i 1878 sendtes til New York for at komme paa sin Broders Kontor, hvor

han heller ikke lærte noget fra Bunden, men som Chefens Broder indtog en begunstiget Stilling.

Georg var kun 18 Aar gammel, da han kom til New York, og det var ikke noget heldigt Sted for en saa ung Mand, og særlig uheldig var den tidligere omtalte Skik, at Medlemmerne af Børsen i Almindelighed afgjorde deres Forretninger i en »bar« ved Børsen.

Georg var dengang kun ca. 1½ Aar i New-York, og da han i Begyndelsen af 1880 kom tilbage til København, optoges han som Parthaver i sin Faders Forretning. Denne gik i disse Aar, takket være den nøje Forbindelse med Frederik i New York, meget godt, og Georg blev derved i Stand til at bruge ikke saa faa Penge.

Hans Omgangskreds i disse Aar hørte ikke, saaledes som i sin Tid Frederiks Kreds, til Hovedstadens »jeunesse dorée«, men bestod væsentlig af unge Akademikere af hans Broder Augusts Bekendte; men disse unge Mænd havde naturligvis ikke mange Penge at rutte med, og Georg maatte i Almindelighed betale for Vennerne, naar de havde været ude at more sig sammen.

Da han aftjente sin Værnepligt som Sygepasser, viste det sig, at han havde megen Interesse og Anlæg for Sygepleje, og han talte dengang selv om, at han vilde ønske, at han var bleven Læge som flere af hans gode Venner.

Jeg tror ikke, at jeg tager fejl deri, at denne Periode var den lykkeligste i Georgs Liv. Han havde forskellige Interesser og megen Sans for sin egen aandelige Udvikling, og han var religiøst anlagt. Han læste meget og var i Besiddelse af en smuk Sangstemme, og han glædede sig selv og os andre i høj Grad, naar han sang til sin Søster Emmas Akkompagnement.

Han var ikke Afholdsmand, men det var vi andre heller ikke, og hans Liv i denne Periode var ikke anderledes end andre unge Mænds i hans Stilling. Dog maa jeg i Sandhedens Interesse bemærke, at der hos ham var en vis Mangel paa Maadehold, f. Eks. naar han til Frokost næsten altid drak to halve Flasker Øl, medens vi andre lod os nøje med én.

Han var flere Gange sammen med mig om Sommeren paa Besøg hos mine Svigerforældre i Norge, hvor man syntes særdeles godt om ham, og Resultatet blev da ogsaa, at han blev forlovet med Mamie Dahl, en Datter af min Svigerinde, Enkefru Laura Dahl, fra Valberg ved Kragerø.

Alt saa meget straalende ud. Laura Dahl var dengang meget velhavende, og Mamie Dahl var en overordentlig tiltalende ung Dame

med en fast Karaktér, der sikkert vilde have været af Betydning for Georg, hvis de var blevet gift.

Men saa indtraf den store Ulykke, at Mamie Dahl fik Tuberkulose og sammen med sin Moder i flere Aar maatte opholde sig paa det kendte Kursted, Görbersdorff i Schlesien, hvor hun døde i 1889.

Georgs Niece, Emma Johanne Borchorst, bemærker herom følgende:

»Tabet af hende har jeg altid betragtet som Indledningen til den Tragedie, hans Liv blev; han glemte hende aldrig, og han havde endnu, i sit sidste meget beskedne Hjem i Horsens, to Blomstermalerier hængende, som hun havde malet. Hans Trofasthed var stor.«

Nogle Aar senere (i 1892) kom den tidligere omtalte Begivenhed med hans Broder Frederiks Forretning i New York, og Georg rejste da derover for at remplacere den ligeledes tidligere omtalte Wegener, der havde spillet saa stor en Rolle i Frederiks Forretning.

Det forekommer mig imidlertid indlysende, at dette var for meget forlangt af Georg, som ganske vist tidligere havde været ansat paa Frederiks Kontor, men som nu efter ca. 14 Aars Fraværelse ikke kunde være inde i Forholdene paa New York Kornbørs. Det viste sig da ogsaa snart, at Georg ikke kunde magte Forholdene, og dette er maaske Grunden til, at han begyndte at tage en Taar over Tørsten, i hvilken Henseende den ovenfor omtalte Sædvane mellem Børsmedlemmerne i New York vel ogsaa har haft Betydning.

Frederik maatte da afskedige Georg, men skaffede ham en Stilling i et Firma i Baltimore; men heller ikke dette kunde gaa, og Georg rejste saa til New Orleans, hvor han søgte at skaffe sig et Levebrød som Mægler. New Orleans var et lidet heldigt Sted at komme til, da Byen havde et daarligt Ry, og det gik da heller ikke for Georg.

Han tog sig imidlertid sammen, som ved forskellige andre Lejligheder i sit Liv, og rejste tilbage til København. Det maa have været i Aarene 1895 eller 1896, thi jeg mindes, at Georg ikke lang Tid efter sin Hjemkomst besøgte Hanna og mig i Aalborg, hvor vi var fra 1893 til 1897.

Da Georg kom hjem fra Amerika, var hans Fætter, Vilhelm Mørk, Associé i Firmaet F. W. Kiørboe, og da der ikke i dette var Brug for 3 Chefer, optoges Georg, idet han dog stadig var Parthaver i sin Faders Forretning, i et Firma Blechingberg, Fogg & Christmas, der — saa vidt vides under Navnet Avanti — væsentlig gav sig af med Formidling af Opfindelser, Patenter og lignende.

Fogg var Ingeniør og havde bevæget sig meget omkring i Verden;

Blechingberg, der saa vidt vides, var Jurist, og Christmas, der var Søofficer, var Svigersønner af den bekendte rige Plantageejer Weber i Svendborg.

Forretningen var naturligvis meget usikker, og det har aldrig været mig klart, hvorledes Georgs Stilling egentlig var, om han var en Slags Forretningsfører, eller om han var handelskyndigt Medlem af Konsortiet; men saa meget er sikkert, at Georg i den første Tid tjente gode Penge, der satte ham i Stand til at have et smukt Hjem i Upsalagade, hvor mange af Familiens Medlemmer, deriblandt Hanna og jeg, ofte samledes om Søndagen.

Herom siger Emma Johanne:

»Onkel Georg havde et varmt Hjerte for de unge i Slægten og var meget rundhaandet, naar det gjaldt om at glæde os paa forskellig Vis. Blandt andet førte han Søndagsskikken fra Bedsteforældrenes Hjem: at samle de unge om Søndagen, over paa sit Hjem i Upsalagade, og det frydede ham at uddele store Stykker Gaasesteg o. lign., som med ungdommelig Appetit blev mægtigt paaskønnet, og han var en hyggelig Vært ved l'Hombre'n og Musikken bagefter.«

Blechingbergkonsortiets Forretning gik imidlertid ikke i det lange Løb, og det var saa uheldigt, at dets største Patent, den af Valdemar Poulsen opfundne »Telegrafon«, paa hvilken der var sat meget ind saavel i Europa som i Amerika, ikke havde den ventede Succes. Forretningen blev efterhaanden til intet, Fogg døde, Christmas slog ind paa Forfattervejen, og Blechingberg levede som Rentier.

Georg havde for saa vidt sin Faders Forretning at falde tilbage paa, men denne Forretning var imidlertid helt smuldret hen. Vilhelm Mørk døde i 1903, efter at hans Formue var tabt, og det gamle Firma F. W. Kiørboe ophævedes saa helt i 1905.

Der kommer nu en trist Periode i Georgs Liv. Han opgav sin Lejlighed i Upsalagade og flyttede sammen med en Ven, der heller ikke var Afholdsmand. Der er dog vist ingen Tvivl om, at det for en stor Del var økonomiske Bekymringer, der gjorde, at Georg trøstede sig ved Flasken, og saa meget er sikkert, at hans slemme Perioder særligt indtraf ved Terminstider. Jeg inviterede ham i denne Periode i Almindelighed til Familiemiddage sammen med hans Broder, August, og mine Brødre, og det gik snart godt og snart mindre godt.

Alt saa temmelig trøsteløst ud, men saa tog han sig, som ved tidligere Lejlighed, sammen, giftede sig med Andrea Grønbæk, der havde ført Hus for ham og Vennen, og sammen med hende rejste han i 1913 til New York, hvor han haabede at skaffe sig et Levebrød.

Hvorledes det gik derovre, derom ved jeg meget lidt, men det er blevet mig meddelt, at han kæmpede den sidste fortvivlede Kamp for Telegrafonen. Aaret efter Afrejsen til Amerika var han her i København paa en Forretningsrejse, thi i 1914 var han tilstede ved en Familiefest paa min Fødselsdag.

I Begyndelsen af 1916 rejste hans Hustru tilbage til København for at føde et Barn, og efter hendes Afrejse boede han i New York sammen med sine to Nevøer, Vilhelm Kiørboe og Knud Laub, som hjalp ham økonomisk og holdt meget af ham.

Georg kom i 1920 tilbage til Danmark og tog sammen med Hustru og Barn Ophold i Birkerød, hvor der fødtes dem endnu en Søn.

Georg havde efter sin Hjemkomst en Ansættelse i en dansk-amerikansk Forretning her i Byen, men da dette af en eller anden mig ukendt Grund ophørte, havde han egentlig ikke noget at leve af — i alt Fald kun et lille Job af og til — og Slægt og Venner maatte hjælpe over det værste.

Saa tilbød i 1922 den i Horsens boende Politimester, Otto Borchorst, der er gift med Georgs Niece, Emma Johanne f. Kiørboe, Georg en Stilling som Kontorist paa Politikontoret, hvilket Tilbud Georg modtog med Tak, og han drog nu med Kone og de to Børn til Horsens.

Det maa ikke have været let for den nu 62 aarige Mand, der aldrig havde beskæftiget sig med regelmæssigt underordnet Arbejde, at udføre den ham paa Kontoret anviste Virksomhed.

Emma Johanne siger herom:

»Otto beder mig tilføje, at Onkel Georg var omhyggelig med at faa Oplysning om, hvordan han skulde behandle de forskellige Ting, han havde at gøre med, blandt hvilke navnlig Automobilvæsenet sorterede under ham. Han gjorde da Optegnelser derom og var meget punktlig og omhyggelig i Udførelsen af sit Arbejde, og hans bestemte Optræden overfor Chaufførerne, der vilde knibe uden om Bestemmelserne, var meget paaskønnet paa Kontoret, hvor han venligt blev omtalt som »Gamle Kiørboe«! Hans faste og smukke Haandskrift afgiver stadig i Kontorets Papirer et Bevis for hans Nøjagtighed og Orden«.

I 1925 havde Georg den Sorg at miste sin Hustru, og han maatte derefter have en Husbestyrerinde, alene af Hensyn til de to Sønner, hvoraf den ene nu var 9 og den anden 4 Aar, og det var, saa vidt jeg ved, et meget flinkt Menneske, han fik i Huset, men det maatte nødvendigvis tynde paa hans ikke store Budget.

I Maj Maaned 1926 skulde han have haft den store Glæde i Kø-

benhavn at træffe mange af sin Familie ved sin Søster Emilies Guldbryllup, men det gik anderledes, hvorom Emma Johanne fortæller:

»Den 22. Maj 1926 faldt Onkel Georg og brækkede Laarhalsen, og han blev derved forhindret i at rejse til Guldbrylluppet Dagen efter, hvad han havde glædet sig ubeskriveligt til. Allerede to Dage havde hans Kuffert med Kjolen været pakket. Da jeg kom ud til ham paa Hospitalet, hvor han laa stærkt forpint, saa han paa mig og sagde med et halvt Smil: »Jeg har ikke faaet Tærsk nok endnu«. Overlæge Sølling, som havde stor Forstaaelse af hans Ulykke, gav ham Eneværelse for Sygekassebetaling, og paa Hospitalet laa han næsten et halvt Aar.

Han begyndte igen paa Kontoret i Foraaret 1927, men fik saa Influenza, hvilket nedbrød hans Kræfter i den Grad, at han længtes efter Døden, som, da den kom, var ham en Befrielse.«

Han døde i August Maaned 1927, og en mærkelig omskiftelig Tilværelse fandt her sin Afslutning. Man skulde synes, at han med sin elskværdige Karakter og sit særdeles gode Hoved kunde have fortjent en bedre Skæbne.

Hos Georg var der utvivlsomt det Anlæg til Drikkeri, der er traadt frem hos enkelte andre i Slægten, og dette Anlæg blev uheldigvis ikke modarbejdet ved de Forhold, under hvilke han kom til at tilbringe sit Liv — tværtimod.

Jeg for mit Vedkommende anser det for sandsynligt, at Livet vilde have formet sig ganske anderledes for Georg, hvis han var kommen til at studere og derved havde faaet en normal systematisk Uddannelse. Hvis han f. Eks. var bleven Læge og havde kunnet føre en regelmæssig og rolig Tilværelse i sin Families Skød, vilde vist alt have set anderledes ud.

GEORG OG ANDREA KIØRBOE'S BØRN:

1. J o h n E r i k K. Født i Birkerød den 16. Juni 1915; død den 6. Maj 1934.
2. O v e K. Født i Birkerød den 2. August 1921. Elev paa Birkerød Kostskole.

**GAARDEN VESTERGADE 11
I AARHUS**

GAARDEN VESTERGADE 11 I AARHUS

Ved

Valdemar Kiørboe

Der er ovenfor talt om den Gaard paa Vestergade 11, som i 1854 købtes af Firmaet Kiørboe & Mørk, og hvori Fredericiagadeslægten i nogle Aar havde Bolig, og hvor den yngste Datter er født. Da en saadan gammel Patriciergaard i en Provinsby kan have sin særlige Interesse, skal jeg give nogle Oplysninger om Gaardens Historie og dens mest prominente Beboere gennem Tiderne. Det tilføjes, at jeg i det væsentlige har min Viden fra Pastor Hertels Værk af 1810 om Aarhus Domkirke, Overlærer Hoffmeyers Bog fra 1904 »Bidrag til Aarhus Bys Historie« og fra Ingeniør Peter Mørks Optegnelser.

Fra Middelalderen foreligger der ingen Oplysninger om Gaarden, men det er formentlig det rimeligste at antage, at den har hørt under det nærliggende Helligaandshus. Hoffmeyer mener iøvrigt, at den Side af Vestergade, der vender ned mod Aarhus Aa, først forholdsvis sent er blevet bebygget, da Arealet i ældre Tid har henligget som Morads.

Hermed stemmer det, at der først fra Tiden henimod Midten af det 17. Aarhundrede foreligger Oplysninger om den her behandlede Ejendom.

Saa meget er sikkert, at Ejendommen fra gammel Tid har haft et større Grundareal end nogen anden Privatejendom i Aarhus.

Omtrent i Midten af det 17. Aarhundrede tilhørte Ejendommen Købmand Søren Molboe, og efter hans Død i 1661 giftede hans Enke, Inger Hieronymidotter, sig nogle Aar senere med den rige Købmand Christen Rasballe, og Gaarden paa Vestergade kom derved i Hænderne paa Slægten Rasballe, som i ca. 100 Aar, fra Midten af det 17. henimod Midten af det 18. Aarhundrede, spillede en meget stor Rolle i Aarhus.

I Ægteskabet mellem Christen Rasballe og Inger Hieronymidotter

var der kun én Søn, Hieronymus Rasballe, som, da han i 1685 var bleven gift med en Datter af Købmand, Borgmester Malling, boede i en Del af den store Gaard paa Vestergade, hvor han imidlertid ikke havde sin Krambod. Denne var skraas overfor i en Bygning, han havde opført, som det hedder »paa Kirkegaardsmuren«.

Man skulde synes, at alt tegnede sig godt for det unge Par, der begge hørte til ansete og rige Familier i Byen; men det gik helt anderledes, hvad nu saa Grunden kan have været. Hieronymus Rasballe maatte ikke mange Aar senere først for at skaffe Kontanter pantsætte Gaarden til sin Svigerfader, men i 1697 maatte han ligefrem gøre Opbud. Kort efter i Januar 1698 døde hans Moder, Inger Hieronymidatter, og der opstod i Skiftet efter hende en uhyggelig Strid mellem ham og hans Onkel, den rige, men nærige Købmand, Borgmester Jens Rasballe, en Strid, der vel faldt ud til Hieronymus Rasballes Fordel, men som ikke kunde hjælpe ham selv men kun hans Kreditorer. Han vedblev dog at bo i Gaarden paa Vestergade og drive nogen Forretning, men da saa hans Hustru døde i 1702, besluttede hendes Fader, ovennævnte Borgmester Malling, til hvem Gaarden var pantsat, at sætte denne til Auktion og at baandlægge Provenuet for Børnene, og Hieronymus maatte da flytte ud og døde senere i stor Fattigdom.

Da Gaardens Grundareal var saa overordentlig stort, bortsolgte først underhaanden den vestlige Trediedel, og Auktionen i 1702 gjaldt altsaa kun den øvrige Del.

Paa denne Tid var der ikke noget storartet ved Gaarden, idet den som alle de andre større Gaarde i Byen bestod af et 2 Etagers Bindingsværkshus til Gaden og en Mængde Side-, Bag- og Ladebygninger, men som noget særlig pragtfuldt nævnes et muret Lysthus i Haven, der er bleven staaende til vore Dage.

Senere ombyggedes Huset til Gaden i Grundmur, og der fremkom den Bygning, der vel aldrig har været monumental, men som med sine store og luftige Værelser og med den tilhørende store to Etagers Sidebygning har været en virkelig Patricierbolig og afgivet Hjem for mange betydelige Personer.

Gaarden blev straks fra 1702 Sædet for Stiftsbefalingsmanden, eller som han senere kaldtes Stiftamtmanden, og den var i ca. 100 Aar saa godt som uafbrudt Stiftamtmandsbolig, ikke saaledes at forstaa, at det var en Embedsgaard, og heller ikke saaledes, at de forskellige Stiftamtmande ejede den, men fordi den regnedes for den mest passende Bolig for Stedets højeste Embedsmand.

Den var til noget over Midten af Aarhundredet i forskellige Aar-

hus-Borgeres Besiddelse, og disse havde utvivlsomt en god og sikker Indtægt ved at leje den ud til Stedets øverste Embedsmand. Den første Stiftsbefalingsmand, der boede dér, var den bekendte Storgodsbesidder, Christian Ludvig Plessen, der i hele sin Stiftsbefalingsmandstid fra 1702 til 1726 havde Bopæl dersteds. I sidstnævnte Aar kaldtes han til Medlem af Kongens Raad, Conseilet, og kom til at indtage en betydelig Stilling i de sidste Aar af Frederik den Fjerdes og de første Aar af Christian den Sjettes Regeringstid. Hans Efterfølger var den som Statsmand og Militær bekendte Poul Vendelbo Løvenørn, der med sin udmærkede Hustru Ingeborg Vinding ogsaa boede i Gaarden. Han kaldtes i 1730 ligeledes til Medlem af Kongens Raad og var derefter til sin Død i 1740 Overkrigssekretær, hvad der svarer til vor Tids Forsvarsminister.

Ogsaa hans nærmeste Efterfølgere boede i Gaarden, og blandt disse kan nævnes Jacob Benzon, der var Stiftsbefalingsmand i Aarhus 1740—47, og som senere blev Statholder i Norge, fra hvilken Stilling han til Nordmændenes Sorg afskedigedes af Struensee 1777.

Gaarden paa Vestergade blev i 1762 købt af Comtesse Friderica Danneskjold-Samsøe, hvis Fader, den af den danske Marines Udvikling saa højt fortjente Greve Fr. Danneskjold-Samsøe, Kong Christian den Femtes og Sophie Moths Sønneson, og Besidder af Baroniet Marselisborg, i 1767 flyttede til Aarhus og til sin Død i 1770 boede i Gaarden.

Om denne Mand fortæller Pastor Hertel, der dengang var Discipel i Aarhus Latinskole, i sit Værk fra 1810 følgende, som viser Grev Danneskjold i en anden Egenskab end den almindelig kendte. »Denne høje Herre og store Menneskeven var en overordentlig Elsker af Vocal- og Instrumental-Musik, saa at hans prægtige Hofstat kunde anses for et musikalsk Akademi, det eneste der har været i Aarhus baade før og efter hans Tid. Alle hans Domestikker var ikke ligefrem Domestikker men udsøgte Musici, saa og hans Secretair og Doktor. Han forskrev de bedste udenlandske Musicalia især italienske. Disse afsang min første Lærer, Latinskolens berømte Cantor, Henrich Ernst Grosman, siden Skolens Conrector, der endnu lever i høj Alder, og hvergang blev jeg — som Naturen, efter Kjenderes Paastand, havde givet den rene Discantstemme, der hele min Skoletid igennem blev uddannet ved Kunstens Regler — af ham medtaget for at accompagnere ved Sangen. Foruden de ugentlige Concerter og udsøgte Opera-Stykker, som Greven i sin Gaard paa Vestergade gav, og hvortil Byens Honoratiores var indbudne hver Gang, gav Greven desuden fra

Fastens Begyndelse og til dens Ende hver Onsdag Faste-Concerter, ved hvilke Pergolesi's »Stabat mater dolorosa« med flere lige saa gode udvalgte Sangstykker blev af os begge præsterede, saalænge Greven levede«.

Sammen med Grev Danneskjold kom den nok saa bekendte Drakenberg, født i Norge 1628 og død i Aarhus 1772, til Aarhus og nød sit Ophold i de gamle Dage i Grevens Hus, hvor han betragtedes som et gammelt Inventar. Hans største Fornøjelse var at sidde paa Gaardspladsen paa Vestergade omgiven af unge Mennesker, helst Latinskolens Disciple, og fortælle om sine mange Bedrifter. Hvis nogen af hans Tilhørere tillod sig at gøre Grin med ham, tog han hans Haand og klemte den med sine Kæmpekræfter, indtil Vedkommende bad om godt Vejr.

Efter Grev Danneskjolds Død vedblev hans Datter, ovennævnte Comtesse Friderica, der ved særlig kongelig Naade i nogen Tid beholdt Baroniet Marselisborg, at bo i Ejendommen paa Vestergade, som hun imidlertid i 1784 solgte til den nye Stiftamtmand, den hidtidige almægtige Statsminister Ove Høegh-Guldberg, og Bygningen blev altsaa igen Stiftamtmandssæde. Gaarden bestod dengang af et stort, grundmuret to Etagers Hus til Gaden med Bindingsværks Sidehuse og et Baghus, hvor Guldberg havde sit Bibliotek. Disse Huse indsluttede en stor Gaardsplads, og bag Biblioteksbygningen var der en meget stor Have med mange sjældne Træer og Buske, som kaldtes Guldbergs Have.

I denne Gaard, hvor der altsaa i Modsætning til andre større Gaarde i Aarhus ikke dreves Købmandsforretning, modtog Guldberg flere Gange Kronprins Frederik, naar denne var paa Besøg i Aarhus, og i sit Værk af 1810 siger Pastor Hertel herom:

»Gehejmeraad Høegh-Guldberg nød den sjældne Ære, medens han var Stiftamtmand, tre Gange at modtage, logere og beværte Hans Majestæt, vor nuværende allernaadigste Konge, som Kronprinds og een Gang Hendes Majestæt Dronningen, som Kronprindsesse. Saa og Arveprinds Frederik to Gange, første Gang med hans Gemalinde og anden Gang med begge hans Sønner, deres Højheder Prindserne Christian Friderich og Friderich Ferdinand«.

Man ser formentlig heraf, hvilket Indtryk det gjorde paa den daværende Befolkning, at en Gaard var i Stand til at modtage Landets Konge.

Efter Guldbergs Fraflytning fra Aarhus i 1802 boede hans Efterfølger i sin Embedstid i Aarhus til 1804 endnu i Gaarden, medens

dennes Efterfølger Stiftamtmand Baron Gùldenchrone til Baronierne Marselisborg og Vilhelmsborg boede paa Moesgaard, som han ogsaa ejede, og Gaarden blev ikke mere Sæde for nogen Embedsmand, men kom — i alt Fald efter nogle Aars Forløb — til at tjene Forretningshensyn.

Den Tid, hvori Gaarden var Sædet for Stedets øverste Embedsmand fortjener imidlertid nogle enkelte Bemærkninger, idet det er i denne Periode, at Enevældens Bestræbelser for at komme Byernes gamle Selvstændighed til Livs, falder, Bestræbelser, der selvfølgelig udøves gennem den stedlige øverste Embedsmand. Det er meget betegnende, at Amtmanden i saadanne Stridigheder med Borgmester og Raad i Almindelighed har det menige Borgerskab paa sin Side, i hvilken Henseende det maa erindres, at Byerne vel fra gammel Tid havde Selvstyre, men at det var nogle faa velhavende Købmandsslægter, der havde hele Magten, og at Magistraten, Borgmestre og Raadmænd, der rekruteredes fra disse Familier, altid egenraadigt og ikke sjældent med Hensyntagen til deres egen Fordel afgjorde alle Spørgsmaal. Amtmændene benyttede da klogt den derved opstaaede Misfornøjelse hos de menige Borgere.

For Aarhus Vedkommende er det karakteristisk, at den her omtalte Strid særligt begyndte, da den dygtige og myndige Poul Vendelbo Løvenørn var Stiftamtmand, 1726—30, samtidig med at den rige, selvraadige, men nærige Jens Rasballe var Borgmester. Striden fortsattes af Løvenørns Efterfølgere, men det er selvfølgelig, at Stiftamtmanden, der havde den enevældige Konge i Ryggen, maatte gaa af med Sejren, og at den stolte Borgmester maatte bøje sig.

Ogsaa Ove Høegh-Guldberg blandede sig i sin Stiftamtmandstid 1784—1802 i Byens Anliggender, og efter hvad Hoffmeyer oplyser i sine Bidrag til Aarhus Bys Historie, er der ikke faa Eksempler paa, at han søgte at beskytte »de smaa« mod Myndighedernes Overgreb, og at han forstod at gribe praktisk ind i mange kommunale Anliggender, og at han gerne havde en Finger med i Spillet, naar der i Byen kom noget godt frem.

Efter at Gaarden paa Vestergade var hørt op med at være Sæde for Stiftamtmanden, beboedes den og ejedes i nogen Tid af forskellige velstillede Familier, men vistnok i Aaret 1820 eller maaske nogle Aar forinden solgtes den af den daværende Ejer, Kammerherre Rosenørn, til den driftige, dygtige og meget godgørende Forretningsmand Philip Rée, der paa den Tid flyttede sin store og over hele Jylland bekendte Forretning fra Fredericia til Aarhus og installerede

den i Gaarden paa Vestergade, hvor han ogsaa selv boede. Han drev en gros Forretning med Jern, Kul, Salt, Huder, Galanterivarer o. s. v. o. s. v., og Gaarden indrettedes efter Forretningens Behov, saaledes at den forrige Biblioteksbygning forandredes til Pakhus. Rée opnaaede en overordentlig anset Stilling i Aarhus, hvor han i Almindelighed kaldtes Kong Rée, og hvor han som den første Jøde her i Landet opnaaede at blive en af de »eligerede Borgere«. Han var ortodoks Jøde og indrettede i en af Sidebygningerne en Synagoge, hvor han selv, i Mangel af en egentlig Rabiner, udførte en saadans Funktioner, men ganske særligt udvidede og forbedrede han den Guldbergske Have, som han beredvilligt paa visse Tider aabnede for Byens Borgere.

I en Aarhusbeskrivelse fra 40erne i forrige Aarhundrede hedder det saaledes:

»Enkelte særlig velhavende Borgere prydede deres Haveanlæg i Overensstemmelse med Tidens Smag i engelsk Stil med Ruiner og Gudestatuer. En saadan Have var Rées«.

En Gangbro over Aarhus Aa var Udgangspunktet for sirlige Gange i Zikzak op til Havens øverste Parti, hvor der stod en kunstig Træruin, der kunde ses i stor Afstand. Rundt om var der kunstige Broer med hvidmalet Rækværk, Blomstergrupper, sjældne Træer og Buske, hvidmalede Bænke, Løvhytter og Grotter. Denne Have var en Mærkværdighed for Byen, og ingen maatte undgaa at besøge den. Selv Kong Frederik den Sjette besøgte den under et Besøg i Aarhus, og ved denne Lejlighed havde Ejeren særligt anstrengt sig, idet han havde ladet en Kilde i en af Grotterne springe med Vin, hvoraf han højtideligt overrakte den forbavsede Monark et Bæger.

Som ovenfor bemærket solgtes Gaarden i 1854 til Firmaet Kiørboe & Mørk, og Gaarden indrettedes til Firmaets Kornforretning, ligesom begge Familier fik Bolig dér, men da Kompagniskabet mellem Kiørboe og Mørk ophævedes i 1856, og Kiørboe det følgende Aar rejste til København, blev Mørk eller Konsul Mørk, som han altid kaldtes i Aarhus, Eneejer af Gaarden.

Han fortsatte nogen Tid med at drive Forretning, men snart gled han ud af aktiv Forretningsvirksomhed og viede sine Evner til kommunal, politisk og journalistisk Virksomhed.

Konsul Mørk var ikke blot en elskværdig, intelligent og kultiveret Mand med mange Interesser, men ogsaa en god dansk Mand med stor Kærlighed til Fædreland og desuden en udpræget Bypatriot med megen Veneration for og Kærlighed til sin Fødeby.

Allerede i 1856, da han endnu ikke var fyldt 30 Aar, valgtes han

ind i Borgerrepræsentationen, hvis Formand han blev i 1860 og kun frattraadte i 1867, fordi den kongelige Borgmester i Henhold til den nye Lov af samme Aar om Købstædernes Styrelse var født Formand. Konsul Mørk var Medlem af Byraadet uafbrudt i 33 Aar til sin Død i 1889, og der vistest ham i denne Egenskab ved forskellige Lejligheder stor Anerkendelse fra hans Medborgeres Side.

I 1861 valgtes Konsul Mørk dernæst til Rigsdagsmand for Aarhus, og han var Byens Repræsentant paa Tinge til 1873, i hvilket Aar han overtog Stillingen som ansvarshavende Redaktør af Aarhus Stiftstidende, til hvilket Blad han tidligere havde leveret Korrespondancer.

I hele denne Tid boede Konsul Mørk og hans Familie i den gamle Gaard, som paa bedst mulig Maade gjordes frugtbringende, og naar Konsul Mørk i længere Tid var fraværende f. Eks. paa Rigsdagen, udførte hans udmærkede Hustru, foruden at opdrage en stor Børneflokk, de forefaldende Forretninger.

Det er en Selvfølge, at Havens Rolle som et Slags Forlystelsessted for de Aarhus Borgere maatte være forbi, da den var gaaet ud af Rées Eje, og de nye Ejere ikke kunde ofre de betydelige Pengesummer, der var nødvendige for at holde den oppe i dens gamle Glans. Den bevarede dog adskilligt af sit Ry, og jeg mindes den som noget meget imponerende, fra dengang jeg i 1861 kom i Aarhus Latinskole. Efter at Konsul Mørk var bleven Eneejer af Ejendommen, bortsolgte først den Del, der laa Syd for Aaen til det Christensenske Jernstøberi, og efterhaanden benyttedes mere og mere til den Otto Mønsted'ske Forretning, og tilsidst opslugtes hele Ejendommen af industriel Virksomhed.

I Midten af 60erne i forrige Aarhundrede havde nemlig den senere saa bekendte Storkøbmand og Storindustrimand Otto Mønsted etableret sig i Aarhus som Grosserer i Korn, Foderstoffer og Smør, og snart lejede han til sin Forretning Pakhusene i Mørks Gaard og flyttede efter sit Giftermaal med Hans Broges Datter ind i Gaardens Stueetage, hvor han boede, til han henimod Aarhundredskiftet tog Bolig i København. Han drev først en overordentlig stor en gros Handelsforretning, og da han i 1889 anlagde den første danske Margarinefabrik, byggedes den paa Gaardens Grund og optog efterhaanden den største Del af Aarealet.

Nogle Aar efter Konsul Mørks Død i 1889 solgte hans Enke hele Ejendommen til Otto Mønsted, og efter at han var flyttet til København og Sidebygningen var nedbrændt, blev Bygningen til Gaarden alene brugt til Kontorer. Der var derefter ingen Beboelseslejlig-

hed tilbage i den gamle Gaard, og den har derved helt skiftet Karakter.

Vi har nu fulgt Gaarden gennem ca. 300 Aar, og kaster vi Blikket tilbage, maa det formentlig siges, at den har haft en smuk og interessant Historie, og at dens Beboere gennem Tiderne vel har været meget forskellige men alt andet end ubetydelige Personer. Dens sidste Beboer, Otto Mønsted, der var en af vort Fædrelands allerbetydeligste Forretningsmænd, har indledet en ny med Tidsudviklingen stemmende Æra for den gamle Gaard.

STAMTAVLE

I

Peter Kiørboe f. 1778 i Kristiania, † 1835 i Odder * Marie Sønnichsen f. 1783 † 1851

Marie Caroline f. 16/11 1807 i Taarning † 9/9 1847 i Odder	Sophie Henriette f. 20/8 1809 i Taarning † 3/3 1833 i Brabrand * Gaardejer Jens P. Schmidt — 1 Søn	Peter August f. 9/9 1810 i Taarning † 12/5 1895 i Skjægs Mølle * Nicoline Hilaria Bastrup	Carl Heinrich f. 4/10 1813 i Skjægs Mølle † i Maj 1842 i Hadding	Frederikke f. 22/11 1815 i Skjægs Mølle † 7/12 1887 i Randers * Forpagter Nicolai Andersen -- 2 Døtre	Christian Ludvig f. 1818 i Skjægs Mølle † 1904 paa Fæne	Frederik Wilhelm f. 24/8 1821 i Skjægs Mølle † 17/9 1909 i Kolding * Emma Michaeline Elisa Søegaard — 7 Børn (se Stamtavle II)				
Peter Andreas f. 20/3 1837 i Skjægs Mølle † 1882 i Viborg	Marie Sophie f. 27/12 1838 i Skjægs Mølle † 1868 i Kolding * Købmand C. J. Haas	Frederik Rudolf Leopold f. 29/1 1841 i Skjægs Mølle † 20/3 1917 paa Krogenbjerg * Augusta Dorothea Caroline Meinig	Carl August f. 10/2 1843 i Skjægs Mølle † 28/1 1931 i Odder * 1) Signe Kondrup 2) Anna Petrine Cathinka Landkilde	Sofie Henriette f. 31/12 1844 i Skjægs Mølle † i Marts 1925 i Odder	Emil Henrik f. 5/9 1847 i Skjægs Mølle † i September 1925 i Odense * Nicoline Charlotte Haugsted	Julius Christian f. 18/12 1849 i Skjægs Mølle † 1852 samme Sted	Valdemar Olaf f. 22/1 1852 i Skjægs Mølle * Johanne Larsen-Naur	Niels Vilhelm f. 10/5 1854 i Skjægs Mølle * Doris Koppel	Johanne Elisa Frederikke f. 22/4 1857 i Skjægs Mølle † 13/2 1866 samme Sted	
Aage Meinig f. 9/9 1879 † 30/9 1916 * Andrea Knudsen	Inge f. 13/4 1882 * Carl With	Henning f. 28/4 1885	Gunner f. 11/4 1893 * Astrid Brodersen	Christian f. 30/12 1871 * Marie Kaempffe	Steffen f. 18/10 1879	Nicolai f. 14/5 1882 † 18/6 1926 * Marie-Louise Schjøler	Anna Elisabeth f. 4/10 1884 * Einar Holm	Helene f. 8/8 1875 * Arnold Mohr	Axel f. 10/7 1878 * Ingeborg Johnsen	Asta f. 6/8 1882 * Henrik Haxthausen
Aase f. 28/8 1906 * Gert Rasmussen 1 Datter udøbt	Torben f. 18/8 1910	Fritse f. 28/1 1921	Preben f. 20/3 1925	Erling f. 1/8 1910	Morten f. 14/12 1921	Jørgen f. 21/1 1924	Helene f. 8/8 1875 * Arnold Mohr	Axel f. 10/7 1878 * Ingeborg Johnsen	Asta f. 6/8 1882 * Henrik Haxthausen	Johanne f. 3/3 1907 * Halfdan Lav 3 Børn: Bent Ole Aase
Helen f. 2/9 1907 * Eigil Banner-Voigt 1 Søn: Steen	Mogens f. 31/3 1919									Jørgen f. 10/8 1910 * PhilipDam 2 Børn: Jørgen Annalise
Flemming f. 24/8 1910										Ellen f. 20/3 1917
Eise f. 20/12 1914										

STAMTAVLE II

Peter Kiørboe, f. 1778 i Kristiania, † 1835 i Odder. * Marie Sønnichsen, f. 1783, † 1851.

Marie Caroline f. 10/11 1807 i Taarning † 0/0 1847 i Odder		Sophie Henriette f. 20/8 1809 i Taarning † 3/3 1833 i Brabæk * Gaardejer Jens P. Schmidt 1 Søn		Peter August f. 0/0 1810 i Taarning † 12/6 1895 i Skjægs Mølle * Nicoline Hilaria Bastrup 10 Børn (se Stamtavle I)		Carl Heinrich f. 4/10 1813 i Skjægs Mølle † i Maj 1842 i Hadding		Frederikke f. 22/11 1815 i Skjægs Mølle † 7/12 1887 i Randers * Forpagter Nicolai Andersen 2 Døtre		Christian Ludvig f. 1818 i Skjægs Mølle † 1904 paa Fæne		Frederik Wilhelm f. 24/8 1821 i Skjægs Mølle † 17/0 1909 i Kolding * Emma Michaeline Elisa Søegaard 7 Børn															
Sörine Petra Julie f. 20/4 1847 i Aarhus † 27/4 1895 i København * Hofjægmester Christian Neergaard		Emma Marie f. 15/11 1848 i Aarhus † 25/4 1903 i København		Carl William f. 20/0 1850 i Aarhus † 4/12 1930 paa Hornsyld Sygehus * Susanne Sophie Elizabeth Henriette Laub		Frederik f. 7/10 1852 i Aarhus † 1909 i New York * Jennie Giles		Emilie f. 7/12 1854 i Aarhus * Oberst Wilhelm Frederik Laub		August f. 10/10 1857 i København * Emmy Tagea Petersen		Georg f. 4/8 1860 paa Flinterupgaard † i August 1927 i Horsens * Andrea Grønbæk															
Peter Johannes f. 2/10 1874 * Julie Andrea Maria Wegner	Ove f. 17/1 1877	Frode f. 0/2 1878 * Astrid Elisabeth Andersen	Carl Henning f. 0/2 1879 * Astrid Emilie Møller	Frederik Vilhelm f. 27/8 1878 * Anna Margrethe Løssl	Hardenak Otto Conrad Laub f. 27/1 1880 * Marie Madeleine Borchorst	Susanne Charlotte Hedvig Johanne f. 0/8 1881 † 11/12 1882	Ernst August f. 11/2 1883 * Gwendolynne Petra Laub	Emma Johanne f. 0/8 1884 * Otto Ferdinand Borchorst	Georg Vilhelm Laub f. 21/8 1886 * 1) Olive Archer * 2) Clara Jaffray Foster	Karen Sophie Laub f. 0/8 1889 † 25/11 1889	Povl Johan Laub f. 12/2 1893	Emma f. 1880	Bessie f. 1882 †	Jennie f. 1884 †	Otto Vilhelm Frederik f. 20/7 1877 * Ellen Faurschou	Torben Hieronymus f. 11/5 1880 * Agnes Mabel Leach	Robert George f. 21/3 1883 * Agnete Saxild	Knud f. 14/11 1885	Erik f. 14/11 1885 † 22/10 1892	Emma Susanne Johanne Justine f. 21/10 1896	Inger Marie f. 5/1 1889 * Ivar Kobke Fog	Ellen Johanne f. 20/0 1891 * Louis Lund	Hans Oscar Erik f. 21/2 1893 * Gudrun Topsøe	Gerda Elisabeth f. 20/4 1897 * Eigil Bohn	John f. 10/0 1915 † 0/5 1936	Ove f. 2/8 1921	
		Lillie Kathrine Elisabeth f. 20/12 1911 * Greve Daniel Rantzau 1 Søn Eiler Christian f. 20/10 1933	Preben Christian Sofus f. 11/12 1915 Louise Vibeke f. 14/6 1923	Gudrun Sophie f. 2/12 1907 † 24/12 1908 Bodil f. 16/8 1911 * Børge Lorentzen 2 Børn Jens f. 7/0 1934 Gudrun f. 20/6 1936	Karen f. 25/5 1912 * Erik Storm Kirsten f. 21/7 1914 Carl William f. 25/0 1917			Ena f. 10/1 1909 * Aage Andresen 1 Datter Lisbet Margrethe f. 20/5 1936 Aase f. 0/12 1910 Ernst Otto f. 21/7 1912 Thora Sophie f. 20/7 1920	William Archer f. 0/2 1918						Flemming f. 0/10 1906 Ida f. 20/0 1908 * Preben Tetens Adolph 1 Søn f. 0/1 1937 Vibeke f. 4/0 1910 * Edward Hodges Thiele 1 Datter Barbara f. 4/8 1936 Ole Hieronymus f. 7/11 1917	Vibeke Agnes Maisie f. 21/11 1910 Schirley Barbara f. 21/12 1912	Karen Margrethe f. 20/1 1911 Jytte f. 17/10 1912 * Jacob Henrichsen Otto Hieronymus f. 20/5 1917				Kobke Fog Frank Kiørboe f. 21/0 1914 * Wilna Etta Crowell 1 Datter f. 0/8 1937	Erik f. 5/12 1920 Johanne f. 10/4 1925	Oluf August f. 20/11 1927 Leif Henning f. 2/11 1930 Marianne f. 20/3 1936				
		Ebba Louise Chistence Bryske f. 24/0 1916		Carl William f. 24/11 1912 Ole f. 2/1 1916 † 20/11 1921																							

